MIRCEA DUDULEANU
ACVILA
ŞI
CAPUL DE LUP
EDITURA ALBATROS
BUCUREŞTI – 1983
PARTEA ÎNTÂIA

Să se spună adevărul; *să se spună ce e plăcut*; *să nu se spună ce e adevărat, dar neplăcut, nici ce e plăcut, dar neadevărat*.

MÂNU1

1. DOUĂ EPISTOLE CU BUCLUC

Sempronius către mama sa:

Din castrul de la Lederata rog zeii protectori ca aceste rânduri să te găsească în deplină sănătate.

Profit de plecarea la Roma a unui curier ca să-ţi trimit prin el unele veşti.

Ţi-am mai scris despre primejdia ce ne-a pândit mereu în iarna aceasta dinspre nordul de gheaţă al dacilor. Cam de prin luna ianuarie aceştia ne-au ţinut într-o permanentă alarmă obligându-ne să dormim de multe ori echipaţi, cu mâna pe spadă. Trecând ca pe uscat peste oglinda de gheaţă a bătrânului *Danubius2* încremenit de ger, ei ne-au hărţuit mereu făcându-şi apariţia când într-un loc, când într-altul, unde a trebuit să alergăm pentru a le stăvili iureşul sălbatic.

Acum primejdia nu mai e aşa de mare. De la înălţimea turnurilor de pază ale castrului privim sloiurile de gheaţă ce alunecă ciocnindu-se, ori îngrămădindu-se printre valurile care le poartă spre *Pontul Euxin*[1], ca o armată ce se retrage în debandadă; ca o armată a gerului şi spaimei, care, timp de aproape trei luni de zile, unind malurile apei, a fost aliata statornică a dacilor. Odată cu

1 Marea Neagră.

soarele ale cărui raze mijesc timid deasupra parapetelor, întreaga suflare din tabără s-a înviorat. Pedestraşii legiunii3, lăsaţi liberi după luptele la care au participat, umblă de colo-colo, fericiţi că an scăpat şi de data aceasta cu viaţă. Unii povestesc întâmplări din timpul încăierării cu duşmanul; întâmplări pline de haz şi deseori posibile acolo unde neprevăzutul, riscul, teama şi ridicolul se împletesc în mod grotesc în faţa morţii. Râsetele acestor oameni, care se grăbesc a se bucura de clipa prezentă, răzbat pe aleile dintre barăci, pe unde comandanţii trec deocamdată zâmbind îngăduitori. La veselia lor se adaugă ciripitul zglobiu al păsărelelor ce trec ca săgeţile pe deasupra taberei anunţând că primăvara se apropie. Şi caii, duşi la adăpat, saltă parcă mai sprinteni; fornăitul şi nechezatul lor se amestecă în forfota generală cu fluieratul călăreţilor şi scârţâitul roţilor ce scot apa.

Numai eu nu pot participa cu inima bucuroasă la această destindere atât de binemeritată, după ce am scăpat neatins în timpul ultimelor ciocniri cu duşmanul. Nu ştiu cine îmi spune, dar presimt că în curând va trebui să plec din nou la luptă şi de data aceasta mă tem că zeii ar putea să-şi întoarcă faţa de la mine, deşi la înapoierea în castru le-am adus cuvenitele jertfe de mulţumire. E greu să lupt împotriva soartei. E greu să câştig o luptă pe care „zeii” s-ar părea că au hotărât s-o pierd... Mai mult nu pot să-ţi spun... Aş vrea să te fac să înţelegi că mi-e teamă nu fiindcă s-ar putea să pier, ucis de duşman, ci pentru că, odată eu învins, tu vei rămâne mai departe singură şi fără niciun sprijin. Mai mult nu pot să-ţi spun... Ştii doar că-ţi trimit aceste rânduri dintr-o tabără militară, nu din hanul „*Ad septem fratres*”[2] să zicem, ori de la *Clusium*[3] de unde cândva îi scriai repauzatului meu tată că „Sempronius a mai căpătat un cucui în urma unei încăierări cu Senecio şi

2 La şapte fraţi.

3 Staţiune balneară în Italia.

ceilalţi băieţi”.

Curaj, mamă! Deşi semnele ce mi se arată ar putea să fie de rău augur, eu voi face totul să le conjur şi să-mi conduc soldaţii la victorie pentru Roma, pentru tine.

Oricum, să nu-mi mai scrii până nu primeşti veşti de la mine.

Zeii cei buni să te aibă în paza lor.

Sempronius

Autorul acestei epistole era un bărbat de statură mijlocie, foarte bine legat, cu trăsături plăcute şi proporţionate. Părul negru, ondulat, tăiat scurt, era lăsat să cadă pe fruntea înaltă în bucle îngrijite cu atenţie. Sub sprâncenele fine şi frumos arcuite, ochii mari, albaştri, trădau tristeţea străbătută de un aer de bunătate şi omenie. Nasul drept, gura bine conturată şi bărbia proeminentă completau portretul unui om sigur de el.

Tatăl său fusese general în armata romană şi se ridicase, din rândul plebeilor intrând în ordinul cavalerilor4 datorită unor mari acte de bravură pe câmpul de luptă şi acumulării unei însemnate averi.

Tradiţia unor înălţătoare sentimente de admiraţie şi entuziasm pentru meseria armelor, cât şi dorinţa tatălui său de a-l vedea mare comandant de oşti îl determinaseră pe Sempronius să îmbrăţişeze cariera armelor, care îi asigura „pe deasupra şi un înalt prestigiu. De-abia împlinise optsprezece ani când se prezentase, împreună cu prietenul său Senecio şi alţi tineri, în faţa generalului Suillius Clemens Quirinalis, comandantul legiunii cantonate la Lederata. Chiar de-a doua zi, îmbrăcat cu echipamentul gros, neajustat şi aspru care îl zgâria, îl strângea, îl irita ca hamul ce apasă pe rana unui animal de povară, a început calvarul instruirii ce ţinea, cu mici pauze, de când se lumina, până se înnopta de-a binelea. Disciplina5 aspră, pedepsele sălbatice, eforturile zdrobitoare, neputinţa de a-şi da o părere sau de a se plânge de vreo nedreptate suferită, cât şi mereu aceeaşi şi

aceeaşi *cibaria militaris*[4] îl făceau să regrete meseria pe care o alesese şi faţă de care nici nu avusese vreo vocaţie deosebită, Partea cea mai grea de suportat, şi care-l adusese la desperare, o constituia hărţuiala cu „barbarii”. Zile întregi îl urmăreau privirile aspre ale celor răpuşi de spada sa; ale unor supuşi flămânzi, despuiaţi şi înarmaţi ca vai de ei, dar plini de curaj şi hotărâţi să nu renunţe aşa de uşor la pământurile lor ce deveniseră, odată cu prezenţa romană la sud de Dunăre, *ager publicus*[5].

Poate că tocmai adaptarea cu greu la viaţa aspră şi neplăcută îl făcuseră pe tânărul nostru să privească situaţia în care se afla cu seriozitatea unui om matur. Din dorinţa de a nu i se ghici chinul şi nemulţumirea care-l stăpâneau, se străduia să execute cât mai conştiincios ordinele primite lăsând impresia unui ostaş dintre cei mai disciplinaţi. Apoi era şi ambiţia sa de a-şi' struni voinţa, de a st pune la încercare. Comandanţii, ce nu analizau substratul acestei discipline, erau mulţumiţi, iar laudele şi recompensele începură să curgă. Cu cât acestea erau mai numeroase, cu atât Sempronius se străduia să nu le dezică. La acestea se mai adăuga şi simpatia pe care i-o arăta generalul care îi cunoscuse tatăl şi sub ordinele căruia luptase cândva. Băiatul dorea să-i păstreze neatinsă memoria de” erou al patriei. Astfel încât, condiţionarea şi înlănţuirea unor cauze şi efecte participau pe nesimţite la transformarea şi adaptarea treptată la stilul de viaţă roman a tânăruluî recrut cuprins cândva de deznădejde. La capătul unor ani de trudă grea, de viaţă austeră, dar şi de succese pe câmpul de luptă, fostul recrut ajunsese primul centurion e al legiunii, respectat de cei mici, dar şi de cei mari şi pe deasupra cu punga plină de *castrenses nummi* [6]. Existau deci toate motivele pentru a se socoti un om

---

4 Hrană soldăţească.

5 Proprietatea statului roman.

6 Bani pentru militarii din tabere ; soldă.

„mulţumit. Şi totuşi, în adâncul inimii Sempronius ascundea un foc mistuitor, o dorinţă care cu cât devenea mai greu de realizat, cu atât îl făcea să sufere mai mult... Dar poate îl vom înţelege citind epistola pe care centurionul o trimisese unei fete, la Roma, odată cu aceea expediată mamei sale:

Sempronius către Petronict:

Nici nu ştiu cum să încep...

Mi-e cu neputinţă să-mi ordonez gândurile...

Voi începe cu sfârşitul anunţându-te prin această ultimă epistolă, la care îţi cer să nu-mi mai răspunzi, că nu mai sunt animat de niciun fel de dragoste pentru tine, de niciun gând frumos. Nu mă mai simt lângă tine, acum când îţi scriu aceste rânduri, ca altădată când epistolele noastre făceau să dispară marea distanţă dintre noi.

„N-am uitat, din nefericire, plimbările pe care le fă» ceam împreună prin grădinile lui Lucullus7, Sallustius8 sau Pompeius 9, când, îmbătat de parfumul florilor de sub platani, îţi ceream să ai încredere în dragostea mea, să mă aştepţi că mă voi întoarce de pe aceste meleaguri într-o zi şi nimeni nu ne va mai despărţi. Au trecut de atunci aproape cinci ani şi ziua mult visată n-a sosit şi nici nu va mai sosi... La capătul acestor ani de promisiuni, speranţe, deziluzii şi regrete am înţeles că nu te-am iubit niciodată atât de mult încât să merit sacrificiul îndelungatelor şi chinuitoarelor tale aşteptări. A continua ca până acum, ar însemna o monstruozitate pe care n-o mai pot suporta. Mi-ajunge că, la douăzeci şi trei de ani, îmi simt cugetul apăsat din cauza atâtor oameni pe care i-am trimis în braţele hămesitului Hades [7]. Aceştia erau măcar duşmanii Romei, aşa cum pretind unii. Dar ca să distrug sufletul unei fiinţe ce-mi poartă o aşa mare dragoste, e mai mult decât o îmi dau seama că nu-ţi va fi uşor să suporţi această ştire. Sunt convins însă că aşa va fi mult mai bine pentru

7 Zeul împărăţiei subpământene.

tine. Va veni o zi când mă vei uita..

Dar de ce mi-au trebuit atâţia ani pentru o astfel de mărturisire? De ce? Fiindcă au existat momente când am crezut că te iubesc. în realitate însă dragostea mea era numai o iluzie, o falsă impresie creată de unele împrejurări. Aceste împrejurări, apărând uneori paralel, alteori succedându-se la intervale de timp mai mari sau mai mici, i-au trasat aşa-zisei mele iubiri pentru tine un drum cu nenumărate urcuşuri şi coborâşuri, o cale a inconstanţei şi inconsistenţei. Un astfel de drum nu putea fi acela al unei adevărate iubiri.

Pentru a mă înţelege mai bine voi reda câteva momente ale oscilantelor mele sentimente.

Un prim moment a apărut chiar la început, când ne-am cunoscut şi când, la vârsta adolescenţei, ne era greu să înţelegem sensul complicatului sentiment al dragostei. în împrejurarea în care tu, minunat de frumoasă şi înconjurată de mulţi băieţi care te admirau, m-ai preferat pe mine, eu, mândru de această „alegere şi orbit de un asemenea am legat şi încurajat o prietenie pe care la vârsta mea am numit-o dragoste. Mi-am „dat seama însă la vreme că nu e suficient să denumeşti un sentiment. 3uie trăit. El trebuie să şi existe. A fost atunci prima Dărere pe care mi-o făceam despre o iubire care de u exista..

Un alt moment a fost cel al plecării mele pentrua-mi îndeplini înalta' obligaţie faţă de patrie: serviciul militar, Nici nu îmbrăcasem bine *toga virilis* 10, că m-am trezit deodată între zidurile unei tabere militare; unde mă. şira.»- ţeam ca în ghearele unui monstru. Feste-tot numai comandanţi; până şi soldaţii care erau mar vechi ca mine: dădeau ordine bietului recrut. Toţi îmi vorbeau încruntaţi şi răstit. Numai stăpâmi şi nicăieri o mamă duioasă care să mă încurajeze cu o vorbă blândă, nicăieri o fată gingaşă care să^-mi încălzească inima cu un zâmbet, nicăieri un preceptor care să-mi dea un sfat. La disciplina insuportabil de aspră din castru curând s-au adăugat întâlnirile cu

duşmanul. De-abia învăţasem să ţin spada înmână, când m-am trezit că trebuia să ucid neapărat," dacă nu voiam să cad eu însumi ucis. în mijlocul acestui decor macabru, în care cruzimea eră lege, iar moartea scop, în mijlocul acestui „deşert", răsărea deodată o floare firavă, neprihănită, sublimă: cuvântul tău, un balsam! Nu mai eram singur. O fiinţă scumpă se gândea cu drag la mine, îmi scria despre iubirea ei fierbinte care îmi topea inima. La flacăra dragostei tale mă simţeam din nou *om*. Ar. fi putut un suflet cinstit ca al tău să iubească un asasin? Ucigaşul din mine dispărea deodată, iar blândeţâa, afecţiunea, fidelitatea, într-un cuvânt *omenia* îi lua locul. Fiecare cuvânt al tău era o floare, fiecare epistolă, un buchet al celor mai neprihănite şi înălţătoare sentimente de dragoste. Cu mâinile tremurându-mi de emoţie de-abia îndrăzneam să desfăşor sulul papirusului de teamă de a nu-ţi pierde parfumul mâinilor, al părului, al buzelor tale pe care îl adulmecam beat de fericire. Uitam atunci de tot ce era în jurul meu. Nu mai simţeam în nări mirosul greţos al sângelui'ce şiroia din trupurile nefericiţilor în care în ajun îmi înfipsesem spada sau pumnalul cu mâini calme şi sigure. Scoţându-mă din coşmarul în care mă zvârcoleam, epistolele tale pline de iubire nu. puteau fi recompensate şi preţuite ctecât cu o monedă asemănătoare. Dragostea, cu dragoste se plăteşte! Mai e nevoie să-ţi spun eât de mult te iubeam în acele *împrejurări* dramatice?

Dar, fiindcă totdeauna există şi un *dar*, Timpul, acest zeu amăgitor, acest mistificator sinistru, lucra încet şi sigur muşcând treptat şi fără milă din tot ce înfloreşte şi înfrumuseţează viaţa. El nu ocoleşte şi nu iartă nimic şi pe nimeni. Şi nu ne-a ocolit şi nu ne-a iertat nici pe noi; mai bine zis pe mine. Cu *timpul*, recrutul Sempronius a ajuns *Primi orăinis centwrio*. Acum dădeam şi eu ordine altora. Soldaţii mă respectau, iar comandanţii, care mă' iubeau pentru disciplina de care dădeam dovadă, mă chemau să iau loc la ei la masă, unde vinul din dealurile Moesiei

curgea din plin. Nici mirosul sărat al sângelui nu-mi mai persista în nări. Cum era şi normal pentru un militar de la hotarul atât de greu încercat unde mă aflam, a ucide devenise a doua natură. Chiar o fată neprihănită ca tine, care, crescută, ca şi ceilalţi membri ai *Cetăţii Eterne* în spiritul lui *hospes*, *hostes* [8], se bucura cu atât mai mult la auzul victoriilor noastre, cu cât numărul duşmanilor uci;?i era mai mare. Numai că voi, cei de aci, nu prea ştiţi cine e adevăratul duşman: noi sau „duşmanul”?! Dar ce importanţă are aceasta?! Important e să curgă, stors duşmanilor la nesfârşit, untdelemnul şi vinul prin *Porta Flaminia*, *Nomentana*, *Ostiensis*[9]... iar pentru noi doi, importantă era schimbarea prin care treceam eu. Scrisorile tale soseau ca şi mai înainte, la fel de parfumate, la fel de drăgăstoase. Dar când curierul îmi prezenta „buchetul”, mâinile mele nu se mai întindeau să-l cuprindă tremurmd de emoţie ca altădată. Priveam rândurile tale ca pe un lucru obişnuit, ca pe un obiect care mi se cuvenea. Nu mai erau pentru mine, aşa cum e aerul pentru păsări şi apa pentru peşti. Nu mă mai agăţam desperat de ele pentru a putea supravieţui. Florile tale se ofileau treptat,, se scuturau, iar din splendoarea buchetului de altădată nu reuşeam să mai disting decât nişte biete crenguţe despuiate. Era tot ce mai rămăsese din iubirea mea pentru tine» despre care un *timp* avusesem falsa impresie că va fi veşnică.

Un moment al nestatorniciei sentimentelor prin care am trecut, a fost legat şi de prezenţa aici în castru a prietenului meu din copilărie, Senecio, unul dintre admiratorii tăi de altădată. De multe ori mă lua în râs zicându-mi ba că am căzut topit după tine mai rău ca o muiere, ba că te-am lăsat fecioară în oraşul desfrâului şi viciului, ba că cine ştie în braţele cui te afli tu, în timp ce

8 Străin, duşman. Orice altă seminţie străină poporului roman era socotită duşman.

9 Cîteva dintre cele paLtruzprezece porţi prin care se intra în Roma.

eu strâng fierul rece al spadei sau iau în braţe gâtul calului meu roib pe câmpul de instrucţie... Simţeam că turbez! Ca să-i dovedesc cât de mult se înşela, îi citeam declaraţiile tale de credinţă şi iubire nestrămutată. Nu-i convenea deloc! ll vedeam cum clocotea roşindu-se până în vâfful urechilor. în felul acesta mă răzbunam pentru insinuările lui neruşinate. Mă bucuram când îl vedeam chinuit, iar această bucurie mi-o dădeau scrisorile tale care erau ca nişte săgeţi otrăvite pe care le înfigeam în inima îngâmfatului Claudius Senecio; erau ca nişte alfate credincioase pe care le iubeam ca şi pe autoarea lor. De la o vreme însă, prietenul meu, când îl invitam să-i mai citesc câte o „săgeată", îşi găsea mereu de lucru, iar când încercam uneori să deschid vorba despre tine, mă întrerupea căutând alt subiect. Devenise indiferent, ori numai se prefăcea, n-aş putea spune, fiindcă era destul de abil ca să-şi ascundă adevăratele sentimente. Aliatele mele săgeţi, rămase fără ţintă, începeau nu numai să mă lase nepăsător, ci, mai mult, mă şi înfuriau, cu cât erau mai drăgăstoase şi cu cât dovedeau mai mult devotament din partea ta, fiindcă nu mai aveam cui să le citesc. Se poate numi aceasta o dragoste adevărată?!...

în cei aproape cinci ani de când mă aflu aici, am reuşit să plec în concediu de trei ori. în puţinele zile care îmi mai rămâneau dintr-un astfel de *comeatus*, fiindcă mai bine de jumătate le pierdeam pe îndepărtatul drum dintre Istru şi Tibru [10], drăgăstos arătându-mi neţărmuita-ţi încredere în mine, încât nici Iupiter Cel Foarte Bun şi

Foarte Mare, stăpân peste toată suflarea de pe pământ şi din înaltul Olimp, n-ar fi îndrăznit, în atmosfera exaltată a unei iubiri fără margini, care învăluia totul într-un vis feeric, să mărturisească lucruri neplăcute, *chiar dacă erau adevărate*...

Nici n-am observat când s-a luminat de ziuă scriindu-

10 Rîu pe malul căruia se afla Roma.

ţi această întunecată epistolă. Privesc sulul de papirus al cărui capăt a ajuns până aproape de podea. îl privesc cu sentimentul pe care îl are muribundul recitindu-şi testamentul. De ce ţi-am aşternut această tristă poveste de dragoste pe atâtea rânduri? Nici în momentele de paroxism ale iubirii mele nu-ţi scriam aşa de mult! De ce atâtea explicaţii, de ce atâtea justificări?... Aş vrea să distrug tot ce ţi-am scris, dar simt că n-am putere s-o fac...

Ar fi trebuit doar să-ţi spun că sunt un ticălos, un om de nimic, un laş. Un trădător care nu te-a iubit niciodată cu adevărat, care nu şi-a respectat cuvântul dat şi care nu a meritat aşadar dragostea şi buna ta credinţă.

Sau chiar mai simplu, într-o singură frază: O, sărmană *Fides Populi* Romani11, n-a mai rămas din tine decât o legendă în care nu mai cred azi nici copiii, şi cu atât mai puţin eu! Iar pentru ca aceasta să nu lase loc la vreun fel de interpretare, aş mai fi putut adăuga, aşa cum se exprimă plebea de rând, fără ocolişuri, fără înfloriturі: între noi doi totul s-a sfârşit, iar când vei desface să citeşti acest papirus eu te voi fi uitat de mult...

Sau şi mai simplu: „*Quantum oculis*, *animo tam*, *procul ibit amor*" [11]...

Cutezanţa şi neruşinarea cu care ţi-am făcut astfel de mărturisiri nu simt deloc că-mi întinează conştiinţa, acum, când ţi-am distrus, odată cu dragostea, şi întreaga încredere în mine.

Crescut la şcoala cruzimii de aici nici nu e de mirare...

Sempronius

Când soseau aceste scrisori la Roma, era anul de graţie 45 al erei noastre'ân care domnea împăratul Claudius. Cetatea Eternă ajunsese stăpâna unor întinse regiuni de pe cele trei continente ce-şi dădeau întâlnire în bazinul Mării Mediterane. Astfel, autoritatea celui de al

11 Cu cît se va îndepărta de ochii celui iubit, cu atît va pieri gi dragostea din inimă.

patrulea caesar, care cârmuia cel mai puternic stat al lumii antice, era recunoscută de la îndepărtata Bretanme până la Eufrat şi de la învolburata Dunăre până la Nilul roditor. Puterea Romei părea să nu mai întâlnească obstacole. Dai' dacă mai departe de Bretannia se întindea liniştea apelor îngheţate ale Atlanticului, iar mai departe de Nil, liniştea nisipurilor fierbinţi ale deşertului, la Dunăre şi Eufrat se auzea ameninţător zăngănitul armelor Unor popoare care se ridicau îndrăzneţe în faţa continuei expansiuni romane.

Trecuse aproape un secol de când dincolo de Dunăre geto-dacii se uniseră într-un stat de o impresionantă forţă militară sub conducerea lui Burebista şi care devenise o ameninţare permanentă pentru imperiu. De aceea dictatorul Romei, Caius Iulius Caesar (100-44 î.e.n.), îşi concentrase numeroase forţe militare la Apollonia în vederea unei importante campanii împotriva dacilor. Dar cele douăzeci şi trei de pumnale înfipte în trupul lui Caesar prăbuşiseră însă, odată cu trupul dictatorului, şi planurile sale. O soartă asemănătoare îl îndepărta de pe arena istoriei şi pe Burebista. Aşa cum Caesar fusese ucis de către aristocraţia republicană, tot astfel un complot al şefilor de triburi, care nu doreau permanentizarea unei stăpâniri ce le limita puterea, curmase viaţa lui Burebista. îndepărtarea sa a dus însă la destrămarea primului stat dac unitar în mai multe formaţiuni politice. Dar şi aşa dacii se dovedeau destul de puternici şi îndrăzneţi pentru a face numeroase incursiuni la sud de Dunăre provocând însemnate pierderi romanilor ce se întinseseră până pe linia acestui mare fluviu.

După maxima ascensiune a statului dac, atinsă în vremea lui Burebista şi încheiată o dată cu violenta lui suprimare în anul 44 î.e.n., a urmat o epocă în care ideea de stat s-a perpetuat în cadrul informaţiunilor politice ce s-au ridicat în hotarele marelui regat, încercările de refacere a unităţii culminând cu domnia lui Decebal. Este o ^semnată epocă din istoria daco-geţilor care se desfăşoară

în timp ce la Roma se consuma stăpânirea primilor treisprezece împăraţi.

Anul 44 î.e.n. înseamnă dispariţia de pe scena istorică a marelui om de stat Caius Iulius Caesar şi transformarea treptată a statului din Republică în Imperiu de către primul împărat roman, Oetavianus Augustus, în acelaşi timp cu dispariţia de pe scena istorică a marelui rege Burebista şi destrămarea primului stat centralizat al dacilor. Anul 106 e.n. înseamnă încetarea pentru totdeauna a existenţei Daciei independente, transformarea ei în provincie romană de către Marcus Ulpius Nerva Traianus, cel de al treisprezecelea împărat al Romei, şi începutul unei ere noi pentru poporul daco-geţilor: romanizarea. Între aceste date istorice s-a scurs un secol şi jumătate în care vreme ciocnirile dintre daci şi romani, devin din ce în ce mai dese, cu sorţi de izbândă când de o parte, când de alta, ajungându-se până la urmă la cele mai sângeroase războaie.

Odată cu domnia lui Oetavianus Augustus, primul caesar al imperiului, formaţiile statale ale dacilor se fac din ce în ce mai simţite cu ocazia întâlnirilor paşnice prilejuite de relaţiile economice care se înfiripau, dar mai ales determinate de numeroasele conflicte cu forţele armate romane.

Pe timpul stăpânirii celui de al doilea caesar al Romei, Tiberius, succesorul la tron al lui Oetavianus Augustus, „săgeţile încârligate şi unse cu venin” ale dacilor n-au mai ameninţat o bună vreme imperiul roman. Totuşi, noi măsuri sunt luate în scopul întăririi apărării de pe Dunăre, cum a fost aceea a transformării comandamentului militar moesic în provincia Moesia dispunând astfel de un număr mai mare de trupe. Cu toate aceste măsuri, către sfârşitul domniei lui Tiberius, dacii, împreună cu sarmaţii, pustiesc noua provincie.

Lui Tiberius i-a urmat la tron Caligula, cel de-al treilea caesar al Romei. în timpul scurtei sale domnii la

frontiera cu dacii nu sunt semnalate evenimente importante.

După Caligula, tronul este oferit lui Claudius care devine cel de al patrulea caesar al Romei în împrejurări cu totul neobişnuite până atunci. Din politica externă a caesarului, ce dusese la obţinerea unor remarcabile succese, aflăm şi despre situaţia imperiului la graniţa cu dacii. Regatul Traciei, ce fusese multă vreme protectorat roman, se dovedise incapabil să apere Dobrogea de repetatele invazii din nordul Dunării. De aceea, el e transformat într-o nouă provincie sub numele de Tracia. Cu această ocazie teritoriul dobrogean este anexat Moesiei şi astfel întreaga Peninsulă Balcanică intră sub stăpânirea romanilor. Se iau totodată noi măsuri de apărare, prin instalarea de garnizoane militare în castre permanente puternic întărite de-a lungul Dunării, legate întreele cu drumuri strategice pentru mişcarea mai lesnicioasă a trupelor. Cu toate acestea, Roma nu reuşeşte să stăvilească incursiunile dacilor la sud de marele fluviu, incursiuni despre care se povesteşte în continuare, alături de alte întâmplări reale sau inspirate din realitatea unor foarte îndepărtate vremuri.

Quo flumen placidum est, forsan latet altius unda.[12]

2. FEREŞTE-TE DE ÎNCERCUIRE

După ultimele lupte la care participaseră soldaţii din castrul de la Lederata şi despre care scria şi Sempronius în epistola către mama lui, destinderea ce domnea acum în tabără, ca o meritată răsplată în urma victoriilor repurtate, nu însemna însă lâncezeală. Unul din principiile armatei romane era menţinerea trupelor într-o permanentă activitate pentru motivul, uşor de bănuit, ca plictiseala şi trândăvia să nu slăbească disciplina de fier. Când nu erau la exerciţiile militare pentru menţinerea antrenamentului, erau la construcţii de drumuri sau viaducte; când nu erau

12 Unde fluviul este liniştit, se ascunde la fund un val.

la construcţii, erau în luptă cu duşmanul, iar când se întorceau din luptă erau ocupaţi cil pregătirea pentru o eventuală nouă misiune.

Aşa se întâmpla şi acum. în primul rând întreaga atenţie era acordată steagului care participase şi el la luptă în linia întâi purtat de apreciatul *primipilus* al legiunii. Chiar dacă nu avuseseră loc acţiuni de mare anvergură, *acvila* 13 romană trebuia să fie prezentă în mijlocul soldaţilor, deoarece impresiona puternic trupele, ea fiind înconjurată de o adevărată adoraţie religioasă. De aceea, acum, la înapoierea în castru, după ce i s-au adus sacrificiile obişnuite, oferindu-se totodată sacrificii şi zeilor ce-i protejaseră pe cei întorşi cu bine, vulturul de aur era instalat cu mare pompă la locul lui, într-un fel de capelă din interiorul cortului comandantului numită *sacellum*.

Pedestraşii treceau apoi să-şi verifice şi să-şi repare echipamentul, dar mai ales armele pe care le îngrijeau cu mare atenţie. Coifurile sau scuturile turtite de loviturile duşmanului erau trimise în ateliere, unde *fabrii* le reparau punându-le din nou în stare de întrebuinţare. Spadele! Spadele mai cu seamă, cât şi vârfurile de fier ale suliţelor sau lăncilor. erau date toate la ascuţit, lucrare ce se executa cu o deosebită atenţie.

Dar cei mai ocupaţi erau călăreţii care, în afara echipamentului şi armamentului lor, mai aveau grijă de cai şi de harnaşamentul acestora. Comandanţii *turmelor* de cavalerie supravegheau îndeaproape starea cailor care îi preocupa mai mult decât starea oamenilor, deoarece primii nu puteau să se plângă sau să reclame când rămâneau neadăpaţi sau fără raţia de furaje. Ca şi oamenii, unii cai purtau semnele rănilor căpătate în luptă. Alţii aveău pe picioare spintecături lungi provocate de crusta zăpezilor prin care galopaseră mai toată iarna. Şi unii şi alţii erau îngrijiţi cu toată atenţia.

Comandantul legiunii, generalul de rang senatorial Suillius Clemens Quirinalis, trecea zilnic Să viziteze

soldaţii răniţi lăudându-le faptele de arme. Un zâmbet al generalului sau o vorbă încurajatoare însoţită şi de pronun* ţarea numelui celui rănit era o cinstire care îi făcea pe cei suferinzi să suporte mai uşor chinurile.

Trecuseră mai multe zile de când curierul pornise călare spre Roma ducând cu el, printre alte înscrisuri oficiale, numeroase suluri de papirus din care nu lipseau nici cele două epistole. Era însoţit de câţiva călăreţi care trebuia să-l protejeze în districtul supravegheat de legiunea cantonată în *castra stativa* de la Lederata. Mai departe, drumul îi era asigurat de alţi ostaşi aparţinând posturilor fixe instalate pe drumul militar ce cobora din nord spre cetatea de pe malul Tibrului. Călătoriile prin aceste regiuni îndepărtate ale imperiului comportau mari riscuri, fiind populate de nenumărate seminţii, care mai de care mai „prietene şi devotate" pacificatoarei Rome.

Trecuseră mai multe zile de când Sempronius, autorul celor două epistole, aştepta îngrijorat ordinul de plecare într-o misiune de luptă al cărui sfârşit ar fi urmat să aducă schimbări importante în viaţa lui... dacă va scăpa cu viaţă, cât şi a prietenului său. Senecio. Despre misiunea pe care Sempronius urma s-o îndeplinească, el aflase câte ceva, nu prea mult, dar destul ca să-l tulbure în aşa măsură, încât îl determinase să trimită mamei şi fetei care-l iubeau aşa de mult cele două scrisori pline de gânduri negre.

Tocmai când se întreba dacă nu cumva generalul renunţase la planurile lui, fu chemat la *praelorium* [13].

Orice militar, soldat sau ofiţer, chemat de către coman™ dantul castrului, care de cele mai multé ori era şi comandantul legiunii ce ocupa tabăra, trebuia să se prezinte foarte îngrijit echipat şi cu întreg armamentul pe. care-l purta în luptă. Era o sărbătoare pentru cel căruia urma să i se.adreseze sau să-i dea vremi ordin

13 Reşedinţa generalului comandant a! castrului.

comandantul suprem. De aceea, ostaşul roman nu putea să se prezinte oricum.

în timp ce Sempronius îşi fixa coiful, iar un soldat îi prindea la spate platoşa strălucitoare, se gândea în ce zi se afla. Era a treia zi înaintea idelor lui martie [14], şi îşi spunea că această dată merita să fie reţinută. Nu pentru că era chemat de către comandant, cu care avusese atâtea ocazii să stea de vorbă, ci pentru că „ea ar putea să însemne o mare schimbare în viaţa mea", îşi zicea el.

Ofiţerul de serviciu lă *praetoriv,m* îl anunţă pe general că Sempronius Fuscus, comandant al primei centurii din prima cohortă a legiunii, se prezentase la ordin.

— Să intre! — auzi de afâră Sempronius vocea neobişnuit de iritată a comandantului.

În încăperea spaţioasă, dar destul de sobru şi simplu mobilată pentru o cameră de lucru a unui general care la Roma locuia una dintre, cele mai elegante vile din cartierul Esquilin, se aflau în picioare, în jurul unui fel de masă cam neobişnuită, comandantul şi doi tribuni miliţari.

Sempronius intră, salută şi rămase neclintit lângă uşă.

— Apropie-te – îi zise scurt generalul, bărbat la vreo patruzeci de ani, înalt, slab, cu părul încărunţit la tâmple, cu bărbia puţin ieşită înainte şi privirea unui om în care se citea o asprime pe care vroia să şi-o impună fără să reuşească însă. Ochii lui mari sub sprâncenele stufoase inspirau mai mult bunăvoinţă şi încredere decât teamă.

Sempronius se apropie în pas cadenţat, aşa cum cerea disciplina militară, şi rămase apoi din nou nemişcat în faţa mesei puţin obişnuite pe care se aflau prefigurate detaliile unui teren.

Generalul Clemens privind cu atenţie deasupra mesei regiunea ce-i fusese încredinţată spre pază îşi lovea nervos

---

14 15 martie,

podul palmei cu o Vergea artistic împletită în piele gălbuie şi strânsă din loc în loc cu inele de aur. Se vedea cât de colo că era iritat, nemulţumit de ceva., Continuând să-şi agite vergeaua, de care era nedespărţit, lăsa impresia că ar fi vrut parcă să se pedepsească singur trăgându-şi „la palmă" pentru vreo greşeală săvârşită.

Fără altă introducere, aplecat deasupra mesei, generalul se adresă noului intrat:

— Aici se află *Pădurea Mare* 14 – şi arătă cu vergeaua o pată verde cu un contur neregulat. Aici este *Valea lui Hades* – indică un şenţuleţ şerpuit – iar aici se află, după cum ştii *Păduricea Rotundă* – spuse în continuare generalul descriiind. cu vergeaua un mic cerc deasupra unei pete verzi. Din relatările iscoadelor rezultă că în *Valea lui Hades* s-ar fi strâns mai multe cete de barbari înarmaţi, cu intenţia de a ataca şi jefui împrejurimile. Ai misiunea de a cerceta şi descoperi căror neamuri aparţin: sunt cete de răzvrătiţi ce fac parte din triburile localnice, ori aparţin vreunui trib al dacilor de dincolo de fluviu. Vei încerca să afli câţi sunt la număr şi te vei strădui să capturezi câţiva dintre ei pe care să mi-i aduci aici. Plecarea în misiune chiar azi la căderea serii. Mâine în zori să te găseşti în *Păduricea'Rotundă* situată pe acest deal de la a cărei înălţime vei putea observa aproape întreaga vale ocupată de duşman şi de unde vei porni la acţiune. înapoierea în castru, peste trei zile. În cazuri neprevăzute sau extrem de grave trimiţi imediat în tabără după ajutoare. Pentru îndeplinirea misiunii ai la dispoziţie întreg efectivul unei centurii.

Acesta era ordinul dat de comandantul legiunii cantonată la hotarul cu geto-dacii, acei neastâmpăraţi „barbari" care albiseră înainte de vreme tâmplele generalului prin nesfârşitele incursiuni şi atacuri săvârşite pe teritoriul de a cărui integritate era direct răspunzător.

Pe masa lucrată cu multă migală şi talent, care semăna cu un basorelief aşezat orizontal, se vedea, spre

una din marginile ei, şerpuind o linie albastră, lată cam de un deget. Era Dunărea ce ascundea dincolo de ea sursa tuturor necazurilor generalului. Privind-o îngândurat acesta îşi plimba agitat „arătătorul” cu inele de aur deasupra apei ca şi cum ar fi avut în mână un burete cu care voia s-o şteargă de pe faţa pământului. Se adresă după o pauză celor prezenţi pe ton îngrijorat:

— Parcă de la un timp ne-au părăsit şi râurile şi fluviile, aceste vechi stavile ale imperiului roman puse în calea barbarilor. Niciodată n-am avut noi un hotar natural a'tât de greu de străpuns din afară şi în acelaşi timp atât de nesigur că acest blestemat Danubius. După hărţuielile la care ne-au supus barbarii în iarna aceasta înclin să cred că invincibilitatea Romei constă mai mult în lipsa de unitate şi organizare a acestor vrăjmaşi 'decât în forţa legiunilor noastre de la hotare. Curajul pe care l-au dovedit triburile dacilor din nordul acestui fluviu, cu acea lipsă totală de teamă în faţa morţii, mă alarmează din ce în ce mai mult. Ei devin din ce în ce mai prime'jdioşi. Dacă s-ar naşte din mijlocul lor un nou Burebista, nu ştiu, pe Jupiter Tonans! ce s-ar întâmpla cu noi!

Apoi, întoreându-se către Sempronius, zise:

— Iată de ce am ordonat să fii însoţit de o întreagă centurie. De fapt, ştiindu-te un comandant foarte bine instruit, mă aşteptam să-mi spui că atâţi pedestraşi sunt prea mulţi pentru o misiune de recunoaştere şi cercetare; că e riscant, fiindcă ai putea fi uşor descoperit cu atâţia oameni după tine zornăindu-şi armele pe care le poartă cu ei. Totuşi e mai sigur aşa. în situaţia când eventual vei fi atacat prin surprindere, vei avea forţa necesară cu care să te poţi apăra. Nu uita că până la primul obiectiv, pe care-l vei atinge de-abia mâine dimineaţă, vei merge aproape toată noaptea mai mult prin pădure, şi că barbarii, obişnuiţi cu întunericul codrilor în care trăiesc, văd noaptea ca pisicile sălbatice. Fereşte-te de încercuire!

La auzul acestor ultime cuvinte de avertisment, cei

doi tribuni militari 15 care asistaseră la darea, ordinului se priviră foarte contrariaţi. Generalul, cam încurcat, se grăbi să încheie:

— Dacă totul e limpede, poţi pleca. Pentru tânărul centurion totul era foarte limpede, cu toate că, dacă ar fi observat schimbul de priviri al celor doi tribuni şi graba cu care, încurcat, comandantul, pusese punct întrevederii, ar fi înţeles că tot ceea ce credea el că e limpede, în curând va deveni extrem de tulbure...

O clipă de neatenţie poate schimba pentru multă vreme cursul unei vieţi...

Campus habet oculos, *silva aurea*.[15]

3. MORFEU ŞI PETALELE DE MAC

în timp ce soldaţii din straja a doua îşi luau posturile în primire călcând cadenţat pe înaltul zid ce înconjura tabăra militară de la Lederata, centuria comandată de Sempronius ieşea prin *porta praetoria*[16] pentru îndeplinirea misiunii.

Pedestraşii purtau armura completă: platoşa din zale de metal, pulpare de fier, coiful de metal deasupra căruia smocul-de pene roşii dădea luptătorilor prestanţă insuflând spaima în rândul duşmanilor. Toţi aveau la şoldul stâng sabia lată şi ascuţită, *glaudius*, iar pe şoldul drept una mai scurtă, ca un pumnal, *pugio*. Cei o sută. de oameni fiind trimişi îritr-o misiune specială, aveau tot felul de arme asupra lor. Unii purtau arcuri grele cu tolbe de săgeţi pe umăr, alţii suliţe sau lănci, alţii prăştii.

Tânărul comandant, după ce-şi mai trecu o dată în revistă oamenii, sări în şa pentru a-şi ocupa locul în fruntea centuriei. în urma lui, *cataracta* cobora scârţâind. în căderea ei peste lespezile de piatră pe care se sprijinea produse un zgomot asemănător unei lovituri de berbee 16 dată în zidul unei cetăţi. Sempronius tresări şi instinctiv

---

15 Cîmpul are ochi, pădurea urechi (Proverb).

16 Poarta generalului, poarta bunului augur.

întoarse capul. în locul porţii, văzu doar o pată neagră între meterezele cenuşii.

Pe orizontul albastru-închis se profila silueta unui străjer care, dacă ar fi putut distinge figura răvăşită a centurionului, ar fi fost tentat să-l întrebe: „Ţi-ai lăsat oare aici, între aceste ziduri, toate speranţele?” într-adevăr Sempronius trăia pentru prima dată un sentiment de nesiguranţă, de teamă inexplicabilă. Ieşise de multe ori pe această poartă cu convingerea că va avea de dus lupte sângeroase în care viaţa îi era primejduită la fiecare pas. Cu toate acestea niciodată nu fusese cuprins de neliniştea care îl stăpânea' acum, când avea de îndeplinit doar o simplă misiune de recunoaştere al cărei rezultat, pe deasupra, îl mai şfc bănuia. în niciun caz nu era acum vorba de o luptă pe viaţă şi pe moarte. Atunci? De ce îi mai persista încă în urechi zgomotul porţii celei grele ca şi cum l-ar fi chemat s-o mai privească pentru o ultimă dată? îl cuprinse o adâncă tristeţe.

Deşi castrul pe care il părăsea acum îl ţinuse ca într-o închisoare departe de cei dragi atâţia ani şi între zidurile lui îndurase nenumărate greutăţi, deşi dintre aceste ziduri ieşise scârbit de atâtea ori la „vânătoarea” unor fiinţe omeneşti care erau hăituite ca nişte fiare sălbatice, castrul ţinea locul, într-un fel, casei şi familiei lăsate undeva departe. Era totuşi un adăpost unde, după o zi de muncă sau de luptă, găsea un locşor sigur în care se ghemuia, împreună cu gândurile lui, ca să-şi odihnească sufletul şi trupul obosit. Părăsind acum această „casă” era cuprins de regretul pe care îl are cel ce trebuie să se despartă de o haină prea veche, dar de care se simte legat ştiind că i-a adăpostit şi ferit trupul de ploaie sau de frig.

Pentru Sempronius, despărţirea de castru mai avea şi o altă semnificaţie: se despărţea de cea mai curată şi frumoasă dragoste imortalizată pe nenumărate suluri de papirus de către mâna firavă a unei neprihănite fete. Şi dacă totuşi cataracta se va ridica lăsându-l să intre cu

trupul neatins în urma executării misiunii, aceeaşi poartă grea va rămâne închisă mai departe pentru sufletul lui în care o rană adâncă va sângera toată viaţa... „Totuşi nu trebuia să-i scriu nimic Petroniei – îşi zicea îngândurat -Să fi lăsat ca timpul să rezolvetotul. Eu rămâneam pe aceste meleaguri mai departe, până în ziua când o săgeată bine ochită mă culca la pământ pentru totdeauna şi totul se termina de la sine. Numai tâlharii ar mai putea opri scrisoarea s-ajungă la Roma, de-ar ataca în drum curierul." Tulburarea şi regretul puseră stăpânire pe sufletul lui îndurerat. Inima îi zvâcnea să-i sară din piept; urechile îi vâjââau şi înaintea lui de-abia mai zărea. Traversase absent zona defrişată 17 din jurul taberei intrând în *Pădurea Mare*.

— Ar trebui să descaleci – auzi ca prin vis o voce -- Pădurea e din ce în ce mai deasă şi s-ar putea să-ţi scoată crengile ochii.

Calul se oprise. Singur sau îl oprise cineva?... Nu-şi da bine seama, dar frâul nu-l mai avea în mină.

Ascultând de vocea subofiţerului de lângă el, sări din şa revenindu-şi astfel din buimăceala ce-l cuprinsese. De-abia acum simţi o uşoară usturime în locul unde îi zgâriase faţa o creangă.

Marşul, care era mai mult o înaintare pe bâjbâite din cauza beznei de nepătruns, se executa cu greu, deşi Sempronius şi ostaşii săi mai parcurseseră şi în alte dăţi imensa pădure.

Toate măsurile pentru a nu fi simţiţi de „pisicile sălbatice" fuseseră luate prin ordinele date încă înainte de părăsirea castrului. Pedestraşii înaintau atenţi ferindu-se să-şi lovească săbiile sau lăncile evitând astfel orice fel de zgomot. Nimeni n-avea voie să scoată o vorbă. Tăcerea era tulburată doar de trosnetul unei crengi uscate care ceda sub piciorul greu al vreunui soldat. „Vinovatul", simţind parcă privirile mustrătoare ale celor din jur, tresărea speriat ca şi cum ar fi călcat pe un şarpe. Doar ţipătul

speriat al unei păsări de noapte se auzea din când în când, însoţit din depărtare de urletele lupilor ieşiţi din iarnă hămesiţi concertând sinistru şi completând astfel decorul sălbatic al regiunii.

Pentru siguranţa marşului, pe flancuri şi în spate mergeau cam la o sută de paşi distanţă câte doi cercetaşi, iar în faţa centuriei, la aceeaşi distanţă, Sempronius îşi trimise subofiţerul însoţit de câţiva oameni.

Trecuse de miezul nopţii. Marşul continua întrerupt doar de scurte halte în care pedestraşii se odihneau câteva minute răzemaţi de câte un arbore sau sprijinindu-se cu atenţie unul de altul, să nu-i fure somnul şi să rămână în urmă rătăciţi de ceilalţi.

Niciun incident. Niciun semn că duşmanul ar fi fost prin apropiere. Traversarea pădurii se desfăşura în bune condiţii şi pe nesimţite;..

Odată cu ivirea zorilor luase sfârşit şi cea mai grea etapă a marşului. Pădurea rămasă în urmă se vedea ca o imensă pată închisă ce-şi ascundea în permanenţă neprevăzutul şi temătoarele surprize. Marşul continua. Soldaţii urcau acum din ce înce mai obosiţi o pantă presărată pe ici pe colo cu mici şi rare pilcuri de pini. *Păduricea Rotundă*, primul obiectiv ce trebuia atins, nu mai putea fi departe, dar încă nu se zărea din cauza unei ceţe dese ce învăluia totul în jur, în sfârşit, ajunseră în pădurice. După ce o cercetă cu atenţie; Sempronius dădu dispoziţii ca oamenii să servească masa şi până la noi ordine se puteau odihni. Cât timp ceaţa mai persista, orice tentativă de a se continua înaintarea în scopul infiltrării pe *Valea lui Hades* putea duce la o întâlnire neaşteptată cu „barbarii”. Era imprudent. Aşa încât tânărul centurion hotărî să aştepte ridicarea ceţii pentru a se putea orienta mai uşor având întreaga vale sub observaţie. Luă măsuri pentru asigurarea pazei. înainte de a se trânti şi el lângă soldaţii cărora le permise să-şi scoată doar coifurile şi platoşele, dădu ordin să fie trezit de străji imediat ce se

risipea ceaţa şi, bineînţeles, la orice mişcare suspectă, din afara cantonamentului pe care-l ocupa.

în scurt timp somnul cuprinse pedestraşii zdrobiţi, de oboseala unei nopţi de marş forţat; unii renunţaseră să mai-şi mănânee. Numai străjile alese de subofiţer, dintre' cei ce se resimţeau mai puţin în urma efortului făcut, stăteau de pază pe marginea păduricii.

Silurus, unul dintre cei mai vânjoşi luptători ai centuriei numit odată cu ceilalţi de strajă, stătea atent la postul său încercând să străpungă cu vederea prin ceaţa ce-l înconjura. Nicio mişcare! îşi ascuţi auzul. Niciun zgomot! Pentru a se înviora puţin, îşi rezemă de un arbore scutul şi lancea. Eliberându-şi astfel mâinile amorţite, putea să le mişte acum în stânga şi-n dreapta. încerca să-şi îndepărteze astfel oboseala şi somnul care simţea că încep să-l cuprindă şi pe el. „Soldatul de strajă care adoarme în post este tot aşa de vinovat ca şi luptătorul care fuge din faţa duşmanului”, învăţase el încă de când era recrut. Pedeapsa era capitală. Dacă ar fi fost cuprins de somn în post, însemna... somnul de veci. înviorat pentru un moment de o asemenea neplăcută perspectivă, vru să-şi ia armele în mâini. Dar se gândi că poate observa sectorul încredinţat tot aşa de bine şi fără ele. „Doar nu privesc la Inamic prin lance şi nici nu 'ascult cu scutul”, îşi zise în sinea lui. Deşi aburii reci ai ceţei îi răcoreau faţa, nu mai reuşea decât cu mare greutate să-şi păstreze trează atenţia. Se rezemă şi el uşor de arborele de care-şi aşezase armele. hNu de alta, dar în felul acesta le am mai la îndemână...”, căuta el să se liniştească. în orice caz, aşa, rezemat, se simţea mai bine. Parcă nici platoşa, pe care n-o mai scosese de la plecarea din castru, nu-l mai apăsa aşa de tare. Cu mişcări lente îşi desfăcu subbărbia care-i fixa coifuL Apoi, fără să-şi dea seama cum, îl scoase lăsându-l să-i alunece uşor din mână jos lângă picioare. Pe cap rămăsese doar cu *cento** pe care Sempronius le permisese soldaţilor s-o poarte, sub cască din cauza vremii încă

destul de reci. Dacă şi-ar scoate şi platoşa? Nu, asta nu! I-ar fi fost greu s-o pună repede la nevoie. „Măcar pulparele de fier...”, îşi zicea ca şi cum s-ar fi rugat de cineva să-i mai ia din greutatea care-l apăsa.

Treptat, treptat, Silurus începea să piardă noţiunea timpului, fiecare clipă părându-i-se o veşnicie. O moleşeală caldă îi cuprindea tot trupul. Pleoapele îi cădeau grele peste ochi. Era dulce odihna aceasta, chiar aşa, rezemat în picioare, chinuit; şi cu atât mai dulce cu cât era ca o plăcere furată fiindu-i cu totul interzis să se sprijine de ceva în timp ce făcea de strajă. Din când în când, câte un genunchi i se îndoia brusc cedând oboselii sub greutatea corpului şi armurii. Atunci tresărea speriat privind în jur cu ochii împăienjeniţi de somn. Se temea mai mult de „duşmanul” din interiorul păduricii, de subofiţerul care-l numise de strajă, decât de duşmanul din afară la care nici nu visa c-ar putea s-apară pe neaşteptate. Dar cum hu visa?!... în clipele când, cu ochii închişi, era că şi absent din post, visa totuşi. Visa cum Morfeu ** presăra din înăl-

* Bonetă care se purta sub coif, pentru ca acesta să nu-i bată în timpul marşurilor foarte lungi, ori pentru a-i proteja pe soldaţi contra frigului.

** Zeul somnului şi al viselor,

HHflHHHHBHHHHHHHHHHHHIH ţimi numeroase petale de mac care coborau încet deasupra lui acoperind totul în jur cu un covor stacojiu. Un covor pe care-l simţea că se saltă şi se lasă ca nişte valuri roşii, valuri de sânge...

Din adâncuri, din depărtări, s-auzea parcă strigând speriaţii, neputincioasă, o voce care-i spunea: Silurus, Silurus, strirjeruie, când visezi, veghează!...

Litare quot *conchae, tot sunt ln amore dolores.*[17]

OVIDIU

4. EU SINT ÎNVINSA, DAR NU ŞI DRAGOSTEA ME/\

Cele două epistole expediate de Sempronius soseau

17 Cîle scoici sînt în nisipul mării, tot atîtea dureri şi în dragoste.

la Roma odată cu ştirile prin care unii dintre generalii de la Dunăre îl informau pe împăratul Claudius, comandantul suprem al armatei, despre situaţia din ultima vreme de la îndepărtatul şi nesigurul hotar cu „barbarii”. Acum era linişte şi în acea parte a imperiului. Caesarul avea toate motivele să fie mulţumit că duşmanii din afară nu-i mai asaltau pentru un moment hotarele. Cât despre duşmanii din interior, Claudius, ţinând seama de neobişnuita împrejurare în care devenise împărat şi având treaz în minte tristul sfârşit al predecesorul ui său Caligula, luase toate măsurile pentru a nu avea aceeaşi soartă.

Cel de al treilea împărat al Romei, Caligula, fusese ucis în urma unui complot. După moartea sa, conspiratorii, în frunte cu tribunul militar Cassius Chaerea, care jucase rolul principal, fiind cel ce îl lovise primul cu spada pe împărat, se gândeau la suprimarea principatului18 şi restaurarea republicii. Senatorii cu vederi republicane credeau şi ei că era momentul să se pună capăt tristei experienţe a guvernării monarhice, mai ales că caesarul asasinat nu se preocupase de a numi vreun succesor, încât viitorul nu era angajat. Cei care organizaseră îndepărtarea lui Caligula aşteptau ca senatul şi poporul să hotărască asupra viitorului. Aceştia însă nu se gândiseră la ce va urma. Totul fusese lăsat la voia întâmplării. Şi într-adevăr, întâmplător, un simplu soldat care rătăcea prin palat, după uciderea lui Caligula, a văzut silueta unui om ascuns după o perdea căruia nu i se zăreau decât picioarele goale. Vrârid să ştie cui aparţineau picioarele, a tras perdeaua şi, recunoscând în cel ascuns pe unul dintre membrii familiei domnitoare, l-a salutat ca împărat, în timp ce acesta tocmai cădea înspăimântat în genunchi cerându-i să-i lase viaţa. Era Claudius, unchiul lui Caligula. El a fost' dUs în faţa altor soldaţi care se frământau agitaţi fără a şti ce hotărâre să ia. Până la urmă ei s-au adresat celui ce-i privea cu groază: „Să fii împăratul nostru!” L-au suit apoi într-o lectică şi l-aii purtat pe umeri până în tabără

pretorienilor. Mulţimea îl privea compătimitor, aşa cum arăta trist şi abătut ca şi cum ar fi fost dus la moarte. Claudius, care avea atunci 50 de ani, a petrecut o-noapte în mijlocul soldaţilor mai mult cu gândul că va fi ucis decât că va deveni împărat. Şi cum ar fi putut spera la tron, cel care până la acea -vârstă nU primise nicio funcţie de conducere în stat? Fusese ţinut totdeauna departe de treburile publice, fiindcă de mic suferise de boli care îi slăbiseră şi trupul şi sufletul. Defectele lui fizice şi psihice erau caracteristice multora dintre membrii familiilor aristocrate. La vârsta când trebuia să primească o frumoasă educaţie, fusese încredinţat unui fost inspector de herghelii de care se plângea totdeaUnâ că îl trata cu sălbăticie. Cronicari contemporani ne-au lăsat despre el informaţii din cele mai defavorabile. Era dispreţuit şi urât chiar de cei din familia sa. Despre acest sărman copil, care nu îndrăznea să se arate nici poporului, nici soldaţilor, însăşi mama sa Antonia spunea că este o arătare de om pe care natura a început-o numai, dar fără să o şi termine, iar când vroia să acuze pe cineva de prostie, zicea că e mai prost chiar decât fiul ei, Claudius. Tot astfel îl umileau şi bunica sa Livia şi bunicul său Augustus. Acesta îl socotea un slăbănog la trup şi la minte care compromitea întreaga familie imperială. De aceea nu era invitat nici la spectacole în loja imperială şi nici la mesele de la palat. Augustus mai spunea despre el: „Aş vrea să-şi aleagă nenorocitul pe cineva mai cu grijă şi mai puţin la întâmplare, pe care să-l aibă ca model în mişcări, în ţinută şi în mers. Nu reuşeşte deloc în lucruri cât de puţin serioase.” Nici unchiul său, împăratul Tiberius, nu-l scutea de umilinţe vorbind despre „imbecilul Claudius” care alunecase în depravare, beţie, trândăvie şi pasiunea jocurilor de noroc. La vârsta de 46 de,ani nu i se găsise o altă funcţie decât aceea de augur. Aşa încât, ca o ironie a soartei, el, ce nu putea să înţeleagă prea bine nici prezentul, primise dificila funcţie de a ghici viitorul în măruntaiele păsărilor şi animalelor destinate

sacrificiilor...

Claudius era înalt la trup şi cu chip frumos, dar avea un râs dizgraţios şi când se înfuria începea să se bâlbâie făcând spume la gură. Capul îi tremura tot timpul, şi din cauza picioarelor nesigure se legăna în mers ca o raţă, bălăbănindu-şi braţele pe lângă corp. Dar dacă ar fi avut numai aceste defecte fizice, încă nu ar fi fost prea grav. Mai rău era însă că avea un caracter slab, care îl făcea instabil, maniac, uituc, lipsit de voinţă şi încredere în sine. Din cauza aceasta a fost" dominat tot timpul de cei din anturajul său, mai ales de femei şi liberţi. Acestea sunt opiniile transmise de cei ce nu-l cunoşteau. Dar cu toată defavorabila descriere ce ne-a rămas despre Claudius, el n-a fost totuşi un om chiar aşa de plin cu defecte. Aceasta răzbate şi dintr-o scrisoare în care Augustus, mare cunoscător de oameni, spunea soţiei sale: „L-am auzit pe nepotul tău Claudius ţinând un discurs; m-a cucerit, dragă Livia, şi nu înţeleg cum acelaşi om care vorbeşte aşa de fără rost în convorbirile zilnice, poate ţine totuşi un discurs aşa de frumos." În realitate, „degeneratul" era un om foarte cult şi cunoştea limbile greacă şi etruscă la perfecţie. Avându-l mai târziu ca profesor chiar pe Titus Livius, a căpătat pasiunea pentru istorie. Aceasta l-a făcut să scrie istoria Cartaginei şi a Etruriei a căror pierdere a constituit pentru posteritate o mare pagubă. Meticuloasele sale studii întreprinse în cinstea unor populaţii străine au îndepărtat din conştiinţa lui nu numai unele prejudecăţi romane, dar l-au şi luminat pentru a avea mai multă clarviziune în conducerea treburilor publice şi în relaţiile, cu alte state. Cu toate acestea s-a arătat lipsit de voinţă şi incapabil să-şi strunească familia şi palatul. Fiindcă n-a avut puterea de a se redresa după multele afronturi ce le primise în viaţă, el a rămas şi pe timpul domniei ceea ce fusese în tinereţe, când tremura de frica Antoniei şi Liviei.

în ce împrejurări ajunsese Claudius împărat? în timp ce se afla în tabăra pretorienilor, consulii, care nu aveau

decât de câştigat dacă reuşeau să redea puterea senatului, au luat o serie de măsuri, pentru a preveni alegerea unui nou tiran. Astfel, în timpul nopţii ei au amplasat, în locurile de unde ar fi putut apărea vreo surpriză, cohortele urbane, ai căror soldaţi erau totdeauna invidioşi pe cei din gărzile caesarului, fiindcă aceştia se bucurau de o soldă mai mare, cât şi de alte avantaje. Urbanii se arătau astfel devotaţi senatului. Consulii au mai reunit în jurul Capitoliului numeroşi gladiatori înarmaţi, soldaţi din marină şi soldaţi-din cohortele vigililor. Alături de ei se mai aflau şi cele câteva cohorte de pretorieni care îl susţinuseră pe Chaerea în reuşita conspiraţiei, deşi acum începuseră să oscileze între senat şi tabăra tovarăşilor unde se afla Claudius. Chaerea, sirnţind aceasta, încerca să-i strunească spunându-le: „După un nebun, vreţi acum un idiot? Dar, luaţi seama, eu voi riierge să vă aduc capul lui.” Avertismentul tribunului n-a avut însă ecou. Un soldat i-a răspuns: „De ce să luptăm contra prietenilor şi fraţilor noştri, când noi avem deja un împărat?” Până la urmă pretorienii s-au îndreptat către tabăra lor. Mulţimea s-a grăbit să-i urmeze pentru a cerşi vreun dar cu ocazia noii schimbări ce se întrevedea.

Cu toate precauţiile luate de consilii, situaţia devenea primejdioasă şi neîncrederea pusese stăpânire pe cei fricoşi. Astfel, senatul ce trebuia să se adune în zori în templul lui Marte nu întruni decât vreo sută de membri care răspunseră apelului consulilor. Aceştia, mai îndrăzneţi, /răspunseră, la un mesaj de pace trimis de Claudius, că nu vor mai accepta o nouă tiranie. Era ca un fel de declaraţie de război. Viitorul împărat i-a înştiinţat că, ţinând seama de intenţia lor de a lupta împotriva sa, le cere să aleagă cel puţin un loc în afara oraşului, pentru ca Roma şi templele zeilor să nu fie stropite cu sângele senatorilor şi al altor cetăţeni. Claudius conta pe puterea gărzilor imperiale care dispuneau de o fortăreaţă la porţile Romei, de arme ce făceau să amuţească în faţa lor togile

magistraţilor şi care aveau evident interes în a nu lăsa statul să se

HHHHI^HI^^HHHiHHl^l^l întoarcă la zilele când totul se hotăra în curie şi în *Forum* fără consultarea armatei.

În timp ce Claudius, care promisese soldaţilor un *donativum* de 15 000 de sesterţi pentru fiecare dintre ei, era aclamat împărat, senatorii, rămaşi singuri, începură să-şi reproşeze necugetata lor îndrăzneală. Părăsind Capitoliul şi visele lor republicane, alergară înaintea celui pe care cu o clipă înainte îl dezavuaseră. Mulţi au fost răniţi de către soldaţii furioşi şi mulţi ar fi fost chiar ucişi, dacă nu intervenea la vreme Claudius. însoţit de o puternică escortă, cel de-al patrulea caesar al imperiului s-a îndreptat spre palat ca stăpân, pe acelaşi drum pe care numai cu puţin înainte trecuse cu groaza în suflet sub ochii compătimitori ai mulţimii; sub ochii mulţimii ce îl ovaţiqnaacum ca unic conducător al marelui stat roman.

Câteva zile mai târziu Cassius Chaerea împreună cu alţi complici ai săi au fost daţi pe mâna călăului. Vrând să fie ucis cu propria-i spadă, tribunul militar s-a adresat plin de curaj soldatului ce se pregătea să-l execute spunându-i: „Ştii să ucizi? Spada ta probabil nu e prea bine ascuţită; aceea pe care eu am folosit-o împotriva lui Caligula e mai pricepută...”

Claudius a fost primul dintre împăraţi ce şi-a cumpărat tronul de la soldaţi. Pe timpul domniei s-a arătat modest şi rezervat refuzând exageratele onoruri oferite de senatul ce căuta să-i intre în graţii. Deşi fusese mulţi ani în şir obiectul batjocurii celor din familia sa, el a dovedit faţă de aceştia o deosebită pietate cinstindu-le memoria prin diferite onoruri divine acordate atât Liviei, despre care spusese cândva că e „Ulise îmbrăcat în rochie”, cât şi lui Augustus.'Consultând, în problemele de stat importante, înaltul for legislativ, oprind toate procesele de *lex maiestatis* deschise de Caligula, acordând dreptul de

cetăţenie multor peregrini din provincii, mai ales din Gallia, şi'creând numeroase colonii romane, Claudius a devenit un împărat popular. El se arăta apropiat şi comunicativ cu oamenii de rând cărora le strângea mâna la spectacole. Adesea făcea pe toţi să râdă spunând glume tari şi căutate.

Acum, când se apropia de şaizeci de ani, mai avea încă în suflet amintirea asasinării lui Caligula. Şi erau destui cei care să-i menţină mereu trează această amintire. Un asasin înarmat cu un pumnal pătrunsese într-o zi până la patul lui. Doi cavaleri încercaseră să-l ucidă, unul la ieşirea din teatru, altul în timpul unor sacrificii. Pollion încercase o revoltă, Pomponius începuse un război civil, iar Scrlbonianus ridicase împotriva caesarului armata din Dalmaţia promiţând instaurarea republicii. Frica îl făcea pe Cfaudhâs să se înconjoare de gărzi nu numai în palat, dar şi în senat sau pe când participa la vreo petrecere. În timpul' mesei era servit de soldaţi, în tocul sclavilor. Nimeni nu se apropia de el, nici chiar o femeie sau un copil, decât după ce era bine scotocit să nu aibă ascunsă vreo armă. La prieteni Claudius nu intra decât după ce fiecare colţişor al încăperilor era controlat până sub aştemuturile patul ui, Dar după cum se va vedea mai târziu, toate aceste precauţii erau inutile. El se păzea contra spadei sau pumnalului, în. timp ce soarta hotărise de mult să moară otrăvit, îi supraveghea şi-i bănuia pe toţi,, ca până la urmă să-l ucidă soţia de lângă el. Până atunci însă vor mai trece câţiva ani. iar Claudius cel temător îşi verifica şi ofiţerii şi soldaţii din cohortele pretoriene care li asigurau paza. Obsedai de ideea vreunui complot ce s-ar fi urzit, îi îndepărta sau chiar îi ucidea pe cei care i se păreau suspecţi, căutând să-i înlocuiască prin elemente cât mai credincioase aduse din legiunile de pe îndepărtatele frontiere. Aici era adevărata şcoală a curajului şi respectului faţă de jurământul prestat comandantului suprem al armatei care era întruchipai în

persoana împăratului. Aici se căleau în luptă ostaşii romani care pe la mijlocul secolului I. când au loc îni împlările povestite, mai constituiau încă. o armată disti.plluată şi de nădejde a imperiului. Ofiţerii şi soldaţii, care mai respectau încă, tradiţiile glorioase ale unor vremuri câad urmaşii lui Romulus se ridicau la luptă doar pentru a-şi apăra mica lor cetate de pe Palatin, îşi manifestau devotamentul faţă de împăratul lor şi credinţa faţă de jurământul depus prin spiritul de sacrificiu dovedit în nenumăratele ciocniri cu duşmanul.

SaMnia, oa orice mamă care vedea în fiul său întruchiparea tuturor virtuţilor, era convinsă că băiatul ei, tânărul centurion Sempronius. merita cu prisosinţă să fie ales pentru a face parte din trupele pretoriene de elită. Soţul ei căzuse pe câmpul de luptă pentru „apărarea" intereselor Romei. Uzând de celebritatea acestuia, Sabinia intervenise în mai multe rânduri pentru transferarea fiului ei la Roma. N-o făcuse numai pentru a-l avea lângă ea şi pentru a o ajuta în administrarea imensei averi moştenite. Ea dorea, ca orice mamă iubitoare ce trăia într-o permanentă teamă şi nelinişte, să-l ştie cât mai departe de primejdiile de la frontieră. Iar acum, aflând de la un veteran, care luptase cândva cu soţul ei, despre hotărârea împăratului, era sigură că în curând băiatul va fi acasă. Dar tocmai când nădejdile îi erau mai îndreptăţite, căzuse ca un trăsnet scrisoarea de la Sempronius Fuseus.

Cu privirea în gol, cu mâinile căzute pe genunchi, ţinând strâns papirusul ce-i anunţa veşti atât de triste, rămase încremenită, cuprinsă de spaimă. Hotărâseră oare zeii ca ea să rămână singură purtând tot restul vieţii greaua povară a morţii soţului, iar acum şi a fiului?

Gândurile negre i se învălmăşeau în cap împiedicând-o să mai înţeleagă ceva. Când credea mai mult ca oricând în venirea lui la Roma, băiatul îi scria că va pleca într-o nouă misiune de luptă. „Dar ce luptă era aceea despre care zeii s-ar părea că hotărâseră s-o piardă? — se întreba speri

c ă Sabinia – La ce fel de zei se referea el? De unde ştia el de primejdia care-l ameninţa?”

Alarmată, mama centurionului încerca zadarnic să găsească răspunsul la aceste întrebări. îşi aminti de Petronia. Ea era fata pentru care zorile unei dimineţi ce mijeau peste zidurile de piatră ale castrului de la Lederata îl surprinseseră pe Sempronius scriindu-i o interminabilă epistolă de despărţire. De obicei băiatul le trimitea veşti la – amândouă odată folosind acelaşi curier. „Nu cumva pri-î mise şi Petronia vreo scrisoare?” gândi Sabinia. Ou paşi nesiguri, nefericita mamă se îndreptă spre casa fetei. „Dar dacă ea nu ştie nimic? Ce-i voi spune? Voi putea să-mi ascund tulburarea pentru a nu provoca vreo bănuială acestei fiinţe care îl iubeşte aşa de mult?” se întreba ea. N-ar fi vrut s-o întristeze. Ţinea foarte mult la fată socotind-o de pe acum ca pe copilul ei.

Când intră în grădiniţa frumos îngrijită din faţa unei case destul de modeste, fu întâmpinată de Iunia, mama Petroniei şi de sora ei mai mică, Acutia.

— Zeii cei buni să fie cu voi – zise Sabinia pe tonul cel mai natural posibil. — Am trecut să vă văd. Ce mai e nou?

— Ce să fie nou?... — răspunse ocolit Iunia.

Acutia, care avea vrea cincisprezece ani, se grăbi să adauge:

— Petronia e bolnavă. De ieri plânge încontinuu, strângând la piept o scrisoare de care nu vrea să se despartă.

Sabinia simţi cum începe să se învârtească pământui cu ea. Spaima i se înteţi. Cine putea să-i scrie în aifara fiului ei? Şi numai o veste foarte rea îi putea provoca acest plâns continuu. Se stăpâni cu greu să n-o podidească şi pe ea lacrimile.

Iunia, pe a cărei figură se citea îngrijorarea, zise neliniştită:

— Nici nu vrea să spună ce s-a întâmplat. Şi nici măcar de la cine e scrisoarea – adăugă ea ca şi cum n-ar fi

bănuit cine putea să-i scrie. Se dădu însă repede de gol întrebând în continuare: Ţie ţi-a mai scris Sempronius?

întrebarea săgetă inima Sabiniei. Ea confirmă din cap şi, rugând-o s-o conducă la fată, zise:

— Poate mie îmi va mărturisi cauza durerii ei, mai ales dacă această durere i-a fost provocată de fiul meu.

— Vezi, mamă, am avut dreptate când am spus că Petronia e bolnavă de inimă. Trebuie s-o doară foarte rău, fiindcă mereu apasă cu scrisoarea pe ea.

— Tu taci din gură, nu te amesteca. Du-te mai bine învgrădiniţă şi joacă-te.

Se înserase. Camera în care intrară se afla în semiîntuneric. întinsă pe pat, se-ntrezărea silueta zveltă a unei fete. Era Petronia. La zgomotul paşilor îşi ridică încet capul din perna acoperită de bogatul ei păr negru. Văzând-o şi pe Sabinia, făcu un efort şi se ridică. Dându-şi la o parte o şuviţă de păr care-i căzuse pe faţă, merse câţiva paşi în întâmpinarea acesteia. Era îmbrăcată cu o tunică

I^^HHHHHIHIHii albă, fără mâneci, peste care avea un *peplum*[18] prins cu o pafta pe umărul drept.

Mama lui Sempronius, cerându-i din priviri Iuniei s-o lase singură cu fata, se apropie încet. Fata le privea pe cele două femei ca trezită dintr-un vis urit. Deznădejdea i se citea pe faţă. „Cei mai frumoşi ochi din cetate”, cum ii plăcea lui Sempronius să spună, ochii ei mari şi negri erau împăienjeniţi şi roşii de plâns. Pleoapele, cu genele lungi şi arcuite, îi căzură grele peste ochi. Parcă ar fi vrut să închidă cele două portiţe spre a nu pătrunde nimeni în sufletul ei chinuit.

Sabinia, văzând cât era de îndurerată, îi vorbi pe ton blând, părintesc:

— Ai plâns mult, fata mea. linişteşte-te şi spune-mi mie ce s-a întâmplat,

Petronia, înecată de lacrimi, nu putu să articuleze

18 Mantie largă.

decât un cuvânţ:

— Sempronius!...

La auzul acestui nume atât de drag, mama simţi că i se opreşte inima în loc. „Şi eu tot mai speram... dar dacă i-a scris şi iubitei lui...” îşi zise ea deznădăjduită.

— Ai aflat şi tu? — bâigui cu teamă fata.

Mama băiatului, crezând că e vorba de aceeaşi veste, confirmă tăcută din cap.

Petronia se lăsă pradă desperării. „Şi eu tot mai speram... dar dacă i-a scris şi mamei lui...” îşi zise ea cuprinsă de o nemărginită durere. Se clătină. Sabinia, crezând că îi înţelege chinurile, deschise larg braţele gata s-o sprijine. Petronia se aruncă în braţele ei izbucnind din nou în plâns.

Plângeau îmbrăţişate amândouă...

într-un târziu, fata se desprinse uşor de la pieptul Sabiniei şi, ştergându-şi cu dosul palmei faţa înecată în lacrimi, se strădui să-şi vină în fire. Mândria ei rănită de neîndurătoarea şftre o ajută să-şi revină treptat. Cu inima împietrită şi faţa crispată de durere făcu un efort să pară liniştită. Vorbi apoi pe ton stăpânit, calm, ca o adevărată fiică de roman:

— Mulţumesc, mamă. Mulţumesc că ai venit să mă consolezi. Ce bună eşti! Pentru mine vei rămâne mai departe ca o f»uo.ă şi adevărată mamă, iar timpul, aşa cum scrie şi Sempronius în epistola sa, ne va face să uităm nenorocirea.,. Curaj, mamă!

— Aşa e, fata mea. (*frescit în adversis vvrtiis*. * Numai că totul are o limită.

Se aşezară ammdouă pe marginea patului. Una mai îndurerată ca cealaltă.

— Câtă vreme să mai'am curaj? Toată viaţa eu trebuie să fiu soţia plină de curaj, mama plină*de curaj care să suporte mereu una după alta toate loviturile şoartei – se văicărea Sabinia ajunsă la'marginea puterilor.

— Răbdare, mamă! într-o zi Sempronius se va

întoarce.

— Aşa să fie precum spui. Dar cine ştie!...

Se va întoarce şi vom fi din nou fericite,

— O, de-ar veni şi ziua aceea!

— Va veni. Eu voi fi fericită, fiindcă îl voi putea zări din când în cinci. tiar tu vei fi fericită ştiindu-l lângă tine.

Mama băiatului, stăpânită de durere, nu observă deosebirea dintre cele două fericiri, încât spuse:

— Speranţa de a-l şti lângă noi mi s-a spulberat cu totul. Chiar el îmi scrie că semnele ce i se fac nu sunt de bun'-augur.

— Cum adică? — întrebă fata mirată.

— Nu ştiu nici eu. De aceea am venit crezând că voi afla de la tine ce s-a întâmplat; crezând că mă vei ajuta să înţeleg despre ce e vorba.

— Cum pot eu, biata de mine, să te fac să înţelegi, când nici mie nu-mi vine să cred, când nici eu nu înţeleg ce se întâmplă cu el?!.,.

— Au fosţ situaţii mai grele prin care a trecut băiatul meu şi nu ne-a alarmat aşa rău. Mi-e frică să nu fie prevestirea unei nenorociri.

— – Vestirea, nu prevestirea.

— Ce vrei să spui?

— Fiindcă prin vestea primită am înţeles că totul s-a sfârşit,

— Cum poţi vorbi astfel? De unde ştii că totul s-a sfârşit? Nici el nu spune aşa ceva. Se teme doar de o nenorocire, dar nu e nimic prea clar – zise Sabinia.

* în primejdii creşte curajul.

— Ba spune chiar foarte clar: „între noi totul s-a sfârşit”.

— Ce vrei mai limpede?! Şi ca să fie mai convingător, se străduieşte să dea chiar exemple cu fapte din trecut.

— Ce fel de exemple, ce fel de fapte din trecut? — o întrebă din nou mama băiatului din ce în ce mai nedumerită.

— Fapte de vitejie! — zise fata evitând răspunsul potrivit.

— Asta e adevărat! Cine nu ştie cât e el de curajos.

— Sunt unii oameni foarte curajoşi pe câmpul de luptă, dar foarte fricoşi când trebuie să spună adevărul.

— Ce vrei să zici? Nu înţeleg!

— Sempronius a avut nevoie de cinci ani pentru a căpăta curajul să-mi dezvăluie adevărul.

— Dar băiatul meu n-a ascuns niciodată adevărul – zise, contrariată Sabinia.

— La fel am crezut şi eu până la primirea acestei scrisori.

— Şi acum?

— Acum, ce pot să cred, când el însuşi mărturiseşte că m-a minţit tot timpul, că e un laş şi un trădător.

— îţi dai seama ce spui? Care laş? Ce trădător? Mie îmi scrie că va porni din nou la luptă şi că se va strădui să iasă victorios.

De data aceasta Petronia fu aceea care, în focul discuţiei, nu-şi dădu seama despre ce luptă era vorba, încât răspunse:

— Se prea poate, fiindcă omul se află permanent în luptă: în luptă cu duşmanul, în luptă cu dragostea. Dragostea nu e ea însăşi o luptă? Nu are ea atâtea asemănări cu un adevărat război? Nu sunt în dragoste, ca şi în război, cuceritori, asediaţi, îndrăzneţi, fricoşi, prizonieri, supravieţuitori, învinşi şi morţi? Da, da! învinşi şi morţi! Priveşte-mă pe mine şi vei vedea un om învins, un om mort – spuse fata simţind că se sufocă de atâta zbucium.

Sabinia asculta îngrijorată, fără să înţeleagă ceva.

— Dar eu m-am referit la lupta cu duşmanul – zise aceasta – iar tu vorbeşti...

„ – Eu vorbesc de lupta lui cu dragostea mea Cea de neînvins – o întrerupse Petronia – Eu sunt învinsă, clar nu şi dragostea mea care-l va urmări toată viaţa. Degeaba

încearcă să fugă de ea. Este prizonierul dragostei mele, este încercuit pe viaţă. Nu mai are nicio scăpare. E prizonierul meu! Da, e prizonier! — încheie fata ca şi cum ar fi citit într-un oracol,

— Dar ce legătură are dragostea dintre voi cu situaţia în care se află Sempronius? Nu pricep nimic! Explică-mi şi mie. Aş vrea să ne înţelegem...

— 'Cum să ne înţelegem? — o întrerupse din nou fata cam iritată – Nu ne putem înţelege, fiindcă tu nu trăieşti durerea care mă chinuie pe mine.

— Tu crezi oare că ai putea să suferi mai mult decât mine, ca mamă, în cazul când i s-ar întâmpla vreo nenorocire?

— Dar nu i se va întâmpla nicio nenorocire. Nu văd nicio nenorocire în a fi prizonierul celei mai' frumoase, celei mai curate iubiri din lume.

— Poate că ne-am speriat mai rău decât trebuie. Poate că nu e totul pierdut – încercă acum Sabinia să-i dea curaj fetei. — – Dar Sempronius s-a străduit ca să înţeleg bine acest lucru. Nu mă iubeşte şi nu m-a iubit niciodată.

— Ţi-a scris el aşa ceva?

— Da. Mi-a scris şi încă fără niciun regret.

...?

— Nu-ţi vine să crezi, te înţeleg. Aşteaptă puţin.

Fata aduse scrisoarea.

— Dar ce e aceasta?

— Cum ce e? Epistola trimisă de el.

— Aceasta e mai mult o carte decât o epistolă.

— E totuşi o epistolă.

Iată cum încheie Sempronius: „Cutezanţa şi neruşinarea cu care ţi-am făcut astfel de mărturisiri nu simt deloc că-mi întinează, conştiinţa, acum când ţi-am distrus odată cu dragostea şi întreaga încredere în mine”.

De-abia se mai înţeleseră ultimele cuvinte, fiindcă Petronia izbucnise din nou în plâns.

De mai multe ori, pe parcursul acestei discuţii ătât de

confuze, Sabinia vrusese şă-i ceară fetei scrisoarea s-o citească, dar nu îndYăznise să intre în intimitatea gândurilor celor doi îndrăgostiţi. Dându-şi *seama* însă că între ei se petrec lucruri cu totul neobişnuite şi pentru că acum însăşi fata îi citise, spuse pe ton rugător:

— Te superi dacă îţi cer să văd şi eu ce ţi-a scris Sempronius?

Petronia îi întinse suspinând faimoasa epistolă de adio.

Nu mai e nevoie să fie descrisă uluirea mamei pe măsură ce afla despre „iluziile" şi „impresiile" băiatului. Când mai dădea peste un paragraf în care Sempronius nega orice afecţiune pentru fată. Sabinia se oprea zicându-şi: „Aşa ceva nu e de crezut! Aşa ceva e cu totul imposibil! Băiatul meu nu poate spune astfel de lucruri nici chiar dacă ar fi adevărate".

Cu cât căuta el să pară mai convingător, cu atât mama lui credea mai puţin în cele scrise. Sabinia se străduia să ghicească ce l-a determinat să se despartă de fată şi mai ales de ce sub forma aceasta atât de brutală. „Niciun regret, nicio remuşcare nu răzbat din rândurile lui – îşi zicea ea – Să nu-şi simtă cu nimic întinată conştiinţa, după cum pretinde, nu e cu putinţă. Doar dacă n-ar fi nimic adevărat din cele scrise, numai atunci n-ar avea de ce să-l chinuie conştiinţa. Asta este! Totul e invenţie. Dar de ce inventează? Eu îl ştiu un om cinstit. Aşa l-am crescut! Doar dacă această minciună, această farsă, are un substrat cinstit. Cred că încep să pricep... Am înţeles. Acum înţeleg totul. Şi poate nu mi-aş fi dat seama dacă nu-mi scria mie despre primejdia care-l pândeşte şi despre faptul că nu va mai putea veni la Roma. Este limpede că vrea ca Petronia să-l dea uitării. El ştie că fata e prea mândră ca să iubească pe cineva care nu-i răspunde cu aceleaşi sentimente. Minte pentru a o elibera de această dragoste chinuitoare. Cât timp să-l mai" aştepte? Au trecut cinci ani! Iar dacă primejdia de care vorbeşte el se va dovedi a fi

reală, dacă ar fi să cadă răpus în luptă, fata ar suferi mai puţin şi i-ar fi mai uşor să-l uite pe cel ce o părăsise rănindu-i amorul propriu şi care, pe deasupra, searătase un laş, un trădător... Dar poţi să ştii dacă într-adevăr - aceasta i-a fost intenţia? Poate că vrea să-i încerce sentimentele şi să vadă cum i se răspunde. Tinerii îndrăgostiţi sunt în stare de orice năzbâtii.L. Nu, nu, asta nu e cu putinţă! Unui om care e într-o mare primejdie, aşa cum îmi scrie mie, nu-i mai trece prin minte să-şi verifice iubita şi s-o mai facă încă şi printr-o nesfârşită scrisoare ticluită cu atâta migală. S-ar mai putea prespune că...”

— Ce faci? Nu citeşti mai departe? — îi întrerupse fata gândurile văzând-o cu ochii ridicaţi de pe scrisoare privind departe, în gol.

— Ba da, ba da – răspunse tresărind Sabinia şi continuă să citească. Dar gândurile n-o slăbeau. „...Deci s-ar mai putea – îşi spunea ea legând firul întrerupt – ca băiatul meu s-o iubească aşa de mult, încât nu mai poate suporta el, nu ea, această stare de îndelungată despărţire de fiinţa dragă. Vrea s-o uite, să nu mai primească şi să nu mai trimită nicio scrisoare care să-i ţină mereu aprinsă flacăra dragostei. Să nu se mai gândească nimeni la el, să nu-l mai iubească nimeni. Ce fată l-ar mai putea iubi după primirea unei astfel de scrisori?! Dar ce e însă mai probabil, aşa cum am bănuit la început, e că băiatul doreşte ca, dacă i s-ar întâmpla vreo nenorocire, ea să sufere mai puţin. Eu trebuie să-i respect această dorinţă.”

Sabinia ajunse la sfirşitul scrisorii. „Se înţelege că nu-l supără conştiinţa, fiindcă n~ar avea de ce. E suficient să citeşti neînfierbântată această ultimă frază ca să-ţi dai seama că totul e numai o înscenare. De-ar fi şi cu scrisoarea trimisă mie tot astfel!...”

La plecare, ea o luă deoparte pe lunia, mama fetei, dezvăluindu-i conţinutul scrisorii şi adevărata ei semnificaţie, încheind:

— Niciodată Sempronius nu a iubit-o mai mult ca

acum. Nu poate fi vorba de nicio trădare. Nu-i spune însă nimic Petroniei, dar să fii mereu în preajma ei, întrucât se află într-o-asemenea stare de deprimare, încât... cred că... e bine s-o supraveghez!. 1

Ostaş *e-năr&ga*&*titul Şî*: Amor nrc-*un lagăr*: Da, *Atticus*, mă *crede*: (*amantul e-un soldat*!

OVIOitJ

5. VIAŢA ASPRĂ DUCE SÎ-.NÎ>RÂG€M^TITIFIJ Şl SOLDATUL

A doua zi, dis-de-ehmineaţâ, mama lui. Sempronius se trezi cu Pe tron ia dind buzna peste ea.

— Am aflat totul – îi zise fata fără altă introducere grăbi ndu-se s-o îmbrăţişeze.

Nu mai plângea, tristeţea de pe faţă îi dispăruse, iar îmbujorarea obrajilor se datora grabei cu care alergase, nu lacrimilor şi zbuciumului de până acum. Ochii împăienjeniţi din ajun erau din nou fermecător de luminoşi. Străluceau ca şi cum ar fi adunat în ei toată lumina acelei dimineţi însorite. Aduceau, printre razele soarelui, o nouă rază de speranţă.

— Mamami-a spus ce anume l-a făcut pe Sempronius să-mi trimită o astfel de scrisoare – continuă fata – de aceea nu sunt supărată pe el şi nici pe tine. fiindcă ai vrut să-mi ascunzi adevărul.

— Dacă mama ta a găsit cu cale să-ţi spună, eu nu am nimic împotrivă, dar mi-ar părea rău ca strădania băiatului meu să fi dat greş numai pentru că eu nu am ştiut să tac. Ea ţi-a explicat fn ce primejdie se afli Sempronius?

— Of despre primejdia de care i-ai vorbit, nu mi se face niciun semn rău. M-am rugat zeilor lari să-mi spună în somn ce spartă îi conduce paşii iubitului meu.

— Şi ce-ai aflat? se grăbi Sabinia s-o întrebe.

— Nimic – zise fata cam stânjenită – Am avut un somn adânc. Eram istovită, aşa încât nu-mi amintesc ce am visat. M-am trezit însă zâmbind ca şi cum cineva mi-ar fi spus că e în viaţă.

— Fie ca zeiţa Fortuna să-l aibă în grija ei.

Vorbele încurajatoare ale fetei îi mai dădură Sabin iei puţină încredere, dar nu-i spulberară întreaga teamă din suflet.

— Chiar dacă băiatul meu e.în viaţă, nu cred că a scăpat totuşi de pericol. Mi-o spune inima mea de mamă. Să ştii de la mine că o mamă simte primejdia care-i pmdeşte fiul oriunde s-ar afla el, chiar dacă ar fi la celălalt capăt al pământului.

— Ştii ce, mamă? — zise deodată fata – Să mergem şi să ne interesăm de soarta lui Sempronius.

— Unde să mergem?

— Nu ştiu unde, dar cred că cea care se ocupă cu treburile armatei ar fi în măsură să cunoască ce se întâmplă cu legiunea de la Lederata.

— Ar însemna să urcăm pe Palatin 19. Tu crezi însă că acolo poate pătrunde oricine?

— Să încercăm – răspunse încrezătoare tânăra fată.

— Eu n-am curaj. Dacă vrei, mergi singură, dar nu cred că vei reuşi. Cine o să stea de vorbă cu tine?

— Poate se va găsi cineva.

— Aş dori să întreb... să vorbesc cu cineva... cu vreun comandant de aici – bâigui Petronia în faţa soldatului din garda caesarului ce sta de strajă cu mâna pe spadă cocoţat pe treptele unei impunătoare clădiri din apropierea palatului imperial.

— Chiar cu comandantul? — o întrebă ironic santinela.

— Chiar! — răspunse fata timid.

Conştient de misiunea ce i se încredinţase şi bucuros că avea ocazia să şi-o dovedească, străjerul zise pe un ton aspru:

— Trei paşi înapoi!...

Fata se retrase ascultătoare.

— Nicio mişcare!... Aşa! Acum să vedem cine eşti şi ce gânduri ai – După această punere la punct, santinela,

fără a o pierde din ochi, se dădu înapoi până ajunse la un mâner ce ieşea din.zidul clădirii. Trase discret de el. Uşa masivă de la intrare se deschise şi un alt „viteaz” mai mare în grad, un decarion[19] îşi făcu apariţia. Santinela îi şopti ceva arătând spre „inamicul” care sta sfios şi nemişcat.

— Ce să întrebe? Nu ştii că noi nu răspundem la niciun fel de întrebări? Să plece de aici! — zise decurionul răstit şi dispăru după uşă fără a o învrednici pe biata fată nici măcar cu o privire.

— Ai auzit? Ce mai stai?! Să pleci de aici!

Fata îl privea pe străjer mai mult admirativ decât cu teamă gândindu-se că nu e de glumit cu armata romană, mândra şi vigilenta armată din care făcea parte şi iubitul ei.

— N-ai plecat încă? Poate vrei să te bag la închisoare – mai spuse îngâmfat pretorianul.

Dându-ş-i seama că e greu de discutat cu aceşti militari care nu cunoşteau altceva decât stricta respectare a consemnului şi auzind de închisoare, Petroniei îi trecu prin minte un gând:

— Inchide-mă! — răspunse ea la ameninţările santinelei. Apoi se gândi: „Numai aşa voi putea trece de aceşti soldaţi nesuferiţi şi voi reuşi să pătrund înăuntru”.

Străjerul rămase uluit. Fiindcă nu avea voie să se întindă prea mult la vorbă cu civilii, trase din nou de mâner. Uşa se deschise.

— Cum, tot mai eşti aici? — o întrebă răstit decurionul apărând în tocul uşii.

— Nici nu am de gând să plec. Dacă nu-ţi convine, închide-mă.

Fu rândul acestuia să se mire de atâta cutezanţă. După

O clipă de ezitare, zise:

— Pentru noi, acesta e lucrul cel mai simplu şi cel

19 Comandant peste zece soldaţi.

mai obişnuit. Dacă asta ţi-e dorinţa, aşteaptă numai o clipă.

Fata rămase din nou în paza străjer ului care, făcându-se că n-o vede, trecea pe lângă ea călcând rar şi ţanţoş ca un curcan înfoiat. Cine mai era ca el? „Soldatul căruia

1 s-a încredinţat paza unui post este în misiune de luptă", îşi amintea el de litera sacră a regulamentului. Să fi tot luptat cu un asemenea încântător „inamic" 1... Din când în când soldatul, în calitate de santinelă vigilentă, ori de bărbat tânăr, îi arunca pe ascuns eâte o ocheadă.

Uşa cea mare se deschise pentru a treia oară. De data aceasta, alături de decurión îşi făcu apariţia ofiţerul de serviciu, un centurion înalt, chipeş, cu ochi căprui, frumoşi şi părul negru tăiat scurt pe frunte. Se numea Caius Cornelius Lucretius şi nu avea mai mult de 25 de ani.

— Ce doreşti? Cu cine vrei să vorbeşti? — o întrebă acesta binevoitor şi, fără a-şi mai l-ua ochii de pe chipul frumoasei fete, o invită înăuntru.

— Vreau să mă interesez de soarta unui centurion.

— Face serviciul aici, la noi?

— Ar fi simplu dacă ar fi aşa. El e undeva departe... foarte departe.

— Dar noi nu dăm informaţii persoanelor străine nici despre centurioni, nici despre armata noastră.

— Annata voastră e şi armata mea – zise fata încurajată de felul prietenos al acestuia <- Centurionul de care întreb e viitorul meu soţ.

— Şi ce anume vrei să ştii? — întrebă Lucretius pe un ton mai rece aflând că fata îşi dăruise inima altuia.

— Vreau să ştiu dacă a scăpat cu viaţă dimtr-o luptă cu dacii despre care am aflat de curând pintr-o scrisoare a lui. O luptă primejdioasă!

— Luptă primejdioasă!... Ca şi cum ar fi şi lupte fără primejdii – o interpelă de data aceasta răutăcios

centurionul – Din ce legiune face parte şi în ce tabără se află?

— La Lederata, pe malul Danubiului» cel mai primejdios hotar.

— Asta aşa e. De-acolo au tot sosit veşti că dacii nu se astâmpără.

— Vezi? A avut el dreptate când, a scris că e în primejdie.

— Din ce legiune face parte? — repetă centurionul,

— Asta nu ştiu. Comandant este generalul Clemens.

— Am auzit de el. Dar din câte ştiu, odată cu venirea primăverii e linişte şi^în această parte a imperiului. Cum se numeşte viitorul soţ? — o mai întrebă Lucretius apăsând pe ultimele cuvinte.

— Sempronius Fuscus care a repurtat nenumărate victorii împotriva barbarilor – zise fata înălţindu-se mândră pe vârful picioarelor, ca şi cum ar fi avut partea ei de contribuţie. De fapt participa şi ea într-un fel, dacă socotim eă spaima, care o ţinea într-o permanentă încordare şi nesiguranţă eu gândul la cel în primejdie, nu era deloe mai Bască decât teama celor care participau direct la luptă.

— El însuşi un viteaz – repetă centurionul – Chiar un mare viteaz, din câte înţeleg, care ar putea s-ajungă şi ei un erou ea tatăl său – mai spuse răutăcios ofiţerul de serviciu.

Fetei nu-i scăpă insinuarea acestuia şi îi zise cu ironie în glas:

— în orice' caz, mult mai viteaz deeât alţi militari din a&te cetăţi din interior care sunt numai cu numele soldaţi sau ofiţeri şi,care.,,

—...şi care – o întrerupse zeflemitor tânărul – în loc să lupte cu nuna pe spadă, se mulţumesc să descoase eu tot felul de întrebări cel mai fermecător şi nevinovat „duşman”.

— Chiar aşa! — zise fata nervoasă.

— Deci eşti conştientă de farmecele tale.

— Nu, nu 5 – se corectă ea roşind – Dai' văd că în loc să aflu ceea ce mă interesează, mi se pun tot lelul de întrebări.

— Fiindcă aici noi *nu* informăm, ci *ne* informăm. Aşadar, ai nimerit greşit.

— După câte văd, nu vrei să mă ajuţi – zise dezamăgită fata – Vreau să vorbesc cu cel mai mare de aici.

— Aceasta nu e cu putinţă. Nu e voie. trebuie să înţelegi, Cc-ar fi dacă toate femeile ar veni la „eel mai mare de aici” să-I întrebe despre soarta ostaşilor care le-au lăsat acasă cu inima Mată?!

— Eşti un om rău, deşi la început am crezut altfel» Nu vrei să mă ajuţi – zise Petronia, gata să izbucnească În pââns.

Şi totuşi, tânărul centurion căruia îi bătea mai repede inima din clipa când o văzuse pe această admirabilă fată ac fi dorit s-o ajute. Dar cum? El era doar un simplu centurion din garda pretoriană, numit eu paza; nu lucra electiv aci Iritat de acuzaţia nedreaptă ce-i adusese inter« loeutoarea, dar încurcat şi de forfota de pe culoar a militarilor de toate gradele care-l împiedicau să ducă „tratative” după pofta inimii cu „inamicul”', privirea îi căzu asupra decurionului care sta înfipt în spatele Petroniei, cu mâna strânsă pe spadă, gata s-o străpungă dintr-o lovitură.

— Tu ce te uiţi aşa fioros la ea? — îl întrebă cam fără rost Lucretius neştiind pentru un moment ce să-i mai răspundă fetei. Simţea că orice privire urâtă îndreptată asupra ei l-ar putea înfuria.

— Sunt în aşteptarea ordinelor – răspunse disciplinat decurionul.

La gândul că acesta ascultase întreaga convorbire, ofiţerul de serviciu îl repezi spunându-i:

— Atunci îţi ordon să pleci!

După îndepărtarea decurionului, Lucretius se adresă din nou fetei:

— Trebuie să mă înţelegi că generalii la care vrei să ajungi se ocupă de probleme mult mai importante decât de soarta unui oarecare centurion din nu ştiu ce colţ îndepărtat al imperiului. Ca să te ajut totuşi, mă voi strădui să aflu ce s-a întâmplat în ultima vreme în provincia Moesia, acolo unde se află castrul de la Lederata. Dă-mi răgaz o zi sau două şi cum voi afla ceva te voi anunţa.

— Deci să trec din nou pe aici?

— Nu. E mai bine să nu fii văzută prea des pe la noi. Decurionul probabil că va vorbi. Nici nu ştiu deocamdată cum să procedez.

— Atunci?!...

r- Ne vom întâlni undeva, să zicem într-un parc.

— Imposibil. Nu pot să mă întâlnesc în văzul lumii cu altcineva.

— ' înseamnă că nu-ţi voi putea aduce nici eu veştile pe care le aştepţi – zise ofiţerul îmbufnat.

— Mai bine vino la noi acasă. Te voi aştepta nerăbdătoare.

Petronia îi spuse în ce cartier locuieşte şi de cine să întrebe. Lucretius o conduse spre ieşire. Când deschise uşa fu orbit de lumina strălucitoare a soarelui ce se' revărsa asupra somptuoasei clădiri. Protejându-şi ochii cu o mână, iar cu cealaltă arătând spre globul de foc, îşi luă rămas bun de la fată spunând:

— Numai soarele te mai întrece în strălucire şi farmec!...

Săptămânal, una din cele nouă cohorte pretoriene 20 făcea de gardă la palat. O astfel de cohortă număra nici mai mult, nici mai puţin de o mie de soldaţi. O mie de străjeri vânjoşi apărau în permanenţă viaţa scumpă a divinului împărat şi alţi opt mii erau gata să intervină la un singur semnal.

Centurionul Caius Tiberini Lucretius făcea parte din a şaptea cohortă pretoriană şi în dimineaţa când avusese loc vizita Petroniei era de serviciu într-una din clădirile

alăturate palatului. Deşi nu lucra în această impozantă clădire, la sfârşitul săptămânii urmând să se înapoieze împreună cu ceilalţi pedestraşi în tabără, ar fi dorit totuşi să o poată ajuta pe aceea al cărui minunat chip îl avea mereu în faţă. Era şi el curios să afle ce se întâmplase cu Sempronius şi, de ce să n-o spunem, poate că dorea să afle cum că fata devenise liberă... Cine ştie? Dacii ăştia sunt ţintaşi buni...

în primul rând însă, Lucretius avea îndatorirea să relateze cele întâmplate comandantului cohortei de gardă, înainte de a merge la acesta se gândi să stea de vorbă cu un alt centurion, Metellus, prieten şi cam de aceeaşi vârstă, care lucra în serviciul de informaţii. Intră deci într-o încăpere de la catul superior, unde dădu cu ochii de el.

— Aş vrea să mă ajuţi într-o chestiune – îi spuse şoptit Lucretius – Vreau să mă interesez de cineva. Nu e nimic secret.-

— Secret, nesecret ştii că nu am voie să vorbesc nimic despre nimeni – zise Metellus plin de ifose.

— Atunci să te informez eu: la frontiera, de pe Danubius, în Moesia, au loc lupte grele. Trupele noastre au fost atacate de daci şi se află în mare primejdie – spuse Lucretius dând intenţionat amploare celor aflate de la Petronia.

Metellus făcu ochii mari de uimire şi întrebă în şoaptă:

— De unde ai aflat? Cine te-a trimis la mine? Vrei să mă tragi de limbă? Despre ce lupte e vorba?

— Opreşte-te!

; – Vrei să mă provoci cumva?

— Eu. nicidecum. Voi însă. cei de aici, îi suspectaţi şi-i provocaţi pe toţi. Pe sceptrul lui Jupiter! Urâtă meserie! Cum poţi spune că te provoc? Uiţi eă îţi sunt prieten?

Metellus se temea de a nu fi acuzat că e în posesia unor veşti aşa alarmante despre care aici. în acest comandament poreclit „Ştie to-t. vede tot” nu se cunoştea

nimic. Dăca. erau nişte veşti false şi lansate doar pentru a răspândi neliniştea şi nesiguranţa? Dar Ionul calm şi prietenos al lui Lperefcius îl mai linişti făcându-l să creadă altceva.

— Sănu mai faci astfel de glume, fiindcă aiputea să te coste.

— Despre ce glume vorbeşti?' – Întrebă mirat ofiţerul d e serviciu.

— Despre glumele cu dacii. Vezi că cei de pe aici sunt cam speriaţi de incursiunile din ce în ce mai dese ale barbarilor aceştia. încât orice aluzie la luptele cu dacii îi sac să tresară. Glumind astfel, s-ar putea ca vreunul din comandanţii noştri cine ştie ce să mai creadă!

— Dar nu e vorba de nicio glumă – spuse supărat Lueretâus văzmd că nu e luat în serios,

—??!

Ce mă priveşti aşa? Am spus numai adevărul. Nu-mi arde de glumă.

Metellus se încruntă din nou, speriat:

— Cum, chiar lupte adevărate? De unde ai aflat?

— De la o fată.

Nu înţeleg f Ce legătură are fata cu dacii şi cu luptele din Moesia?

— Are o legătură foarte strâosă. Dar mare e... cum îl cheamă pe zeul războiului care îi conduce mereu pe daci în luptă contra noastră?

— De unde vrei să ştiu eu?

— A, da! Zamoles[20], sau cam aşa ceva. Ziceam că mare şi puternic e Zamoles sau Zamilo acesta, încât ar putea, dacă ar vrea, să întrerupă această legătură printr-o săgeată cu vârf încârligat.

— Nu-nţelegi nimic. Te cred. Ascultă-mă – şi Lucretius îi povesti cele aflate de la fată,

— Am impresia că ai exagerat--zise Metellus.

---

20 Corect: Zalmoxis.

— De bună seamă, dar ceva trebuie să fie adevărat. Cum aflu eu despre soarta rivalului meu?

— Asta e foarte greu. Chiar de-ar fi mort, n-ai cum să afli. Nouă ni se comunică numeric pierderile suferite într-o luptă, nu nominal.

— Atunci ce e de făcut? I-am promis fetei. Şi nu mă pot duce la ea fără veşti.

— Acesta e focul tău! Până una alta, trebuie să comunicăm urgent informaţia generalului.

— În picioare, doi bărbaţi priveau aplecaţi asupra unui papirus ca un fel de hartă. Unul din ei, generalul Galerius, la vreo cincizeci de ani, scund, îndesat, cu privirea sfredelitoare şi nasul încovăiat ca un plisc de vultur, avea misiunea de a culege şi centraliza ştirile ce soseau din toate colţurile imperiului. Pe baza lor, întocmea rapoartele prin care îl informa pe Claudius.

— Celălalt bărbat, unul din înalţii slujbaşi ai cancelariei, pe nume Narcissus, era înalt, chel complet şi gras. Atât de gras, încât abia i se vedeau ochii mici şi verzui în care se citea o inteligenţă rar întâlnită. Cu această inteligenţă reuşise, la capătul celor aproape şaizeci de ani, să ocupe unul din departamentele cele mai de seamă ale cancelariei imperiale deţinând multe din secretele statului. El făcea parte din categoria acelor sclavi eliberaţi, numiţi liberţi 21, pe care Claudius îi ridicase în înalte funcţii datorită calităţilor pe care le aveau, în primul rând ca buni organizatori şi foarte pricepuţi administratori ai treburilor statului. În plus, ţinând seama de condiţia lor socială-modestă, adică foşti sclavi eliberaţi, aceştia nu puteau râvni nici să ia locul împăratului, aşa cum mai încercaseră unii dintre membrii nobilimii ce priveau plini de invidie spre Palatin. În afară de iscusinţa de care dădeau dovadă, liberţii se arătau foarte devotaţi, deoarece împăratul îi ridicase la ranguri dintre cele mai înalte ajutându-i să acumuleze astfel imense bogăţii. Cel mai devotat dintre ei era Narcissus, care îşi închinase întreaga

activitate intereselor divinului caesar, veghind asupra vieţii lui ca un credincios câine de pază.

Când Lucretius şi Metellus dădură cu ochii de Narcissus, se traseră înapoi sfioşi, vrind să părăsească marea încăpere, deşi li se comunicase că pot să intre.

— Rămâneţi! — le zise autoritar Narcissus, bănuind că el era cauza stingherelii lor.

Centurionii rămăseseră neclintiţi lângă Uşă.

— Apropiaţi-vă! Presupun că ştirile „importante” cu care v-aţi grăbit să mă anunţaţi merită să ne întrerupem lucrul – şi arătând spre generalul de lângă el, Narcissus adăugă, aşezându-se comod pe scaun: Comandantul vostru vă ascultă, -iar voi veţi relata totul ca şi cum eu nici nu aş fi aici.

Pe măsură ce Lucretius, care luase cuvântul după scurta relatare a lui Metellus, povestea cele auzite de la Petronia, generalul Galerius devenea din ce în ce mai nervos, mutându-şi greutatea corpului când pe un picior, când pe altul. Se vedea clar cât de încurcat era faţă de înaltul său oaspete pentru faptul că în cetate se vorbea despre lupte asupra cărora el nu avea nicio informaţie. Aştepta din clipă în clipă ca Narcissus sa-l întrebe, şi pe bună dreptate, cum ajunsese o fată în posesia unor astfel de veşti, iar „Ştie tot, vede tot” habar nu avea despre cele ce se peterceau. Dar, spre surprinderea lui, înaltul oaspete, admirându-şi numeroasele inele de pe degete, spuse calm:

— *Hannibál ante portás*![21] Situaţia este extrem de gravă. în curând dacii vor fi la porţile Romei. Nu văd nicio scăpare – apoi, zâmbind: Şi de ce nu, dacă aşa ne lasă a înţelege o fată îndrăgostită, pentru care iubitul ei înseamnă mai mult decât întreg imperiul – Se adresă tinerilor: Voi, cu „experienţa” voastră, ce credeţi?

Centurionii se priviră încurcaţi, îndemnându-se din

21 Hannibal în faţa porţilor! Expresia anunţa o primejdie iminentă.

ochi unul pe celălalt să spună ceva.

Narcissus, pe care de fapt nu-l interesa părerea celor doi şi deci nu aştepta niciun răspuns, continuă:

— Sistemul de securitate al măreţului nostru imperiu e atât de bine organizat, condus şi controlat de către noi, încât n-am auzit vreodată ca o informaţie demnă de încredere să parvină mai repede pe căi lăturalnice decât prin mijloacele noastre sigure şi rapide. Uluirea generalului Galerius, care a amuţit la auzul poveştilor voastre, confirmă spusele mele.

Şeful informaţiilor, simţind cum îi vine inima la loc, zâmbi condescendent şi aprobator. îngrijorarea trecu acum pe faţa centurionilor care se temeau de a nu li se imputa că interpretaseră cu uşurinţă vestea aflată.

— Şi totuşi, fata n-a minţit – zise Narcissus, ca şi cum le-ar fi ghicit gândul -. iar spaima de care e cuprinsă este pe deplin justificată. Cât despre voi, nu v-aţi făcut decât datoria. Mai bine să exagerăm, decât să privim cu superficialitate lucrurile.

Era acum rândul tinerilor să-şi vină -în fire tocmai la timp, pentru a putea gusta liniştiţi din peroraţia unui om de o remarcabilă inteligenţă îmbogăţită cu o vastă experienţă despre viaţă.

— Aşa stând lucrurile – continuă Narcissus – eu cred că autorul scrisorii este cel care a minţit. Şi dacă nu ne-ar fi răpit un timp preţios cu poveştile sale, nu m-ar fi supărat cu nimic, fiindcă iubirea lui pentru această fată e în stare de orice. Dragostea de multe ori îi sminteşte pe cei - cuprinşi de focul ei. Pentru că, de fapt, ce e dragostea altceva dacă nu o febră în care se mistuie omenirea pentru a plămădi, ca o năstruşnică nevoie impusă de natură, lumea pe care o vedem. Probabil că tânărul nostru, din dorinţa de a-şi impresiona iubita şi de a-i ţine trează dragostea, şi-a imaginat nişte lupte crâncene la care a participat.. Mai ales că, din câte am înţeles, tare se mai mândrea fata cu actele de bravură ale tânărului. Ştiind-o

sensibilă la astfel de fapte eroice, dealtfel ca orice fecioară crescută între zidurile războinicei şi invincibilei noastre cetăţi, tânărul centurion, aflându-se şi într-o regiune unde mai au loc uneori ciocniri cu dacii, i-a scris probabil cam aşa: „Luptam unul contra zece! Să fi văzut cum mai curgea sârigele!

Ne-ajn bătut ca nişte lei! înţelegi tu bine ce spun?... Ca nişte lei! Au căzut răpuşi mulţi viteji de-ai noştri. Călcând peste zeci de cadavre înaintam cu spada în mână, lovind în stânga şi-g. dreapta. Păcat că nu ai fost pe aproape să mă vezi!...” Dar fiindcă băiatul a scăpat „ca prin minune” din lupta ce nici nu avusese de fapt loc, nu m-aş mira ca în curând fata să primească o nouă scrisoare „scuzabilă”: „Aş fi dorit să cad şi eu răpus pentru a deveni eroul tău şi al măreţei Rome, însă zeiţa Fortuna, aceea care are în mână soarta oamenilor, înţelegându-se cu zeiţa Venus[22], aceea care îndrumă paşii celor îndrăgostiţi, au hotărât să mă păstreze în viaţă. Numai prin voinţa Olimpului[23] am reuşit să scap neatins. Numai marea mea dragoste pentru tine mi-a dat tăria şi curajul să supravieţuiesc îngrozitorului masacru. Numai dragostea ta, iubita mea etc. etc...” Sfârşind Redactarea celei de-a doua scrisori, Narcissus, care se înflăcărase vorbind ca şi cum el însuşi ar fi fost în cauză, făcu o pauză dorind să se creadă că e preocupat de Un inel pe care îl muta când pe un deget, când pe altul. În realitate se străduia să-şi amintească ceva. Cei de faţă aşteptau nemişcaţi,. Marele libert, zâmbind satisfăcut că încă nu-l părăsise memoria, continuă: *Militat omnis araans et habet sua Castra Cupida*[24], după cum spunea Ovidiu, poetul nepieritoarei

---

22 Zeiţa Frumuseţii şi a dragostei: identificată cu Aphrodita din mitologia greacă.

23 Lanţ de munţi care separă Macedonia de Tbessalia şi care era considerat lăcaşul zeilor.

24 Orice îndrăgostit luptă, iar Cupidon îşi are tabăra sa. (Cupildon, zeul dragostei şi fiu al zeiţei Venus). Arta iubirii.

Ars amandi despre analogia dintre ostaş şi îndrăgostit. Admiratorul poetului iubirii începu să recite mai departe din aceeaşi elegie:

„Viaţă aspră duce şi-ndrăgostitul şi soldatul,
Şi ostaşul şi amantul la o poartă străjuiesc.
Căi lungi străbate primul: al doilea, fără teamă,
Îşi va urma iubita la margini de pământ,
Va trece munţi şi râuri umflate de furtună
Şi va-nfrunta năvalnic mormane de zăpezi.
Pe mări, nu se va teme nicicând de vijelie,
Iar timp şi vânt prielnic el nu va aştepta.
Cine-o să-nfrunte bezna şi frigul şi ninsoarea,
De nu soldatul mândru şi-amantul curajos?
Unu-i trimis iscoadă în tabăra duşmană,
Al doilea stă cu ochii ţintiţi către rival…”

Aşa şi cu tânărul nostru care luptă în toate chipurile la sute şi sute de mile depărtare pentru a-şi păstra dragostea, chiar dacă trebuie să mintă. Dar aceasta este părerea mea de care nu sunteţi obligaţi a ţine seama – apoi Narcissus se adresă generalului: Obligaţi sunteţi să verificaţi. Fiindcă m-am găsit întâmplător aici şi fiindcă am aflat despre această poveste, sunt curios să aflu rezultatul investigaţiilor. Pe Castor şi Polux! Nici nu vreau să mă gândesc că minciuna centurionului ar putea fi o primejdioasă realitate. Lucrurile ar lua o întorsătură dintre cele mai neplăcute…

Qindquicl vis.esse *taciturn*, *nulii dixeris*[25].

PUBUIÂUS SYRUS

6. MISIUNEA SECRETA A UNUI CENTURION

După o noapte de coşmar Lucretius se plimba obosit şi îngândurat de la un capăt la celălalt al coridorului, unde cu o zi înainte o cunoscuse pe Petronia, pentru care ajunsese în faţa generalului Galerius şi a lui Narcissus. îi mai persista în minte visul care-l chinuise toată noaptea:

25 Ceea ce vrei să fie secret, să nu spui nimănui.

se vedea când aplaudat de Narcissus la sfârşitul recitării unor versuri ale lui Ovidiu, când acuzat de acesta că-l ucisese pe poetul iubirii. Dar parcă tot Narcissus îi ordonase să-l omoare, pentru că poetul îndemna tinerii la dragoste liberă, la petreceri, la o viaţă uşuratică... Se vedea înconjurat de femei multe, acoperite doar cu voaluri transparente sau încinse doar cu mici piei de animale. Cuprinse de delir, cu părul despletit cântau, dansau... ori poate ţipau?!...” Parcă era şi frumoasa fată din ajun printre ele!...

Cu gândul ţintuit şi tulburat de scenele bahice din vis nici nu observă când un necunoscut se apropie de el.

— Lucretius!

Tânărul tresări.

— Lucretius! Vei executa întocmai cele ce-ţi spun – îi zise omul de lângă el care, după îmbrăcăminte, părea a fi unul dintre liberţii ce lucrau în birourile palatului.

— Dar cine eşti şi cum ai pătruns aici? — zise răstit centurionul.

— Nu pune nicio întrebare, fiindcă nu e timp de pierdut. în curând îţi vine schimbul, iar eu trebuie să dispar înainte ca cineva să ne fi văzut împreună. Te aşteaptă luminatul Narcissus. îndată ce eşti înlocuit, să te prezinţi. Eu te aştept la capătul culoarului din aripa unde se află încăperile de lucru ale stăpânului meu. Te voi conduce la el. Nu scoţi nicio vorbă despre ce ţi-am spus. într-o clipă, libertul se făcu nevăzut.

— Ia loc şi schimbă-ţi figura asta speriată, fiindcă nu te-am chemat să te întreb cum îţi petreci nopţile când nu eşti de gardă – îi zise direct Narcissus zâmbindu-i binevoitor lui Lucretius, care se aşează mirat şi smerit în faţa fostului sclav – împăratul nostru – continuă Narcissus – sătul de atâtea asasinate şi nelegiuiri, şi-a căpătat bunul obicei de a-şi verifica oamenii din anturajul său, deci şi pe cei care îi asigură paza la palat. De aceea nu ar trebui să te miri că se ştie fiecare pas pe care îl faci şi fiecare

legătură pe care o ai. Înainte de a discuta despre treburile pentru care te-am chemat, vreau să-ţi atrag atenţia că înalta societate pe care o frecventezi ar putea să-ţi aducă necazuri. Acolo ai întâlnit, fără să-ţi dai seama, multe femei şi mulţi bărbaţi primejdioşi. Ei sunt nişte desfrânaţi, linguşitori şi denunţători mârşavi în slujba unei femei, anormale. Deocamdată nu avem dovezi că te-ai fi alăturat lor.

— Am fost invitat, nu puteam să refuz. înălţimea voastră ştie că…

— Ştiu, ştiu. Cine nu ascultă de dorinţele împărătesei riscă să-şi piardă viaţa. Ea te-a ochit şi te-a atras, fiindcă eşti tânăr, voinic şi frumos. Deşi e îndrăgostită nebuneşte de Caius Silius, nimic n-o împiedică să se oprească numai asupra lui, atâta timp cât e stăpânită de o sălbatică senzualitate care ar putea-o aşeza în rândul zeităţilor desfrâului şi orgiei.

— Dar nu s-a întâmplat nimic între noi până acum – încercă să se scuze ruşinat Lucretius.

— Nimic până acum, dar mâine ce va fi? Mâine, când te va înhăţa „zeiţa” în mrejele ei? Eu sunt cel mai apropiat şi credincios slujitor al caesarului, a cărui viaţă o socotesc darul de preţ pe care zeii l-au făcut poporului roman şi pentru apărarea vieţii lui sunt gata oricând să mi-o sacrific pe a mea. De aceea am ţinut să te previn. Un om din garda împăratului care petrece nopţile în „garda” Messalinei ar trebui îndepărtat. îţi dai seama cât de uşor mi-ar fi s-o fac. Cu un singur semn aş putea să te distrug. N-am făcut-o, deoarece ştiu că eşti un om virtuos şi că nu tu ai căutat acest anturaj. Cu atât mai mult n-o voi face acum, când, după întâmplarea de ieri, va trebui să lucrăm împreună.

După ce abilul libert îşi dădu seama că-l înspăimântase suficient pentru a-l determina mai uşor pe Lucretius să participe la planul lui, spuse în continuare pe un ton indiferent:

— Ai avut mare noroc că ieri ai apărut înaintea mea

cu povestea aceea. Voi avea nevoie de serviciile tale. Altfel, nu te-aş fi prevenit de primejdia în care te afli, după cum prea bine ţi-ai dat seama că n-am făcut-o nici până în prezent, şi te-aş fi lăsat să vizitezi în continuare vila particulară a împărătesei, până când, alunecând încet spre prăpastie... Atunci nimeni n-ar mai fi putut să te salveze. Fii însă liniştit. Lucrând cu mine eşti în deplină siguranţă.

Narcissus nu-i ceruse în niciun fel să renunţe la vizitele sale. Poate că şi asta era făcută în mod intenţionat. Dar centurionul temător încercă sfios să-i dea asigurări:

— Voi face tot posibilul să mă eschivez de la petrecerile acelea unde s-ar putea urzi ceva împotriva împăratului.

Deşi era normal ca Narcissus să-l încurajeze în hotărârea luată, trecu neobservată declaraţia pretoriaiiului şi se grăbi să schimbe vorba:

— Tot ce ţi-am spus până acum a avut rostul să-ţi arate că te cunosc destul de bine, sub toate aspectele, pentru a-mi inspira încrederea necesară acţiunilor ce le vom întreprinde. Cred că am lungit destul vorba, încât e timpul să-ţi spun ce ai de făcut. Nu te întreb dacă'accepţi, fiindcă nu văd ce te-ar face să te împotriveşti. Aş vrea să ştiu mai întâi ceva. Să-mi spui care e părerea ta în legătură cu vestea adusă defata aceea.

— Cred că nu e nimic adevărat.

— Dar prietenul tău ce-a zis, după ce ati plecat de la noi?

— Că l-am făcut de râs faţă de şeful lui care va crede despre el că nu e în stare să discearnă şi să aprecieze valoarea unei informaţii.

— Deci părerea generală e că lupta de la Lederata nu e decât o mistificare ce nu merită a ne opri asupra ei.

— Chiar aşa,

— Atunci e'bine, deşi eu nu cred acelaşi lucru.

— Cum aşa? — îndrăzni mirat Lucretius- Doar luminăţia voastră no-a deschis ochii spre această

concluzie.

— Asta ai s-o înţelegi ceva mai târziu. Deocamdată noi trebuie să aflăm adevărul pe cât posibil din fapte şi nu să ne lăsăm influenţaţi de nişte presupuneri ca acelea strecurate ieri de mine. poate cu un anumit scop.

Despre Galerius nu pomenea nicio vorbă.

— Şi în acest scop, care îmi este misiunea? — Întrebă tânârul.

— în primul rând, şi cât mai urgent, să iei legătura cu fata. Vei merge să vorbeşti cu ea şi, din câte am putut deduce, nu-ţi displace eâtuşi de puţin. Astfel de misiuni să tot primeşti...

. Lucretius privi în jos.

Lasă, lasă, nu e oprit să-ţi placă ce e frumos... *Adspicit* ei *felis magna corpora regum*[26].

Narcissus luă de pe masă un fel de flacon mic cât un deget şi i-l întinse centurionului.

— r Bea conţinutul acestei sticluţe. într-un ceas faţa şi ochii îţi vor fi galbeni ca şofranuL Te prezinţi comandantului tău şi-i spui că eşti bolnav. Când te va vedea cum arăţi, te va scoate imediat din gardă. Apoi îl vei ruga să te lase acasă, pentru ca medicul familiei să te îngrijească mai bine. Acasă la tine, nu în tabără. Vei fi deci liber pentru câteva zile în care timp trebuie rezolvat totul. Mâine dimineaţă, când te vei trezi, nu vei mai avea nimic şi vei putea pomi la acţiune. De-abia aştepţi, ia fii sincer!

— E-adevărat, în cazul când nu voi cădea trăsnit în faţa luminăţiei tale după ce voi goli această sticluţă – zise Lucretius zâmbind strâmb.

— Nici în glumă să nu spui astaâi reproşa Narcissus – Bea şi te vei convinge.

Tânărul se execută şi nu căzu trăsnit.

— Aşa! Perfect! Acum, după ce-am început prin a „colora” acţiunea noastră în galben, tu vei continua să-i dai

---

26 Şi pisica se uită la statura măreaţă a zeilor.

o nuanţă mai trandafirie mergând la fată şi arătându-te foarte curtenitor şi gata s-o ajuţi. Arătos cum eşti, nu-ţi va fi greu s-o cucereşti.

— Să mă ierte marele Narcissus, dar la aşa ceva nu îndrăznesc a spera. Fata îl iubeşte prea mult pe celălalt.

— Lasă prostiile! Tu eşti lângă ea, pe când celălalt e atât de departe. Te vei strădui cu vorbe măgulitoare să-i intri în graţii.

— Pe voalul alb al Penelopei! Voi face tot ce-mi va fi cu putinţă.

— Trebuie! Trebuie să-i capeţi încrederea şi s-o faci să-ţi citească scrisoarea. Ar fi şi mai bine dacă i-ai cere-o s-o citeşti chiar tu. Vei memora cât mai exact conţinutul. Ai grijă să citeşti şi printre rânduri. Sunt unele lucruri care nu se pot scrie direct, mai ales când e vorba de cele ce se întâmplă în armată. Va trebui să deduci, să înţelegi substratul unor fraze. Dealtfel, te voi ajuta şi eu. La căderea serii voi veni în ascuns la tine şi vom analiza împreună conţinutul. Vei face astfel ca să nu fiu văzut de nimeni din casă. Acţiunea noastră trebuie să se desfăşoare în cel mai desăvârşit secret, fiindcă pe parcursul ei este posibil să ne întâlnim cu oameni' nedoriţi. Nici tatăl tău nu trebuie să afle ceva, deşi ţi-e ca un bun prieten şi deci se bucură de o frumoasă reputaţie. Observi că ştim totul despre tine şi despre cei din jurul tău. Aşadar nu e nevoie să-mi spui nici măcar unde locuieşti pentru a te găsi mâine seară. Sper că ai înţeles despre ce e vorba, în măsura în care e deocamdată necesar să înţelegi. Mai ai nevoie de vreo lămurire?

— Nicio lămurire în ce priveşte vizita pe care o am de făcut. Aş vrea totuşi să ştiu dacă după înghiţirea licoarei care m-a „îmbolnăvit” voi avea ceva tulburări, dureri...

— Fii fără teamă, „viteazule”! Ia priveşte pe cine mi-am luat asociat! Mergi liniştit acasă, mănâncă, bea bine şi culcă-te fericit că-l poţi servi pe Narcissus – După o mică pauză completă: Şi pe-divinul Claudius. Dealtfel e şi timpul

să pleci, fiindcă începi să prinzi culoare... Pe toţi zeii Romei, sper să nu fi îngălbenit din cauza emoţiei pe care ţi-o dă gândul revederii cu frumoasa fată...

Centurionul se îndrepta spre uşă, când se auzi chemat: – Lucretius, mai stai o clipă. Era să uit un amănunt preţios: să fii atent unde aşază fata scrisoarea cu pricina. Să sperăm că nu doarme cu ea ascunsă la sân.

Romei căzutâ-n mocirlă şi-n somn scufundată ce leacuri pot să-i redea sănătatea, trezirea la viaţă, afară de nebunia. războiul civil şi patima-n spade ascunsă?

PETRONIUS

7. NARCISSUS TICLUIEŞTE O NOUA VEDENIE NOCTURNA

Sub îmbrăcămintea lungă, dintr-o ţesătură foarte scumpă, Narcissus îşi ascunse pumnalul de care în ultima vreme era nedespărţit. În faţa vilei sale acoperită de iederă şi înconjurată de un imens parc îl aşteptau doi liberţi, oameni de încredere, împreună cu sclavii egipteni aliniaţi lângă lectica * ce trebuia să-l ducă la Lucretius. Soarele coborâse dincolo de apele Tibrului, în timp ce astrele nopţii se pregăteau să-i ia locul deasupra Cetăţii Eterne.

Ajungând pe străzile aglomerate în apropiere de *Forum* cei doi liberţi deschideau greu drumul lecticii cu perdeluţele trase prin mulţimea de gură-cască. Stăpânul vroia să treacă neobservat şi de aceeâ ei se abţineau să strige, aşa cum se obişnuia la trecerea unui personaj important: „Faceţi loc marelui Narcissus!” Dar de ce atâta prudenţă? Se temea marele Narcissus de cineva? El, care poruncea în întreg imperiul, care ţinea la respect, prin abilele lui manevre diplomatice, regii şi statele sau triburile vecine şi ale cărui sfaturi erau luate în seamă chiar de divinul Ciaudius!... Capul mare şi chel cu figura îngrijorată se. clătina în ritmul paşilor uniformi şi vioi ai sclavilor ce-l purtau atenţi pe umerii lor bătătoriţi. Se lăsă pradă gândurilor...

„...Amestecul acesta de conspiraţii din palat, de

crime monstruoase şi suplicii nu mai ia sfârşit. Parcă întreaga

®-Pat sati scaun portativ, acoperit, purtat de cai sau de oameni (sclavi). — viaţă deşănţată de la curţile regilor Asiei s-a mutat aici la Roma – îşi zicea abătut înaltul consilier împărătesc – Peste tot cruzime şi desfrâu. Şi toate acestea din cauza unei femei, a Messalinei, cea mai vicioasă şi destrăbălată fiinţă din istoria Romei aristocrate. Iar împăratul tolerează orgiile şi crimele în care se scufundă soţia lui, mama celor doi copii ai lui, femeia care a împroşcat palatul cu noroiul nelegiuitelor şi sceleratelor ei fapte...”

Scene de groază la care fusese şi Narcissus martor îi treceau prin minte scârbindu-l. La una din ele fusese nu numai martor, ci participase direct făcându-i jocul Messalinei. Îl cuprinseseră remuşcările, dar şi teama că, deşi era cel mai devotat şi apreciat om din preajma împăratului, nu putea, conta pe niciun fel de sprijin din partea acestuia.

„...Mă cutremur când îmi amintesc cu câtă uşurinţă Claudius I-a trimis la moarte, la cererea desfrânatei, pe tatăl ei vitreg, nobilul Caius Appius Silanus, deşi era omul lui de încredere. Eu am susţinut-o pe această căţea, pentru a-şi duce planul criminal la îndeplinire, ca acum să-mi dorească şi mie moartea. Cum am putut, face aşa ceva? A trebuit să mă găsesc tocmai eu s-o ajut ticluind visul acela blestemat în care, chipurile, îl văzusem pe Claudius gâtuit de Silanus. După ce i-am povestit împăratului ce visasem, a fost suficient ca Messalina să repete aceeaşi «vedenie nocturnă», ca un om cu totul nevinovat să cadă sub securea călăului...”

Gândindu-se că zeii cei răzbunători ar putea să-i pregătească şi lui o soartă asemănătoare» fiindcă fusese părtaş la crima aceea, îşi cuprinse deznădăjduit capul în mâini. Dar un om care în decursul zbuciumatei sale vieţi dăduse atâta dovadă de tenacitate şi îndrăzneală,

ridicându-se de la umila stare de sclav până la cea mai înaltă treaptă din Cancelaria imperiului roman, nu putea să cadă pradă deznădejdii chiar aşa uşor. îşi săltă capul. Din ochii săi mici şi vicleni ţâşneau fulgere.

„Deocamdată mai sunt încă în viaţă şi vom vedea cine e mai tare: o căţea, ori un tig'ru!... Să nu uite această mârşavă prostituată că în cazul lui Silanus m-a avut în spatele eipe' mine, marele şi influentul Narcissus, dar împotriva mea, unde va mai găsi un alt «Narcissus»?..."

Deodată însă îşi aminti de o altă crimă la care îl împinsese Messalina pe neghiobul ei soţ.

„...Polybus, libert ca şi mine, ce ocupa şi el înalte funcţii, n-a fost oare tot atât de mare şi influent cum sunt eu acum?! Şi totuşi a căzut victimă răzbunării nelegiuitei, deşi fusese amantul ei şi unul dintre cei mai devotaţi oameni ai acesteia. Eu nici măcar nu mă pot lăuda că am gustat din dulceaţa frumosului ei trup..."

Privirile îi alergau dintr-un colţ într-altul al micii încăperi în care era purtat, ca şi cum ar fi căutat un punct de reazem. Dar în zadar.

„...Nici n-ai pe cine să te sprijini, bătrâne! — îşi zise el cuprins din nou de nelinişte – Cei doi mari demnitari, Pallas şi Callistus, care au în mâinile lor, împreună cu mine, frâiele statului şi care ar avea deci un cuvânt greu pe lângă Claudius ce le acordă atâta încredere, se feresc să-i spună acestuia ceva rău despre Messalina, deşi ştiu şi ei cât mă urăşte criminala şi că din cauza ei mă aflu acum pe marginea prăpastiei. Şi când te gândeşti că sunt şi ei liberţi ca şi mine şi-că-am luptat împreună pentru a ajunge în vârful piramidei!... Mai curajos s~a arătat Justus Catonius, care, indignat de orgiile fără sfârşit ale depravatei, a încercat să-i deschidă ochii împăratului. Dar, vai mie! Care i-a fost răsplata? A trebuit să-şi deschidă venele. Nici cei nouă mii de soldaţi pretorieni, care cândva au reuşit să impună senatului ca împărat pe Claudius şi care ascultau orbeşte de ordinele lui Catonius în calitatea

lui de comandant al lor, de prefect al cohortelor pretoriene, n-au pUtut să stea în calea furiei sălbatice a odioasei Messalina pentru a-i salva viaţa!... Atenţie, Narcissus! Nu e de glumit cu această înspăimântătoare viperă care vrea să legalizeze adulterul şi să legifereze prostituţia şi crima. Nu cred că îi va fi prea greu să-şi găsească, în băltoaca desfrâului unde se scaldă împreună cu ea atâţia descreieraţi, vreo rămăşiţă smintită a nobilimii putregăite care să fie gata să lichideze un libert ca mine. Unul dintre aceştia cred că e Galerius, generalul (care, în calitatea lui de şef al informaţiilor, ar putea în mbd oficial să demaşte ticăloşiile Messalinei. Dar nu numai că n-o face, ci dimpotrivă, denaturează toate zvonurile despre nelegiuirile ei tăinuind fapte dintre cele mai monstruoase. Dacă i-aş

HHHHHBHHHHHHHflBHHHHHHI

vorbi împăratului despre aceste mincinoase ticluiri ale lui Galerius, ar crede că vreau să mă răzbun pe - Messalina despre care ştie că mă urăşte. El ignoră orice i-aş spune în legătură cu ea, tocmai pentru că acest Galerius îi ascunde adevărul. De aceea generalul *va trebui* să dispară. Şi fiindcă nu-l pot compromite cu informaţiile false pe care i le procură împăratului despre soţia lui, atunci voi găsi neîntârziat altele care vor fi, sau măcar vor părea, tot atât de false..."

Lectica se opri în colţul unei străzi liniştite şi întunecoase. Unul din liberţi îşi anunţă stăpânul că se aflau la locul ce fusese indicat. Nareissus se trezi din gândurile care puseseră stăpânire pe el şi se ridică greoi din pernele îmbrăcate în purpură. Merse o bucată de drum pe jos sforţându-se să-şi îndrepte trupul înţepenit de gută după atâta şedere-ghemuit în lectică. La oarecare distanţă cei doi liberţi îi făceau siguranţa.

Lucretius îl aştepta nerăbdător în faţa porţii de unde

îl conduse în *atrium*[27]. Se aşezară în jurul unei *cartibulum* din marmură ce se afla în mijlocul încăperii.

— Sănătos, voinic? — întrebă Nareissus pe ton maliţios – Văd că nu te-a doborât „boala”!

— Sănătos – răspunse fără entuziasm Lucretius.

— De-acum înainte să ai încredere în bătrânul „vraci* care nu-ţi vrea decât binele.

— Nu cred că merit bunăvoinţa pe care mi-o arată luminăţia ta.

— Dar ce s-a întâmplat? — spuse libertul mirat.

— N-am reuşit să aflu conţinutul scrisorii cu pricina:

— Cum aşa?

— Fata n-a vrut în ruptul capului nici să mi-o citească, nici măcar să mi-O arate, sub motiv că Sempronius, aşa se numeşte centurionul din castrul de la Lederata, nu i-a scris despre niciun fel de luptă.

— Dar atunci de unde toată povestea?..;

— La fel am întrebat-o şi eu – îndrăzni Lucretius să-l întrerupă – De-abia după ce i-am explicat că, dacă nu am toate datele necesare asupra celor întâmplate, nu pot s-o ajut, am reuşit să aflu despre existenţa unei alte scrisori.

— Unei alte scrisori? — îl întrebă şi mai mirat Narcissus – I-ai cerut să ţi-o citească, să ţi-o arăte?

— Desigur.

— Şi?…

— Mi-a spus că n-o are; că nu i-a fost trimisă ei.

— Dar cui?

— Mamei lui Sempronius, văduva generalului Quintus Pompeius Fuscus.

— Chiar aşa? — se întrebă Narcissus pe un ton de respect – Băiatul e fiul eroului Fuscus?

— Da. Lucrurile încep să se complice. Va trebui să procedăm cu prudenţă.

— Şi în cazul acesta ce e de făcut? — întrebă libertul

---

27 Anticameră.

mai mult pentru el, fără să aştepte rezolvarea de la tânărul care nu se arătase prea Întreprinzător până în prezent.

Lucretius avea totuşi un plan pe care nu se grăbi să-l expună. îl lăsă pe abilul diplomat să mai fiarbă puţin, ca mai mare «ă-i fie meritul, când va veni cu ingenioasa lui idee. Dar nu mică îi fu surpriza auzindu-l pe Narcissus spunând:

— Trebuie să Ie smulgem scrisorile, mă înţelegi? Trebuie! Şi dacă nu mă înţelegi, atunci să fiu mai clar: trebuie să le furăm. Adică să le furi – apoi adăugă apăsat: Doar nu mă voi împiedica acum de nişte bucăţi de papirus!

Lucretius răspunse surprins şi dezarmat:

— Aceasta era şi planul meu pe care tocmai vroiam să-l prezint.

Fu rândul „ministrului" să se mire. Credea că tânărul nostru, de o cinste ireproşabilă, va sări ca ars auzind că va trebui să fure.

— Sunt nerăbdător să-ţi ascult planul, iubitul meu *latro* -- zise Narcissus, încântat că-şi găsise omul potrivit – Dar până atunci, să-mi răspunzi la o întrebare de cea mai mare însemnătate: înainte de a te „îmbolnăvi" te-au întrebat cumva oamenii lui Galerius despre adresa fetei?

— Nu.

— N-ai spus-o nici prietenului tău?

— Nu, n-am spus-o.

— Atunci e foarte bine.

— Dar...

— Dar ce?

— Mai tot timpul cât am vorbit cu fata, se ţinea scai în spatele nostru decurionul de serviciu.

— Şi?

— Şi poate că acesta a auzit când mira spus ea unde locuieşte, iar oamenilor lui Galerius le-ar fi putut trece prin. minte să-l întrebe ştiind eă decurionul era de serviciu în acelaşi timp cu mine.

— Pe toţi zeii pământeni şi subpământeni! — zise

furios Narcissus ridicându-se deodată în picioare.

— Am zis, poate. Adicâi' nu sunt sigur. Cred mai degrabă că Petronia, aşa se numeşte fata, mi-a dat adresa după ce l-am îndepărtat pe decurion.

— Asta cum vine? Nu înţeleg! Sau wei să mă linişteşti cu vreo minciună?

— Cum aş putea îndrăzni?

— Atunci?

Lucretius se codi la început, apoi zise răspicat: '

— Mie îmi plăcea fata şi doream să-i vorbesc altfel decât ar fi făcut-o un ofiţer de serviciu, iar prezenţa unui martor mă stingherea. I-am cerut să mă lase singur cu ea.

— încep să înţeleg.

Lucretius continuă:

— Şi de aceea' spun că nu sunt sigur dacă mi-a dat adresa înainte sau după îndepărtarea decurionului. Eram aşa de tulburat...

— Bine, bine! Lasă că vedem noi ce e de făcut – zise împăciuitor Narcissus – în orice caz trebuie să ne grăbim şi s-o luăm înaintea celorlalţi. Pentru orice siguranţă e bine să nu te arăţi pe nicăieri. Să stai ascuns, iar dacă te caută vreunul din oamenii lui Galerius, să i se spună că eşti plecat de acasă. Ai înţeles?

— Am înţeles.

— Acum să aud planul.

— Petronia are o soră mai mică, Acutia. Să tot aibă vreo cincisprezece ani. Ea ne poate ajuta.

„Ce tot o amestecă pe fată în treburi aşa de serioase? în treburi unde probabil va fi nevoie să se amestece mai degrabă pumnalul!” se gândea neîncrezător Narcissus, dar pe măsură ce Lucretius îşi desfăşura planul, devenea tot mai atent.

— Chiar în timpul discuţiei pe care am avut-o cu Petronia, Acutia, de faţă şi ea, s-a amestecat de mai multe ori în vorbă cerându-i surorii ei să-mi citească scrisoarea. M-a surprins că, în loc să fie de partea Petroniei, se alia cu

mine. La început nici n-am băgat-o în seamă. Uitându-mă mai atent am observat cum mă privea. Nu-şi mai lua ochii de la mine. Pe chipul ei transfigurat se citea acel amestec de bucurie, uluire, emoţie şi neastâmpăr pe care le dă numai acea iubire ce apare într-o clipă aprinzând ca un trăsnet inima unui om. începeam să înţeleg. Când am plecat, mi-a zis cu voce tremurătoare doar atât: „Să mai vii!" Eu i-am promis.

în liniştea ce se aşternu în atrium se auzea de afară doar ţitera unui greier care se întrerupea la răstimpuri.

— „,Să mai vii!" – repetă Narcissus, ca un refren la ţiteră continuând: De vei veni, voi face orice pentru tine.

— Exact aşa! Eram sigur că ascuţimea minţii luminăţiei tale va ghici despre ce e vorba.

După ce căzură de acord asupra tuturor amănuntelor din planul „Lucretius" referitor la una dintre scrisori, libertul îşi asumă răspunderea executării planului „Narcissus" pentru sustragerea celei de-a doua scrisori, spunând:

— Fiindcă tu nu vei putea da două „lovituri" deodată şi ţi-ajunge o fecioară pe cap, eu mă voi ocupa de mama centurionului şi, pe flacăra lui Prometeu! de va fi nevoie, îi voi jefui întreaga vilă sau chiar i-o voi incendia pentru a intra în posesia papirusului...

Corruptio optima pessima.[28]

8. FURTUL DIN DRAGOSTE

Romanii obişnuiau să se scoale cu noaptea-n cap. Unul din motive pare a fi fost determinat de slabele mijloace de iluminat; toată lumea căuta să profite cât mai mult posibil de lumina zilei.

Orice activitate începea mai întâi cu vizita matinală pe care, conform tradiţiei, clientul o făcea patronului său. De la sclavul recent eliberat şi până la cel mai de vază cetăţean, fiecare se considera clientul unui patron. Iar

28 Corupţia celui mai bun este cea mai rea (Proverb).

fiecare patron trebuia să-şi primească zilnic clienţii veniţi Să-l salute sau să-i depună o plângere cerându-i vreun ajutor sau asistenţă juridică. De la caz la caz ei primeau ori alimente ori o mică sumă de bani (şase sesterţi). Clienţii le asigurau în schimb patronilor votul lor în alegeri.

După ce îi primea pe toţi, în ordinea rangului lor, patronul, la rândul lui, se ducea de astă dată în calitate de client să-l salute şi el pe patronul său...

Şi fiindcă romanii porneau la treabă cu noaptea în cap, nimeni din casa Petroniei nu se miră văzându-l pe Lucretius intrând dis-de-dimineaţă, Iunia, mama fetelor, îl întâmpină întrebându-se de ce oare tânărul venise din nou, aşa curând. Bănuind aceasta, centurionul spuse cam fâstâcit:

— Am venit să aduc salutul meu de dimineaţă.

Apăru şi Acutia pe faţa căreia se citea o nespusă bucurie.

— Dar uncie e Petronia? — întrebă Lucretius.

— Este plecată până la o soră a mea care e bolnavă – răspunse Iunia – îi duce nişte buruieni de leac pregătite de mine.

Tânărului îi păru rău că pierduse ocazia de a o revedea pe aceea care îi răscolise inima, dar, pe de altă parte, era bucuros că va putea vorbi nestingherit cu Acutia despre planul său ascuns.

Fata, de teamă ca Lucretius să nu plece, îi zise pe ton rugător:

— Nu vrei să aştepţi până vine şi Petronia? Se întoarce imediat.

— Rămâi, fiindcă nu va lipsi multă vreme – adăugă şi Iunia – Până atunci îţi va ţine de urât Acutia.

— Rămân cu plăcere.

— Ai ceva noutăţi despre Sempronius? — întrebă curioasă mama fetelor.

— încă nu – răspunse cam încurcat centurionul gândindu-se că matinala lui vizită nu-şi prea găsea

explicaţia fără vreo ştire care să interesele gazdele.

— Lucretius a venit să ne vadă, fiindcă ne-a promis că va mai trece pe la noi – interveni Acutia, nu se ştie dacă intenţionat pentru a-l scoate pe oaspete din încurcătură, ori numai pentru a spune şi ea ceva.

Iunia plecă la treburile ei gospodăreşti.

Cei doi tineri se aflau acum singuri. Era momentul ca centurionul să profite de ocazia ivită cerându-i fetei să-i procure scrisoarea. Dar nu putea să intre dintr-o dată în subiect, fiindcă nu ştia cum va reacţiona. Dacă îl refuză? De aceea, vrând să creeze o ambianţă plăcută ce i-ar fi permis să-şi atragă mai uşor complicea, zise glumind:

— După cum spuneam la sosirea mea, nu am venit cu noutăţi care ar interesa-o pe sora ta, ci -doar să aduc salutul în calitate de client, faţă de patronul meu Acutia.

— Nu vreau aşa! Eu vreau ca tu să fii „patronul" meu, iar eu „clientul" tău – zise fata pe ton foarte serios. Dorinţa ei semăna cu un fel de recunoaştere a supunerii şi ascultării născute din instinctul ei de femeie ce o făcea să-i acorde bărbatului autoritatea de care se bucura în căminul roman *pater familias* [29]. Să se fi gândit ea chiar aşa departe?...

— Mă bucur din inimă, *carissima* [30],. că am un. asemenea client fermecător – spuse încântat Lucretius văzând că fata se arăta aşa de supusă, după care continuă: Dar unde e *sportula*[31], pentru a da poruncă să fie umplută cu fructe dintre cele mai proaspete şi dulci... aşa cum eşti tu!

Fata se îmbujoră toată la auzul măgulitoarelor cuvinte.

— Tu nu ai, la rândul tău, niciun client? — o întrebă în glumă centurionul.

---

29 Tatăl (capul) familiei.

30 Cea mai scumpă.

31' *** Coş cu alimente pe care unii clienţi îl primeau de la patronii lor.

— Eu nu am niciunul – îi răspunse Acutia făcând pe îmbufnata.

— Cum aşa? Nu se poate! Eu cred că ai şi tu un „client”. L-am văzut eu ieri cum îşi tot mângâia coada de picioarele tale.

— Adevărat! Pisoiul este clientul meu – se-nveseli din nou Acutia.

Râseră cu poftă amândoi glumind pe seama patronilor şi. clienţilor, aşa cum fac tinerii lipsiţi de griji. Dar grijile băteau la uşă... Petronia putea s-apară din moment în moment. Era timpul ca centurionul să-şi desfăşoare planul. După o mieă pauză, în care fata nu se mai sătura privindu-l, el îi voeM astfel:

— Am venit la voi, aşa pe neaşteptate, mai mult pentru a-mi lua rămas, bun decât pentru a ne revedea, fiindcă în curând ne vom despărţi şi nu ştiu când voi mai avea bucuria să te văd.

— Cum adică? — întrebă alarmată Acutia.

— Adevăratul meu patron, care m-a trimis ieri să aflu despre ce primejdie vorbeşte centurionul Sempronius, văzând că nu am fost în stare să aflu nimic, a hotărât să-mi dea o altă misiune în afara Romei.

— Nu se poate! — spuse fata întristată.

— Totul e cu putinţă!

— Dar dacă tu pled, pe noi cine ne mai apără aici, la Roma? — întrebă cu o candidă naivitate Acutia.

— Sunt atâtea cohorte lângă zidurile Cetăţii! N-ai nicio teamă. Eu trebuie să iau comanda gărzilor din portul Brundisium şi cine ştie câtă vreme voi rămâne pe-acolo.

— Vai mie, ce nenorocire!

— Nu e nicio nenorocire. într-o bună zi mă voi întoarce.

— Şi când va fi acea zi?

— Cine poate şti!

— Ce e de făcut?

— Nu ştiu nici eu – răspunse Lucretius prefăcându-se

furat de gânduri triste. întrebarea fetei îl îndemna să treacă direct la subiect. Văzând însă că Petronia întârzia să apară, o lăsă pe nefericita fată să se mai frământe puţin. Dealtfel nici nu-i era prea uşor pentru a-i cere Acutiei să sustragă scrisoarea, să comită un furt. Dar pe neaşteptate se trezi întrebat:

— Şi dacă, să zicem, i-ai aduce stăpânului tău epistola lui Sempronius, ar mai trebui să pleci?

Lucretius ciuli urechile. Unde vroia să ajungă fata? Nu cumva chiar ea va veni cu propunerea pe care el o tot ocolea?

— De bună seamă că n-aş mai pleca. De ce să mai plec? — se grăbi el să spună – Generalul n-ar mai avea motiv să mă îndepărteze din Roma, de lângă familie, de lângă prieteni, şi ar trimite pe altcineva în locul meu.

— Atunci aşteaptă să vină Petronia şi să-i ceri epistola.

Speranţa centurionului se -topi deodată... Prea simplă i-ar fi fost misiunea şi prea frumos ar fi fost ca fata să se ofere a-i procura scrisoarea scutindu-l astfel de a o îndemna el la o treabă aşa de urâtă!

— Sunt sigur că Petronia nu-mi va da epistola. Doar i-am cerut-o şi ieri.

— Aşa e, ai dreptate – spuse îngândurată Acutia.

La ce se gândea ea? Nu cumva...

— Am o idee! — zise deodată fata ca şi cum ar fi spus: *Evrika* [32]!

„în sfârşit...” se bucură în gând Lucretius şi o întrebă curios:

«- Spune, ce anume idee?

— S-o rugăm pe mama să-i ceară ea epistola şi apoi să ţi-o dea ţie. Pe mama n-o va refuza.

„Ai şi tu nişte idei!...” se gândea tânărul din nou decepţionat.

---

32 Am descoperit.22

Dar ce pretenţii putea avea el de la o neprihănită fată cum era Acutia?! Cum putea ei să-i treacă prin minte să fure? Să scotocească şi să fure din casă! Ea, care, dacă ai fi luat-o mai repede, nici nu ştia prea bine ce înseamnă a fura.

Acutia ştia însă prea bine ce înseamnă a lua, adică a faoe un serviciu, adică a-l ajuta pe cel de care se îndrăgostise şi pe care ar fi vrut să-l ştie lângă ea. În fond îşi făcea ei înşişi un serviciu. Aşa încât, la scepticismul ce-l manifesta Lucretius în faţa celor două soluţii fără rezolvare, se pomeni cu fata că îi spuse răspicat:

— Voi lua eu epistola. Să vedem ce se va întâmpla. De ce să te gonească din Roma stăpânul tău pentru atâta lucru? Se vede că e un om tare rău acest general.

— Însă pe loc s-ar îmbuna în momentul când m-ar vedea fluturând epistola – zise Lucretius dându-i fetei de înţeles că era de acord cu această ultimă soluţie. Apoi, de teamă ca ea să nu se răzgândească în vreun fel şi să vină cu o altă idee nerezolvabilă, adăugă măgulind-o: Nu eşti numai cea mai frumoasă, cum credeam, dar şi cea mai îndrăzneaţă fată pe care am cunoscut-o vreodată.

Vorbele tânărului îi merseră Acutiei drept la inimă şi, pentru a-i dovedi admiratorului curajul ei, se grăbi să spună scurt:

— Am plecat să caut epistola.

— Stai puţin – o opri Lucretius – Nu e bine să te duci acum, cât mai sunt eu aici, pentru a nu stârni vreo bănuială. O vei lua după ce plec.

— Dar cum fac să ţi-o dau?

— Spune-mi dacă obişnuieşti să pleci vreodată singură de acasa.

— Da, uneori. Am în apropiere o prietenă pe care o vizitez din când în Când. Are cele mai frumoase păpuşi din toată Roma.

— Te. aştept atunci în capătul celălalt al străzii. Sper să găseşti ocazia s-o iei, fără să te zărească cineva. Vei

spune apoi că te duci până la prietena ta. Să nu te grăbeşti însă pentru a nu da greş. Dacă e nevoie, voi sta aoolo aşteptându-te toată ziua. De nu vei veni, când va apune soarele voi pleca... pentru totdeauna L,

— Voi veni. Oricum voi veni! — răspunse grăbită şi speriată fata la gindul că s-ar fi putut să nu-l mai vadă niciodată pe cel care îi umpluse cu atâta dragoste inima.

În seara aceleiaşi zile, cam la aceeaşi oră, în jurul aceleiaşi măsuţe din acelaşi atrium., aceleaşi personaje. Doar cel ascuns în ajun sub tocul ferestrei lipsea... cel cu ţitera!

Lucretius, în picioare, îl privea satisfăcut pe Nareissus care, aplecat asupra unui lung papirus, se străduia să descifreze scrisul nervos al lui Sempronius. La vârsta lui înaintată n-ar fi reuşit să desluşească nimic dacă n-ar fi folosit un inel în care era încrustată o pietricică transparentă ce-i apropia scrisul prin şlefuirea meşteşugită a faţetelor ei. Ţinea inelul cu atenţie între vârful degetelor buhăite. Degetul mic îi era întins în sus, ca un semn de mirare. Semn care-i materializa fidel simţămintele ce-l cuprindeau pe parcursul îndelungatei lecturi. Citea în gând. Numai când întâlnea cuvinte care îl reţineau în mod deosebit, le repeta cu vocea joasă, mormăit, eomentftidu-le uneori:

— „[...] duşmanii Romei, aşa cum pretind unii", nu şi el, fireşte! „[...] zidurile unei tabere militare ca [...] ghearele unui monstru", încântătoare comparaţie pentru invincibilele noastre fortăreţe.,,[...] disciplină insuportabil de aspră", „trebuia să ucid neapărat, dacă nu voiam să cad eu insumi ucis". Aşa mai zic şi eu devotament pentru patrie şi inalt spirit de sacrificiu!... — ridicând plivirea către tânărul centurion, reflectă: Iată cum gândiţi voi, cei din tânăra generaţie pe care işi reazemă nădejdile Roma. Aşa începe descompunerea.— Luptăm de frica de a nu fi ucişi. Frumoase convingeri „patriotice"! Aşa apăraţi voi interesele poporului roman!

„Sau, cu alte cuvinte – îşi zise în gând Lucretius – interesele şi imensele bogăţii ale acestui libert care nu are nimic comun cu poporul roman.”

Uarcissus citea în continuare:

— „[...] decor macabru [...]”. Iată şi o „patriotică” definiţie a cimpului de luptă unde ostaşul roman aleargă bucuros să-şi dovedească cele mai înalte virtuţi.,,[...] cruzimea era lege”, iar eu, ca un naiv ce sunt, credeam că a-ţă face datoria este legea supremă. „[...] mirosul greţos al sfegelui [...]”, „trupurile nefericiţilor [...]”, „voi cei de aci nu prea ştiţi cine e adevăratul duşman: noi sau «duşmanul»?!” Din ce în ce mai limpede: o adevărată epistolă a revoltei...

„Ministrul” îşi puse inelul în deget. îşi frecă ochii obosiţi. Pe faţă i se citea surprinderea, în timp ce vorbea ca pentru el:

— O primă şi importantă concluzie de reţinut: corespondenţa imperiului să treacă din nou la cenzură, dacă nu vrem să ne trezim întro zi la porţile Romei cu nişte „sempronii” în fruntea barbarilor. A doua concluzie, centurionul e un rebel îndrăgostit.. Cu eât încearcă să-şi ascundă dragostea, de ce, nu-mi pot da seama, cu atât ea se arată mai înflăcărată. în sfârşit, a treia concluzie care ne priveşte direct: nici vorbă despre vreo luptă ce ar fi avut loc şi care i-ar fi primejduit în vreun fel viaţa rebelului – după o mică pauză continuă: Odată ce mi-am potolit curiozitatea citind acest pomelnic mieros şi întristător, spune-mi cum ai intrat în posesia scrisorii.

— N-a fost deloc greu să conving fata. Am aşteptat însă cam mult până s-a prezentat cu „proba” devotamentului ei. Pentru a nu fi luat la ochi de trecători, am intrat printre bălăriile de pe un loc viran unde se vedeau urmele unui incendiu care mistuise totul. Aci se aruncă acum gunoaiele şi lăturile, din care cauză a trebuit să respir un aer greu şi scârbos. Dar când e vorba de îndeplinirea misiunii!... Soarele ajunsese la zenit şi

începusem să-mi pierd răbdarea. în sfârşit, am văzut-o pe Acutia alergând. Se opri gâfâind. Uitându-se cu grijă în stânga şi-n dreapta, ca un om cu experienţă, scoase papirusul ascuns la piept, îmi luă mâna şi o apăsă pe inimă spunându-mi pe ton nevinovat: „Simţi cum bate de tare? Am trecut prin-tr-o spaimă!...” Ce s-a întâmplat? am întrebat-o gândindu-mă că o văzuse cineva scotocind prin casă. „Nu s-a întâmplat nimic, dar mi-era teamă că ai plecat”. Mie îmi veni inima la loc.

— Dar nu şi a fetei pe care un centurion continua s-o apese ca să nu-i sară din piept – zise Narcissus zâmbind cu subînţeles.

— într-adevăr, fata era tare tulburată. Am luat-o în braţe. Dinţii îi clănţăneau în gură, în timp ce obrajii îi dogoreau mai puternic ca soarele de amiază. Simţii cum i se înmoaie picioarele.

— Norocul ei – zise din nou „ministrul” – că un centurion o strângea bine în braţe.

— Nu chiar aşa... spuse Lucretius grăbindu-se a înfăşură papirusul întins pe masă, ca să-şi găsească de lucru.

Narcissus, deşi nu se simţea obligat s-o facă, îl informă apoi despre cea de-a doua epistolă. Nu fusese nevoie nici să-i jefuiască vila Sabiniei, nici s-o incendieze. Găsise, cu ajutorul unuia dintre liberţii săi, un sclav din casă care sustrăsese scrisoarea, tiât despre conţinut, abilul atotştiutor declară că nu pricepuse mare lucru.

— N-am înţeles ce vrea să spună Sempronius când se plânge că îi va fi imposibil să câştige o luptă despre care „zeii” au hotărât s-o piardă. La ce „zei” se referă, nu-mi dau seama. E greu de priceput, pentru că, de data aceasta fiind vorba de un secret militar, centurionul s-a dovedit prudent. îi scrie mamei sale că mai mult nu poate spune atrăgând atenţia că trimite epistola dintr-o tabără romană, nu de la hanul aparţinând nu ştiu câtor fraţi şi nici de la Clusium, pe unde călătorise el în copilărie.

Lucretius asculta dând din cap în semn că e atent şi interesat, eventual contrariat ca şi Narcissus. în realitate gândul îi zbura când chinuitor, când plin de remuşcări, într-un cartier unde un incendiu mistuise din temelii nu numai o casă, dar şi două inimi: a lui şi a Acutiei. Tânărul cu durerea lui, bătrânul cu a lui. Acesta din urmă continuă, preocupat de scrisoare:

— i Principalul e că, de data aceasta, papirusul anunţă o luptă la hotarul îndepărtat al imperiului. E curios însă că fetei nu-i pomeneşte nimic. Că a avut sau nu loc, nu interesează deocamdată. Galerius ar fi trebuit să-l informeze pe Claudius. Aceasta ne interesează. Dacă n-a făcut-o, cu atât mai rău pentru el şi cu atât mai bihe pentru noi.

— în legătură cu Galerius, vreau să-l anunţ pe marele Narcissus că azi am fost de două ori căutat de oamenii lui.

— Foarte bine. Mâine te vei duce să dai ochii cu el.

— Dar ziceai să nu mă arăt în niciun fel.

— Ziceam ieri, când nu aveam scrisorile. De data aceasta le poţi spune cine e fata şi unde locuieşte. Chiar trebuie să afle, acum, când nu vor mai găsi nicio scrisoare.

— Nu mai înţeleg nimic.

— Nu e aşa de greu de înţeles, dar poate nici aşa de uşor. în două-trei zile, dacă zeii nu-şi vor întoarce faţa de la noi, da să zic şi eu ca Sempronius în scrisoarea lui, vei înţelege totul. în două-trei zile prima parte a planului nostru se va fi consumat. Până atunci însă, nu vei scoate o vorbă despre întâlnirile noastre şi despre cele petrecute – Narcissus încheie cu iz de şantaj: De fapt, ce ai putea spune? Că în ultimul timp te îndeletniceşti cu furtul şi cu coruperea de minore?!...

Celsae graviore casu decidunt iurres, HORATIUS

9. ZEII AU SCĂRI DE SUIT... DAR ŞI DE CGBORÂT

încă din anul 43 al erei noastre împăratul Claudius, la îndemnul lui Narcissus, începuse războiul împotriva triburilor britannice. Aceste triburi adăposteau preoţii

druizi refugiaţi din Gallia. De aici, ei incitau populaţia galică împotriva stăpânirii romane. Aceasta era una din cauzele pentru care legiunile romane însoţite de numeroase trupe auxiliare trecuseră Marea Mânecii. Britannia fusese un vechi obiectiv al lui Caesar, dar curaj osul Vercingetorix, prin marea răscoală în care îi antrenase pe galii, spulberase acest îndrăzneţ proiect. Claudius reuşise să transforme visul dictatorului în realitate, dar numai după îndelungaţi ani de luptă. Acum, în anul 48, pacificarea completă a noii provincii încă nu era realizată. Narcissus se afla în biroul de lucru al împăratului cu care discuta ce măsuri mai, trebuiau luate în îndepărtata regiune a ceţurilor britannice. Apoi libertul mai făcu un tur prin Orient discutând cu Claudius despre consolidarea influenţei romane în Armenia, în dauna celei exercitată până atunci de Partia. Se abătu şi prin nordul imperiului, în regiunea Dunării de jos, unde Dobrogea fusese anexată Moesiei, ca urmare a transformării Traciei din protectorat, în provincie romană.

„Ministrul de externe” socoti că-l plimbase destul pe stăpânul lumii dintr-un colţ în altul al imperiului. El intenţiona ca până la urmă să deschidă vorba despre Galerius, cel care tăinuia faptele mârşave ale Messalinei. Din cauza acestuia nu putea s-o demaşte şi s-o facă inofensivă pe aceea care îi dorea moartea cu orice preţ. Deci tăinuitorul trebuia lichidat într-un fel. Ocolul fusese cam mare, într-adevăr, şi drumul prea lung numai pentru a ajunge, în sfârşit, la birourile lui Galerius ce se aflau în imediata apropiere a încăperii unde împăratul şi libertul se angajaseră în discuţie. Dar călătoria merita osteneala, pentru a îndepărta orice bănuială din partea lui Claudius asupra adevăratului scop al audienţei „ministrului”.

Aşadar, poposind pe malul Dunării, Narcissus spuse:

— Nu ştiu exact la hotarul de pe Danubius care mai e situaţia. Circulă unele zvonuri: dacii iar nu se astâmpără.

— Cum adică? — întrebă Claudius – Doar se

potoliseră de când a venit dezgheţul.

— Aşa credeam şi eu, însă mai zilele trecute m-am nimerit la Galerius... — şi „ministrul” povesti cu un aer indiferent cele auzite în biroul acestuia.

— Bine, dar trebuia totuşi verificat.

— Poate că oamenii lui Galerius vor fi întreprins ceva, dar neaflând nimic se vor fi lăsat păgubaşi.

— Probabil, probabil – zise Claudius – Vreun simplu zvon ca atâtea care circulă prin Roma.

Narcissus mersese atât de departe cu prudenţa ce-l caracteriza arătându-şi lipsa de interes faţă de această poveste pe care o strecurase intenţionat ca pe un simplu fapt divers, încât caesarul, influenţabil cum era, nu-i mai dădu nici el vreo importanţă.

Abilul diplomat trebui s-o ia de la început:

— Mă gândeam într-o zi, divine Claudius, la veştile care sosesc în Roma prin scrisorile trimise din toate colţurile imperiului. Unele din ele, ca aceea de care vorbeam mai înainte, aduc veşti poate neadevărate, dar care contribuie la menţinerea unei stări de nelinişte şi de frământări în mijlocul poporului. Avem noi nevoie de astfel de necazuri?

— Şi ce crezi că ar trebui să facem?

— Poate n-ar fi rău dacă am reintroduce controlul corespondenţei, cel puţin asupra celei care soseşte din provinciile mai îndepărtate, unde lucrurile nu merg prea bine, cum e cazul Moesiei. Circulă zvonul că acolo au loc lupte crâncene – exagera îâarcissus pentru a-i trezi interesul apaticului împărat – Un zvon răspândit printr-o scrisoare. Poate că e adevărat, poate că nu. Ceea ce mi se pare însă foarte curios este faptul că în timp ce această ştire face ocolul Romei, noi, cei direct interesaţi şi care, primii, ar fi trebuit să fim informaţi, nu cunoaştem nimic. Ce-ar putea fi adevărat din toate acestea?

— De ce nu te informezi? Mă întrebi pe mine ce-ar putea fi adevărat!

— Eu, preaînţeleptul meu stăpân, ştiu tot ce se urzeşte împotriva noastră în afara hotarelor imperiului. în interior, mă interesez, desigur, dar nu pot să cuprind totul. De aceea divinul meu împărat a numit pe alţii care se ocupa special de provincii şi de Roma.

— Galerius! El răspunde de culegerea şi centralizarea ştirilor din interior.

— într-adevăr, divine Claudius. Deci...

— Să se prezinte imediat Galerius, să ne spună tot ce ştie. Acum m-ai făcut şi pe mine curios.

— Dau îndată ordin să se prezinte, apoi eu plec la treburile mele. Preabunul împărat ar face bine să nu-l întrebe direct ce se mai aude cu dacii. Să-l lase să spună el ce noutăţi mai are. Astfel înţeleptul meu stăpân îşi va da seama şi de felul cum lucrează el – apoi adăugă, tot de teama de a nu fi bănuit: De fapt, noi ştim că îşi cunoaşte bine meseria.

— Şi-o cunoaşte, e adevărat.

— Eu plec. E mai bine să nu fiu de faţă. Nu-i va fi greu lui Galerius să priceapă că ţi-am povestit deja despre fata aceea şi de zvonul lansat de ea. Prezenţa mea îl va obliga să vorbească. Trebuie lăsat să spună singur ce ştie.

— Foarte bine glăsuieşti. Poţi să pleci şi te voi chema eu mai târziu.

— Preabine, divine Claudius.

— Ia loc, Galerius. N-am primit ultimele rapoarte. Ce mai nou?

— Tocmai lucram la întocmirea lor.

— * Foarte bine. Trebuie să fim cu ochii în patru. Şi ce spun rapoartele la care lucrai?

— Nimic deosebit, stăpâne – Generalul se codi puţin şi continuă: Printre alte ştiri neconfirmate, mai apăruse zilele trecute un zvon despre nişte lupte ce ar avea loc în nordul Moesiei cu dacii. Dar simple vorbe lipsite de temei.

— Cum ai ajuns la o astfel de concluzie?

— Fiindcă am verificat, dar n-am dat de nicio probă

concludentă. Vorbe, stăpâne, vorbe goale.

— Şi ce ai verificat? Pe cine?

„Ce-o mai fi vrând' şi împăratul? Oare ştie ceva despre scrisori?” se întreba generalul intrând la bănuială cu atâtea întrebări pe care i le punea Claudius,

— Am verificat sursa de unde a venit zvonul, dar nu am găsit nimic din care ar rezulta că au loc lupte în nord.

— Mă bucură ce aud. Sunt foarte mulţumit când la hotare e linişte – zise convins influenţabilul caesar gândindu-se că Narcissus exagerase.

Uşor de manevrat mai era credulul nostru „divin”!

Dându-şi seama că împăratul nu ştia nimic în legătură cu investigaţiile întreprinse de el fără succes, Galerius făcu imprudenţa să-i dea unele detalii despre cele petrecute pentru a-şi dovedi zelul de care era în stare. îi spuse aşadar împăratului cu lux de amănunte cum i se ceruse Petroniei să prezinte scrisoarea cu vestea alarmantă. Fata o căutase dar n-o mai găsise. Scotociseră şi oamenii lui Galerius, dar fără rezultat. Petronia, speriată, le declară că centurionul vorbise într-o epistolă trimisă mamei lui, de la care aflase şi ea despre luptele cu dacii şi despre primejdia în care acesta se afla. Oamenii lui Galerius se grăbiseră să meargă la mama băiatului, dar nu găsiră nicio scrisoare. Analizând situaţia, expertul în astfel de treburi ajunsese la concluzia că atât fata cât şi mama distruseseră scrisorile cu bună ştiinţă, pentru a nu se constata că nu era nimic adevărat şi deci ele erau. autoarele unor simple zvonuri. De teama de a nu fi acuzate că răspândesc ştiri false aruncaseră probabil scrisorile în foc. Asta era tot. Dosarul fusese închis.

Dacă împăratul luase drept bune concluziile expertului, nu tot astfel putea să facă Narcissus.

Claudius îl chemă pe credinciosul lui „ministru”.

— Ascult, stăpâne!

— N-ai ce asculta. în imperiu e linişte şi pace. Fata aceea ar trebui pedepsită fiindcă umblă cu minciuni.

— Cum aşa, preaînţeleptul meu împărat? — se prefăcu mirat libertul.

— Galerius, care se vede că e un om foarte priceput în tot ce întreprinde, a vrut să afle conţinutul scrisorilor.

— Şi ce-a aflat că scrie în ele? — întrebă „curios” Narcissus.

— N-a aflat nimic, fiindcă scrisorile au dispărut ca prin farmec.

— Nu mai înţeleg nimic!

— Eu înţeleg şi am să-ţi explic şi ţie.

Claudius îi prezentă cu emfază explicaţia dată de Galerius ca şi cum i-ar fi aparţinut lui însuşi.

„Ministrul” pufni în râs.

împăratul, care se aştepta să fie lăudat pentru spiritul lui de discernământ, întrebă iritat:

— Ce-ai păţit, Narcissus? Ce găseşti de râs în toată povestea asta?

— Cum să nu râd, stăpâne, când văd pe ce căi greşite te-a îndreptat Galerius! Nu cred că lucrurile stau chiar aşa de simplu. De ce au declarat amândouă la fel: că scrisorile au dispărut? Se aşteptau să fie interogate? De ce se aşteptau la asta, atât timp cât nu eomiseseră niciun delict? Sau au comis vreunul? De ce ar fi distrus scrisorile? Şi dacă au făcut-o într-adevăr, de ce nu au mărturisit? Doar erau libere să facă ce vor cu aceste papirusuri. Iată câteva întrebări la care ar trebui să cunoaştem răspunsul. Nu ne putem mulţumi să ni se spună că s-a făcut totul pentru a fi găsite aceste epistole. Poate nici nu au fost căutate.

— Cum adică? Să mă fi minţit Galerius?

— Nu cred că ar fi îndrăznit, dar poate a fost el minţit de cei care nu s-au străduit să caute cum trebuie scrisorile. El trebuia să insiste, să verifice, şi iar să verifice.

— Ar fi foarte grav. înseamnă că nu pot conta pe un astfel de om ce ocupă o funcţie de aşa mare răspundere.

— Nu vreau să spun asta.

<- Par ce vrei să spui?

— Că poate nu ar fi rău dacă am verifica totuşi şi noi. Un papirus nu poate dispărea aşa, cu una cu două.

— Pofteşte şi verifică!

De mult nu mai avusese Narcissus un somn aşa bun. Se culcase mulţumit că, în sfârşit, Galerius îi căzuse în mână.

A doua zi de dimineaţă se şi prezentă în faţa împăratului.

— Să nu-mi spui, credinciosul meu slujitor, că ai şi descoperit scrisorile...

— Nu spun nimic, dacă aceasta-i porunca – răspunse smerit libertul, în timp ce se apropia încet de Claudius cu aerul unui om istovit după o noapte de nesomn, o noapte de obositoare cercetări... Ajungând lângă el îi întinse două suluri de papirus strânse cu grijă în nişte panglicuţe roşii.

— Ce mai sunt şi acestea?

— Eu nu spun nimic, divinule! Eu verific!

— Scrisorile! — zise uimit împăratul, după ce îşi aruncă ochii pe unul din suluri.

S-a prezentat generalul Galerius, aşa cum s-a dat poruncă – îl anunţă pe Claudius ofiţerul de gardă.

— Să intre!

Galerius se prezentă fără să bănuiască despre ce era vorba.

— Citeşte! — îi zise încruntat împăratul întinzându-i scrisoarea lui Sempronius către mama sa.

Generalul o desfăcu şi pe măsură ce afla despre iminenta luptă cu dacii, ochii i se măreau uluiţi, iar mâinile începeau să-i tremure.

Clepsidra din *Forum* picurase *hora prima* 23, în timp ce prin *Porta Ostiertsis* un fost general, înfăşurat într-o haină cenuşie, cu gluga trasă pe cap şi ghemuit în fundul unui *carpetum* [33], îşi lua drumul spre Corsica 24 urmat de un car cu bagaje şi câţiva sclavi. O grupă de pretorieni îl

33 Car, caleaşcă, trăsură cu două roţi acoperită şi prevăzută cu perdele.

însoţea până în portul Ostia de unde trebuia să se îmbarce neîntârziat ca urmare a hotărârii luată de Claudius: *Aqua et igrie interdiceret* [34]. Nu era prea trist de -soarta-i neaşteptată. „Putea să se sfârşească şi mai rău – îşi zicea Galerius – Evodus, omul de încredere al lui Narcissus, de care m-am împiedicat când am ieşit buimac din biroul împăratului, mi-a şoptit că stăpânul lui făcuse tot ce-i fusese în putinţă pentru a-mi salvaviaţa. Numai datorită lui, Claudius se mulţumise doar a mă exila. Libertul acesta e un om totuşi cu suflet!... N-am mai avut nici măcar atâta timp pentru a trece să-i mulţumesc.”

Evodus grăise adevărul... Numai lui Narcissus îi „datora” Galerius noua reşedinţă!...

„Cine i-o fi procurat nătărăului ăla de Claudius scrisorile? — se întreba nedumerit fostul general – Desigur că au fost luate înainte de a-mi trimite eu oamenii să le caute. Dar cine era interesat în toată treaba asta? Cine vroia să, mă compromită? Cu ce poftă l-aş mai strânge de gât!...”

în aceeaşi dimineaţă Narcissus era anunţat de către libertul Mamercus, unul din oamenii lui de încredere ce fusese numit în locul lui Galerius, că acesta părăsise Roma.

— Sigur? — întrebă Narcissus.

— Sigur! — răspunse Mamercus.

— L-ai văzut cu ochii tăi?

— Eu nu, dar l-au văzut oamenii mei puşi să-l urmărească, aşa cum ai dat poruncă.

— Ai grijă că oamenii tăi de azi, sunt oamenii de ieri ai lui Galerius care l-au dus în nenorocire cu atâta uşurinţă.

— Mă voi ocupa îndeaproape de ei.

— Va trebui să organizezi încă o reţea de informare. Unii şă-i controleze pe ceilalţi,

— Aşa voi face – zise plin de supuşenie noul şef care

---

34 Interzicerea apei şi focului — formulă a exilului.

ştia că fusese numit datorită lui Narcissus.

— Ia spune-mi, ce crezi despre dispariţia şi apariţia misterioasă a celor două scrisori?

— Cred, mărinimosul meu stăpân, că scrisorile se aflau pe masa unei importante persoane de lă palat, chiar înainte de a trimite bietul Galerius să fie căutaţe.

— S-ar putea să ai dreptate. În orice caz, promiţi a fi un bun şef al informaţiilor.

— Mă voi strădui să merit aprecierile înţeleptului Narcissus.

— Vei avea ocazia s-o dovedeşti. Iată cum: de azi înainte fiecare pas al Messalinei să fie urmărit, dar cu toată discreţia. Zilnic să te prezinţi a mă informa. Dacă se întâmplă ceva deosebit, nu te sfii să mă trezeşti şi noaptea.

înţeleptul şi precautul libert avusese grijă ca să-l supravegheze pe Mamercus şi pe oamenii acestuia, prin Evodus, câinile lui credincios. Doar nu recomandase el: „Unii să-i controleze pe ceilalţi”?

Recunoştinţa nu este numai o mare virtute; dar este mama tuturor celorlalte; cel mai mare mu ce s-cr putea spune despre un om este de a-l socoti nerecunoscător.

CICERO

10. „MINISTRUL” ÎŞI ASCUTE SPADA

— Salut smerit pe marele Narcissus! Zeii să-şi reverse bunătatea asupra lui – zise, înclinându-se plin de respeet, un cetăţean mai în vârstă, pe nume Decius Severus, care insistase să fie primit în audienţă – Sunt tatăl unui ceaturion din garda pretoriană ce se numeşte Lucretius.

— Şi ce vânt te-a adus înaintea mea?

— Vânturi răuprevestitoare, stăpâne!

— Ce spui? I s-o fi întâmplat ceva băiatului? — întrebă libertul prefăcându-se a nu şti nimic.

— Da, luminate, de aceea am venit trimis chiar de el. Mi-a spus că l-ai cunoscut pe când era de gardă aici, la palat, şi că te ştie un om iubitor de dreptate.

— Lasă asta. Spune mai bine ce a păţit – zise cu modestie luminatul.

— Neavând la cine recurge, s-a gândit că eşti singurul om care l-ar putea ajuta. I s-a întâmplat un mare necaz. Prefectul pretoriului l-a anunţat să nu se mai prezinte deocamdată în tabără cerându-i să rămână tot timpul acasă pentru a putea fi găsit oricând va fi nevoie. Zicea că e ordin „de sus”. Alte explicaţii nu i-a mai dat, deşi băiatul meu ştiindu-se cu nimic pătat a insistat să afle cauza care a dus la acest... arest, aş putea spune.

— Din câte înţeleg, se pare că a căzut în disgraţie şi că a fost îndepărtat din rândurile pretorienilor. E destul de grav – zise „ministrul” ce vroia cu tot dinadinsul să scoată în evidenţă primejdia în care se afla Lucretius.

— într-adevăr foarte grav – spuse îngrijorat tatăl, eontinuând: E foarte grav, deoarece a doua zi după ce i s-acomunicat această dispoziţie, un *vades*. s-a prezentat arătând o tăbliţă ce purta pecetea palatului, prin care era autorizat să ne supravegheze locuinţa.

— Lucrurile se complică... Pecetea palatului! — se miră bătrânul sforar – înseamnă că s-a făcut vinovat de vreo uneltire împotriva maiestăţii sale imperiale, ori de vreo jignire faţă de împărătească – vorbi Narcissus apăsând pe ultimul cuvânt cu intenţia de a îndrepta discuţia într-o anumită direcţie.

— Nu cred, stăpâne! Fiul meu nu poate să se facă vinovat de *lex maâestatis* [35].

— Fiecare părinte crede la fel despre fiul său, dar poţi să ştii? Poate î-a adus împărătesei vreo jignire, dacă nu slăvitului caesar.

Tatăl lăsă capul'ân jos. Libertul observă că nimerise la ţintă. înţelese în acelaşi timp că ordinul dat lui Evodus de a-i trimite centurionului o scrisoare „parfumată” fusese executat şi că tânărul nu răspunsese invitaţiei. Se temuse

35* '* Jignirea maiestăţii imperiale.

la început că Lucretius nu va avea curajul s-o înfrunte pe împărătească.

*- Deci Messalina e cauza. Se pregăteşte să-şi scalde sufletul mârşav în sângele unui alt nevinovat – spuse în continuare libertul vrând să-l înspăimânte de-a binelea pe bătrânul tată

— Ai deplină dreptate, înţeleptule Narcissus! — răspunse acesta preschimbându-şi nădejdile în teamă.

— Spune tot ce s-a întâmplat, altfel nu văd cum aş putea să-l ajut pe fiul tău.

Cu' sufletul încovoiat de obidă tatăl îi spuse cum şi-a crescut fiul în respect faţă de zei şi de oameni, în respect faţă de strămoşeştile moravuri. Continuă:

— Aplecat spre supunere, Lucretius n-a putut, o vreme, să nesocotească dorinţa împărătesei de a o vizita. Curând însă şi-a dat seama că se acoperă de & mare ruşine dacă va continua să meargă la acele petreceri. El nu se încumeta să ia parte la faptele ce aveau loc acolo – zise bătrânul ferindu-se prudent de a vorbi deschis despre orgiile Messalinei – Şovăind între ruşine şi frică, până la urmă s-a hotărât, zdruncinat de mustrarea conştiinţei, să nu mai asculte de chemările împărătesei refuzând a se mai duce.

— De chemările împărătesei? A insistat ea chemându-l de mai multe ori în ultimul timp? — îl întrebă foarte mirat Narcissus.

— De trei ori în ultimele zile. Astfel încât Lucretius se teme, ca şi tine, ilustre, că tot răul de acolo îi vine; că frumoasa împărătească zădărâtă de jignirile aduse...

Dar Narcissus nu-l mai asculta pe bătrânul tată care în cuvinte mişcătoare deplângea nenorocirea fiului său. Libertul urzise un plan a cărei ţintă era pieirea Messalinei. Prins în viitoarea dezbinărilor şi a răzbunării făcuse astfel încât tăinuitorul Galerius, omul de încredere al împărătesei, să fie exilat. Apoi amestecase în urzelile sale un tânăr cinstit şi acceptase amestecul unei fete

nevinovate profitând de slăbiciunea sentimentelor lor. Dar nu se oprise aici. îi trimisese centurionului o invitaţie ca din partea Messalinei sperând că tânărul o va refuza. Aşa se şi întâmplase. După acestea ticluise represaliile: îndepărtarea din garda pretoriană şi arestul centurionului la domiciliu ca şi cum ar fi venit din partea Messalinei jignită de refuzul tânărului. Toate fuseseră ticluite numai pentru a stârni ura acestuia împotriva împărătesei. Când tatăl lui Lucretius îi dezvălui că desfrânata îl chemase ea însăşi de mai multe ori, îşi dădu seama de inutilitatea invitaţiei trimise de el. Chibzuind asupra acestor prime obiective prevăzute în planul contra rivalei lui, ajungea la concluzia că tot ce urzise până acum nu-i folosise aproape la nimic. Dovadă că, deşi Galerius nu mai exista,nu găsise încă ocazia s-o demaşte pe Messalina. Oare întregul său plan se va dovedi inutil până la sfârşit? Oare nu mai era el în stare să prevadă şi să acţioneze cu folos nici când era vorba de propria lui viaţă? N-ar fi mai bine să renunţe lăsând evenimentele să-şi urmeze cursul lor normal?

;,O, nu, asta în niciun caz! — îşi' zise Narcissus – Dacă voi lăsa totul pe seama zeilor, mă voi vedea într-o zi căzut în mâinile criminalei. Nu voi renunţa acum, fiindcă, din cauza exageratei mele prudenţe, am luat unele măsuri ce s-au dovedit a fi inutile. Mai bine prea prudent! Eu mi-am menţinut puterea mai degrabă datorită acţiunilor mele prudente decât prin măsui-i luate pieptiş. *Praemonitus, praemunitus* [36], aceasta îmi este deviza. Acum e şi prea târziu pentru a mă opri. Carul a pornit şi va trebui să strivească până la sfârşit pe toţi cei ce mi s-au aşezat în cale, iar Lucretius va rămâne arestat la domiciliu, aşa cum m-am înţeles cu Lusius Geta, comandantul gărzilor pretoriene...”

— Aşadar, zeii ne trimit fulgerele lor – se adresă Narcissus după un timp bătrânului tată ce rămăsese cu

36 Prevenit, apărat.

privirea în gol – Într-adevăr, nu e uşor de luptat împotriva fărădelegii. Să-i spui totuşi fiului tău că, ştiind cum îl apasă povara unor întemeiate îngrijorări, sunt alături de el. Mă voi strădui să-l ajut – continuă apoi, cu mici pauze între cuvinte, pentru ca acestea să fie mai bine reţinute: Ar putea să vină o zi când voi avea şi eu nevoie de o spadă într-o mână vânjoasă ca a lui Lucretius. Aş dori ca recunoştinţa lui să nu fie doar o floare fără parfum...

— Fiul meu are inimă dreaptă şi memorie bună. Martori îmi sunt zeii capitolini că nu va ezita să ridice spada şi să lovească pe cel ce ar putea primejdui viaţa binefătorului său. î-S

— Şi nu-i va fi prea greu, dacă va trebui să lovească în duşmanul ce se pare că ne este comun – dându-şi seama că aluzia era prea directă, abilul libert se grăbi să adauge: Acum mergi şi asigură-l că voi veghea cu grijă sa nu i se întâmple ceva mai rău ca până în prezent. Dacă lucrurile se vor îndrepta, primul semn va fi retragerea pazniculuipe care-l aveţi la poartă. Deocamdată, răbdare! Celor nevinovaţi o aşteptare prudentă nu le aduce nicio primejdie în plus.

— Mulţumesc bunului Narcissus înveşmântat de atâta mărinimie-'

Două zile mai târziu *vaăes* dispăruse de la locuinţa lui Lucretius. Deocamdată atât. Rămăsese totuşi scos din garda pretoriană. Nu trebuia ca primejdia să dispară cu totul şi deci ura centurionului să se stingă. Libertul lucra cu tact şi dibăcie. El ştia că nu e aşa de uşor să găseşti spada care să lovească în prima femeie a imperiului, în femeia, ce-l domina chiar şi pe primul bărbat al imperiului. O astfel de unealtă trebuia cu grijă şi pe îndelete pregătită.

Nu voi preţui deci omul după condiţia socială, ci după merit; meritele şi le făureşte omul singur, condiţia socială e darul întâmplării.

. MACROBIUS

11. PLANUL GENERALULUI CLEMENS

Cu câteva zile mai înainte ca Sempronius să fi expediat la Roma cele două epistole într-adevăr cu bucluc, generalul Clemens, comandantul trupelor de la Lederata, îşi adunase la *praetorium* statul major, adică principalii lui consilieri ce-l aj utau în conducerea legiunii.

— Guvernatorul provinciei a ordonat să trimitem, pentru a completa garda pretoriană, un centurion şi zece soldaţi dintre cei mai devotaţi împăratului şi dintre cei mai bine instruiţi. Dacă numirea soldaţilor e mai uşoară, în schimb alegerea centurionului mi se pare mai complicată. V-am adunat ca să ne consultăm în această privinţă. Care dintre centurioni credeţi că ar îndeplini mai bine condiţiile ce rezultă din ordinul primit?

— Eu cred, – răspunse unul din ofiţerii superiori strânşi în jurul mesei generalului – că cel mai indicat a fost mai dinainte numit atunci când i s-a încredinţat comanda primei centurii a primei cohorte din legiunea pe care o comanzi: Sempronius Fuscus.

Generalului nu-i displăcu răspunsul. Totuşi spuse:

— Aceasta nu înseamnă că de la numirea lui ca prim centurion, cu mai bine de un an în urmă, nu s-au putut evidenţia şi alţii, cum ar fi Senecio sau Livineus care s-au distins în ultimele ciocniri avute cu barbarii.

— într-adevăr, nu e uşor de stabilit cel care e mai indicat – zise unul din ofiţeri – Dar în cazul Iui Senecio, curajul pe care l-a dovedit în ultimele lupte mi se pare mai mult rezultatul poftei lui sângeroase de a ucide decât al datoriei şi devotamentului faţă de interesele patriei.

— Atunci să ne hotărâm – zise generalul.

— Eu rămân la propunerea mea: Sempronius.

— Sunt de acord.

— Şi eu sunt pentru Sempronius.

— Mai ales dacă ţinem seama şi de garanţia pe care ne-o dă numele tatălui său căzut ca un erou pe câmpul de luptă.

— împărtăşesc şi eu părerea celorlalţi – spuse şi

locţiitorul comandantului, tribunul militar Statius, căruia îi albise părul uitat de zei pe graniţele imperiului – Nu numai pentru că am avut ocazia să-l cunosc pe valorosul lui tată, şi nici pentru faptul că este un foarte bun militar, dar pentru că, luat în ansamblu, este cel mai potrivit misiunii ce urmează a i se încredinţa: curajos, cu prestanţă, respectat de soldaţi, caracter ales.

— Deci, după câte constat – luă din nou cuvântul ge-. neralul – sunteţi <!u toţii pentru Sempronius.

— Da! — răspunseră ofiţerii.

— Atunci ordon să se pregătească de plecare la Roma... Senecio.

— Adică Sempronius – interveni zâmbind tribunul cu părul alb, pentru a-l corecta pe comandant crezând. că era vorba de o scăpare.

— Nu, nu! Nu m-a luat gura pe dinainte. Va pleca la Roma, repet, Senecio.

— Cum aşa? — îndrăzni să întrebe de data aceasta foarte serios acelaşi tribun, în timp ce ofiţerii se priveau surprinşi.

— Aşa cum aţi auzit – răspunse generalul – Odată cu ordinul prin care se cere un centurion şi zece soldaţi, guvernatorul mi-a trimis şi o scrisoare prin care îmi recomandă că ar fi un minunat prilej de a-l numi pe Senecio pentru noua misiune de mare încredere. Şi această recomandare, pentru mine, pentru noi toţi, e ca şi un ordin.

— Dar băiatul nu vrea să se întoarcă la Roma. Se teme că ar intra din nou sub autoritatea părinţilor care-l împiedică să-şi facă de cap.

— Aşa e. Senecio ar vrea să se transfere, dar nu la Roma. El visează să ajungă în provincia Asia.

— Dar tatăl lui nu e de acord cu aceste vise – spuse Clemens – Şi doar ştiţi cine e tatăl.

— Da, ştim: Manilius, un liberat – răspunse dispreţuitor unul dintre tribunii care, ca orice aristocrat

roman, nu se putea obişnui cu pătrunderea liberţilor la palat şi ocuparea înaltelor funcţii ce reveneau altădată nobilimii.

— Dar nu orice libert – zise generalul luând de pe masă scrisoarea care însoţise ordinul – Iată ce-mi scrie proconsulul 25, printre altele: „Este chiar dorinţa tatălui său de a-l încadra în cohortele pretoriene”. Apoi urmează câteva cuvinte peste care guvernatorul, ştergându-le, a trecut uşor cu o linie subţire pentru ca să Ie pot totuşi citi. El spune: „Să nu uităm că de dorinţele lui ţine seama chiar şi împăratul”. Ultimul cuvânt e şters mai bine, dar cu puţină atenţie l-am dcscifrat: ÎM-PA-RA-TUL! Aţi înţeles, cred.

— Atunci de ce a trebuit să ne mai dăm părerea? Nu ne rămâne decât să executăm ordinul – vorbi grăbit unul din ofiţerii mai temători, căruia îi sunase cam ameninţător în urechi înaltul titlu al primului om din imperiu.

— Dacă Manilius este un om atât de puternic şi influent la palat, de ce n-a dat ordin mai demult să-şi aducă fiul la Roma? — zise bătrânul Statius.

— Fiindcă Manilius nu vrea, probabil, să-i lase impresia odraslei că îl protejează şi că îi dă ocazia cu bună ştiinţă de a se arunca din nou în viaţa desfrânată a Romei – îi răspunse generalul – Sau poate vrea să se creadă că Senecio a fost numit pentru meritele lui. Tatăl său e informat'de multă vreme că noi îi apreciem băiatul ca pe unul dintre bunii militari.

— Şi atunci ce e de făcut? — întrebă descumpănit un ofiţer.

— De când am primit ordinul şi recomandarea, mai bine zis cele două ordine, m-am gândit şi eu mereu ce e de făcut – continuă comandantul legiunii – Până la urmă am găsit, cred eu, o ieşire din încurcătura în care ne aflăm. Pentru aceasta v-am şi adunat ca să vă spun ce e de făcut, fiindcă nu părerea voastră asupra celui mai destoinic dintre centurioni mă interesa; aceasta o cunoşteam eu mai

demult. Iată deci cum stau lucrurile: noi vrem să-l trimitem la Roma pe Sempronius, dar guvernatorul Moesiei îl vrea pe Şenecio. Sempronius vrea să meargă la Roma, dar Senecio nu vrea. Simpla nerespectare a recomandării guvernatorului ne-ar atrage desigur neplăceri. Dacă am avea însă o justificare în numirea lui Sempronius, am putea să ieşim într-un fel din încurcătură. Pentru aceasta m-am gândit să-i punem pe cei doi tineri să lupte imul împotriva celuilalt. Sempronius va face totul să câştige lupta, şi nu-i va fx deloc greu, fiindcă în aeelaşi timp Senecio va face totul ea s-o piardă. Având un astfel de rezultat, la sfârşitul întrecerii, am putea noi să-l trimitem la Roma pe cel care nu s-a dovedit a fi cel mai bine instruit? După aceea, printr-o scrisoare plxngăreaţă, plină de regrete şi scuze, voi informa guvernatorul despre insuccesul lui Senecio şi totodată îl voi asigura că la prima ocazie dorinţa îi va fi îndeplinită. Cam acesta e planul. Ce părere aveţi?

Ofiţerii din statul major se arătară de acord.

— Doresc ca tot ce am vorbit aici să rămână absolut între noi. Planul acţiunii este cunoscut, în afara noastră, numai de Gellius, pe care am fost obligat să-l amestec în această treabă, şi veţi vedea imediat de ce, dar care este, după cum ştiţi, secretarul meu credincios, Dacă am lăsat să fie cunoscut ordinul ce mi s-a dat, şi v-am explicat de ce, nu trebuie să ştie însă nimeni că centuriile au fost astfel împerecheate încât Sempronius şi Senecio să acţioneze unul contra celuilalt într-un anume scop. Mulţi presupun că îl vom trimite la Roma pe fiul libertului, fiindcă tatăl lui e mare şi tare acolo. Sunt liberi să creadă ce vor. Pot bănui şi cei doi centurioni că i-am pus să lupte unul contra altuia pentru a-l trimite pe câştigător la Roma, ba chiar trebuie sa bănuiască. Să nu existe însă nicio dovadă că totul a fost pus la cale de noi în scopul de a-l scoate primul pe Sempronius. Pentru aceasta am dat dispoziţie ca Gellius,

commentariensis [37], să treacă „Programul exereir ţiilor de întreceri” la o dată anterioară primirii ordinului.

Acum mă voi referi la exerciţiile de luptă ce le vor executa Sempronius şi Senecio. Fiecare dintre ei va fi însoţit, aşa cum se obişnuieşte la astfel de acţiuni tactice, de către un tribun militar din statul major. Pe Sempronius îl va urmări în acţiune chiar locţiitorul meu, Statius, iar pe Senecio îl va însoţi Vopiscus. Să ne apropiem de masa cu terenul. Exerciţiile de luptă sunt pe scurt acestea: Centuria lui Sempronius execută un marş de noapte prin *Pădurea Mare*, astfel ca la ivirea zorilor să se afle în *Păduricea Rotundă*. De aci, după un scurt popas, porneşte în misiunea de cercetare a duşmanului pătruns în *Valea lui Hades* încercând să captureze doi-trei barbari.

Centuria lui Senecio execută un marş de noapte astfel ca l-a ivirea zorilor să se afle în *Valea lui Hades*. De aci, după un scurt popas, porneşte spre *Păduricea Rotundă* pentru a încercui şi captura duşmanul ascuns acolo.

Voi doi, ce îi veţi însoţi pe centurioni în tot timpul misiunii lor, veţi crea de eomun acord mai multe situaţii prin care îi veţi aduce pe beligeranţi unul în faţa celuilalt. Trebuie procedat însă cu cea mai mare dibăcie şi prudenţă, astfel încât Sempronius să-l intercepteze pe Senecio în *Valea lui Hades* înainte ca acesta să reuşească a-l încercui. Scăpat de primejdia încercuirii, drumul îi e deschis spre Roma, iar Senecio va mai rămâne cu noi în castru, spre a se mai instrui, fiindcă., neizbutind să încercuiască duşmanul, nu şi-a îndeplinit misiunea...

Multa cadunt inter calicern supermaque labra.[38]

GELLIUS

12. SOCOTEALA DIN CASTRU NU S-A POTRIVIT CU CEA DE PE ClMPUL DE LUPTA

Nu trecuse niciun ceas de când cataracta castrului de

37 Cel care ţine jurnalul evenimentelor din tabără.

38 Multe cad între cupă şi vîrf ul buzelor.28

la Lederata cădea răuprevestitoare în urma lui Sempronius, că prin aceeaşi poartă pleca în misiune de luptă şi prietenul acestuia, Senecio, în fruntea centuriei sale.

în contrast cu Sempronius, Senecio era mult mai înalt şi mai musculos. Totul în el era forţă ajunsă la maxima dezvoltare, încât mişcările sale dădeau impresia bruscheţei emanate dintr-o energie sălbatică, agresivă. Părul des, roşcat, îl purta neglijent. Fulgerele din ochii săi verzi-cenuşii, cu scânteieri ale unei păsări de pradă, dovedeau asprimea şi sfidarea, iar gura pofticioasă, cu buze pline şi cărnoase, cât şi nările evazate, într-o. permanentă fremătare, te făceau să-i citeşti pe faţă voluptatea.

Tot în contrast cu Sempronius, prezenţa lui Senecio în castru se datora nu nobilei obligaţii de a servi în. armată, conform înălţătoarelor tradiţii ale poporului roman, ci ca o consecinţă a firii lui neastâmpărate. Tatăl său, libert foarte bogat şi cu mare trecere la palat, intervenise ca tânărul adolescent să fie încadrat într-una din îndepărtatele legiuni, unde, sub influenţa asprei discipline militare, spera să-i mai strunească nesăbuitele-i porniri. Foarte neastâmpărat de mic, pe măsură ce creştea devenea din ce în ce mai rău. Numai închis între zidurile unei tabere militare de la hotarul cu cei mai înverşunaţi duşmani îţi va veni mintea la cap. Altfel, îţi vor putrezi oasele în carcerele Romei”, îi spunea amărât tatăl său. Şi aşa ajunsese Senecio în castrul de la Lederata. Locul de reeducare al tânărului fusese bine ales. Ştia bătrânul unde îl trimisese! Senecio, în apropiere de „cei mai înverşunaţi duşmani”, mereu cu mâna pe spadă, nu avea răgazul nici cel puţin să-şi mai amintească de orgiile pe care le săvârşea cândva la Roma.

Senecio şi Sempronius erau prieteni. Cum se putuseră împrieteni doi oameni atât de diferiţi? Contrastele se atrag, ar căuta cineva să explice. Dar aceste contraste se referă mai mult la calităţi, nu la defecte: un

oarecare, întâlnind la altul calităţi care lui îi lipsesc, le preţuieşte, le admiră şi dorind să se bucure de ele, se lasă atras de posesorul lor, care îi devine prieten. Mai obişnuit însă, prietenia se leagă între oameni ce se aseamănă, care au aceleaşi aspiraţii, acelaşi fel de a înţelege viaţa, lucrurile. Dar nici sub acest aspect nu putem privi prietenia celor doi tineri cu mentalităţi şi obiceiuri atât de diferite. Şi totuşi erau prieteni. Dacă ne vom întoarce cu mulţi ani în urmă, pe când ei erau mici, s-ar putea să-i înţelegm. Prietenia lor se legase din copilărie, la vârsta când e greu să fie apreciat şi înţeles partenerul de joacă şi de nebunii. Sempronius îl socotea atunci prieten pe Senecio, fiindcă, deşi acesta îl mai cotonogea uneori şi pe el în încăierările cu ceilalţi copii, de cele mai multe ori însă îl apăra de păruiala altora. Cine te poate apăra şi cine poate să-ţi sară în ajutor, dacă nu un prieten? Sempronius îi era prieten dintr-un fel de recunoştinţă, dar poate şi dintr-o admiraţie faţă de „vitejia” protectorului său. Senecio, orgolios din fire, se arăta şi el prietenos faţă de Sempronius, fiindcă acesta îl flata prin supuşenia lui lăsându-se târât peste tot. După îndelungata vreme cât fuseseră împreună la Roma şi în ultimii ani la Lederata se puteau numi prieteni vechi. Şi fiindcă prietenia se statorniceşte o dată cu trecerea anilor, cei doi tineri nu se mai puteau despărţi acum, când prietenia lor îmbătrânise. De aceea, pofta nesăţioasă de vin şi de sânge a lui Senecio nu-l mai supăra pe Sempronius care trăia şi el într-o societate unde desfrâul şi cruzimea erau din ce în ce mai rar socotite drept vicii detestabile. Tinerii priveau însă prietenia dintre ei în mod diferit, după cum diferit era şi modul lor de a gândi şi înţelege viaţa.

Cei doi centurioni, părăsind castrul cam în acelaşi timp, erau încredinţaţi că exerciţiile tactice pe care urmau a le executa fuseseră astfel concepute încât să dea câştig de cauză lui Senecio. în realitate, după cum am văzut, planul generalului Clemens era altul.

Ajuns în *Păduricea Rotundă* la ivirea zorilor Sempronius luase hotărârea să aştepte aici până la risipirea ceţii. Bătrinul tribun militar Statius, oe-l însoţea pe centurion cu delicata misiune de a conduce şi urmări desfăşurarea acestui exerciţiu de luptă mai puţin obişnuit, acceptase hotărârea tânărului, obligat de neprevăzuta ceaţă care îi cam încurca socotelile. Dacă i-ar fi impus lui Sempronius să ia hotărârea de a părăsi imediat păduricea, aşa cum dealtfel convenise încă din castru cu arbitrul partidei adverse, adică al centuriei comandate de Senecio, în scopul de a-l feri de încercuire, centurionul ar fi crezut că urmăreşte, din contră, să-l azvârle orbeşte în braţele duşmanului numai pentru a-l face să piardă lupta. Aşa încât, zdrobit de oboseala marşului, îşi întinse şi el lângă Sempronius trupul slab şi însemnat cu nenumărate cicatrice pe care le căpătase în decursul celor aproape douăzeci de ani de când era în armată. La foarte scurtă vreme după ce somnul cuprindea *Păduricea Rotundă*, soldatul de strajă, Silurus, se dădea de ceasul morţii în ghearele lui Morfeu...

Ce se întâmpla cam în aeelaşi timp în tabăra adversă pe care o comanda Senecio arbitrat de tribunul militar Vopiscus? Centurionul se strecurase neobservat în cursul aceleiaşi nopţi de-a lungul unui râu şi se oprise în zorii zilei cu întreg efectivul pe *Valea lui Hades*. în timpul marşului, luase câteva hotărâri intenţionat anapoda, pentru a-l obliga pe tribun să le înregistreze ca necorespunzătoare. Ca urmare, credea el greşit, generalul nu-l va mai putea trimite la Roma. Se bucura în sinea sa că arbitrul era furios faţă de atâta nepricepre, în timp ce acesta, departe de a se înfuria, se bucura în sinea lui că exerciţiul se desfăşura conform planului, adică era prost condus de către Senccio, de către centurionul pe care generalul urmărea să-l reţină în castru.

Dacă pe mica înălţime unde se afla *Păduricea Rotundă* ceaţa învăluia totul în jur, în *Valea lui Hades* ea

era atât de deasă, încât nici chiar tribunul „Vopiscus, care cunoştea regiunea ca în palmă, nu-şi dădea prea bine seama de locul unde se afla.

După ce soldaţii mâncară ceva şi îşi mai traseră sufletul, Senecio se hotărî să-i mai servească tribunului „una bună" cu care să-l scoată din sărite. Astfel, când acesta îl întrebă ce hotărâre va lua în condiţiile neprevăzute ale ceţei care persista, centurionul îi răspunse:

— Pentru a-mi îndeplini misiunea, am hotărât să pornesc imediat spre *Păduricea Rotundă*.

Tribunal, care n-avea interes să se grăbească, pentru a-i da răgaz lud Sempronius să părăsească nestingherit păduricea, îi spuse centurionului:

— îmi pare rău că nu pot aproba executarea unei astfel de hotărâri. Prudenţa, călăuză în toate acţiunile de luptă ale armatei noastre, nu permite un asemenea risc. S-ar putea să te rătăceşti sau să dai nas în nas eu duşmanul.

„Eram sigur că n-am nimerit-o nici de data aceasta – îşi zicea îneântat tânărul – Am luat până acum câteva hotărâri aşa de bune încât srâst convins că generalul mă va lipsi de scutul protector al onorabilei mele familii."

— Ce măsuri de siguranţă ai luat de când staţionezi aici?— îl întrebă tribunul.

— Nicio măsură – răspunse centurionul făcând pe miratul – Cine ne-ar putea ataca pe o asemenea ceaţă? — şi în gând îşi spunea bupuros: „Nici n-am vrut să iau, ca să mori de ciudă, fiindcă iar nu m-am orientat cum trebuie".

— Foarte rău – zise arbitrul părând tare supărat, deşi în gând nota cu satisfacţie aceste defecţiuni.

Pe neaşteptate, în lungul văii se iscă un vânt rece. Ceaţa se risipi şi deodată zăriră cu toţii, nu prea departe, *Păduricea Rotundă*. Aceasta însemna că se descurcaseră bine în teren pe timpul nopţii şi pe ceaţă.

„Dacă inamicul Sempronius nu şi-a trimis încă iscoadele '- gândea tribunul privind îngrijorat în jur – şi n-a

părăsit încă păduricea, va risca să fie încercuit de Senecio pe care nu-l voi mai putea opri acum.”

„Pe unde o umbla şi inamicul Sempronius – gândea şi centurionul privind îngrijorat în jur – de nu mă mai atacă odată? Ce-aşteaptă, să-l încercuiesc eu?”

Dar nu va trece mult şi inamicul le va face la amândoi plăcerea să apară...

Odată ceaţa risipită, arbitrul îl verifică pe Senecio să vadă dacă cunoaşte bine obiectivul asupra căruia va acţiona, apoi îi repetă misiunea şi îi ceru ca pe baza ei să-i prezinte hotărârea.

Centurionul, neavând încotro, se pregătea să-şi enunţe hotărârea prin care urma să treacă la încercuirea păduricii unde îi fusese indicat că se află duşmanul, adică unde bănuia că se află Sempronius. „Dacă nu te-ai grăbit, prietene, n-am ce-ţi face – vorbea în gândul lui Senecio, cu Sempronius – Generalul ţi-a pus la cale pieirea, iar eu sunt călăul tău. Ia-ţi adio de la Roma! Aşa e jocul! Nu e îngăduit oricui să vadă Roma şi Corintul27.'.. În mare încurcătură mă pui tu, Sempronius! Cum să te bat eu pe tine... ca să mă poţi învinge tu pe mine?... Fă ceva şi ia-mă mai bine tu prizonier, decât s-ajung prizonierul tatălui meu. Dacă am fi putut măcar să luăm legătura unul ce celălalt înainte de a pleca în misiune, poate aranjam ceva, cumva...”

— Aştept să aud ordinul de intrare în acţiune – curmă Vopiscus tăcerea.

Senecio îi spuse pe îndelete punctele din ordinul pe care urma să-l transmită soldaţilor.

— Foarte bine – aprobă tribunul – Acum poţi să-l transmiţi centuriei. Sunt convins că vei reuşi să-ţi îndeplineşti misiunea. Dacă vei rezolva cu succes acest ultim moment, nu voi mai aduce la cunoştinţă generalului celelalte hotărâri pe care le-ai luat anapoda.

încheind cu aceste vorbe Vopiscus se uită la Senecio, curios să vadă cum va reacţiona. Acesta dădu ordin uneia din grupe, care avea mai mult de mers, să plece ocolind pe

departe pădurícea pentru a ajunge, odată cu celelalte, în spatele ei închizând astfel cercul.

Oamenii porniră unul după altul la o oarecare distanţă.

în timp ce Senecio transmitea pe îndelete ordine celorlalte grupe, Vopiscus îl întrerupse autpritar:

HHHHHHHHHHHHHHHIIHHHi

— Taci! Ai auzit?

— Ce să aud?

— N-ai auzit nimic? Un nechezat! Un nechezat din direcţia aceasta – şi arbitrul arătă neliniştit spre *Păduricea Rotundă*.

Dacă n-ar fi fost acest semnal neaşteptat poate n-ar fi observat cum, pe fondul ruginiu al pădurícii, apăruseră nişte puncte negre care parcă se mişcau. Cei doi comandanţi, după ce se priviră o clipă muţi de surprindere, îşi îndreptară din nou ochii spre punctele care nu erau altceva decât nişte siluete omeneşti în mişcare.

— Pe Castor şi Polux [39], dacă înţeleg ceva! — vorbi arbitrul în culmea nedumeririi – Nu ţi se pare nimic curios la soldaţii lui Sempronius?

— Nu văd nimic deosebit.

— Priveşte mai atent cum sunt echipaţi – insistă tribunul obişnuit să distingă orice mişcare sau schimbare în câmpul de luptă.

— într-adevăr, parcă nu toţi sunt echipaţi la fel. Unora li se disting platoşele, altora nu. Să şi le fi scos tocmai acum, când începe lupta?

— Altceva nu mai observi? Ia priveşte cum poartă suliţele... şi scuturile – îi atrase din nou atenţia Vopiscus din ce în ce mai nedumerit.

— Poartă suliţele pe umeri, ca nişte bâte – zise unul dintre pedestraşi.

— Şi tolbele cu săgeţi le ţin în faţă, pe burtă – adăugă

39 Fiii lui Zeus ; întruchipau simbolul vitejiei şi al dragostei frăţeşti.

altul.

Cei doi comandanţi priveau din ce în ce mai consternaţi încercând să dezlege enigma. Mulţi dintre cei care se apropiau n-aveau nimic pe cap. Unde-şi lăsaseră coifurile?

Distanţa până la inamic se redusese în acest timp la vreo cinci sute de paşi.

— Priviţi! — strigă uluit un soldat – Le-au cam crescut bărbile camarazilor noştri, de când aşteaptă să dea piept cu noi!

Bărboşii, cu şi fără coifuri, cu şi fără suliţe, continuau să se apropie.

— Eu nu mai înţeleg absolut nimic – zise Vopiscus ca pentru el, dar deodată scoase un strigăt de răsună toată valea: Barbarii! — apoi, venindu-şi primul în fire, îi alarmă pe cei din jur pe ton sec, de comandă: Luaţi armele! Pregătiţi-vă de luptă! Sunt dacii!

Romanii se repeziră la arme.

Sed metuos, ne sero veniam depugnato proelio.[40]

PLAUT

13. E MAI UŞOR SA URĂŞTI PE CINEVA DECÂT SA-L IMIŢI

Din nefericire, pe Sempronius nu l-am însoţit doar noi, în timp ce parcurgea „pe nesimţite” imensa pădure! Mişcarea centuriei lui fusese urmărită pas cu pas de vecinii de dincolo de Dunăre.

Nu trecuse prea multă vreme de când romanii reuşiseră, cu pierderi destul de grele, să-i oblige pe dacii care îi atacaseră să facă” drumul întors. Dacii fuseseră conduşi, în luptă de şeful lor Dineros. Aveau şi ei pierderi însemnate. Malvis, fiul lui Dineros, îi ceruse tatălui să-l lase prin aceste locuri pentru a continua hărţuiala trupelor romane. La insistenţele fiului, care îi promise că îi va aduce şi câţiva prizonieri, tatăl cedă până la urmă, dar cu

40 Mă tem să nu sosesc prea tîrziu, după ce lupta s-a terminat.

sufletul îndoit.

Malvis se afla la pândă cu ceata de viteji pe marginea *Pădurii Mari* ţinând sub o permanentă supraveghere castrul de la Lederata. Să se apropie de zidurile taberei nici nu putea fi vorba. Numai privindu-le cum străjuiau neclintite, semeţe şi de nepătruns, te cuprindea un sentiment de temută admiraţie, care se amesteca în sufletul dacilor cu ura înverşunată împotriva romanilor ce-şi întinseseră ameninţători stăpânirea până în imediata lor apropiere. Vecinii daci aşteptau răbdători ca vreo unitate să părăsească tabăra după aprovizionări sau să plece într-o altă misiune, pentru a se năpusti asupra ei nimicind-o. Se vede treaba însă că romanii aveau în castru tot ce le trebuia şi, adăpostiţi între ziduri, erau foarte mulţumiţi cu succesele repurtate îngrijindu-şi rănile şi reparându-şi armele. Şi poate că într-o zi dacii plictisiţi de atâta inactivitate şi sleiţi de foame şi-ar fi amânat răzbunarea pe altă dată, dacă fricosul împărat Claudius n-ar fi dat ordin de primenire a cohortelor pretoriene. Aşa încât, în seara când Sempronius inti-a urmat de pedestraşii săi în *Pădurea Mare*, inima lui Malvâs zvâcni de bucurie ca la apariţia unui vânat preţios. Cu pas de lup îl urmărise atent toată noaptea.

În zori, când centuria lui Sempronius împreună cu el şi cu arbitrul ce-l însoţea se odihneau fără teamă, ochii de pisică ai lui Malvis îl priveau pe Silurus cum se clătina în postul său de strajă. Celelalte santinele erau mai departe. Tânărul dac se apropie calm de Silurus. Deşi nu avea decâfc optsprezece ani, curajul şi puterea nu-i lipseau, fapt care îl făcuse curând ascultat şi respectat de ceilalţi războinici, înaintă câţiva paşi în pădurice, făcând un mic ocol, apoi se întoarse către străjer, ajungând în spatele pomului de care acesta era rezemat...

...Un horcăit înfundat fu ultimul semn de viaţă al santinelei. Ca un drug de fier, braţul vânjos al lui Malvis, trecut pe după pom peste gâtul lui Silurus, îl sugrumase

înainte de a se mai putea trezi din toropeala care-l cuprinsese.

Drumul spre locul unde se afla centuria lui Sempronius era deschis. Malvis făcu un semn cu mâna într-o direcţie unde un ochi obişnuit n-ar fi zărit nimic. Deodată, zeci de războinici daci îşi făcură apariţia şi în frunte cu tânărul lor şef se afundară în pădurice.

Lupta fusese scurtă, dacă putem numi luptă acţiunea rapidă a dacilor de dezarmare şi imobilizare a unor soldaţi surprinşi dormind. Numai câţiva apucaseră să pună mina buimăciţi pe arme, dar fuseseră repede culcaţi la pământ.

— Ce surpriză să ne întâlnim, tribune, tocmai aici, în *Păduricea Rotundă*! — auzi cu stupoare bătrânul Statius pe unul dintre daci adresându-i-se în cea mai perfectă limbă latină.

Tribunul, legat fedeleş cum era, încercă să se ridice pentru a vedea pe cel care vorbise şi care pe deasupra mai ştia şi denumirea militară a păduricii unde se aflau.

— Stai liniştit, Statius, nu te sforţa – zise ironic,,dacul" apropiindu-se de tribunul care încerca zadarnic să se ridice schimonosindu-se cuprins de durerea strânsorilor – Iată-mă. Nu mă recunoşti? Eu sunt fostul prăştiaş[41] Asellio Festus Icelis, din legiunea de la Lederata. Mă priveşti curios şi mirat. Cu siguranţă că nu mă recunoşti, aşa, întins pe Jos cum te afli. Erai obişnuit să te uiţi la mine „de sus".

— Nu pot să recunosc, nu vreau să recunosc niciun dezertor din armata romană – răspunse sec Statius.

— Oh! Desigur că onoarea ofiţerului roman chiar aşa, la strâmtoare, legat de mâini şi de picioare, nu permite a sta de vorbă cu un dezertor.

— Cu un mort – îl corectă tribunul, adăugind: Cine calcă jurământul sacru faţă de comandant, „ părăsindu-şi steagul, e pasibil de pedeapsa cu moartea. Pentru mine

41 Trăgător cu praştia.

eşti un om mort – şi spunând aceasta se răsuci întorcându-se cu faţa la pământ şi cu spatele la Asellio.

Bucuria de pe faţa prăştiaşului dispăru subit şi zâmbetul i se transformă într-un rictus schimonosit. Nu fiindcă l-ar fi supărat trufia ofiţerului roman, ci pentru că tribunul îi amintise de jurământul pe care-l prestase cândva. Dacă generalul Clemens, fostul lui comandant, nu putea să-l mai prindă şi să-l condamne la moarte pentru călcarea jurământului, în schimb zeii răzbunători din religia romană erau peste tot şi oricând puteau să-i aducă moartea în chinurile cele mai groaznice.

Mal vis, care rânduise oamenii la masă... din sacii cu merinde ai romanilor, îl văzu pe Asellio abătut, cu figura răvăşită.

— Ce s-a întâmplat, prietene? — îl întrebă el.

— Nimic grav, Malvis. Mă tot întreb însă cum vom face să ne strecurăm cu atâţia prizonieri după noi prin ţinutul acesta supravegheat de romani.

— Vom căuta să mergem mai mult noaptea rămânând în timpul zilei ascunşi prin păduri. Ceaţa s-a risipit şi vom porni neîntârziat la drum.

— Dar la trecerea fluviului, te-ai gândit?

— Să ne vedem ajunşi pe malul lui.

— Hrană nu avem nici pentru noi, dar pentru prizonieri – mai zise îngrijorat Aseilio.

Poate că cei doi ar mai fi continuat să discute despre toate aceste greutăţi ce se iviseră, dacă n-ar fi venit în grabă unul dintre daci să le spună că a observat un grup de oameni pe valea care se deschidea în faţa lor.

Malvis şi Aseilio alergară la marginea păduricii. Priveau nedumeriţi.

— Să fie soldaţi romani, ce crezi? — întrebă tânărul şef al dacilor.

— Nu pot să-mi dau seama. E prea mare distanţa – răspunse fostul prăştiaş.

— Lucrurile se complică! — spuse îngrijorat Malvis.

—. Ai observat? — zise deodată Aseilio – A strălucit ceva! Iată, încă o licărire!

— Da, observ... acum din nou a licărit ceva.

Soarele care se ridicase în spatele lor lumina întreaga regiune, până în adâncul văii ce se deschidea spre pădurice şi unde se vedea staţionată centuria lui Senecio.

— Sunt scuturile şi coifurile romanilor în care se răsfrâng razele soarelui. Ele strălucesc aşa frumos – spuse îngrijorat Aseilio, dar cu o oarecare mândrie în suflet.

— Dar cum de au apărut aşa, pe neaşteptate? Din castru n-a mai ieşit nicio unitate romană! Doar am fost tot timpul cu ochii pe el.

— Poate vin din altă parte şi se îndreaptă spre castru; Sau e vreo nouă unitate de întărire. Cine poate şti!— după o clipă de gândire Aseilio continuă: Şi totuşi cineva ar putea şti. Aşteaptă aici o clipă. Mă întorc imediat.

Revenind la locul unde zăcea centuria lui Sempronius, fostul prăştiaş se adresă cu tonul cel mai grav tribunului, după ce-l întoarse brusc cu faţa în sus:

— Statius! Ascultă cu atenţie ce-ţi vorbesc. Cred că nu ţi-a fost greu să pricepi că sunteţi cu toţi sortiţi pieirii. Ţie îţi voi lăsa viaţa dacă...

— Nu-mi trebuie viaţa dăruită de un trădător – se repezi ofiţerul să-l întrerupă indignat şi furios de felul cum îl strigase dezertorul pe nume, aşa, fără a-i spune gradul, fără nicio condescendenţă. — – Lasă trufia asta caraghioasă la o parte acum, în situaţia în care te afli, Statius – zise Aseilio apăsând pe numele acestuia, bănuind motivul indignării tribunului – Acum eşti un biet prizonier. Prizonierul Statius. Dar oe spun eu, prizonier! Eşti căzut în sclavie şi ca orice sclav n-ai nici măcar nume. Să-ţi găsesc o poreclă28. Să-ţi zic, de exemplu, *Insolens*[42]. Deci ascultă bine, Insolens, şi să răspunzi cinstit dacă vrei să mai trăieşti, în valea din faţa acestei pădurici se vede o unitate

42 Fălos, arogant, insolent.

romană – îl luă la sigur Asellio – Să-mi spui ce ştii despre ea şi ce caută prin aceste locuri.

— Adică *pe cine caută* – zise tribunul corectându-l. Pe voi vă caută şi tot pe voi vă vor încercui în curind nimicindu-vă – continuă ofiţerul nădăjduind că ii va speria pe barbarii care se vor grăbi astfel să dispară părăsindu-şi prizonierii.

Asellio, fără să mai scoată o vorbă, după o clipă de ezitare, alergă la Malyis.

— Trebuie să dispărem cât mai curind – îi zise Asellio gândindu-se la soarta care-l aştepta de-ar fi căzut în mâinile romanilor.

— Să dispărem cât mai curind? — repetă Malvis privindu-l curios – Ce te-a apucat? Iar eşti cuprins de teamă?

— Sunt, fiindcă vom fi în curind încercuiţi. Mi-a spus-o tribunul militar care e legat la un loc cu ceilalţi.

— Ţi-a spus-o tribunul militar! — repetă din nou Malvis dispreţuitor – Poate te-a minţit, ca să te sperie, ceea ce văd că a şi reuşit.

— Se prea poate, dar mai bine priveşte în vale.

în timpul acestei discuţii Malvis slăbise din ochi duşmanul. Când îi atrase Asellio atenţia, văzu un şir de oameni desprinzându-se de unitate. Era momentul când Senecio îşi trimitea prima grupă ce urma să cadă în spatele păduricii^

— Dar nu vezi că pleacă? Au renunţat să ne mai urmărească. Romanii se îndreaptă în altă direcţie, nu spre noi.

— Cred că te înşeli. N-au alergat ei toată noaptea ca, odată ajunşi în faţa noastră, să dea înapoi.

— Nu mă înşel deloc. Priveşte!

. — Fac doar un ocol, pentru a nu fi observaţi, pentru a nu le ghici noi gândul, dar în curând ne vom trezi cu ei în spate – încercă prăştiaşul să-l convingă – Ascultă-mă pe mine, că eu ştiu cum luptă romanii. Nu uita că Dineros,

tatăl tău şi stăpânul nostru, m-a lăsat cu tine pentru a te ajuta, tocmai pentru eă eu îi cunosc.

— Şi totuşi trebuie urmăriţi, atacaţi şi nimiciţi. Acum, imediat, cât îi mai putem ajunge din urmă.

— Dar cei mai mulţi nici nu s-au mişcat din loc. Probabil îşi fac planul cum să ne încercuiascâ.

— Atât mai rău pentru ei. Vom ieşi de aici ca să nu mai aibă pe cine încercui.

— Aşa da! — zise Asellio crezând că Malvis a renunţat în ultimul moment la planul său – Să fugim cât mai repede.

— Da, da. Ai dreptate. Să fugim cât mai repede... la atac.

Asellio se încruntă.

— în cazul acesta eu nu te voi urma. E o nebunie ce faci. Aminteşte-ţi ce i-ai promis lui Dineros: că nu te vei angaja în vreo luptă deschisă cu trupele romane.

— Nu-mi amintesc nimic şi nici nu te voi lua cu mine – zise la rândul său furios tânărul dac – Am înţeles acum ce gânduri ai. Mă îndemni să fug, *romanule*? E adevărat că sângele apă nu se face! Am să-i spun totul tatălui meu. Te urăsc!

— Invisurum aliquem facilius quam imitaturum.

— Ce tot sporovăieşti acolo?

— E mai uşor să urăşti pe cineva decât să-l imiţi – îi traduse prăştiaşul.

— Când spun eu că sângele apă nu se face!...

— Te înşeli, prietene – mai zise fără convingere Asellio – Ştii doar că nu sunt de neam latin.

— Vei rămâne aici ca să-i păzeşti pe captivi, în timp ce eu, împreună cu ceilalţi, îi vom ataca şi distruge pe romani. îţi mai las doi oameni să te ajute.

— Sau să mă păzească?

— Ia-o cum vrei – i-o tăie scurt cutezătorul tânăr dispărând în pădure.

Asellio rămase descumpănit.

La foarte scurt timp Malvis părăsea păduricea cu direcţia: *Valea lui Hades*. Vale al cărui nume se va dovedi curind că-i fusese dat pe bună dreptate ca o funestă presimţire.

Dacii îl urmau pe tânărul lor şef răspândiţi în linie, după ce mai întâi, cei care erau mai prost echipaţi sau mai slab înarmaţi, luaseră în grabă coifuri, scuturi, tolbe cu săgeţi sau suliţe din cele ce aparţineau romanilor capturaţi. Numai spada, temuta spadă dacică scurtă şi încovoiată, nu şi-o schimbase niciunul.

Aşadar, dacii se apropiaseră de pedestraşii lui Senecio stâmind în rândul acelora mai întâi curiozitatea, apoi nedumerirea şi în cele din urmă stupoarea din care fuseseră treziţi de alarma dată de Vopiscus: „Barbarii! Dacii!”

Acum să revenim în tabăra lui Senecio.

Fumantem nasum umi ne tentaveris! MARŢIAL

14. DE LA JOCUL DE-A RĂZBOIUL, LA JOCUL SINISTRU CU MOARTEA

Ara sosit la timp ca să vedem unde a dus cutezanţa lui Malvis.

Romanii, ostaşi căliţi şi încercaţi în multe lupte, îşi reveniră pe dată din buimăceala provocată de alarma dată de tribun. Cât ai clipi din ochi întreaga centurie se transformă într-o imensă carapace: în faţă, pe laturi şi deasupra scuturile convexe şi destul de mari erau aşezate unul lângă altul, ca solzii unui peşte, încât fiecare pedestraş, cu un genunchi stând”pe pământ, se afla complet adăpostit. Când dacii intrară în bătaia săgeţilor romane, carapacea, la o.comandă scurtă, îşi schimbă forma: scuturile de deasupra se îndepărtară, dar numai pentru o clipă, ca nişte obloane împinse brusc la o parte, iar de sub ele se ridicară simultan zeci de arcuri puternice, slobozindu-şi într-o secundă săgeţile. Apoi scuturile se lăsau închizând ermetic carapacea, până când alte săgeţi erau aşezate în arcuri şi la alt ordin scurt îşi luau toate

odată zborul ucigător. Săgeţile dacilor, trase din mers, se izbeau de imensa carapace metalică sunând ca grindina ce se rostogoleşte pe un acoperiş de tablă.

Vopiscus şi Senecio, mai în spate puţin, priveau cum rândurile atacanţilor se răreau. Soldaţii lor, transformaţi într-o maşină ucigătoare, executau comenzile rapid, ritmic şi cu o admirabilă precizie, ca nişte gimnaşti pe *Câmpul lui Marte* 29 sau ca nişte dansatori pe scena unui teatru.

Derutaţi, dacii îşi încetiniră iureşul sălbatic cu care porniseră la atac. Dar numai pentru scurt timp. Strigătele de îmbărbătare ale lui Malvis îi puse din nou în mişcare, însă carapacea intră şi ea în acţiune, dar cu alte arme: suliţele. Acestea, foarte lungi, dotate cu o curea, *amentum*, prinsă de mijloc ce le sporea viteza de aruncare, erau azvârlite cu o uimitoare precizie chiar până la 35-40 de metri de către cei mai buni suliţaşi. Dacii, surprinşi de o astfel de performanţă, căutau să se apere cu scuturile lor mici şi ovale. Dar vârfurile de fier ale suliţelor, care nu erau călite şi la bază, înfigându-se, se îndoiau în porţiunea necălită, făcând imposibilă smulgerea din scuturile ce deveneau astfel stingheritoare. Dacii le părăseau preferind să lupte fără ele. Se treziră astfel în faţa celui de-al treilea armament care intră curând în acţiune: spada dreaptă, scurtă şi cu două tăişuri apăru sclipind în mâinile romanilor, odată cu ordinul care transformă imediat carapacea într-o linie continuă de luptători. Porunca sună scurt din gura tribunului care văzu îngrijorat că dacii, cu un curaj nebănuit, deşi pierduseră mulţi dintre ai lor, continuau să înainteze apropiindu-se foarte mult de carapacea devenită ineficace în această situaţie.

Spadele curbate ale dacilor se încrucişară cu spadele drepte ale romanilor. Dârzenia dacilor se ciocni de vânjoşenia romanilor. Strigătele celor ce loveau cu sete se împleteau cu urletele celor loviţi făcând să crească vacarmul. Deşi cu pierderi foarte mari şi în inferioritate numerică, dacii reuşiră să echilibreze lupta. Perechi,

perechi, într-o încleştare pe viaţă şi pe moarte, ca într-un dans macabru, încăierarea continua transformându-se curând într-o baie de sânge.

Cei doi ofiţeri romani intraseră şi ei în luptă. Senecio trecuse cu mare uşurinţă de la jocul de-a războiul la jocul sinistru cu moartea. între două lovituri, pe care le dădea cu o forţă herculeană, îşi căuta din priviri arbitrul spre a-i arăta cât de curajos era cel care până atunci nu luase decât hotărâri „descurajante".

„Unde te-ai ascuns, tribune?" se întreba mirat tânărul, nevăzându-l pe nicăieri. îl zări în cele din urmă. Se apăra cu dârzenie şi calm încercatul tribun, care, când i se ivea ocazia, lovea cu mare iscusinţă. Dar, cu umărul stâng însângerat, se vedea că era la marginea puterilor. În timp ce Senecio" alerga spre el, acesta căzu în genunchi. Invârtea cu desperare spada deasupra capului şi, dându-şi seama că mult nu va mai rezista, privea în sus la statura înaltă a unui dac frumos cu ochii albaştri şi plete blonde care, şi el de-abia mai ţinându-se pe picioare, dintr-un şold mustindu-i sângele la cea mai mică mişcare, se înverşuna să-l răpună. Era Malvis.

Dintr-un salt centurionul se află lângă tribun. Unul dintre dacii veniţi în ajutorul lui Malvis căzu străpuns de Senecio. Târât mai mult cu forţa de către un alt luptător de-al său, Malvis dispăru într-un lăstăriş, în timp ce tânărul se repezise la Vopiscus prinzându-l de mijloc şi ridicâridu-l fără menajamente.

— încearcă să te ţii pe picioare. Aşa, e bine! Acum reazămă-ţi spatele de spatele meu – îi zise scurt Senecio. Tribunul însă de-abia mai respira.

Cei doi comandanţi ai celor două tabere erau scoşi din luptă. Dar dacă tribunului îi luă locul imediat Senecio, pe Malvis nu-l mai înlocui nimeni, încât dacii, care pierduseră mai mult de jumătate din numărul lor, începură să dea înapoi.

Senecio observă schimbarea survenită şi vrând să se

folosească de avantajul ivit îşi încuraja oamenii asmuţindu-i pe urmele celor ce se retrăgeau.

Vopiscus, întins pe iarba măruntă, udă, de-abia ieşită de sub zăpada de curând topită, auzi ca prin vis cum centurionul îşi îmbărbăta oamenii şi un zâmbet amar i se aşternu pe faţă, în timp ce ochii urmăreau m neştire deasupra capului vălătucurile de nori cenuşii ce alergau în lungul blestematei văi.

— Dacii se retrag spre pădurice – zise centurionul aplecându-se deasupra tribunului. Acesta, eu voce sfârşită, putu cu greu să-i spună:

— Strânge-ţi oamenii şi porneşte degrabă pe urma lor... Vezi că sunt în stare oricând să reînceapă lupta... Aleargă în ajutorul lui Sempronius... Salvează ce se mai poate salva...

— Nu pot să plec şi sh te las aici în starea în care te afli,,

Vopiscus nu mai vorbea. Făcu însă din cap un gest dezaprobator.

Centurionul chemă doi oameni pentru a-l lua pe tribun. Se îndreptă apoi plin de o îndreptăţită curiozitate şi nerăbdare spre locul unde trebuia să se afle Sempronius cu Statius şi soldaţii lor: *Păduricea Rotundă*.

Dacii se făcuseră deja nevăzuţi în această pădurice. Reuşiseră să-şi târască după ei răniţii, lăsându-şi morţii înşiraţi de-a lungul văii.

Când ajunse la scurt timp şi Senecio, găsi centuria lui Sempronius la pământ. Nici urmă de daci şi constată cu stupoare dispariţia lui Sempronius şi Statius.

Tânărul centurion, cuprins şi el de oboseală după atâta luptă şi după parcurgerea grăbită a celor vreo două mii de paşi până la pădurice, dădu ordin puţinilor soldaţi valizi pe care îi mai avea, să-i dezlege pe „prizonieri” şi să înconjoare cu santinele locul unde se aflau, pentru mai multă siguranţă. Chemându-l apoi pe'subofiţerul lui Sempronius îi ceru acestuia să-i relateze amănunţit despre

cele petrecute în pădurice.

—...Am stat aşa legaţi, sub paza unui dezertor roman, unul Asellio, şi a doi dintre barbari – spunea *vexillarius* frecându-şi urmele legăturilor de la mâini – Asellio acesta se tot lăuda că în curând ne va reda libertatea după care tânjim, trecându-ne dincolo peste Danubius. N-am prea înţeles la ce fel de libertate se referea, când, pe de altă parte, îşi tot bătea joc de tribunul nostru spunându-i că de-acum înainte va fi sclavul dacilor. între timp au apărut mai mulţi barbari care duceau după ei caii celorlalţi şi care probabil rămăseseră un timp ascunşi pe undeva. Dar deodată s-a iscat o zarvă mare şi ne-am trezit peste noi cu dacii porniţi, vreo două ore mai înainte, contra voastră. Din cât am putut să observ, aşa trântit la pământ cum mă aflam, mi-am dat seama că şeful lor lipsea şi că erau foarte agitaţi şi dezorientaţi. Asellio le vorbea speriat pe graiul lor. Mai mult din gesturile acestuia am bănuit că luase într-un fel conducerea lor. S-au aruncat apoi pe cai, luând cu ei şi răniţii. Fostul soldat roman s-a apropiat cu câţiva oameni de tribun şi de Sempronius, le-a tăiat legăturile, i-a suit călare şi le-a legat din nou picioarele pe sub burta cailor şi mâinile de arcada şeilor. L-am mai auzit spunându-le acestora în timp ce încăleca şi el: „Nici chiar aşa, cu mâna goală, nu ne putem întoarce. Să mulţumiţi zeilor că aţi scăpat deocamdată cu viaţă; că pumnalul meu, nepriceput, în loc să vă taie corzile gâtului, n-a nimerit decât corzile din jurul gâtului". Cam aşa ceva a zis, cu un fel de ironie în glas, apoi s^-au făcut cu toţii nevăzuţi.

Senecio, care ascultase cu atenţie cele relatate, se mulţumi să-l privească pe povestitor fără să mai pună vreo întrebare. într-un târziu, conchise aşa, mai mult pentru el:

— Deci, cum s-ar spune, fostul soldat roman s-a descurcat destul de bine...

Vexillarius căscă ochii mirat şi negăsind ceva mai potrivit la o astfel de concluzie, răspunse într-o doară miş~ cându-şi mSinile şi picioarele descătuşate:

— în ce mă priveşte, s-a descurcat destul de bine.

— A, nu, nu mă gândesc Ja cei doi prizonieri luaţi de daci – se grăbi Senecio să spună văzând mirarea de pe faţa interlocutorului – Mă gândesc la hotărârea de a fugi cât mai neîntârziat. Altfel nu mai scăpa niciunul.

Dar cine poate şti la ce se gândea într-adevăr centurionul care îşi redobândise din nou alura de războinic.

— Regret că suntem prea istoviţi pentru a porni în urmărirea lor. Au şi avantajul că sunt toţi călări, iar acum se vor fi aflând undeva departe» Să sperăm însă că vor fi prinşi la trecerea fluviului.

Regreta şi spera Senecio sincer?!...

îl căută pe Vopiscus să-i vorbească, dar acesta zăcea în neştire pe targa eu care fusese transportat îi numără pe cei rămaşi în viaţă, apoi ordonă subofiţerului:

— Oamenii centuriei mele să mănânce ceva şi să treacă la odihnă după victoria repurtată. Oamenii lui Sempronius, care au mai apucat să închidă un ochi,, să asigure unii paza taberei,, iar ceilalţi să strângă morţii noştri şi să-i ardă. S-ar putea găsi, printre barbarii căzuţi, vreunul rănit «are mai respiră încă. Să-l târască aici. Deşi nut-mi fac mari iluzii să scot vreun euvânt de la îndârjiţii aceştia, poate aflu, înainte de a-l trimite pentru totdeauna peste apele Styxuhii [43], încotro s-au îndreptat fugarii cu cei doi captivi.

Ipsae vohipiates în tor menta vertuntur.[44] SE3STBCA

15. DE LA STORSUL STRUGURILOR, LA STORSUL SÂNGELUI

Toamna anului 48.

Pentru a supraveghea personal aprovizionările Romei care sufereau în ultima vreme, Claudius, însoţit de un întreg alai, *se* afla de dteva zile la Ostia. împăratul se

---

43 Rîul peste care „umbrele" treceau în împărăţia morţiîor.

44 .Plăcerile înseşi se teansiorraă în suferinţe.

putea mândri cu acest mare port de la gura Tibrului, pe care îl reconstruise în anul 42, Din ordinul lui se amenajase aici un bazin închis prin diguri puternice, înconjurat de cheiuri, depozite., şantiere, Tot aici construiseun turn înalt cât farul -din Alexandria, ale cărui locuri nocturne îndreptau de la mare distanţă mersul corăbiilor.

Din alaiul eare-l însoţea făcea parte în primul rând Turranius, prefectul aprovizionărilor, apoi Lusius Geta, comandantul cohortelor pretoriene, şi cei trei sfetnici mai însemnaţi: Calli&tus, *ub epistulis* [45], Pallas, *ab rationibus* #i Narcissus,, omul *care* se bucura de cea mai mare încredere câşti,gată prin iscusinţa în conducerea treburilor statului, dar mai'ales prin credinţa fi devotamentul ce le purta împăratului

Senatori, tribuni militari, soldaţi pxtorien-i, curtezane şi bucătari completau alaiul divinului caesar -oaxe-şi prelungea şederea la Ostia fără să bănuiască ce ¡surprize îl aşteptau acasă.

înainte de a pleca din Rama, Nareissus îi ordonase lui Evodus să urmărească fiecare pas al Messalinei şi zilnic să-l informeze despre cea mai mică mişcare a ei.

Nu-l uitase nici pe Lucretius care acum zăcea cu lanţuri la mâini şi la picioare în vechea închisoare Mamertină, înfricoşător loc de încarcerare a sclavilor şi tâlharilor vinovaţi de fapte grave şi condamnaţi să piară de mina călăului. Pentru a-l băga în lanţuri, Nareissus ii ceruse lui Lusius Geta, comandantul trupelor pretoriene, să-l aresteze „pentru orice siguranţă”. El nu putuse să-i dea în vileag adevăratul scop. îi promisese doar că la înapoierea în Cetate îi va explica rostul măsurilor luate contra tânărului, adică întâi destituirea, iar acum trimiterea la închisoare. Libertul cunoştea sentimentele de oarecare simpatie pe care Lusius Geta le nutrea Messalinei

45 Şeful biroului corespondenţei cancelariei imperiale.

şi copiilor ei. Pentru a-l convinge să ia măsuri atât de drastice împotriva lui Lucretius, îl făcuse să înţeleagă cum că centurionul ar fi nutrit unele gânduri duşmănoase faţă de împărătească. „Ştii – îi spusese Nareissus – tânărul a refuzat în ultima vreme invitaţiile insistente ale Messalinei şi e cuprins de teama răzbunării acesteia. De multe ori teama îl împinge pe om la acte necugetate...”

Geta, cunoscând ura dintre Nareissus şi Messaiina, se întreba nedumerit de când îi purta libertul atâta grijă împărătesei. Dar, şoväielnic din fire, se gândea că libertul o făcea mai mult din devotament faţă de Claudius decât din grijă faţă de ea.

Acum Nareissus aştepta momentul cel mai potrivit pentru a-şi pune planul în aplicare asmuţindu-l pe Claudius împotriva adulterinei soţii. Ocazia nu se lăsă mult timp aşteptată. Credinciosul Evodus îl informă despre un nou scandal stârnit de Messaiina şi iubitul ei Silius; despre o nemaipomenită faptă la care o împinsese pe aventuroasa îndrăgostită ambiţiosul *consul designatus* [46]. Era vorba de căsătoria celor dois Messaiina folosindu-se, în urma plecării lui Claudius la Ostia, de separarea unilaterală care dădea dreptul, după legile romane, la despărţire. Fapta era de domeniul basmelor. îndrăzneala era fără margini. A se căsători cu soţia împăratului plecat numai pentru câteva zile la o distanţă doar de douăzeci de mile şi care avea'„ la dispoziţia lui aproape zece mii de soldaţi cantonaţi la porţile Romei, gata oricând să intervină împotriva vreunui uzurpator, era un fel de nebunie pe care numai nişte oameni măcinaţi de patimă şi cu sufletul înecat în mocirla destrăbălării puteau s-o săvârşească. Nepăsători faţă de primejdie, o săvârşiseră. Şi încă după toate ceremoniile obişnuite: martori care semnară, luarea auspiciilor, sacrificii aduse zeilor, ospăţ mare cu comesenii, sărutări şi îmbrăţişări. Messalina despuiase palatul imperial de

46 Consul desemnat pentru anul care urma.

bogăţiile pe care le mutase, cu sclave cu tot, în casa frumosului mire. Ca şi când împăratul, soţul legitim, nici n-ar mai fi existat.

Răspândindu-se aceste ştiri la Ostia, cei din anturajul caesarului au fost cuprinşi de groază. Se gândeau că după această faptă, Silius, în curând consul, va încerca să pună mâna şi pe putere.

Callistus şi Pallas, sfetnicii împăratului, se temeau să-i dezvăluie adevărul. Din prudenţă, ar fi vrut să arunce vălul tăcerii peste îngrozitoarele fapte auzite, dacă ar fi putut ca, prin ameninţări din umbră, s-o convingă pe Messalina să renunţe la dragostea ei pentru Silius. Dintre toţi, numâi Narcissus rămase neclintit în hotărârea de a o demasca pe desfrânată. Dar şi lui îi era teamă ca aceasta să nu afle ceva despre învinuirile ce i se aduceau şi mai ales despre cine i le aducea. Trebuia cât mai repede condamnată, fără judecată şi fără a i se da putinţa să se apere. Libertul cunoştea firea slabă şi nestatornică a lui Claudius. Dacă Messalina ajungea să-i vorbească pentru a se dezvinovăţi, acuzările s-ar fi întors asupra lui.

Riscul era mare, dar merita să fie încercat, mai ales după atâta aşteptare şi pregătire. Ocazia era şi ea unică pentru punerea planului în aplicare. Aşa încât Narcissus le atrase, prin daruri şi promisiuni, pe două din curtezanele cele mai apropiate de Claudius înduplecându-le să-şi ia asupra lor dezvăluirea tainei.

Cele două curtezane, Calpurnia şi Cleopatra, cerură permisiunea de a-i vorbi împăratului.

— Messalina s-a căsătorit cu Silius – strigă Calpurnia aruncându-se la picioarele lui Claudius.

— Ştafetele aduc tot mai numeroase amănunte asupra nunţii care se prelungeşte în orgii fără seamăn – se grăbi să o completeze Cleopatra.

— îţi cer, divine, să verifici cele spuse de noi întrebându-I şi pe slujitorul tău, Narcissus – zise Calpurnia.

— Să vină! — bâigui împăratul uluit de cele auzite.

Libertul îşi făcu apariţia.

— Cum se poate, Narcissus, să aflu din gura unor femei nişte întâmpiări[47] atât de grave pe care prima dată trebuia să mi le spună devotatul meu sfetnic?

— Iertare, divine caesar! Te rog să-l ierţi pe credinciosul tău servitor că nu ţi-a vorbit niciodată de Titius, Vettius sau Plautius[48] şi că nici de data aceasta nu ţi-ar fi dezvăluit cazul de adulter al Messalinei. Acum însă primejdia e mult mai mare! într-adevăr, căsătoria ei cu Silius a văzut-o poporul, senatul şi armata. Dacă nu iei lucrurile din pripă, „soţul" Messalinei pune mina şi pe Roma.

— „Soţul" Messalinei?! Ai înnebunit, Narcissus!

Odată intrat în horă, libertul trebuia să meargă până la capăt. Aşa încât mai strecură puţin venin în sufletul împăratului:

— Eu te sfătuiesc să nu-i ceri impostorului înapoi casa pe care i-a dăruit-o Messalina cu toate podoabele, bogăţiile şi sclavii tăi care acum se află în stăpânirea lui. Dimpotrivă, Silius n-are decât să se bucure de toate acestea, dar să-ţi dea măcar înapoi soţia şi să rupă contractul de căsătorie.

Claudius. cuprins de teamă, îl privea cu ochii holbaţi.

Narcissus aştepta efectul spunându-şi că începutul părea a fi promiţător.

Ca şi cum nu putea să creadă întreaga grozăvie a

---

47. ..Şi furtuna prevestită se apropia vuind.

Claudius şi o bună parte dintre cei ce-l însoţeau îşi dădeau seama că într-o astfel de gravă împrejurare rolul pe care îl avea de jucat prefectul pretoriului, comandantul gărzilor, era decisiv. Dar Geta putea să treacă uşor de la cele bune la cele rele, deşi îi dăduse asigurări de credinţă celui care se afla acum la mare strîmtoare. Narcissus,

Trăsură.

48 Numele unor amanţi ai Messalinei.

celor destăinuite, împăratul dădu ordin să i se înfăţişeze prietenii şi sfetnicii ce ocupau posturile cele mai de seamă sperând ca aceştia să-i-spună că totul e numai o mistificare. Dacă aşa ar fi stat lucrurile cu câtă plăcere l-ar fi trimis la moarte Claudius pe cel mai credincios supus al său împreună cu cele două curtezane!... Dar cei mai apropiaţi oameni clin anturajul lui îi mărturisiră că, din nenorocire, nu era vorba de nicio scorneală.

Spaima îl cuprinse cu totul pe împărat care ii întreba pe cei din jur:

— Mai sunt eu stăpânul imperiului? Silius este doar un simplu cetăţean, sau...?

Prietenii şi sfetnicii se grăbeau să-l încurajeze şi să-i dea sfaturi:

— Mergi în tabără, divinule, şi întăreşte prin vorbe meşteşugite credinţa cohortelor pretoriene pentru a fi gata, împreună cu rnirâe, să-i pedepsească pe vinovaţi – spunea Lusius Geta.

— Ia măsuri pentru siguranţa ta şi numai după aceea să te gândeşti la răzbunare – spunea Turranius.

Ce se întâmpla în acest timp la Roma?

Era mijlocul toamnei. Messalina, dând frâu liber dezmăţului, organizase o mare petrecere care se desfăşura în palatul ei într-o veselie generală oe nu părea de bun augur.

în timp ce teascurile storceau strugurii, iar zăcătorile dădeau pe dinafară mustul, dansatoarele, cuprinse de frenezie, săltau în joc acoperite cu mici piei de animale. Glumele neruşinate ale unui cor acompaniau dansul Messalinei, cu părul revărsat pe umeri, şi al lui Silius, pe cap cu o coroană de iederă şi în picioare cu coturni.

Unul dintre cei prezenţi la petrecere, medicul Vettius Valens, se căţără într-un arbore, pentru a juca de aci rolul vreunui zeu ascuns în frunzişul pădurilor.

— Ce vezi de acolo,, de sus? — i se striga.

— Văd dinspre Ostia apropiindu-se o groaznică

furtună...

cerberul ce stătea la pândă, după ce îi câştigă de partea sa pe cei cuprinşi de aceleaşi bănuieli, se hotărî să-i spună împăratului:

— Stăpâne, ţi-e viaţa în pericol. Cred că va fi nevoie de data asta să încredinţezi comanda militară şi să-i dai puteri depline unuia dintre oamenii tăi devotaţi. Numai pentru o zi. Pentru ziua hotărâtoare în care ne aflăm.

— E foarte înţelept sfatul tău – spuse convins caesarul.

Libertul, prinzând Curaj, îşi încercă norocul şi zise cu supuşenie în glas:

— Ca întotdeauna, sunt gata să te apăr. Dacă te-ai gândit că acel om devotat aş putea fi eu, voi prelua, până la căderea serii, întreaga putere, cu toată răspunderea şi riscurile ei.

Claudius aprobă. Dar libertul, ştiindu-l şovăitor şi influenţabil, se temea ca nu cumva vreunul din preajma divinului să-l facă a-şi schimba hotărârea. De aceea, când *carruca* * se punea în mişcare luând drumul Romei, Narcissus ceru permisiunea de a-l însoţi.

— Vreau să fiu alături de tine. Aşa voi putea mai bine să-ţi îndeplinesc poruncile şi să veghez asupra ta.

Omul zilei, cel ce avea pentru o zi în mâinile sale destinele imperiului, se urcă alături de acela care, ca nimeni altul după Octavianus Augustus, reuşise a struni atâtea milioane de supuşi, dar care se dovedea incapabil a stăvili pornirile desfrânate ale unei singure femei.

Ştafetele alergau cu veşti şi de la Ostia la Roma, unde repede se a^lă că împăratul ştie totul şi se îndreaptă spre Cetate pentru a-i pedepsi pe vinovaţi.

Mirii şi nuntaşii fug înspăimântaţi care încotro.

Silius, absorbit de petrecere, nu luase nicio măsură serioasă pentru a pune mâna pe frâiele guvernării. Acum alerga spre *Forum*, în aparenţă la îndatoririle lui, ascunzându-şi astfel teama de care era cuprins.

Messalina fugi şi ea speriată, dar venindu-şi repede în fire, hotărî să ţină piept furtunii. Mai întâi trimise vorbă celor doi copii, Britannicus şi Octavia, să meargă pentru a-şi întâmpina tatăl, apoi plecă s-o caute pe Vibidia, *vestala* 30 cu cel mai înalt rang, pe care o imploră să se înfăţişeze smeritului *pontifex* maximus01, spre a-i cere acestuia îndurare. însoţită doar de trei persoane, singurele care nu o părăsiseră din numerosul ei anturaj, împărăteasa traversează pe jos Roma întreagă, după aceea, urcată într-o cotigă cu care se cărau gunoaiele din parcuri, ia calea Ostiei.

Dacă împăratul ar fi fost singur, ea ar fi fost salvată. Aceasta o ştia bine şi Narcissus care sta înfipt alături de Claudius gata să intervină. Astfel, când apăru Messalina strigând „fostului" soţ să dea ascultare mamei, copiilor lui, libertul se grăbi să-i acopere glasul aruneându-i în faţă fărădelegile săvârşite:

—...Dar despre nunta la care ai apărut în *flammeum* nu vorbeşti nimic? Despre iubitul tău Silius şi bogăţiile furate caesarului nu spui nimic?

Punând apoi sub ochii împăratului nişte însemnări, pentru a-i sustrage privirea de la frumoasa lui soţie, continuă tot atât de aprig:

— Priveşte, stăpâne! Te rog citeşte aici dovezile dezmăţului acestei femei desfrânate.

Claudius n-apucă să scoată o vorbă.

Dansatoarea de la „storsul strugurilor" rămase încremenită de spaimă în mijlocul drumului privind lung după *carruca* suveranului care se îndepărta dispărând odată cu marea ei şansă de salvare.

La intrarea în Roma, pe Claudius îl aşteptau cei doi copii. Narcissus dădu ordin să fie îndepărtaţi Messalina mai pierdea o şansă.

Apoi apăru Vibidia. Libertul nu îndrăzni să îndepărteze vestala ce se bucura de un foarte mare prestigiu. Ea apucă deci să-i vorbească împăratului:

— Măreţe pontif, preabunul nostru stăpân, nu lăsa ura şi răzbunarea să-ţi cuprindă sufletul tău mărinimos. Dacă împărăteasa e vinovată, fă astfel să fi«? judecată după lege dându~i posibilitatea să se apere.

Narcisiius, privindu-şi stăpânul care asculta cu atenţie vorbele vestalei, fu cuprins de mânie şi de teama unei întorsături a lucrurilor.

— E înspăimântător şi nedrept ca o soţie să fie trimisă morţii fără a se putea apăra – mai apucă să spună Vibidia.

Narcissus, profitând de uimitoarea tăcere a lui Claudius, o întrerupse spunându-i:

— Despre ce moarte vorbeşti? Cine o ameninţă cu moartea pe soţia împăratului? înţeleptul nostru stăpân nu are astfel de gânduri. Ea va fi în curând ascultată acordându-i-se toată atenţia pentru a nu se comite vreo nedreptate. I se va da astfel putinţa să spulbere orice învinuire ce i s-ar aduce – văzând că divinul nu intervine, mai adăugă: Mergi fără teamă şi ocupă-te în linişte, de cele sacre!

Carruca porni din nou. Messalina pierduse şi ultima şansă. O părăseau zeii cărora le adusese sacrificii, o părăseau şi oamenii cărora le oferise cele mai mari desfătări.

.Libertul îl conduse pe Claudius drept la casa rivalului, unde îi arătă bogăţiile de care fusese deposedat, bogăţii ajunse preţ al adulterului. Cuprins de o furie de nedescris, împăratul se îndreptă grăbit de aci spre tabăra pretorienilor în fruntea cărora îl aştepta Lusius Geta.

Narcissus, ca şi cum el era adevăratul stăpân, ceru cohortelor să dea ascultare împăratului. Acesta, fia îndemnul libertului, le vorbi în puţine cuvinte despre faptele mârşave ale celor care abătuseră asupra palatului durerea şi ruşinea. Miile de pretorieni izbucniră în strigăte care nu mai conteneau^ cerând numele vinovaţilor şi osândirea lor.

Urmară arestările. Cei vinovaţi sunt aduşi în faţa *tribunalului 32*. Din porunca lui Claudius, îndeaproape secondat de Narcissus, sunt daţi pe mâna călăului: Silius, apoi Titus Proculus, numit de acesta cu paza Messalinei, Vettius Valens, medicul care anunţase din vârful arborelui furtuna, Decius Calpurnianus, prefectul gărzilor de noapte33, Sulpicius Rufus, conducătorul şcolii de gladiatori, un senator, mai mulţi tăinuitori.

Silius şi ceilalţi cavaleri de rang ilustru nu încercară să se apere, ci se rugară numai să li se grăbească moartea. Calmul şi indiferenţa cu care aceste victime ale Messalinei primeau moartea erau într-un contrast izbitor cu moliciunea vieţii pe care o duceau.

„Aceşti nobili degeneraţi doresc să fie recunoscuţi cel puţin în ultimul lor ceas ca fii ai strălucitilor lor părinţi – îşi zicea Narcissus privind scârbit cum li se rostogoleau capetele. — A muri demn este singurul punct de onoare ce le-a mai rămas acestor romani. Messalina i-a ajutat s-o arate lumii întregi.”

Dar parcă numai Messalina? Claudius contribuise în mare măsură la distrugerea nobilimii romane din care nu mai rămăseseră decât vreo cincizeci din vechile ginţi. în timpul domniei lui, pieriseră treizeci şi cinci de senatori şi peste trei sute de cavaleri; unii căzuţi sub securea călăului, alţii, fără vreo credinţă sau vreun scop precis în viaţă, se sinucideau ca urmare a unei existenţe obosite de plăceri şi groază, de comploturi ambiţioase şi crime.

Lusius Geta, de faţă la sângeroasa scenă de pedepsire a vinovaţilor, se apropie de Narcissus spunându-i:

— Mi s-a adus la cunoştinţă că centurionul pe care mai rugat să-l arestez ar fi evadat.

— Inexact – răspunse autoritar libertul – De două ori inexact. Întâi că e vorba nu de un centurion, ei de un tribun militar şi al doilea, n-a evadat, ci din porunca mea a fost eliberat.

— Despre ce tribun vorbeşti? Eu mă refer la Lucretius, centurionul despre care...

— La Lucretius, într-adevăr – îl întrerupse Narcissus. — Şi eu tot la el mă refer.

— Dar...

— Nu te grăbi şi ascultă. încă de când ne găseam la Ostia, aflând de „divorţul" Messalinei, mi-am zis că sosise momentul încheierii unor socoteli mai vechi. Investit cu puteri absolute, aflând deci de mârşăvia desfrânatei adulterine am trimis în goană un călăreţ să-l scoată din lanţuri pe Lucretius. Călăreţul avea asupra sa ordinul de eliberare şi în acelaşi timp de avansare a centurionului, cu pecetea împăratului, pecete care se află acum asupra mea.

— încep să înţeleg – zise Geta pe un ton parcă mai respectuos ca până atunci.

— E bine că devii înţelegător.

— Eu întotdeauna am înţeles nevoia unor măsuri excepţionale în situaţii excepţionale – zise şovăitorul Geta.

— Te-am ştiut înţelept şi am încă o dată ocazia s-o constat. Cuvântul „excepţional" pe care l-ai folosit e foarte potrivit. De aceea nu mă îndoiesc că eşti de acord cu eliberarea şi excepţionala avansare a lui Lucretius.

— De acord! — răspunse milităreşte prefectul.

— Eram sigur. De aceea te rog ca azi chiar, cât mai sunt încă „împărat", să întocmeşti toate actele, astfel ca avansarea tânărului, mâine să nu mai poată fi desfăcută.

„Mâine vom vedea noi ce va mai fi", îşi spuse în gând prefectul cohortelor de pretorieni.

Ca şi cum i-ar fi ghicit gândul, Narcissus zise:

— Mâine, când rugăminţile mele nu vor mai fi porunci ca azi, să-ţi aminteşti de capul colegului tău, prefectul cohortelor de vigili, cum se rostogolea ca o minge la picioarele noastre. A fost un om de vază şi cu puteri mari acest Decius Calpurnianus – după o mică pauză, Narcissus întrebă, ca într-o doară: Câte cohorte comanda el?

— Şapte, doar ştii bine.

— Ştiu, ştiu. întrebam numai aşa!... Comanda doar cu două mai puţin ca tine...

— Ce vrei să spui cu asta, Narcissus? — întrebă temător prefectul.

— Nimic, nimic anume. Mă gândeam numai la bunăvoinţa pe care am arătat-o eu unor simpatizanţi ai Messalinei care *azi* au scăpat cu viaţă şi care *mâine* ar trebui să-şi amintească...

împăratul Claudius, împreună cu „împăratul" Narcissus părăsiră locul supliciului, nu înainte însă ca libertul să-i fi ordonat lui Geta de a-i trimite la palat câţiva dintre cei mai devotaţi centurioni. Ei vor intra sub comanda lui Lucretius, ce aştepta de mult acolo în uniformă strălucitoare de tribun militar, gata să execute ordinele.

într-adevăr, cel care zăcuse în lanţuri până ieri âşteplând îngrozit să-i deschidă uşa carcerei călăul, se plimba icum în faţa birourilor lui Narcissus păşind mândru în noua uniformă de tribun militar. În loc să se întrebe din care Olimp căzuse pe capul lui această neaşteptată schimbare şi care va fi preţul pe care trebuia să-l plătească, el se Rindea, ca orice îndrăgostit, la impresia'pe care i-o va face Tetroniei proaspătul ofiţer superior. Gândurile i le întrerupse Evodus, care îl anunţă că mai mulţi centurioni îl căutau.

Odată ajuns la palat, Claudius, cuprins de o foame de 1 up după obositoarea zi pe care o trăise, se ospăta cu pofta care dealtfel nu.—i lipsea niciodată. (Într-o zi, pe când era în senat, simţind mirosul ademenitor al unor fripturi, n-a mai putut rezista şi a părăsit adunarea numai pentru a se duce să mănânce. Atât era de pofticios!)

— Narcissus, nu mănânci, prietene? — îl întrebă Claudius, încins de căldura vinului.

Libertul, trezit din gândurile care îl frământau, ştiind că în timp ce băteau ultimele ceasuri ale „domniei" lui,

vinovatul numărul unu mai era încă în viaţă, răspunse abătut:

— Sunt scârbit, divine. Atâta sânge cât am văzut curgând azi!...

— Vai mie! Nu mai vorbi despre asta! începusem să uit – zise Claudius, adăugind: Porunceşte să meargă cineva s-o anunţe pe nenorocita aceea ca mâine să se înfăţişeze spre a se dezvinovăţi.

La auzul acestor cuvinte libertul îngălbeni, ca şi când împăratul i-ar fi zis: „Narcissus, îţi poruncesc să-ţi deschizi venele!" îşi dădu seama că odată risipită mânia, Claudius va cădea iar în mrejele Messalinei. Atunci totul era pierdut. într-adevăr, nu i-ar mai fi rămas decât să-şi deschidă venele. Messalina nu l-ar fi iertat în ruptul capului.

„Mai ai o ultimă şansă, bătrâne – îşi zise îndârjit libertul – Un ultim ordin, «împărate», şi-apoi poţi preda pecetea."

Alerg să-ndeplinesc porunca, stăpâne! — zise el ieşind grăbit pe culoarul unde aşteptau Evodus şi Lucreţi us cu ceilalţi centurioni.

— Lucretius! la-ţi degrabă centurionii şi mergi cu ei la Messalina care trebuie să piară. De ce ai încremenit? E porunca împăratului, e porunca mea. A sosit momentul ca marilor păcate să li se aplice pedeapsa cea mai mare. Altfel, dacă va scăpa nepedepsită, mâine vom cădea *amândoi* răpuşi de furia ei – se adresă apoi nervos lui Evodus: II vei însoţi pe tribun şi-l vei ajuta să execute grabnic porunca ce am dat.

După încercarea nereuşită de a-i vorbi împăratului, Messalina se retrăsese în grădinile lui Lucullus. Mama ei, Lepida, cât timp destrăbălata-i odraslă era lipsită de griji, nU vrusese să ştie nimic. Acum însă era lângă ea. Copleşită de milă faţă de chinurile în care se zbătea Messalina întinsă jos pe pământ, Lepida o îndemna să-şi pună capăt zilelor:

— Nu aştepta călăul. S-a sfârşit cu viaţa ta. Caută-ţi onoarea numai în felul de a muri.

Dar un suflet josnic ca al împărătesei era lipsit de orice simţământ al onoarei. Plângea şi se văicărea sleită de puteri.

Deodată poarta se deschise împinsă cu putere. Lucretius, cu mâna pe spadă, se opri în faţa ei fără să poală scoate o vorbă. Evodus, în schimb, stăpânit de aceeaşi ură ca a stăpânului său, îi striga apropâindu-se de obrazul din ce în ce mai livid: „Târfă, căţea, viperă, ucigaşă, destrăbălată!...”

Messalina înţelese în sfârşit că îi sosise ultimul ceas. Îi fu aruncat un pumnal. îl luă cu mâna tremurătoare. îl duse speriată când la gât, când la piept fără a îndrăzni să-l înfigă.

O lovitură de spadă îi străpunse pieptul. Lucretius îşi; trase scârbit ucigătoarea armă din trupul care se zvârcoleai stors de sânge. Răzbunarea, recunoştinţa şi porunca fuseseră îndeplinite dintr-o singură lovitură.

Narcissus putea lua parte acum la ospăţ. Messalina nu mai exista. Îl informă pe Claudius că aceasta murise, dar fără a-i spune precis în ce împrejurări. Nici împăratul nu întrebă, fapt ce s-ar părea ciudat, dacă nu i-am fi cunoscut firea. Nici în zilele următoare nu dădu vreun semn de ură, bucurie, mânie sau tristeţe.

Senatul ordonă ca numele şi statuile Messalinei să fie îndepărtate din locurile particulare sau publice, iar lui Narcissus, drept recunoştinţă, i se decernară însemnele de *quaestor*:>/l, favoare neînsemnată pentru cei care fusese „împărat”. înainte de „abdicare” nu uitase a mai pune pecetea pe un ordin: tribunul militar Lucretius era numit comandantul unei cohorte dintr-o foarte îndepărtată legiune. Cât mai departe, cât mai sigur pentru cel ce îndrăznise să aducă moartea unei împărătese.

PARTEA A DOUA

Socrate sfătuia să ne păzim de mâncărurile care ne

stârnesc pofta chiar când nu sintem flămânzi şi de băuturile care ne atrag când nu ne e sete.

PLUTARH

16. UN ÎMPĂRAT SNOPIT IN BĂTAIE

Trecuseră vreo zece ani de când Messalina îşi dăduse sufletul pe una din aleile grădinilor lui Lucullus.

Timpul, când mamă bună, când maşteră[49] făcuse ca viaţa eroilor noştri să se scurgă pe nesimţite maturinzându-i pe unii, îmbătrânindu-i pe alţii, iar pe câţiva afundându-i în somnul fără. vise şi fără deşteptare... în luptă necurmată cu viaţa, eroii noştri fuseseră fericiţi unii mai devreme, alţii mai târziu, iar alţii deloc. După capriciul Fortunei!...

într-o frumoasă seară de toamnă o parte dintre aceştia se aflau reuniţi în *triclinium* **, într-o splendidă vilă situată pe vârful unui deal nu departe de vestitul port Ostia. Era *Villa Fastuosa* cum o numeau locuitorii din împrejurimi. Vila se vedea semeaţă şi albă tocmai de pe malul mării. De la ea, coborând pe o alee largă, se ajungea, cale de vreo jumătate de oră, în portul Ostia. De o parte şi de alta a aleii chiparoşii se înălţau ca două şiruri de coloane verzi. în spatele lor, cât vedeai cu ochii, se întindeau plaiurile acoperite cu coarde de viţă încolăcite în jurul parilor perfect aliniaţi, purtând ciorchini încărcaţi cu boabe mari scăldate în razele calde ale soarelui. întinsele plaiuri erau toate proprietatea stăpânului vilei şi formau numai o parte din imensul latifundiu pe care îl deţinea.

Vila éra înconjurată de un minunat parc aşa de bine îngrijit, încât rivaliza cu cele mai frumoase grădini ale Romei. în mijlocul pajiştilor eu iarba tunsă scurt, pilcuri: de arbori foarte înalţi aminteau existenţa în alte vremuri, pe aceste dealuri, a unei bătrâne păduri. Pajiştile erau brăzdate de nenumărate poteci întortocheate şi mărginite de şiruri scunde de merişor sau rozmarin geometric

49 Mamă vitregă.

tăiate.' Bolţi de verdeaţă acopereau aleile -principale ferindu-le de arşiţa soarelui. Pe pajişti se întindeau, în culori variate, suprafeţele de flori aranjate astfel încât să deseneze tot felul de figuri şi scene, care semănau cu nişte imense tablouri vii în relief, imaginate şi lucrate de mâna unor meşteri grădinari, adevăraţi artişti. Se putea admira într-un loc un păun cu coada răsfirată în evantai formată din numeroase flori de diferite culori, dincolo doi copii jucându-se cu mingea, iar mai departe, „confecţionat" din sute de *nasturtium* [50], un băieţel în picioare pe un cal.

Cum se lumina de ziuă, nenumăraţi *lopiarii* [51], încovoiaţi ca nişte mogâldeţe deasupra acestor tablouri policrome, smulgeau cu grijă fiecare fir de iarbă sau buruiană care ar fi îndrăznit să strice ansamblul, ori rupeau vreo floare care, cu faţa spre soare, dornică de viaţă, ar fi crescut fără îngăduinţa meşterului horticol, deformând braţul unui copil, ori lungind botul sau urechile vreunui cal. La ora când stăpânii sau invitaţii porneau în plimbarea de dimineaţă prin parc, spinările încovoiate dispăreau, pentru a nu urţi, cu gheburile lor costelive, farmecul peisajului pe care de fapt ele îl creaseră. Odată eu venirea serii, sclavii apăreau din nou purtând stropitori grele eu apă pentru a răcori copiii, păunii, caii...

Parcul era presărat de busturi şi statui de bronz sau marmură şi de avuzuri jucăuşe a căror apă era adusă cu mare cheltuială de la cine ştie ce râuşor îndepărtat. Umbra răcoroasă a arborilor şi ciripitul încântător al păsărelelor creau impresia unei lumi de basm. Aici, în acest misterios paradis, băieţelul şi ceíe două fetiţe ale stăpânului împreună cu alţi copii ai prietenilor, ori cunoştinţelor acestuia din Ostia sau din Roma, îşi făureau cele mai năstruşnice vise jucându-se şi alergând din zori până-n seară.

---

50 Năsturel sau năsturaş, mică floare albă.

51 Sclavi îngrijitori ai grădinilor de agrement.

Băieţelul, Cornelias, împlinise nouă anişori, cu care ocazie iubitorul său tată, sărbătorindu-i aniversarea, invitase numeroşi oaspeţi ce se aflau acum strânşi în *triclinium*.

Sala era feeric luminată. Sub plafonul împodobit cu încrustaţii din lemn scump se aña un candelabru de argint în ale cărui braţe erau înfipte zeci de luminări. Ele erau prevăzute cu apărători, iar prin mijloc cu fitiluri subţiri din plante acvatice. Imensul candelabru era prins de plafon cu lanţuri tot de ar-gint făurite din inele ce reprezentau fiecare câte un pui de şarpe încolăcit. Din ochii lor de smarald ţâşneau străluciri verzui în diverse direcţii, după cum micile flăcări ale luminărilor pâlpâiau într-o parte sau alta, antrenate de aerul răcoros ce pătrundea de afară. Pentru ca încăperea să fie mai bine luminată, pe unul din pereţii împodobiţi de o enormă frescă executată cu măiestrie în culori vii şi variate ce înfăţişa o bătălie navală, erau înfipte din loc în loc câte o *lucerna bilychnis*, lampă în formă de corabie cu două ciocuri din care ieşeau fitilurile înmuiate în untdelemn. Deşi stăpânul casei ştia că astfel de lămpi erau comune multor case romane şi că aici contrastau cu luxul înconjurător, le pusese totuşi pe acest perete albastru-marin ca o amintire a anilor când servise în importanta *classis*[52] de la Misenum din golful Napoli. Dar poate şi pentru a aminti comesenilor de cele peste ofcmié de corăbii piratereşti capturate sau scufundate de un strămoş de-al lui, Magnus Pompeius, cu care îi plăcea adesea să se mândrească, pentru că acesta reuşise într-un-timp record să stârpească pirateria de pe întinsul Mediteranei, apele ei devenind din nou *mare nostrum* [53]. Nu suntem însă convinşi că amfitrionul ţinea neapărat să amintească de marele serviciu adus patriei de Pompeius tatăl, fiindcă exista riscul de a aminti invitaţilor de fiul

52 Flotă.

53 Marea noastră, cum numeau romanii Mediterana,

acestuia, Sextus Pompeius,. care, la vreo doi-trei ani după moartea tatălui, devenise cel mai temut stăoân al unei imense flote de piraţi.

În jurul încăperii se înşirau mesele de lemn scump de *citrus* cu un singur picior reprezentând – câte un grifon din marmură artistic dăltuită. Pe trei din laturile fiecărei mese se aflau paturile pentru comeseni confecţionate tot din marmură, acoperite de cuverturi din purpură şi sprijinite pe picioare încrucişate.

Deşi copiii, în mod obişnuit, nu luau masa în aceeaşi încăpere cu cei mari, de data aceasta, avind în vedere evenimentul care se sărbătorea, Cornelius şi eele două surori ale lui, împreună cu micuţii lor invitaţi, se aflau în jurul unei mese lungi aşezată în mijlocul sălii.

— Noi am băut, iar copiii parcă, s-au îmbătat, aşa larmă fac! Ia vezi, Petronia, poate îi mai linişteşti puţin eu autoritatea' ta – zise Claudius Senecio, „eroui \ din *Valea lui Had?s*, adresându-se amfitrioanei. Schiţmd un zâmbet aprobator, aceasta se îndreptă spre masa copiilor. Senecio o privea admirativ. Deşi încă foarte frumoasă, ea nu mai era fata suplă şi proăspătă care îi respinsese acum zece ani cererea în căsătorie.

Copiii terminaseră masa şi se rugau insistent să plece la joacă, să evadeze de sub privirile celor bătrâni. Petronia le făcu pe plac împirtgându-i părinteşte de umeri spre o încăpere vecină, unde se puteau zbengui în voie. Aici respiră-şi ea liniştită. Simţise şi ea cum o urmărea privirea arzătoare a doi ochi verzi şi insinuanţi.

În *triclinium* oaspeţii se veseleau, iar petrecerea era în toi.

Printre invitaţi se aflau prezenţi unii dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai protipendadei romane care, într-un fel sau altul, colaborau cu amfitrionul.

Personajul numărul unu era, fără îndoială, filosoful Seneca, fost preceptor şi mentor spiritual, iar acum ideolog şi consilier principal al împăratului Nero. Strălucit

scriitor şi adept al moralei sobre a stoicismului, deşi uneori numai în teorie, el se bucura de un incontestabil ascendent asupra tinerei generaţii. într-o indisolubilă colaborare cu Burrus, comandantul gărzilor pretoriene, condusese cu pricepere până acum, de când Nero era la cârma statului, treburile imperiului. Prezenţa lui la ospăţ se datora Petroniei şi mai ales Acutiei care frecventau cu mult interes cercul literar foarte influent al filosofului. Dar Seneca era personajul numărul unu şi pentru că îi acordase amfitrionului mai demult Un important credit cu ajutorul căruia acesta îşi pusese în valoare imensul latifundia moştenit de la tatăl său, dar destrămat şi slab condus de mama lui rămasă singură pe timpul îndelungatei sale absenţe.

Burrus, a doua distinsă prezenţă la ospăţ, era apreciat ca un strălucit militar şi având o înaltă ţinută morală, probabil şi el adept al stoicilor. Era unul dintre principalii,.miniştri" ai împăratului ocupind funcţia de comandant al gărzilor pretoriene. El venea deseori în această vilă în amintirea strânsei prietenii ce-l legase de tatăl amfitrionului căzut pe câmpul de luptă. Drept cinstire adusă acestei prietenii, Burrus, prin relaţiile lui la palat, contribuise ia promovarea rapidă a amfitrionului în viaţa politică, astfel încât la numai 33 de ani era acum *procurator35*, o funcţie importantă în conducerea oraşului-port Ostia. Meritul lui Burrus în ascensiunea amfitrionului era cu atât mai mare, cu cât acesta, după o îndelungată şi penibilă absenţă în care încercase şi o tristă experienţă, fusese primit cu multă rezervă de către oficialităţile din Roma.

Un alt personaj prezent era libertul Anicetus, comandantul flotei de la Misenum. Gazda se aştepta ca distinsa adunare de senatori şi cavaleri invitaţi să cam strâmbe din nas văzând printre ei un fost sclav. însă nu putuse să-l evite, deoarece libertul bătuse drumul de la Misenum special pentru a sta de vorbă cu el într-o

problemă care îl interesa mult chiar pe împărat. Amfitrionul nu-l putuse refuza ştiind că e sluga credincioasă a lui Nero, dar şi dintr-o oarecare condescendenţă, întrucât o perioadă de timp îi avusese comandant.

Invitat la petrecere se afla şi Mela, fratele lui Seneca, ce deţinea importanta funcţie de *praejectus annonae*. Ei răspundea de aprovizionarea Romei şi se afla în strânse legături de serviciu cu amfitrionul, numit de împărat să supravegheze activitatea marelui port unde se descărca o bună parte din bunurile consumate de cei aproape un milion de locuitori ai Cetăţii, Eterne.

Câţiva senatori şi cavaleri din Roma şi dţiva armatori din Ostia ocupau alte mese.

Printre femeile prezente, decana de vârstă era lunia; mama Petroniei şi a Acutiei. Era de faţă şi Acutia care, 1» 25 de ani, se afla singură. Deşi curtată de mulţi tineri de vază, ea nu reuşea să-şi apropie pe niciunul dintre ei. Gândul îi rămăsese la primul bărbat pe care 51 iubise de copilă, la Lucretius, cel pe care Narcissus îl ridicase peste noapte la gradul de tribun militar şi care în prezent se afla în statul major al unei legiuni de pe îndepărtatul Rhân. Cu o încredere de neclintit şi cu aceeaşi aprinsă dragoste* cu care, zece ani în urmă, fusese în stare să fure un papirus la cererea iubitului ei, îl mai aştepta încă să se întoai:ă, după cum, cu aceeaşi încredere, sora ei Petronia sperase să-l regăsească într-o zi pe Sempronius.

Se mai afla de faţă şi Pompeia Paulina, soţia lui Señera şi fiica lui Pompeius Paulinus, fost armator în sudul Galliei şi mai târziu conducătorul uneia din provinciile germanice: Deşi cu mult mai tânără, ori poate tocmai pentru aceasta; frumoasa Paulina reuşise să aducă echilibrul şi liniştea «Jé familie după prima şi nereuşita căsătorie a filosofului.

Seneca era la vârstă de 58 de ani. Vârstă pe care nu mai credea s-o atingă, după ce în tinereţe suferise de fii

¡de, boală ce lăsase urme. Aceasta îi impunea să ducă o viaţă lipsită de excese şi pe care o recomanda şi celorlalţi. Astfel, nu e de mirare că, în plină petrecere, arătând spre masa încărcată cu specialităţi culinare care mai de care mai: artistic şi atrăgător prezentate, el se adresă' celor din jur t

— Toate ar fi bune şi frumoase dacă nu ar exista pe lume atâtea delicii otrăvitoare. Unde é spiritul de frugalitate şi sobrietate ale strămoşilor noştri? Numeroasele bunătăţi ce s-au perindat prin faţa'noastră nu sunt pentru cel lacom decât un motiv de a-i mări lăcomia şi de a-î scurta viaţa. Nimic nu îndestulează plăcerea şi pofta celui lacom, nici chiar mistreţul lui Trimalchiou, libertul care oferea la un ospăţ un mistreţ troian fript: şi stropit biné cu *garam piperatum* [54], în pântecele căruia se afla un căprior, care avea în pântecele lui un iepure, în pânteeele căruia se găsea o potârniche şi, în sfârşit, căutând în pânţecele acesteia, dădeai peste o privighetoare friptă.

— Însă după o asemenea explorare ar fi trebuit să avem alături, fiecare dintre noi, şi câte un sclav lăţos37 pe părul căruia, să ne ştergem degetele de grăsimea deliciosului sos – zise glumind un comesean.

— Voi râdeţi, dar să nu uitaţi că deşi scopul acţiunilor noastre este în general plăcerea, noi trebuie să năzuim către plăcerea pentru ce este frumos, nu către plăcerile otrăvitoare.

— Cu totul de acord – îl întrerupse Senecio cu gura plină – Ce poate fi mai frumos ca fazanul acesta fript care stă cu aripile întinse gata să zboare... direct în stomacul meu cel foarte lacom!...

Fără a ţine seama de ironia lacomului, filosoful continuă calm ca şi cum nu ar fi fost întrerupt:

— Natura se* mulţumeşte cu puţin. Tot ceea ce ea a socotit că este necesar omului, a făcut astfel ca să fie uşor”

---

54 Sos din intestine de peşte, oţet şi piper foarte aprecitat de fomani.

de găsit. Orice dorinţă a lui peste aceasta e strigătul viciului, al nesaţului, nu al nevoii omeneşti. De aceea vă sfătuiesc să daţi trupului vostru atât cât îi trebuie spre a fi sănătos. Ţineţi-l ceva mai aspru: mâncare, cât să-şi potolească foamea, băutură, ca să-şi stingă setea, haine, ca să-şi alunge frigul, locuinţă, ca să se adăpostească de intemperii.

— Dar cu vorbele lui Epicur, a cărui învăţătură o propagi, cum rămâne: *Edite et bibite post mortem nulla voluptas* [55]? — întrebă în glumă un senator mai în vârstă.

— *Est modus în rebus*[56] – răspunse sentenţios Seneca citindu-l pe Horatius. — – E greu să păstrezi măsura când îţi merge bine – spuse un alt comesean.

— E adevărat – răspunse filosoful – Când venim pe lume, suntem siliţi să ne mulţumim cu puţin lapte şi cu câteva scutece. Pornind de aici, nu ne mai încap regatele lumii. Şi tocmai lucrurile vătămătoare, cum sunt aceste bucate alese, nu păstrează niciodată măsura aducând pieirea omului. Privind la această distinsă adunare, gândul îmi fuge cu îngrijorare la împăratul nostru care parcă văd că va rămâne în curând fără unul din cei mai apropiaţi prieteni ai lui ce se află acum printre noi.

— Dacă aluzia cu privire la prietenul caesarului, şi pe care nu o pot numi decât foarte măgulitoare, este ia adresa mea – zise Senecio – aş vrea atunci, maestre, sâ te „asigur că obiceiul acesta al nesaţului l-am căpătat în anturajul elevului tău, căruia îi porţi acum atâta grijă temându-te că îşi va pierde prietenul.

Seneca se simţi atins de insinuarea lui Senecio în legătură cu eşecul, său privitor la educaţia pe care i-o dăduse lui Nero ce ajunsese în ultima vreme un destrăbălat fără margini. îl cuprinse mânia. Dar ştiind că a-şi stăpâni o clipă de mânie îl va scuti de un secol de

55 Bea şi mănîncă, după moarte nici o plăcere.

56 Există o măsură în toate.

remuşcări, şi amântindu-şi de ceea ce el însuşi le cerea altora, anume a se deprinde să-şi mărească stăpânirea de sine, gfe mulţumi să-i răspundă nesăţiosului insolent astfel:

— împăratul a fost elevul meu la vârsta când nesaţul n-avea' ce căuta în viaţa unui copilandru. Călăuzind tinereţea caesarului, eu i-arri fost dascăl de artă oratorică şi mai puţin de filosofie morală. Acum însă, mi se pare că locul meu a fost luat de un alt profesor, ce-l îndeamnă pe împărat la tot felul de extravaganţe care mai de care mai riscante şi care nu au nimic comun cu lecţiile şi sfaturile date de mine.

Senecio, ce exercita o nefastă influenţă asupra împăratului în compania căruia era văzut din ce în ce mai des, răspunse îricercând să-l bage tot pe Seneca la apă:

— Dacă te referi, maestre, la extravagantele noastre plimbări nocturne, după ce mai faoem şi noi câte o petrecere, eu recunosc că l-am îndemnat la acestea pe bunul împărat şi prieten al meu, dar numai şi numai pentru a respecta unul din preceptele tale care recomandă ca, pentru păstrarea sănătăţii, oamenii să facă plimbări lungi în aer curat după mesele prea încărcate.

— De la nevinovatele plimbări pentru siestă şi până la scandaluri şi bătăi, până la spargerea şi jefuirea taberi > } 1 – 4 ud noaptea pe străzile Romei deghizaţi în sclavi» e o enormă distanţă'- – interveni revoltat Buram

— Svonttri, comandante, zvonuri ale aristocraţiei mucegăite -1 zise cu tupeu Senecio, încurajat de dispreţul şi dezgustul pe care împăratul le manifesta faţă de mulţi din înalta societate romană – Iar. dacă eram deghizaţi, înseamnă că nu puteam fi recunoscuţi, şi dacă nu puteam fi recunoscuţi," cum putem fi acuzaţi?! — adăugă râzind Senecio.

— Dar vinătăile pe care i le-a făcut senatorul Julius Mbhtanus trăgându-i bătaia acfeea zdravănă împăratului, tot zvonuri sunt? — spuse furios un nobil senator auzind

cum era calificată aristocraţia din care făcea şi el parte.

— Montanus şi-a primit răsplata – se amestecă în discuţie şi libertul Anicetus, admirator slugarnic al lui Nero şi gata în orice, moment de vreo nelegiuire care i-ar fi fost cerută.

— „Răsplata” a'venit din imprudenţa lui Montanus pentru că l-a recunoscut pe împărat în persoana banditului snopit în bătaie şi s-a grăbit să-i ceară scuze – interveni din nou senatorul; apoi continuă: Nero, amintindu-şi de inviolabilitatea tribuniciană.cu care era investit, s-a răzbunat forţâttdu-I pe Montanus să se sinucidă. Dacă acesta l-ar fi bătut până l-ar fi lăsat lat şi nu s-ar fi umilit în faţa „banditului”, ar fi fost salvat. Deci nu întotdeauna capul ce se pleacă, sabia nu-l taie.

Seneca, vrând să atenueze primejdioasele jigniri aduse caesarului, interveni:

— De obicei, marile personalităţi sunt foarte discutate, în jurul lor se vorbeşte foarte mult, iar vorba multă cuprinde şi multe exagerări. Aşa şi în cazul preabunului nostru împărat.

Bătrânul filosof, el însuşi personalitate de vază, spunând aceasta vroia poate să se apere şi pe el. Despre Seneca se vorbea că adesea una spune şi alta face, deşi nu înceta să-şi' înveţe discipolii: „Să exprimăm ceea ce simţim, să simţim ceea ce spunem; dovedeşte-ţi vorbele prin fapte. Rostul cel mai de seamă al înţelepciunii, şi o dovadă totodată, este să se pună de acord faptele cu vorbele omului, să-l facă în orice moment egal cu sine şi acelaşi”. De mai multe ori filosoful fusese acuzat că acumulase câştiguri fabuloase prin speculaţii-şi camătă fără limite-; că lăuda sărăcia, în timp ce el trăia în mijlocul unor imense bogăţii; că lăuda viaţa simplă, în timp ce poseda parcuri, grădini şi vile măreţe ce străluceau prin lux şi eleganţă rivalMnd cu ale împăratului. Odată, în senat, un proconsul în vârstă întrebase plin de revoltă: „Prin ce procedeu filosofic a strâns Seneca în patru ani trei

sute de milioane de sesterţi?”.,.

Dar să revenim în *triclinium* şi să-l ascultăm în continuare pe filosoful care nu era poate mai bun decât contemporanii săi calora ştia să le dea totuşi preţioase sfaturi,

— În viaţa publică – spunea Seneca – împăratul are totdeauna o comportare dintre cele mai frumoase. în calitate de consul, el ascultă cu atenţie pledoariile interzicând discursurile prea lungi, după cum bine ştiţi. De asemenea, nu ia niciodată o hotărâre în mod pripit, ci numai a doua zi şi atunci în scris şi după ce citeşte şi părerile altor judecători. Aceste scrupule de conştiinţă sunt dovada precocităţii lui. Cât despre unele extravaganţe din viaţa sa particular^ de care se face atâta caz, eu am observat că tineretul şi plebea le privesc cu bunăvoinţă şi chiar le încurajează,

— Vorbeşti – interveni indignat acelaşi senator – ca şi cum pe Nero l-ar încuraja întregul tineret şi toţi plebeii. În realitate e vorba doar de unii tineri, pe care cu părere de rău îi recunosc în copiii caselor mari, ai nobililor, şi care se poartă la fel ca şi părinţii lor. E vorba, de asemenea, numai de unele pături obscure şi trândave ale plebei noastre. Numai acestea găsesc modul de viaţă al lui Nero foarte plăcut, ba mai mult, se străduiesc să-l imite, astfel încât Roma seamănă noaptea, cu o cetate luată cu asalt.

Alegerea succesorului la tronul Romei se făcea de mul le ori la mtâmplâre. Octavianus Augustus nu reuşise să stabilească un principiu al succesiunii ereditare sau adoptării-care să fie determinată de interesele statului. în timp ce senatul roman, cu puteri din ce în ce mai limitate, se doyedea incapabil de a-şi impune, punctul lui de vedere, oamenii influenţi de la palat căutau să aleagă un împărat care să se lase condus de ei, iar gărzile pretorifene susţineau pe cel care promitea recompense mai mari. Faţă de aceste „ţeluri”, oricare dintre pretendenţi era binevenit, copil sau bătrân, slăbuţ la minte şi pedant cum fusese

Claudius sau comediant feroce cum era Nero.

în anul 54 cohorta de gardă de la palat, la îndemnurile lui Burrus, comandantul gărzilor pretoriene, îl primeşte pe Nero, după moartea lui Claudius, cu urări de bine, îl urcă. în lectică şi îl conduce în tabăra pretorienilor. Aci, după ce tânărul, care încă nu împlinise 17 ani, ţinu cuvântarea ce se obişnuia în astfel de împrejurări şi le făgădui ostaşilor daruri de bani, fu salutat ca stăpân devenind astfel cel de al cincilea caesar al imperiului.

Nero era un spirit ipocrit, laş şi crud, bine pregătit astfel pentru cele mai odioase crime. Natura îi dăduse câteva înclinaţii spre poezie şi artă. Dar. neputincios de a atinge arta însăşi, aceasta îl va face invidios pe poeţi şi artişti şi' nemilos faţă de cei care ar fi aspirat la ramura de aur. în faţa Romei se afla un tiran vanitos, perfid şi desfrânat ce nu va lega de istorie niciun gând sau act care să reuşească a masca vreuna din infamiile lui.

Preceptori şi consilieri renumiţi nu i-au lipsit lui Nero. Dar educaţia nu se face numai din cărţi şi discursuri. Exemplele frumoase valorează mai mult decât cele mai frumoase cuvinte. De aceea, sfaturile lui Seneca şi Burrus, consilierii lui principali, au reuşit să facă mai puţin decât lecţiile pe care i le dădea o eurte de nobili imorali şi asasini. Nero a fost ceea ce a reuşit să facă clin el moravurile Romei, natura violentă pe care o avea în sânge şi mai ales puterea absolută pe care o deţinuse foarte de tânăr. Mantia de purpură pe care cei trei predecesori ai săi, Tiberius, Caligula şi Claudius, o înmuiaseră în-sângele altor victime, era ca şi tunica lui Hercules, impregnată de un mortal venin. Ea inocula, în imprudentul şi îndrăzneţul ce avusese curajul s-o îmbrace, cruzimea care îl va transforma mai întâi în călău, pentru a sfârşi apoi în victimă, incapabilă de a se apăra împotriva periculoasei otrăvi.

Nero ieşea de-abia din copilărie, când se trezi cu dreptul de a conduce o lume întreagă. Cât timp va reuşi el

să-şi stăpânească pornirile în mijlocul unei societăţi unde cei mai înţelepţi erau aşa de rar stăpâni pe ei înşişi? Cinci ani. Primi cinci ani, ne spune antichitatea care uită că în timpul acestui *quinquennium*, atât de lăudat, a avut loc dublul asasinat: al lui Britannicus şi al Agrippinei.

La început Nero este un fiu bun, atent şi cu milă faţă de cei năpăstuiţi. După prima luptă de gladiatori, oferită de el plebei, n-a lăsat să fie ucis niciunul din gladiatorii învinşi. „Oh, mai bine nu aş şti să scriu", îi spunea el lui Burrus în timp ce acesta îi prezenta să semneze o sentinţă de condamnare. „Aşteptaţi să le merit", zicea el în faţa elogiilor care i se aduceau. în curie discursurile lui aveau mare efect şi plăoeau mult senatorilor. Dar Nero se întorcea apoi la palat, la tinerii nobili din preajma sa cara îl flatau şi găseau cuvinte de laudă pentru toate nebuniile lui şi scuze pentru toate crimele lui. Această curte de tineri frivoli nu îndrăznea la început să intre în luptă cu cealaltă tabără, unde domnea mama lui Nero şi bătrânii lui miniştri. Ei o respectau pe Agrippina, Burrus li se impunea, Seneca nu-i irita. Dar cu condiţia ca aceştia să rămână uniţi, fiindcă, dacă alianţa se va destrăma, tinereţea „de aur" ie va lua repede locul. Şi alianţa s-a destrămat după câţiva ani, din cauza dorinţei nestăpânite a Agrippinei de a conduce treburile statului, stat despre care pretindea că fusese creat ehiar de strămoşii ei şi ca urmare îşi aroga toate drepturile casei imperiale unde Domitius Nero nu epa de fapt decât un străin. Aoeăstă nesăţioasă poftă de putere a împărătesei-mame i-a îndepărtat de ea pe Seneca şi Burrus. Curând, Nero nu mai putu nici el să suporte absurda autoritate a Agrippinei.

; *Călări pe cai, puzderii, sar maţii ţi cu geţii* / *Tot mişună pe drumuri*: *cină vin, tind iar se-ntorc*! *Niciunul nu-i să n-aibă la dânsul arc şi tolbă*, / *Şi cu venin de şarpe sini unse-a lor săgeţi*. / *Au glas* şi chip sălbatic, *aidoma lui Mărie*...

1 ': ovipm

17. AMINTIRI DIN CAPTIVITATE

Discuţia din *tricHnium* cu privire la viaţa împăratului alunecase pe o pantă primejdioasă.

Seneca se gândi să schimbe subiectul. îşi aduse aminte de o rugăminte pe care i-o făcuse soţia sa în drum spre *VUla Fastuosa*. Se adresă aşadar amfitrionului:: – Iubite Sempronius, venind spre tine am făcut imprudenţa să-i povestesc Paulinei că în urmă cu vreo zece ani; pe când făceai parte din legiunea de 3a Lederata, te-ai trezit, ea să zic aşa, prizonierul dacilor. Atât mi-a trebuit l- Cum despre aceşti barbari se spun multe, dar puţine se cunosc în realitate, i-am iscat curiozitatea care şi aşa nu e greu de stârnit la o femeie. M-a asaltat cu tot felul de întrebări la care n-am fost în stare să-i răspund. De aceea, te rog pe tine, care ai trăit o vreme în mijlocul acestui popor, să-i povesteşti Paulinei, şi nouă totodată, râte ceva despre daci, după ce mai întâi ne veispune, desigur, cum. s-a întâmplat de ai căzut prizonier.

Această ultimă adăugire era spusă cu tâlc. în mentalitatea romanilor, dar şi a altor popoare, era dezonorant ca un războinic să se lase făcut prizonier. El trebuia să, lupte până la ultima suflare. Numai laşii sau fricoşii se lăsau prinşi. Pentru că îl solicitase să povestească despre o în* timplare care se înţelege că nu-l încânta deloc pe Sempr'onius, Seneca vroia cel puţin ca toţi cei de faţă să ştie că amfitrionul nu ajunsese prizonier nici din laşitate, nici din frică. ';

— Sunt răni vechi, care nu se mai închid niciodată, dacă le tot zgândăreşti. Dar cine e acela care să nu „*sângereze*” cu plăcere la cererea unei minunate femei ca distinsa Paulina?

Aşa îşi începu Sempronius depănarea unor vechi şi răscolitoare amintiri, Fără să omită momentul dramatic din *Păduricea Rotundă*, unde fusese trimis în misiune din castrul de la Lederatâ de către generalul Clemens şi unde fusese atacat pe neaşteptate de daci, continuă:

— într-adevăr m-am „trezit” prizonier, aşa cum bine spunea maestrul Seneca, deoarece m-am trezit din somn buimac, în timp ce mâini grăbite mă legau strâns de braţe Şi de picioare. Ce se întâmplase? Ajuns în locul cu pricina, n-am putut să-mi continui misiunea din cauza unei ceţe aşa de dese, încât nu vedeam la doi paşi. Am hotărât deci să rămxn acolo până la „limpezirea” situaţiei. jfrânţi de obose§Tă, după un marş de o noapte întreagă, pedestraşii se întinseseră pe frunzişul umed şi repede adormiseră. Lucru pe oare l-am fătfut şi eu, dar numai după ce mă îngrijisem ca sa asigur o straşnică pază. Cât de straşnică a fost, s-a văzut. Dacii, mai iscusiţi decât îi credeam, ne urmăriseră îrlgă de când ieşisem din castru, aşa cum am aflat mai târziu, şV profitând de toropeala străjilor, s-au repezit spre noi şi ne-au legat burduf înainte ca vreunul să mai aibă timp sá' pună mâna pe spadă.., Mai târziu, în captivitate, vorbind cu conducătorul celor care ne atacaseră, acesta îmi spunea, cu o mândrie pe drept justificată, că cea mai mare Btidu.de pe care a trăit-o vreodată, a fost atunci când privea cum falnicii soldaţi romani zăceau în alămurile lor strălucitoare la picioarele sale şi ale vitejilor lui tovarăşi.

Distinşii oaspeţi ascultau,unii uimiţi de sinceritatea cu care amfitrionul relata un moment din viaţa lui aşa de penibil, alţii strâmbând din nas ofensaţi în orgoliul lor da cuceritori ai lumii,

Sempronius continuă:

— Se părea că zeii cei buni nu ne părăsiseră cu totul. Dacii, războinici din fire, ne-au lăsat în paza câtorva dintre ai lor şi au pornit să lupte împotriva centuriei lui Senecio în care ne puneam acum toată nădejdea. într-adevăr, în ciocnirea care a avut loc cu soldaţii acestuia dacii au fost învinşi.

— N-ar mai fi rămas unul în viaţă, dacă nu o luau la fugă – zise Senecio. —-

— Dacii nu fugiseră, dar văzând că şeful lor'era grav

rănit, s-au retras în păduricea unde mă aflam eu imobilizat, pfentru a se regrupa şi a-şi uni forţele cu cei care se mai găseau acolo. Ţineau morţiş să reînceapă lupta, însă la sfatul unui fost prăştiaş roman ce dezertase peste Danubius şi în seama căruia fusesem lăsaţi noi, cei captivi, dacii până la urmă au renunţat. Au renunţat şi de a ne ucide, mulţumindu-se a ne lua cu ei numai pe mine şi pe tribunul militar Statius.

— Dar tu, Senecio, nu i-ai urmărit, cel puţin până la Danubius? — întrebă contrariat generalul'Burrus.

s Sempronius se. grăbi să răspundă în locul celui întrebat:

— Ar fi fost inutil. Nu ne-ar mai fi putut ajunge din urmă.

Senecio adăugă puţin încurcat:

— Admiţând că totuşi i-am fi putut ajunge, barbarii, la strâmtoare, i-ar fi ucis pe prizonieri. Cine ne-ar mai fi povestit acum despre aceşti „viteji" daci?! — încheie el glumind răutăcios.

— Să lăsăm asta! — se mulţumi să zică Burrus care nu-l prea avea la inimă pe Senecio – Povesteşte mai departe, iubite Sempronius.

— în stufărişul de pe malul Danubiului ne aşteptau bărcile ascunse. Am trecut cu bine, dacă pot spune astfel, fiindcă îmi amintesc spaima de care eram cuprins, de ce să nu mărturisesc, la vederea îndârjiţilor daci cu figurile obosite şi supte din cauza lipsurilor prin care trecuseră şi cu îmbrăcămintea sfârtecată de ascuţişul spadelor romane. Parcă eram în barda lui Charon 38 care mă trecea peste apele negre ale Styxului în lumea morţilor. Obolul în gură îmi mai lipsea! — Sempronius făcu o pauză, după care continuă: Ajunşi pe pământul dacilor am continuat drumul spre una din Cetăţile lor.

— Şi Statius? —întrebă iar Burrus.

— Mergea pe jos, legat de mine. Din timp în timp tribunul mă mai oprea pe loc abia trăgânduTşi sufletul. La

un moment dat mă aflam în dreptul unei tărgi pe care zăcea, tot numai sânge, un tânăr dac ce nu părea să aibă mai mult de 18 ani. Pletele-i blonde erau lipite pe faţa palidă.

Âi fi zis că e mort, dacă din când în când nu-şi deschidea ochii mari, albaştri. M-au surprins la el liniştea şi mulţumirea ce i se citeau pe faţă, deşi se vedea cât de mult suferea din cauza rănii. Făcând un mare efort, îşi ridicase încet mâna spre mine chemându-mă parcă să mă apropii. Credea, desigur, delirând, că sunt unul din tovarăşii săi. I-am cuprlns-o. Am mers o bucată de vreme aşa... Mai târziu am aflat că se numea Malvis şi că era fiul şefului de trib rare organizase expediţia. Cu toate că i se dăduseră îngrijirile necesare, dacii dovedindu-se destul de pricepuţi, rana sa continua să sângereze îngrijorător. M-am gândit să-l ajut. f-am cerut prăştiaşului să oprim lângă o stână. Am fiert apă, i-am spălat despicătura adâncă din şold şi l-am strâns puternic cu o fâşie din tunica mea. Călătoria a mai durat câteva zile. Dacii se mai înviooraseră. Erau mai voioşi. Se aflau acum la ei acasă, în vatra lor, departe de ameninţătorul colos roman, departe de cuceritorii lumii.

— Dacă te-ar auzi vorbind astfel eroicul tău tată care şi-a jertfit viaţa pentru „ameninţătorul colos roman”, nu ştiu, zău, ce ar crede despre fiul său – zise indignat un nobil senator. Se îndreptă apoi ostentativ spre o masă mai îndepărtată luându-şi cupa şă închine, chipurile, cu cei de acolo.

— Ce ar putea să creadă?! — se adresă Sempronius celor care continuau să-l asculte – Deşi adevărul e unul singur, el poate fi privit şi interpretat diferit în decursul timpului. Convingerile oamenilor pot diferi mai ales de la o generaţie la alta. Ceea ce pentru tatăl meu era potrivit şi normal atunci, pentru mine poate fi nepotrivit şi anormal acum.

Amfitrionul vorbea astfel, fiindcă făcea parte din

casta cavalerilor, ostilă în multe privinţe perimatelor dogme apărate cu desperare de către învechita nobilime compromisă în viaţa politică.

Remarca nobilului senator îi tăie lui Sempronius elanul de a mai povesti. Se gândi că ar fi mai nimerit să renunţa la istorisire, cu atât mai mult cu cât unele întâmplări petrecute pe timpul captivităţii sale i-ar fi mirat pe mulţi dintre convivi. Poate că nici nu i s-ar fi dat crezare. Aşadar, la întrebarea unuia dintre oaspeţi: „Şi ce a mai urmat apoi?", amfitrionul răspunse fără ezitare; '

.— Cred că e uşor de înţeles ce a urmat. Fiindcă mă aveţi îna'intea ochilor, înseamnă că ocazia evadării s-a ivit, iar după vreun an de captivitate am reuşit să seap.

— Asta e tot? — întrebă Paulina mirată.

— Asta e tot – vorbi Sempronius mai puţin sigur pe" hotărârea luată, deoarece îşi aminti de promisiunea făcută lui Seneca şi soţiei acestuia, că le va povesti de vremea când fusese captiv.

— Nu cred că asta e tot. Dacă de daci ai scăpat cum ai scăpat, de mine n-ai să scapi aşa uşor – spuse glumind Paulina -- Te rog să ne istoriseşti ceva despre erou], acela' cu ochi albaştri; despre fiul şefului de trib. Să ştii că mi-a plăcut...

— Ce anume, figura eroului sau povestea cu eroul? — întrebă filosoful glumind la rândul său.

— Şi una şi alta – răspunse tânăra femeie cu un surâs melancolic în colţul gurii.

— Vezi ce mi-ai făcut, Sempronius, cu povestirea ta? Mi-ai zăpăcit soţia! — continuă pe acelaşi ion de şagă filosoful – Aşa sunt tinerele din ziua de azi. Parcă o văd visând şi suspinând cu inima rătăcind prin cetăţile dacice în căutarea lui Malvis sau Malva acela al tău.

— Malva, Malva! Ce frumos nume! — zise încântată tânăra soţie.

— Eu aş dori să-mi povesteşti însă ceva despre femeile dacilor – adăugă soţul ca un fel de ripostă – Am

auzit că sunt de o rară frumuseţe.

— – Foarte bine, foarte bine! — se grăbi a se arăta entuziasmată Paulina şi, vrând să pară că nu ia în seama aprecierile soţului la adresa femeilor dace, continuă: Să ne descrii şi cum se îmbracă ele şi ce podoabe poartă.

Sempronius zâmbi înţelegător şi, încereând să facă o descriere cât mai exactă a înfăţişării şi portului acelora în mijlocul cărora teăise o vreme, vorbi astfel:

— Dacii seamănă mult cu locuitorii pe care îi ştim. că sălăşluiesc în partea de miazănoapte a continentului. Ei sunt înalţi, bine legaţi, cu pielea mai deschisă la culoare decât a noastră. Cei mai mulţi au ochi albaştri, iar părul blond-roşcat îl poartă" în plete care le ajung pâr.â la umori, de unde li se şi spune *comaţi*, care înseamnă pletoşi. Peste părul retezat pe frunte, acei numiţi *tarăbostes*. sau *pileaţi*, adică oameni de rang mare, poartă o căciuliţă din lâna, *pâleum*, pentru a se deosebi de cei de rând. Mai toţi au faţa încadrată, de mustăţi şi bărbi bogate pe care şi le potrivesc cu un fel de foarfecă.

— E adevărat că unii dintre ei obişnuiesc să-şi schimonosească faţa şi trupul cu diverse linii sau figuri aşa cum fac africanii? — întrebă curios Seneca.

— Nu e adevărat. N-am văzut niciunul să arate astfel, „deşi am auzit şi eu că ar folosi asemenea practici – răspunse Sempronius continuând: În ce priveşte îmbrăcămintea bărbaţilor e destul de simplă: poartă un fel de iţari largi sau strimţi pe picior, iar cămaşa, despicată îft părţi, e scoasă peste aceşti iţari. Mijlocul şi-l strâng cu un fel de brâu lat din piele saii din pânză groasă şi tare. Pe deasupra îşi pun o haină cu mâneci şi cu creţuri sau. o mantie scurtă, fără mâneci, uneori cu franjuri. Pentru vreme rea folosesc o îmbrăcăminte din blană de oaie întoarsă, scurtă, pentru a nu-i împiedica la mers. Mantia.o strâng pe umeri cu un fel,de fibulă prinsă în dreptul gâtului. Pe cap, când plouă sau ninge, îşi trag o glugă prinsă de mantie. Cât despre femeile dacilor ce pot să vă

spun? Cele mai multe sunt într-adevăr frumoase, însă au o frumuseţe sobră, chiar aspră, dar' nu lipsită de expresivitate, de atracţie.

— îndrăgostitul Sempronius, care o avea înaintea ochilor doar pe iubita lui, Petronia, mai putea oare să le distingă farmecul acestor femei? — îl întrerupse plin de înţelegere Seneca.

— într-adevăr, poate' că mi-am creat o imagine oarecum deformată despre frumuseţea lor – îl completă Sempronius – E sigur însă că erau impozante şi zvelte prin ţinuta lor, cu părul pieptănat pe tâmple, cu cărare la. mijloc şi strâns la spate într-un coc. Purtau. cămaşă încreţită, cu mâneci scurte, şi fustă. Pe deasupra îşi puneau uneori o manta lungă ce cădea în falduri largi. Părul şi-l acopereau cu o pânză albă sau colorată. Şi bărbaţii şi femeile purtau în picioare încălţăminte de pâslă sau din piele legată cu cordele. Pentru a merge mai uşor pe.gheaţă sau pe zăpadă, îşi prindeau pe tălpi un fel de crampoane eu mici colţi de fier.

— Foarte interesant – zise impresionată Paulina.

— într-adevăr, am aflat o serie de amănunte despre viaţa şi obiceiurile dacilor pe care nu le cunoşteam. Mi-am făcut acum o imagine mai clară asupra acestui popor hotărât să-şi păstreze fiinţa neamului şi care s-ar putea Să ne dea mare bătaie de cap în viitor – spuse pe gânduri ilustrul filosof şi om de stat Seneca.

Nescis, *quid vesper serus vehat*. GELLIUS

18. CELUI CE ŞTIE SĂ AŞTEPTE TIMPUL ÎI DESCHIDE PORŢILE

Senecio părăsise ostentativ grupul celor care ascultau povestea amfitrionului. Vremea în care prietenul său fusese captiv la daci îi răscolea unele amintiri nu dintre cele mai plăcute.

în timp ce Sempronius era târât în captivitate, Senecio se îndrepta victorios spre Roma însoţit de zece pedestraşi. Urma să îmbrace curând strălucitoarea

uniformă a gărzii imperiale. După ce îşi vizită prietenii, prietenele, rudele şi tabernele, într-o zi se duse s-o vadă pe Petronia. Nu aţât din dorinţa de a o cuceri, ci mai mult din curiozitatea de a întâlni pe aceea care* dovedise atâta dragoste şi credinţă prietenului său, acum în captivitate. Mare îi fu însă surpriza, când, în locul fetiţei slăbuţe şi nedezvoltate pe care o lăsase cu câţiva ani în urmă, dădu peste o încântătoare fată cu faţa-i albă, eu părul negru, cu „cei mai frumoşi ochi din Cetate". Rămase uimit! Vizitele se îndesiră. Senecio era captivat de farmecul şi graţia fetei. La început ea îl primi cu plăcere, ca pe bunul prieten al iubitului ei. Prin el îl simţea mai aproape pe _Stempronius. Tânărul centurion, dându-şi seama de aceasta, aducea mereu vorba despre cel captiv povestindu-i tot felul de întâmplări din castru, unele reale, altele imaginate. Putea minţi cu îndrăzneală fiind convins că Sempronius nu va mai scăpa niciodată din mlinife dacilor. Nerăbdător cum era din fire şi obişnuit cu succese rapide, în curând Senecio deveni mai îndrăzneţ. întâmpină însă o rezistenţă la care nu se aşteptase favoritul femeilor din Roma, Petrpnia, simţind gândurile ascunse şi necinstite ale centurionului, îl ţinea la distanţă. Dar nici Senecio nu se lăsa. Insista pe toate căile, încercă astfel să-i scoată din cap fetei că iubitul ei se va inai întoarce vreodată, aşa încât orice aşteptare era inutilă. Sa era tânără, frumoasă şi, după părerea lui, trebuia să-şi trăiască viaţa din plin, aşa cum o făceau mai toate femeile din Roma. Petronia roşea, înghiţea în sec şi rezista cu încăpăţânare. Să se fi lăsat îmbrăţişată măcar, de Senecio, era ca o pângărire a dragostei curate ce i-o purta lui Sempronius. Exasperat,,,prietenul", dându-şi arama pe faţă, devenea din ce în ce mai brutal. El îi prezenta fetei imagini din cele mai înfricoşătoare. Astfel, îi spunea că dacii îi ucid pe cei prinşi, fără excepţie, şi că Sempronius atârna acum ciugulit de corbi în vreun ştreang, cu oasele desprinse şi căzute unele peste altele sub craca docare fusese

spânzurat. Sau îi spunea că bunUl lui -prieten, arubqat în Danubius, sta umflat de apă gata să plesnească, după ce peştii îl lăsaseră fără nas şi urechi. Fata începu să-l urască, şi numai că nu-l da afară, când îl auzea astfel vorbind. De aici şi nenorocirea lui Senecio. Cu cât Petronia se purta mai rece eu el, cu atât centurionul se înfierbânta mai puternic, până când se trezi că o iubea cu adevărat, că nu mai putea trăi fără ea. Tocmai el, afemeiatul şi destinatul Romei, îndrăgostit!,.. Dragostea însă nu ocoleşte pe nimeni. Cuprins de deznădejde în faţa tenacităţii fetei, o cei-u într-o zi în căsătorie. Dar spre marea lui surprindere, nici acest mijloc oficializat de a o avea, nu dădu rezultat. Petronia îl refuză sfidându-l: „Ori Sempronius, ori nimeni!” Senecio simţea cum îl cuprinde furia. Cum, nici când era gata să-şi vândă libertatea luând-o de soţie, această încăpăţânată tot nu-l accepta?! La aşa ceva chiar nu se aşteptase!... O iubea din ce în ce mai mult. O iubea ca un sălbatic. De la o vreme, văzând că era inutil.să mai insiste,-lăsă timpul, care le rezolvă pe toate, să-i dovedească fetei deşertăciunea cuvintelor ei: „Ori Sempronius, ori nimeni O vizita mai rar, se abţinea de la orice declaraţie de dragoste, ba mai mult, îşi manifesta regretul-cl se gindise o clipă la ea altfel decât ea la iubita prietenului său. Era hotârit să aştepte. Cunoştea el un vechi proverb oriental: „Celui ce ştie să aştepte, timpul ii deschide porţile '. Numai că depinde cui şi ce fel de porţi L.

Trecuse mai bine de un an de aşteptări zadarnice.

Printre florile ce decorau grădiniţa din faţa casei Pt ironiei, ziua' se îngâna cu noaptea. În mijlocul grădiniţei se aflau două bănci una în faţa alteia. Pe una stăteau Petronia şi Acu ti a. Pe cealaltă, Senecio. El le povestea Inflăcarat despre noile succese repurtate în Britarinia de Ostorius Scapula, succesorul lui Plautius la comanda trupelor trecute peste Marea Mâneeii. Deodată, poarta se deschise încet şi un tânăr nu prea înalt, tras la faţă, ars de soare şi'.vânt, dar îmbrăcat după toate regulile modei39 într-o

albă, elegantă, se apropie cu pas rar de grupul; celor Senecio, care era cu faţa spre poartă, îl văzu primul. Vorba j se opri în gât, iar" faţa i se crispă ca lovit de un pumnal intre oniopjâţi...

Era Sempronius L.

Mă *tem că beţia m-ar face* să săvârşesc *vreo prostie ce m-ar ruşina*.

THEOGNIS

19, OBIŞNUINŢA E CEL MAI ÎNFRICOŞĂTOR TIRAN

în timp ce Sempronius îşi depăna firul amintirilor, atenţia unor invitaţi de la câteva mese era atrasă, ceva mai departe, de Senecio care povestea cu gesturi largi b altă întâmplare,

—...În sfârşit, am ajuns! — spunea el pe ton afectat – Se înserase când am intrat, după atâta drum, în tabăra pretorienilor. I-am prezentat ofiţerului de serviciu ordinul generalului Clemens prin care mă trimitea la Roma însoţit de zece pedestraşi din castrul de la Lederata. Apoi l-am anunţat că eu nu voi rămâne în tabără deocamdată, întrucât În seara aceea doream foarte mult să-mi revăd părinţii, rudele şi prietenii care mă aşteptau acasă. Ofiţerul de serviciu ini-a spus pe ton grav că odată ce m-am prezentat, nu mai puteam pleca decât cu aprobarea Comandantului. Dar la ora aceasta prefectul nu e în tabără ca să-mi îngăduie să plec, i-am răspuns eu. „De aceea nici nu vei pleca", zise el. Deodată am simţit cum mi se urcă sângele la cap, M-am stăpânit totuşi şi i-am spus: În lipsa lui, ofiţerul de serviciu este comandantul taberei. „Exact!" aprobă el. Atunci fă bine rogu-te şi învoieşte-mă pâriă mâine dimineaţă. „Cu dragă inimă, dar nu-mi stă în putinţă. Mai mult, cred că nici Comandantul nu. te-ar fi învoit, fiindcă toţi militarii veniţi din afara Romei trebuie să rămână în carantină câteva săptămâni." Câteva săptămâni? m-am repezit eu. Dar ce, noi suntem ciumaţi, noi suntem leproşii voştri 1 „Degeaba te răsteşti la mine. Deocamdată veţi fi conduşi într-o clădire separată, de unde

nu veţi avea niciun fel de legătură cu nimeni, până ce vraciul taberei nu-l va informa pe comandant dacă aţi adus sau nu cu voi vreo boală molipsitoare.” Să mi se facă rău când am auzit că voi fi ţinut şi în carantină. De două ori închis! închis la izolare, ce se găsea şi ea închisă între zidurile taberei. Scăpasem dintr-o închisoare şi dădeam peste alta, dublă. Acasă mă aşteptau nerăbdători bătrânii mei părinţi şi ceilalţi invitaţi.

— Nu te supăra că te întrerup – zise unul dintre cei care-l ascultau pe Senecio cu atenţie – Dar de unde ştiau părinţii tăi că vei sosi tocmai în seara aceea?

— Ai dreptate. Am uitat să spun că mergând spre Roma, am fost ajuns din urmă de un curier călare. L-am oprit. Socotind după stâlpii miliari40-ce marcau *via ISIamentana* pe care marşăluiam spre Cetate, mi-am dat seama exact când voi ajunge acasă. Am scos o monedă de aur şi i-am arătat-o curierului. Vrei s-o ai? Desigur! am răspuns tot eu. Ca să o primeşti, trebuie să-mi faci un mic serviciu. Vei trece să-l anunţi pe tatăl meu că în seara zilei de... sunt la Roma. Să pregătească un ospăţ mare. Să-mi invite prietenii. şi pe cine mai doreşte el. Să pregătească bunătăţi alese că sunt înfometat ca un lup... Mă săturasem până peste cap de pâinea uscată la care ronţăisem mai bine de o lună... Mai spune-i că sunt însetat ca un om rătăcit în deşert. Nu, nu, asta să nu-i spui, că se sperie.

— Nici nu era nevoie să-i spună – îl întrerupse un comesean – fiindcă ştia tatăl tău ce burete porţi ascuns în stomac!...

— Desigur, desigur – zise Senecio râzând – Apoi i-am dat adresa mea, l-am întrebat cum îl cheamă şi unde îl pot găsi. Ştiţi, aşa, pentru orice eventualitate, dacă ar fi fugit cu moneda de aur, deşi nu era cazul, întrucât îl asigurasem că tata e foarte bogat şi că va fi cum riu se poate de mărinimos cu el aflând îmbucurătoarea veste ce-i aducea... Şi acum să mă întorc la tabăra pretorienilor în care, după cum v-am spus, de-abia intrasem. Ofiţerul de serviciu,

după ce-mi arătase frumoasele perspective ale debutului meu ca străjer împărătesc, dădu ordin unui pretorian să ne conducă la izolare. îmi spuse apoi scuzându-se că, întrucât masa fusese deja servită trupei, de-abia a doua zi vom intra în porţie cu hrană caldă. Ce ziceţi de asta?!

Toată ziua nu mâncasem nimic, numai pentru a savura mai cu poftă bunătăţile pregătite acasă, iar acum nu puteam sorbi nici măcar o zeamă fierbinte. Auzind de'mâncare, şi mă^tiţi cât de pofticios sânţ, simţii cum zeci de şobolani flămânzi îmi aleargă prin stomac. în faţa ochilor îmi apăru masa pregătită cu gust şi rafinament în cinstea sosirii mele. Mă cuprinse ameţeala. N-am mai putut răbda! M-am îndreptat spre soldaţii cu care venisem şi am început să urlu de răsuna curtea taberei: Pedestraşi, ridicaţi spadele! După mine! Ca la Lederata! Atacaţi! Apoi" strigai furios către santinela înfiptă în poartă: Străjer! Fereşte, daci ţi-e dragă viaţa! Străjerul se feri'rămânând apoi încremenit, cu nxâna pe spadă, în timp ce noi. împingând greoaia poartă, ieşeam afară din tabără. Surpriza era totală. Dar de-abia ieşiţi, unul' din pedestraşi îmi strigă: „Bagajele, centurioane, armele! Au rămas înăuntru," într-adevăr. Oamenii nu aveau de unde să ştie că vroiam să-i scot cu mine din tabără, încât nu-şi luaseră decât spada, aşa cum le ordonasem. înapoi, în tabără! strigai din nou. Un 'ropot scurt de paşi, şi oamenii erau cu bagajele, cu scuturile, cu suliţele în mâini. Un alt ordin căzu din nou ca trăsnetul: înainte, asaltaţi, spre poartă! Şi alt ropot de paşi se auzi, înainte ca străjerul să apuce.a ne trânti poarta în nas. Eram în afara zidurilor. Mergând în fruntea cuceritorilor care se aliniaseră repede în spatele meu, deşi buimăciţi încă de du-te-vino ce-l executaseră, m-am îndepărtat de tabără. Parcă văd şi acum mutrele eleganţilor pretorieni livizi de spaimă în faţa celor trei atacuri fulgerătoare ale pedestraşilor de la Lederata. îi băgasem în groază nu numai eu cu strigătele mele, dar şi băieţii mei plini de praf şi tatuaţi' pe faţă cu linii şerpuite

ale transpiraţiei uscate. Nu li se mai vedeau 'decât ochii, ochii deveniţi deodată sălbatici îh mijlocul unor feţe, care, la ordinele 'mele, se transfiguraseră crispate într-o schimonoseală înîâlnită numai în maxima încordare a unei lupte pe viaţă şi pe moarte. în momentul acela şi-ar fi ucis şi părinţii. Nu exagerez cu nimic!

— *Gravissimum est imperium consuetudiftis* – filosofă unul dintre ascultătorii mai în vârstă.

— într-adevăr – adăugă Burrus – obişnuinţa e un tiran. Trăind atâţia ani între meterezele castrelor situate în apropierea duşmanului, trăind într-o permanentă încordare şi luptă, soldatul nu mai cunoaşte altă viaţă decât aceea a războiului. Ia-i spada din mână şi l-ai lăsat infirm. Obişnuinţa e cel mai înfricoşător tiran. Cum ne-am putea explica altfel faptul că," după douăzeci de ani de serviciu militar, cu toate privaţiunile suportate, nenumăraţi veterani se reangajează luptând în continuare până când, cuprinşi de bătrâneţe, le tremură mâna pe spadă. Te uiţi cu o mândrie de care numai noi romanii ne putem bucura, cum le sclipesc ochii ostaşilor noştri plini de fericire, cânel îşi însoţesc generalul în triumful acordat de senat. Iar această supremă recompensă e datorită lor, eroismului soldaţilor romani la care au ajuns prin obişnuinţa înrădăcinată de secole şi devenită a doua natură.

Mai mulţi invitaţi începură să comenteze pe seama invincibilei armate aducându-i tot felul de elogii. Burrus, care provocase într-un fel discuţia, interveni din nou:

— Dar s-ascultăm ce a mai urmat, fiindcă eu, în calitatea mea de militar şi comandant al gărzilor caesarului, nu-mi pot închipui că pretorienii au leşinat chiar aşa, ca nişte muieri însărcinate, să mă ierte distinsele matroane, la vederea înspăimântătoarelor figuri ale camarazilor lor veniţi de pe graniţă.

— Chiar dacă ar fi leşinat, ştiam că îşi vor reveni ctirând – zise grăbit Senecio – şi că vor da alarma, aşa cum de fapt s-a şi întâmplat. Despre consecinţele actului meu

brutal, cât şi despre încălcarea rânduielilor sacre ale taberei, nu voi mai vorbi, spre a nu-i tulbura somnul bietului meu tată ce a trebuit să uzeze de toată influenţa pe care o avea la palat, pentru ca până la urmă să mi se deschidă de buna voie poarta taberei pretoriemlor pe care eu o deschisesem cu forţa.

Senecio ridică, într-un gest solemn, cupa cu vin şi turnă în memoria repauzatului tată câteva picături pe stelele multicolore ale mozaicului de sub picioare, după care continuă:

. — Cât despre fapta înspăimântătoarelor figuri s-au purtat multe discuţii în contradictoriu. Unii pretindeau că sunt şi ei vinovaţi, fiindcă nu trebuia să execute ordinul meu care îi asmuţea împotriva unor camarazi de-ai lor. Alţii socoteau că erau obligaţi să-mi dea ascultare în orice situaţie şi de aceea au pornit orbeşte să forţeze poarta taberei. Ordinul nu se discută! Aceştia din urmă au câştigat disputa, mai ales că au venit cu sumedenie de exemple din războaiele civile, când legiuni întregi s-au măcelărit între ele executând ordinul dat de generalii care se înfruntau.

— Aceasta este cu totul altceva – îl întrerupse Bui – rus. Faţă de generalul comandant ei depuseseră un *sacramentum* care-i' obliga la o ascultare totală, pe când faţă de tine, „spaimele” tale nu-ţi juraseră credinţă până la moarte.

— Şi totuşi au scăpat cu faţa curată din această încurcătură – răspunse Senecio – Au fost ei pedepsiţi, e adevărat, dar pentru cu totul altceva. S-au făcut vinovaţi că au umblat noaptea Jaeţi turtă şi, urlând cât îi ţinc-â gura, au ridicat în picioare cartierele pe unde treceau. Ba i-au mai şi lovit pe câţiva cetăţeni de care s-au ciocnit în drum.

— În care drum, nu înţeleg! — zise unul dintre invitaţi – Când au băut? Unde se îmbătaseră?... Ori erau beţi de victoria repurtată!...

— Dacă n-ai să mă mai întrerupi, vei afla imediat când şi unde s-au îmbătat. Deci, scăpaţi de carantină, ne-am îndreptat în graba cea mai mare spre *porta Nomentana* din nordul Cetăţii, pentru a intra mai repede în oraş. Noroc că era noapte, încât străjerii ne-au deschis luându-ne drept pretorieni, aşa cum.le strigasem eu de la distanţă pretinzând că suntem trimişi într-o misiune urgentă. Am zbughit-o în fugă pe lângă ei, iar eu m-am făcut că nu aud somaţia prin care mi se cerea tăbliţa cu libera trecere. în Urma noastră am auzit alarma. Străjerii observaseră, după uniforma noastră deosebită de a eleganţilor apărători ai împăratului, că nu eram pretorieni. Prea târziu însă. Odată intraţi în Cetate era greu să ne mai găsească cineva prin întortocheatele străzi în care ne afundasem. Mergeam acum liniştiţi şi aliniaţi ca o trupă într-adevăr în misiune, încât urbanii41 cu care ne-am mai întâlnit, nu s-au întrebat ce e cu noi. Atât le trebuia! îi zăpăcisem noi pe falnicii pretorieni, dar pe aceştia! însoţit de războinicii mei aş fi îndrăznit să mă bat cu o cohortă întreagă de paznici. Mai ales că foamea ce mă chinuia din ce în ce mai rău îmi dădea un curaj neîntâlnit. S-au văzut mulţi eroi datorită foamei! Până acasă mai aveam însă o bucată bună, după ce ocolisem centrul Romei spre a ni se pierde urma. În starea în care mă aflam, mă pocneşte deodată un miros de cârnaţi prăjiţi. „Parfumul” lor m-a izbit ca o măciucă în creştetul capului. Degeaba răbdasem toată ziua ca să mă înfrupt acasă din peloride, spondili şi stridii prăjite, din muşchi de capră, păsări în pesmet, uger de scroafă şi pateuri din cozi de rac cusute în prapure de miel. Degeaba I N-am mai putut rezista şi le-am spus băieţilor: În noaptea asta sunteţi invitaţii mei, la mine acasă, după eroismul de care aţi dat dovada. Dar până atunci, să intrăm în taberna aceasta şi să înfulecăm din picioare câte un cârnat cum numai la Roma se pregăteşte. Am intrat. Nu bem nimic, le-am zis soldaţilor. E păcat de vinul îndulcit care ne aşteaptă acasă. O. fi fost păcat, într-adevăr, dar după câteva

înghiţituri din cârnaţii puternic ardeiaţi şi piperaţi, îmi luase gura foc. Şi focul trebuia stins. Cum prin apropiere nu era niciun vigil 42 să ne salveze, n-am avut încotro... Dă-ne câte o cană de vin, am cerut eu. Numai una, băieţi, să ne astâmpărăm puţin focul, le-am zis pedestraşilor. Aşa cârnaţi gustoşi şi aşa vin bun de când sunt pe lume nu mâncasem şi nu băusem. Dar cum numai primul pas e greu de făcut, m-am trezit spunând: încă una! Mai bem o cană şi-am plecat. După a treia Gare i-a urmat aproape imediat, obosiţi frânţi cum eram, am început să ne înveselim. Ce tabernă e asta fără fete? întrebai eu la un moment dat. Hai, vitejii mei, să plecăm de aici. Roma nu mai are fete! Dar Roma avea destule şi încă dintre cele mai atrăgătoare. Mi-am amintit de raidurile mele nocturne de altădată şi de tabernele prin care petreceam. Le-am luat la rând... Când ne făceam apariţia cu mutrele prăfuite şi nerase, înfierbântate nu de luptă, ca în tabăra pretorienilor, ci de vin, toţi încremeneau. Mâ distra grozav! Copiii lui Marte 43, încărcaţi ca nişte catâri, îşi aruncau pe mese, peste cănile cu vin şi blidele cu mâncare, într-un zgomot de infern, bagajele şi fieroteniile pe care de-abia le mai târau după ei. Spectacolul era unic... Dar economiile? Economiile strânse ani de zile în tabără, pentru ce erau oare făcute? Aşadar, dam de băut la toată lumea, încet, încet, atmosfera se încălzea. Fetele erau primele care ¡se apropiau, auzind zornăitul banilor, la început mai timide, ca în scurtă vreme să fim cu ele pe genunchi – Senecio se ©pri o clipă, luând mina unui om foarte pudic, după care spuse: Prezenţa printre noi a onorabilelor matroane mă obligă să ocolesc unele scene, deşi ar fi constituit poate partea cea mai frumoasă şi picantă a întregii mele povestiri -- după o altă scurtă pauză de efect continuă: într-un târziUj Cred că trecuse d'e ora a şasea44, am pornit-o spre casă pe nu ştiu câte cărări într-un vacarm asurzitor cu ceata de războinici după mine. Dar beţivii ştiu să facă şi linişte, însă numai atunci când pun la cale ceva foarte zgomotos. Ajunşi acasă,

am intrat în parcul vilei sâsâind şugubăţ cu degetul pe buze şi ne-am apropiat de sala uncie numeroşii invitaţi se întrebau, probabil ce era cu mine de nu mai soseam. Părinţii erau desigur cei mai îngrijoraţi Pe sclavii întâlniţi în cale îi opream cu noi, pentru a nu da de veste că am sosit. Soldaţii le aruncau pe umeri bagajele. Ştiţi că pe timpul luptei bagajele rămân undeva mai în spate. Da, iubiţi şi distinşi oaspeţi, fiindcă se pregătea o luptă crâncenă. Ce am fi putut pregăti noi, ce ne-am fi putut imagina noi, pentru a crea invitaţilor o plăcută surpriză, dacă nu o luptă! Noi, ostaşii!... Aluzie ia obişnuinţă şi la a doua natură. Aşadar, sub acoperirea acordurilor de ţitere şi lire ce răzbăteau din sala de ospăţ, ne-am apropiat gata de atac. Urma să executăm un atac prin surprindere. Soldaţii şi-au tras spadele. Sclavii, în spatele nostru, aşteptau cu bagajele gata să ne urmeze. Eu am trecut în frunte şi la un semnal scurt am năvălit în *triclininm*... Urletele atacatorilor se amestecau cu ţipetele de groază ale invitaţilor. Multe femei leşinaseră, printre care şi mama. Deşi îmi îmbărbătam soldaţii cu strigăte ca în *Valea lui Hacles*: Ueideţi, zdrobiţi, să nu rămână picior de barbar..., deşi „barbarii" îngroziţi tremurau ca varga pe sub mese sau înghesuiţi prin colţurile încăperii, atacul progresa foarte încet. Atacatorii de-abia se mai ţineau pe picioare poticnindu-se sub efectul vinului urcat la cap... Trebuia să urmeze apoi momentul al doilea al exerciţiului tactic pregătit şi numit de mine: După război, pace!... Trebuia să urmeze deci împăcarea, sărutările, îmbrăţişările revederii.

Aşadar la un alt semnal, am încercat să strigăm: Ura! Ura! Bine v-am găsit! Bine v-am găsit sănătoşi!,.. Dar nici măcar sărbătorirea victoriei nu se mai putu desfăşura cu tot entuziasmul. înspăimântătorii de la poarta taberei pretorienilor, cu ochii lor sclipitori, sălbatici, plini de bărbăţie., erau acum de nerecunoscut. Cu greu mai participau lă instaurarea păcii!... De-abia se măi auzea,

mai mult şoptit, câie un „ura” sau câţe un,,-binş v-am,., bine v-am găsit...” Limftea, tulburată doar de suflul.întretăiat şi oboâit al atacatptildf căzuţi'pe jos, se aşterhu peste *triclinium* âşemănătoarâ liniştei ce se aşterne pe câmpul de luptă ţtiiburată doar de fâifâitul corbilor când se lasă deasupra cadavrelor... Primii şi-au revenit, bine-nţeles, „barbarii”, care, ieşind rând pe rând de sub mese Şi de prin colţurile pe unde se ascunseseră şi dându-şi seama că totul fusese numai o farsa, priveau amuzându-se la câmpul de luptă presărat cu însgăihâântâtoarele „cadavre”. Câţiva dintre comeseni, cu imaginaţie mai t&gată, crezând că dezastrul bătăliei fusese ahliVne regizat şi că bietele cadavre jucau t'eşţru, începură să strige plini de eâttuziasm: „Bţavo, Jlfavo artiştijgr, minunat, mintmaiă ^ÎQSceliare!” Şi într-adeVăr, ce artist ar fi putut juca mai bine rolul unui beţiv că însuşi cel beat! Eu îmi îmbrăţişai iatal, care făcea parte dintre cel ce ştiau că „beţivii4 erau beţi de-a binelea, curioşcându'-mi năravul, apoi mă grăbii s-o ajut pe mama să-şi vină în fire. Mu]Jt timp după aceea ea nu şi-a mai revenit.

— Gurile rele zic că de aci i s-ar fi tras sfârşitul -. zise unul dintre comeseni.

— Prostii! — spuse rece, indiferent şi fără remuşcări povestitorul ce nu-şi făcea niciodată probleme de conştiinţă, continuând apoi pe ton de amuzament: „Asanarea” Câmpului de bătălie s-a făcut apoi prin evacuarea „echipei artistice” într-o altă încăpere unde băieţii, care între timp îşi mai reveniseră, s-au înfruptat, desigur, pentru prima dată în viaţa lor, din bunătăţile ce avusesem grijă să le fie oferite din plin. în *triclinium*, invitaţii îşi luaseră locurile la mese comentând şi făcând mare haz pe seama războiului ce luase sfârşit... din lipsă de combatanţi. Glumele S-au extins şi asupra „barbarilor”, care, spre deosebire de adevăraţii barbari, n-apucaseră să pună mâna nici măcar h^HHH^^MHHH^HHH pe o farfurie pentru a se apăra. Mai ales femeile, prezente la

atacul înscenat de mine, îi înţepau cu arma lor obişnuită, mai ascuţită ca spada, ridiculizând „curajul” celor căzuţi de spaimă sub mese. Unele mai tinerele, „foarte” revoltate şi foarte speriate”, spuneau că, dacă nu aranjam eu lupta astfel încât să ia sfârşit într-un mod atât de ingenios, ar fi ajuns, abandonate de soţii lor, victime sigure ale sălbaticilor soldaţi. Dar această grotească întâmplare – încheie Senecio cel ipocrit – cât şi veninoasele glume ale femeilor aveau loc cu vreun deceniu în urmă, când societatea nobililor romani se afla sub nefasta influenţă a Messalinei şi cercului ei de desfrânaţi.

— Vorbeşti în aşa fel, Senecio, ca şi cum azi n-ar mai fi aceeaşi depravare ca atunci – spuse una din matroane, dând alt curs discuţiei – Cel puţin Messalina era tânără, frumoasă şi nu-şi ascundea pornirile ei spre desfrâu. Azi, acestea se săvârşesc poate chiar mai rău ca atunci, dar se fac în taină, sub masca austerităţii şi a cinstei. Sunt şi acum femei extrem de perfide, şi încă dintre cele mai sus puse, care se dedau la cele mai odioase fapte.

— Nici chiar casa caesarului nu e scutită de astfel de acte – zise unul din senatori.

Anicetus, care o duşmănea de moarte pe Agrippina, mama lui Nero, interveni şi el:

— Eu am auzit că împărăteasa-mamă, sulemenită şi gătită cum nu se poate mai atrăgător, încearcă, pe timpul ospeţelor de la curte, să-şi târască în. mocirla desfrâului propriul ei copil.

— Unii pretind că ar fi mers chiar mai departe – zise senatorul.

— Pe toţi zeii infernului! — îi întrerupse Burrus – Nu cred că e în stare o femeie, o mamă, de atâta mirşăvie.

— Eu sunt convins – zise, pătimaş Anicetus – Nu v-am spus tot ce am auzit, fiindcă nu vreau să ponegresc familia caesarului.

— împăratul nu are nicio vină –, chiar dacă ar fi ceva adevărat în povestea aceasta – se amestecă şi Seneca ce se

apropiase între timp de grupul din jurul povestitorului-

— Nu numai că nu are nicio vină, dar se spune că şi-ar ii respins mama, scârbit de atâta neruşinare – adăugă aceeaşi matroană trecută de patruzeci de ani, ca şi Agrippina, şi care probabil avea şi ea vreo veche răfuială cu înânpărăteasa.

— Nero a îndepărtat-o din palat lipsind-o chiar da garda-i personală, nu atât pentru încercările ei de a-şi cuceri" fiul, despre care, sincer să vă spun, mie nu-mi vina să cred interveni din nou Seneca – El a luat această măsură, fiindcă nu mai poate să suporte pornirile ei nestăvilite de a-l conduce, de a-l stăpâni pe el şi întreg imperiul.

— Şi de a se amesteca în viaţa lui intimă – îl completă'Senecio adăugind: Caesarul e tare furios pe Agrippina. Când îl batjocoreşte Poppaea, metresa lui care ara şapte ani mai mult decât el, spunându-i că e un ţânc cara se ascunde în poalele mamei, l-apucă nebunia.

Nimeni din cei prezenţi nu se mai ferea s-o judece cu asprime pe Agrippina căzută în dizgraţia împăratului. Ei criticau violenţa ei, intrigile, comploturile şi crimele pa care le punea la cale. Burrus şi Seneca se plângeau de insultele cu care împărăteasa-mamă îi împroşca, deşi erau cei mai apropiaţi colaboratori ai caesarului.

în timp ce invitaţii continuau s-o încrimineze pe Agrippina, Anicetus, îndreptându-se spre ieşire, îi făcu semn lui Sempronius să-l urmeze.

Suapţf 'mari magno, turbantihm aecquora ventis, l E *terra 'mßQ*[57] *num alterlus spectare laborem*. * ' LUCREflüS

20.. DAR DACA PERSONA ŞTIE SĂ INOATE?..;

Anicetus, comandantul flotei de la Misenum, să fi avut în jur de cincizeci de ani. Era mic şi îndesat, cu fruntea îngustă şi nasul subţire ca tăişul unui pumnal. în

57 E plăcut ca de. pe ţărmul sigur, cînd marea este furtunoasă fii vînturile stîrnesc talazuri, să priveşti la groaznica primejdie în care se află alţii.

ochii lui mici se citea făţărnicia şi răutatea.

El era prezent printre oaspeţii lui Sempronius nu fiindcă îl invitase acesta, ci fiindcă libertul venise anume pentru a discuta ceva foarte important eu gazda.

însoţit de procuratorul din Ostia se afundase pe una' din aleile întunecoase ale parcului. Privind în stânga şi în dreapta pentru a se asigura că nicio ureche indiscretă nu se ascundea în vreun boschet, Anicetus intră direct în subiect: '

— împăratul are nevoie de o anume corabie cu ajutorul căreia să trimită pe cineva într-o călătorie... foarte îndepărtată.

— Ce înseamnă „foarte îndepărtată”?

— O călătorie fără întoarcere. De aceea are nevoie de o corabie cu care să se poată ajunge în împărăţia lui Neptun [58]. Acum cred că ai înţeles. Ambarcaţiunea trebuie astfel meşteşugită, încât, la momentul potrivit, să se ppată repede duce la fund.

— Şi de ce îmi spui mie toate acestea? — întrebă temător Sempronius.

'- Fiindcă tu vei ordona să fie meşteşugită, în cel mai mare secret, pe unul din şantierele din Ostia, unde eşti atotputernic.

— A spus împăratul să pregătesc chiar eu această corabie?

— N-a spus chiar tu, dar unde s-ar putea pregăti mai bine ca într-un şantier de sub supravegherea ta?

— De ce nir vorbeşti cu un armator din port?

' – Eu nu-i cunosc aşa de bine ca tine. Numai tu ştii cu cine să discuţi, în aşa fel încât să prezinte cea mai mare încredere. Totul trebuie făcut, repet, în mare secret. Este altceva când cere aceasta un funcţionar de vază al caesarului şi alta când aş cere eu, care nu am nicio autoritate asupra lor.

---

58 Zeul mării; identificat cu Foseidon din mitologia greacă.

— De ce nu „meşteşugeşti” una din multele corăbii pe care le ai tu în flota de la Misenum? Nu ar fi mai simplu?

— Nu, fiindcă în primul rând ambarcaţiunea aceasta trebuie să arate ca o frumoasă lebădă elegantă şi cu tot confortul, demnă de a fi oferită cuiva de către împărat, iar eu nu am sub comanda mea decât vase de război. în al doilea rând, dacă *persona* ce va trebui să dispară în „naufragiul” pregătit de noi ar vorbi din întâmplare cu vreun marinar de pe'corabie şi ar afla că frumoasa navă a pornit de la Misenum, unde ştie că eu sunt comandant, ar putea intra la 'bănuieli. Cu excepţia unui singur om al meu care va scufunda corabia, echipajul, pe care îl vei da tot tu, nu trebuie să ştie nimic.

— Un singur om să scufunde o navă!

— Nu e chiar singur, dacă te adaug şi pe tine..7

— Cum, şi pe mine? — îl întrerupse furios Sempronius – Nu cumva îmi vei cere acum să urc şi eu pe această corabie a morţii!

— Nici vorbă, nici vorbă! Aşteaptă, de ce te grăbeşti? Deci, dacă te adaug şi pe tine, şi pe armatorul cu care vei vorbi, şi pe unul sau doi dulgheri de încredere aleşi de armator şi care vor executa trapa din fundul corăbiei ce va fi mânuită de omul meu, vei vedea că acesta nu e chiar aşa de singur.

— Ai uitat să mai adaugi încă unul care face parte de pe acum din echipa morţii.

— Pe împărat. Ai dreptate, uitasem! Desigur, pe cel cu ideea – zise Anicetus făcându-se că nu pricepe aluzia.

— Lasă-l pe împărat. Nu la el m-am gândit – se grăbi Sempronius să spună neconvenindu-i că libertul l-ar fi acuzat că îl amesteca pe Nero în ceea ce el numise „echipa morţii”, Caesarui s-ar fi înfuriat, desigur, auzind că un supus al lui l-ar fi socotit printre „coechipierii” la săvârşirea unei crime. Comandantul de la Misenum era în stare să-i spună. De aceea, Sempronius adăugă cu

prudenţă în glas:

— Nu la bunul nostru împărat m-am referit, ci la tine. Nu cred vcă el ar sacrifica întreg echipajul unei nave pentru a face să dispară, odată cu acesta, şi *persona* în cauză..Un adevărat masacru pe care bănuiesc că tu l-ai pus la cale.

Sempronius îl nimerise pe Anicetus, fiindcă într-adevăr acesta, aflând de dorinţa împăratului de a se descotorosi de stânjenTtoarea *persona*, îi propusese s-o înece angajându-se ca el să ducă la îndeplinire, odioasa faptă. Dar de ce fusese aleasă ca „armă" a morţii naufragiul şi nu altceva? Fiindcă, atât împăratul, cât şi libertul o cunoşteau foarte bine pe viitoarea victimă. Aceasta, dându-şi seama că e în primejdie, ştia să se ferească. Ea trăise mult timp la palat şi îşi amintea de ciupercile otrăvite care-l trimiseseră pe împăratul Claudius peste apele negre ale Styxului. îşi amintea şi de cupa servită din ordinul lui Nero lui Britannicus, după care imediat băiatul plecase şi el pe acelaşi drum urmat de Claudius. De aceea devenise, într-un fel, imună folosind şi familiarizându-se cu tot felul de antidoturi, care ar fi putut-o salva chiar după o imprudenţă săvârşită, să zicem, din neatenţie. Deci otrava era greu să i se administreze, iar fierul lăsa urme. Naufragiul Însă vine de la zeii răzbunători care-i pedepsesc cu asprime pe duşmanii divinului caesar.

Şi fiindcă tot mă iei complice într-o asemenea ispravă în care tfor trebui să moară atiţi nevinovaţi, nu crezi că ar fi cazul să cunosc cine e *persona*? — întrebă Sempronius.

— Nu cred că o cunoşti, şi nici nu văd la ce ţi-ar fi de folos – se mulţumi Anicetus să-i răspundă de teamă că, dacăi-ar fi dezvăluit numele, procuratorul s-ar fi opus cu îndârjire – Cât priveşte. moartea atâtor nevinovaţi, nu-ţi face griji, fiindcă totul se va întâmpla în apropierea coastei, unde marinarii se vor putea salva, mai ales dacă, în mod discret, vei aranja ca echipajul să fie format din buni înotători. în felul acesta va fi „masacrată" o lingură

persoană. Acum te-ai liniştit? Veţi dormi, tu împreună cu scrupuloasa ta conştiinţă, fără coşmare.

— Dar victima nu are voie să înoate şi ea ca ceilalţi marinari? Dacă ştie să înoate? Dacă se va salva şi va da în vileag totul? Nu-i va fi aşa de greu să bănuiască, mai ales de va fi şi o vrerne frumoasă şi o mare liniştită cu faţa-i ca,oglinda. Sau vei „Comanda" şi furtuna?

— M-ai ameţit cu atâtea întrebări. Ba că e albă, ba că e neagră – zise Anicetus scos din sărite – Nu ştie să înoate şi nu se va da nimic în vileag. Eşti mulţumit?

— Nu sunt deloc mulţumit. Şi cum aş putea fi, când mă faci complice la crimă!

— Nu e vorba de crimă, ci de pedeapsă.

— Pedeapsă, ori crimă, în cazul de care-mi vorbeşti tot moartea unui om înseamnă. Şi de unde ştiu eu că nu e vorba de un complot urzit împotriva caesarului? Poate că victima pe care te fereşti atâta să mi-o numeşti, este chiar împăratul.

. — Văd că nu am cu cine discuta. Acum mă bănuieşti că aş putea să-mi ucid stăpânul!... Nu-mi rămâne decât să-l rog pe el să-ţi vorbească. Vei avea ocazia să-i spui personal că-l socoteşti printre complici. Eu am venit la tine gândindU-mă că te vei grăbi să-l serveşti pe cel care te menţine în înalta funcţie pe care o ocupi. Şi ca să fiu mai precis: pe care i-o datorezi.

Aci avea dreptate şantajistul, încât lui Sempronius nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să treacă la realizarea unealtei ucigaşe chiar împotriva voinţei sale.

Amare iuveni fructus est- -crime»

seni. *

PUBLILttJS SYRtjS

21, KOMA, SOCIETATE DE CONSUM

CordubanulÂşi luă primul rămas bun de la invitaţii lui Semprbnius. De multă vreme nu-şi mai permisese luxul de a se. abate, ca în această noapte, de la recomandarea: „Devreme la culcare,>_ devreme la sculare". Amfitrionul îl

conduse într-una din'âncăperile catului superior rezervate oaspeţilor. Peste câteva ore se vor M zorile şi filosoful împreună cu soţia vor pleca spre Roma.

Sen oca prefera să meargă pe lumină^ când *Via Osâiensis* era descongestionată în mare parte de vehiculele de transport, Acestea, neavând voie să' intre ziua în Cetate, pentru a se evita astfel aglomerările şi zgomotele, circulau numai noaptea. Atunci se înghesuiau spre porţile Romei în coloane nesfârşite, într-o larmă şi hurducătură asurzitoare, însoţite de înjurăturile surugiilor şi pocnetele bicelor.

Ostia, colonie romană înfiinţată cu vreo patru secole în ucmă, devenise un fel de suburbie a Roraei şi cunoştea

O foarte intensă activitate comercială. Aci se aflau sediile celor peste 150 corporaţii de armatori, antreprenori-constructorî, angrosişti de cereai®, negustori de vinuri, cojocari, Mnghieri, dulgheri, zidari, tâmplari, cărăuşi, paznici, hamali, catârgii, marinari. Portul era ca o pompă care aspira din toate colţurile lumii produse şi bunuri dintre cele mai variate, distrâbulndu-le apoi societăţii de consum din Roma.

1 * Pentru caî tânăr a iubi e o încântare, pentru bătrân o greşeală.

Odată cu lăsarea serii, pe drumul pavat cu lespezi de piatră din lungul Tibrului se înşiruiau spre Cetate, cât vedeai cu ochii, care grele, cotigi şi tot felul de vehicule încărcate cu grâu sosit din Africa sau Egipt; carne din Gallia, Britannia sau Pont; untdelemn din Hispania; vinuri din Dalmaţia, Asia IVIică sau Siria; vânat din Gallia; brânzeturi şi peşte din ţări le-Pontului; mirodenii din Arabia sau India; lină de pe coasta Caucazului sau din Hispania; mătase brută sau prelucrată djn China; stofe fine brodate sau vopsite cu purpură, ori ţesute cu fir de aur din Asia Mică, Siria sau Egipt; piei cu blană fină' din colonia grecească Tanais de la gurile Donului; aur din Dalmaţia; plumb, argint şi aramă din peninsula Iberia; esenţe de

lemn preţios şi-fildeş din Mauretania; obiecte de sticlă din Asia Mică, Siria sau Egipt; ceramică din Asia Mică; papirus din valea Nilului; parfumuri, geme şi pietre preţioase din Orient; abanos, coral şi perle din India; chihlimbar şi ambră de pe ţărmul Mării Baltice; porfiră din Arabia; baga din Etiopia; şofran de pe malurile râului Cydnus; statui şi opere de artă din Grecia; animale sălbatice pentru spectacolele de circ aduse de peste Deşertul Saharei.

Intrate în Roma pe *Porta Ostiensis*, vehiculele se îndreptau, prin străzile înguste ale Cetăţii, spre diferite pieţe, ateliere, prăvălii, bazare, taberne, depozite, abatoare descărcând mărfurile cele mai variate cu putinţă: grâu, mei, orz; sare marină; carne },pe picioare-', tăiată sau conservată, de porc, vacă, oaie, capră, mistreţ, cerb, iepure ¡sau hârciog îngrăşat cu ghindă; găini, gâşte, raţe, porumbei sălbatici, turturele, cocori, fazani, sturzinisetru, ţipari, mreană, merlan, scrumbii, calcan, ton, ştiucă, nevăstuică de râu, lampretă de apă dulce, crustacee, midii, raci; diferite moluşte sau frucie de mare ca: languste, ghindăde-mare, arici-de-mare, pieptene-de-mare, sepii, stridii; lapte dulce sau acru de vacă, oaie sau capră, caşcaval şi coraslă; miere; sortimente de vinuri dintre cele mai variate; măsline conservate în sare, oţet şi must fiert, ori sub formă de turte sărate şi condimentate cu chirnen, anason şi mărar; fructe de tot felul proaspete, conservate sau uscate: smochine, mere, prune, struguri, piersici, caise, cireşe; migdale, nuci, castane; bob, linte, năut; ceapă, usturoi, praz, boabe de mirt, mărar, muştar sau frunze de busuioc, mentă, maghiran, pătrunjel, ori flori de nalbă uscate sau în oţet; frunze sau spice de nard şi alte plante aromate, cele mai multe pentru condimentarea bucatelor, dar unele şi pentru prepararea medicamentelor sau parfumurilor; piei de oi şi miei, lână, păr de capră, cojoace, postavuri, ţesături fine, covoare, pânză de în; obiecte de lenjerie, feţe de masă, ştergători de mâini; umbrele, evantaie; grinzi pentru case, scânduri, piatră

cubică de dimensiuni mici şi culori variate pentru mozaicuri, blocuri de marmură sau piatră de tuf, balast; cărămizi, ţigle, olane scobite sau cilindrice; conducte de plumb; obiecte din sticlă: farfurii, pahare, căni, butelii, cutii transparente pentru medicamente, fiole pentru parfumuri, urne pentru păstrarea cenuşei celor morţi, figurine de zei, oameni şi animale, amulete, piese pentru diferite jocuri distractive,, mărgele, geamuri pentru ferestre; vase de ceramică, amfore, recipienţi şi vase pentru vin, untdelemn şi apă, cupe cu încrustaţii, urcioare; torţe, luminări, seu şi ceară; candelabre, felinare, lămpi de aramă, opaiţe de argilă; vase de bucătărie, sobe de gătit, balanţe de bronz; trepiede, scaune, paturi; arme, şei, frâie, hamuri, prelate, echipament -militar; frânghii, lanţuri, cătuşe, bice, securi, fiole cu otravă; rulouri de papirus şi foi de pergament; răşină de lemn; purpură, culori, vopsele; scoarţă de pin, anin, rodie; jaluzele din lemn; oglinzi, foarfece, brice, pieptene, fiare pentru frizat, ouţite pentru tăiat unghiile, pensete, palete de fildeş pentru masaj; alifii, flacoane cu parfumuri şi esenţe, ceruză, ocru, pudră neagră de antimoniu pentru gene, rujuri şi alte farduri; cutii de fildeş ce conţineau sprâncene false; ace de păr din aur, argint, bronz, fildeş sau lemn, cercei împodobiţi cu pietre preţioase, coliere de tot felul, brăţări de o infinită varietate, inele foarte scumpe reprezentând figuri sau scene mitologice, broşe, camee, flori artificiale, casete pentru bijuterii; păuni şi colivii cu papagali; ponei, cai de curse sau de tracţiune, catâri; urşi, lei, tigri, pantere, leoparzi şi elefanţi; sclavi trimişi spre vânzare.

După ce aceste variate mărfuri erau descărcate la destinaţie, diferitele mijloace de transport părăseau grăbite Roma pentru a nu-i surprinde ziua în cetate. Se întorceau mai toate goale, fiindcă cei vreun milion de oameni din marea citadelă se hrăneau, se îmbrăcau şi se împopoţonau cu luxul cel mai rafinat, dar de produs, produceau foarte puţin sau chiar deloc. Carele şi cotigile

soseau din nou în port. Surugiii, catârgiii, hamalii şi animalele de povară se odihneau eâteva' ore ascunşi de arşiţa soarelui pe unde găseau, apoi se pregăteau din nou să umple nesăţiosul stomac al Romei, s-o îmbrace, s-o înzorzoneze cu perle şi pietre scumpe, să-i construiască noi şi elegante vile.

Sclavul-vizitiu al consilierului împărătesc trase în faţa ospitalierei vile o elegantă trăsurică la care erau înhămaţi doi cai negri ca pana corbului. Paulina şi Seneca, mulţumind pentru ospăţul şi găzduirea din timpul nopţii, urcară luându-şi rămas bun de la Petronia şi Sempronius care îi urmăriră cu privirea fluturând mâinile până când invitaţii se făcură nevăzuţi după un pâlc de pomi.

— Cum te-ai simţit la *Villa Fastuosa*? — Lşi întrebă Spaniolul soţia.

— Mai mult decât bine. Gazde minunate, locuind într-o vilă minunată, aşezată într-un parc minunat.

— Cât despre acest parc – zise filosoful făcând un larg gest cu mâna – cred că ar putea rivaliza cu oricare din frumuseţile horticole ale Romei.

— Se vede că Sempronius este un om foarte bogat.

— A moştenit o mare avere de la tatăl său.

— Şi totuşi am impresia că nu e fericit – adăugă Paulina.

— Se prea poate, fiindcă bogăţia nu înseamnă şi fericire. Nu eram eu bogat, mai bogat decât el, înainte de a te cunoaşte pe tine?

— Şi?

Seneca o cuprinse cu duioşie după umeri apropiind-o de el.

„ – Şi? Mai e nevoie să-ţi spun ceea ce ştii doar atât de bine?

— Nu ştiu nimic! Ce să ştiu? — răspunse Paulina.

— Cam ce ai vrea tu să ştii? — o întrebă filosoful glumind încântat de tânăra şi frumoasa lui soţie.

— Eu nu vreau nimic, ce să vreau? — spuse ea pe'

acelaşi ten de şagă – Poate că razele acestea, ca nişte frânturi de fulgere ce pătrund printre crengile arborilor vor ceva, Poate parfumul ameţitor al florilor, poate întreg. acest decor de lumină, de viaţă şi ai*monie, poate toate acestea vor să-i audă glasul unui om iubit. Eu, ce să vreau?!... Nu vreau nimic!...

Omul iubit şi îndrăgostit o cuprinse mai puternic în braţe, sărutânrl-o pe obraz,, pe păr, pe mâinile micuţe şi albe ca spuma laptelui.

— Atunci le voi striga...

—, Acum, nu *atunci* – îl întrerupse ea, aşa cum o făcea deseori când filosoful folosea acest *atunci* trecut, pentru o acţiune prezentă.

El nu numai că nu se supără, aşa cum se intâmpla când alţii îşi permiteau să-l întrerupă, ci râse poftă, ca şi cum ar fi fost prins cu ocaua mică.

— Aşadar atunci.,.

— Adică acum...

— De unde ştii tu ce vreau să spun? Deci repet: *atunci*, adică altădată am strigat de nenumărate ori, să mă audă întreaga lume câte bucurii, câte satisfacţii, câtă linişte şi câtă fericire, de care n-am ayut parte niciodată pî.nă la tine, mi~a adus această „ingrată" din braţele mele, care se face că nu ştie nimic.

— Poate că ingrata se preface! Poate că ar dori să mai audă încă o dată *acum*, în această răcoroasă şi plăcută dimineaţă, în acest decor feeric, aşa cum stă ghemuită în braţele tale, mărturisirile de dragoste sinceră ale iubitului ei!

Strângând-o cu mai multă căldură şi cu toată dragostea Seneca spuse-:

— Sunt cum nu-ţi dai seama de măgulit. Sunt fericit cum nu am sperat să fiu vreodată. De aceea îmi voi cânta fericirea să fiu auzit nu numai de câteva raze, ci de întreg soarele, nu numai de câţiva arbori, ci de toate pădurile din lume, nu numai de aceste flori, ci de toate poienile înflorite

de pe întinsul pământului, pentru a fi auzit de tine, regină a tuturor florilor, regina vieţii mele.

— Regina e mândră că a reuşit a-l face fericit pe un om aşa de mare, aşa de valoros.

Seneca, emoţionat, o asigură, prin vorbe pornite dârt adâncul inimii, de întreaga lui recunoştinţă pentru fericirea ce-i dăruise. După o mică pauză, revenindu-şi din extaz, continuă pe tonul serios al unui preceptor:

— Observ cu plăcere, prin felul cum gândeşti şi te exprimi, eă te-a influenţat foarte puternic cercul cultural pe care l-am creat şi pe care-l frecventezi. Văd că nepotul meu Lucan şi alţi scriitori ca Fabius Rusticus, Columella, Marţial, ale căror opere le citeşti, au avut înrâurire asupra ta.

— Nu e adevărat – zise Pauli na cu ton voit nemul ţumit.

— Cum nu e adevărat?

— Fiindcă nu de la ei am,învăţat eu să gin dese şi să mă exprim frumos.

— Ce te miri?

— Dar de unde atunci? t

— De acasă. Din familie.

j

— Iarăşi te miri. Din familia nu de *atunci*, când eram copilă, ci din familia de *acum*, unde, de când încep cocoşii <?întul lor şi până seara când îşi închid pliscurile, aud numai maxime, proverbe şi alte înalte cugetări din gura unui filosof înrăit – şi ca adevărul să nu-l supere pe soţul iubit, chiar în glumă spus, se grăbi să-l ia în braţe adăugind: Din gura celui mai mare filosof al nostru.

îl luase în braţe la timp, fiindcă vizitiul, deşi numai ochi, ocoli brusc, în ultimul moment, un grup de călăreţi ce veneau în galop dinspre Roma. Cei doi îndrăgostiţi se clătinară într-o parte şi-ntr-alta strângându-se în braţe pentru a se sprijini mai bine unul de celălalt. Paulina tresări speriată. După ce primejdia de a se răsturna trecu,

filosoful îl bătu pe vizitiu uşor cu palma pe spate. Acesta întoarse capul şi bănuind despre ce e vorba, încercă prin semne cu mina să explice incidentul, desigur, dând vina pe călăreţi. Seneca îl întrerupse printr-un gest şi îl avertiză mustrător cu degetul, pentru a fi mai atent pe viitor. Nu-i spuse niciun cuvânt de ocară, fiindcă, dacă vizitiul era numai ochi, în schimb nu era deloc urechi...

Mulţi stăpâni îşi suiau pe „capră" sclavi surzi, pentru a nu trage cu urechea la ce se vorbea în spate. Aşa procedase şi Cordubanul. Altfel nu şi-ar fi permis el să-şi exteriorizeze cele mai intime sentimente în auzul unui sclav...

După ce-şi reveniră de pe urma incidentului, filosoful spuse:

— Eu cred că nesperata mea fericire se datorează incredibilului fapt că o superbă şi perfectă creaţie a naturii şi-a îndreptat gingaşa ei inimă spre mine.

— Dacă eu sunt creaţia, se poate spune chiar mai mult.

— Că ţine la mine...

— Chiar mai mult – insistă Paulina.

— Că... mă... iubeşte... — zise timid Seneca – Parcă nici nu-mi vine să cred. Drept să-ţi spun, când mă privesc alături de tine, parcă văd un măgar râios cu o floare de lotus la ureche. De mari minuni mai sunt în stare zeii atotputernici!...

Filosoful avea dreptate să vorbească astfel despre incredibila afecţiune pe care i-o arăta lui, la cei aproape 60 de ani, o tânără şi fermecătoare femeie, la cei nici 25 de ani ai ei. Pe bună dreptate ţinea el s-o asigure de marea recunoştinţă ce-i datora pentru frumoasele zile care îi îndulceau bătrâneţile.

Dar ce se va alege într-o zi de această recunoştinţă şi mare dragoste ce-i purta Paulinei? Şovăitor ca totdeauna în adâncul sufletului şi dramatic risipit între ambiţia măririi, dorinţa îmbogăţirii, pasiunile iubirii şi un egoism

exagerat, Seneca s-a dovedit până la urmă a nu fi chiar cel mai mare filosof, aşa cum dragostea nevinovată a Paulinei o îndemna să spună. Rara floare a recunoştinţei s-a dovedit că nu creşte aşa uşor, nici chiar în grădina unui filosof. Marea lui recunoştinţă pentru fericirea pe care i-o oferise această minunată femeie se va dovedi într-o zi cât de artificială fusese. Cordubanul o va lăsa pe Paulina, ba chiar o va îndemna, să coboare împreună cu el spre întunericul amar şi veşnic al împărăţiei subpământene...

Deocamdată însă cei doi îndrăgostiţi coborau împreună o pantă dulce într-o elegantă trăsurică trasă de doi cai negri ca pana corbului şi erau fericiţi.

Nulla fece cama est, în quă non femina littem moverit[59].

JUVENALES

22. aceasta femeie imorala, perfida» cruda, ipocrita, lacoma, vicleana., îngâmfatA...

Cei doi îndrăgostiţi mai aveau de mers până acasă caia de vreun ceas.

Consilierul împăratului îşi aminti de o vorbă spusă da iubita lui soţie la plecarea din Viâia *Fastuosa*.

— Ziceai că Seuipronius Fuscus nu e fericit. Ce te faee să crezi?

— Fiindcă, deşi încerca să fie vesel şi foarte atent cu noi, se vedea cât de colo că era abătut, îngrijorat.

— Cred că era totuşi vesel deoarece se ştie că de musafiri se bucură gazda de două ori.: când sosesc şi când pleacă.

— Nu era vesel deloc, iar tu nu mai fi răutăcios.

— S-ar putea să ai dreptate. Aseară l-am văzut ieşind din *triclinium* împreună cu Anicetus, iar Ceva mai târziu, când s-a înapoiat, era schimbat la faţă şi nervos. Cine ştia ce i-o fi spus libertul acesta care *e* capabil de cele maî mârşave fapte. S-ar putea să fie îngrijorat maţ degrabă

59 Aproape că nu există proces în care femeia să nu fi pornit litigiul.

pentru că s-a vorbit în casa lui cam prea mult şi cam prea urât despre Agrippina. Ea e totuşi mama împăratului, înţelegi, nu?

— înţeleg, cum să nu – răspunse Paulina îmbujorându-se deodată – înţeleg că de câte ori vine vOrba despre ea, tu sari să-i iei apărarea. Ce să-i faci! O iubire din tinereţe nu se uită cu una cu două. Lucius Ajmaeus Seneca, făcând parte din faimoasa *gens Annaea*, familie romană de cavaleri eu vechi tradiţii, ştie să fie „cavaler". Aşa e şi frumos!...

— Cred că nu poate fi nimic mai ridicol clecât o femeie tânără şi frumoasă arătându-se geloasă pe alta ajunsă în pragul bătrâneţii – spuse Cordubanul iritat de insinuarea soţiei.

— Nu sunt câtuşi de puţin geloasă – minţi Paulina – însă te-am rugat de-atâtea ori să-mi povesteşti şi mie despre viaţa acestei femei atât de discutată în Roma. Dar tu ni ocolit să vorbeşti sub diverse pretexte. înseamnă că un anumit capitol din viaţa ei e legat aşa de strâns de viaţa ta. încât te împiedică să-l povesteşti, iar pe mine mă îndreptăţeşte, dacă vrei, să fiu ridicolă.

— Fără însă vreun motiv serios. E o poveste veche şi total lipsită de importanţă pentru tine. Orice bărbat are în viaţa lui diverse legături cu diverse femei. Legături trecătoare...

— Atunci povesteşte-mi viaţa ei trecând peste „trecătoarele" legături – îi ceru Paulina.

Bucuros că scăpase de a mai istorisi despre un capitol care îl cam stân jenea, Seneca începu să povestească:

— Multe din cele ce vei auzi le cunoşti deja... clar dacă insişti le vei mai auzi o dată. împărăteasa Iulia Agrippina, această nemaipomenită femeie despre a cărei viaţă s-ar putea umple nenumărate suluri de papirus, este facă vestitului Germanicus, după cum ştii, *strunepoata* primului caesar al Romei, Octavianus Augustus, *nepoata*

celui de-âl doilea caesar, Tiberius, *sora* celui de-al treilea caesar, Caligula, *soţia* celui de-al patrulea caesar, Claudius *şi mama* celui de-al cincilea caesar, Nero. Arborele ei genealogic îşi are deci rădăcini îndepărtate în strălucitoarea gintă aristocratică Iulia, din care a făcut parte însuşi Caius iulius, Caesar.

— Cu adevărat măreţ arbore genealogic!... — exclamă ironic Paulina, după care adaugă: într-adevăr, această nemaipomenită femeie merită să fie împodobiţă de soţul meu cu cele mai distinse coroane ale strălucitoarei aristocraţii romane; coroane pe măsura capului ei, adică a faptelor ei.

Filosoful reacţionă imediat continuând sentenţios şi cu subînţeles:

— Această femeie imorală, perfidă, crudă, ipocrită, lacomă, vicleană, îngâmfata, invidioasă, ambiţioasă, egoistă şi absurdă prin despotismul ei... Aşa îţi place? — o întrebă el sarcastic.

— Aşa mai merge – răspunse Paulina făcându-se că nu pricepe – Noroc că aceste epitete se potrivesc numai unei restrânse categorii de femei, creaţie a „rafinamentului" nobilimii romane. Altfel, mi-ar fi ruşine, după o astfel de prezentare, să mă numesc femeie romană. Bine că acest rafinament n-a coborât şi în rândul familiilor mai modeste şi că femeile cultivatorilor de pământ sau ale plebeilor din cetăţile noastre continuă să se ocupe de creşterea copiilor în spiritul frumoaselor moravuri strămoşeşti păstrând astfel nealterate virtuţile prin care poporul roman s-a impus lumii întregi,

— Bravo, bravo!... — izbucni entuziasmat Seneca. Vrednică soţie de filosof stoic!

— Şi elevă în acelaşi timp.

— Aş vrea totuşi să adaug că, deşi nu sunt un susţinător al aristocraţiei romane, după cum ştii, nu socotesc portretul făcut împărătesei ca fiind o caracterizare a întregii nobilimi. Cazuri ca ale Messalfnei,

Agrippinei „ sau Poppaeei sktt cazuri izolate pe care, fără să greşesc, le-aş putea numi anormale. Deci să nu exagerăm în judecăţile noastre de valoare, cu toate că înalta societate se află într-un declin moral destul de evident. Şi acum să revin la povestea vieţii Agrippinei. La *22* de ani ea fusese obligată să se căsătorească. Era ordin, iar ordinul îl dăduse împăratul Tiberius, speriat de viaţa destrăbălată pe care o ducea nepoata lui. Pe lista numeroşilor amanţi se afla şi vărul ei Aemilius Lepidus şi chiar fratele ei, Caligula, după cum spuneau gurile rele.

— Tu nu erai pe listă?

— încă nu, dacă vrei neapărat sa ştii – răspunse glumeţ Seneca– [60] Soţul care-i fusese impus era un patrician, pe nume Cnaeus Domitius Ahenobarbus[61], un om cam tot atât de „moral" ca şi frumoasa lui soţie; destrăbălat, beţiv şi necinstit, ca toţi din familia sa. De aceea se spunea despre el că avea barba de aramă, obrazul de fier şi inima de plumb. în iarna anului 37 Agrippina aducea pe lume un copil. însuşi tatăl acestuia, cunoscându-se pe el aşa de bine, la fel de bine şi pe soţia sa, spunea că din ei doi nu se poate naşte decât ceva oribil, un fel de dezastru al poporului roman. Acest „ceva oribil" nu era altul decât Nero. Acum, când l-am scăpat total din mână, îmi dau seama câtă dreptate avea părintele acestui „dezastru". într-un timp mai circula şi zvonul că tatăl adevărat al lui Nero ar fi fost Caligula, dar părul şi faţa roşcată ale copilului erau ale Ahenobarbilor. Nu după multă vreme Agrippina rămânea văduvă: soţul murise de hidropizie ^ Nero nu avea decât vreo doi ani. Ambiţioasa mamă urmărea încă de atunci să pregătească drumul fiului său spre tronul imperiului. De aceea trecu la o viaţă de austeritate demnă de vechea societate romană. Dar totul era numai de ochii lumii, în vreme ce realitatea era alta.

60? Om nou, care nu era de origină aristocratică.

61 Barbă de aramă.

— S-auzim realitatea şi... trece-te pe listă cât mai neîntârziat!

— Nu mă trec pe nicio listă, fiindcă ne-am înţeles la început că trecem peste asta, mai ales că povestesc viaţa Agrippinei, nu a mea.

— Aici e aici! Povestirea ar fi trunchiată dacă nu am legaviaţa ei de a ta, măcar pentru o perioadă. Aşadar... pe listă cu tine!...

Filosoful se supuse şi se trecu, mai pe ocolite, pe listă:

— Ascensiunea mea nu a fost deloc uşoară. Vorbesc de ascensiunea mea în cariera civică.

— Binevenită completarea. Altfel m-aş fi gândit la ascensiunea ta în cariera de curtezan.

— E binevenită, deoarece fără o ascensiune politică, în cariera civică, nu puteam să ajung la cealaltă ascensiune, la care, ca femeie, la fel ca toate celelalte, te gândoşti neîntrerupt – o apostrofă Seneca – Deci cam pe vremea când Agrippina se căsătorea cu Ahenobarbus, eu ocupasem demnitatea de *quaestor*. După încheierea mandatului intrasem din oficiu în senat. Nu mi-a fost deloc uşor, cum spuneam, deoarece nu eram fiu de senator, ci făceam parte doar din ordinul cavalerilor, fiind socotit un *homo ntivus* *. Dar prin întinsele relaţii ale familiei mele la curte am reuşit să mă ridic. Am început să mă remarc ca avocat şi orator. E perioada când am început să mă afirm şi ca adept al filosofiei stoice. Meseria de avocat mi-aducea mulţi bani, pe care îi înmulţeam dându-i cu împrumut. Deci la averea ce moştenisem. încep să se adauge alte sume destul de însemnate. Apoi rni-am cumpărat şi câteva mari latifundii în Egipt, unde, după cum ştii. trăisem când eram tânăr aproape zece ani. Pe vremea aceea mă îndrăgostisem de valea Nilului pe care o străbătusem în lung şi în lat cunoscând oamenii şi obiceiurile de acolo. Nu mi-a fost greu s-o fac în calitatea mea de nepot al guvernatorului.

— Atunci probabil ai scris lucrarea aceea...

— Exact: *De situ et sacris Aegyptiorum* [62]. Această lucrare cuprinde...

— Am citit-o şi mi-a plăcut foarte mult – îl întrerupse tânăra soţie, adăugind: Sper că nu-mi vei ţine acum o prelegere despre aşezările şi ceremoniile religioase ale egiptenilor. Spun aceasta fiindcă am impresia că un filosof cu mare experienţă încearcă să mă plimbe pe alte continente scoţându-mă voit din Roma, Să nu ne îndepărtăm de Cetate, aşadar...

— Nu ne îndepărtăm deloc. Nu vezi cum mai îndeamnă vizitiul caii? Peste puţin timp ne vom destinde trupurile „în aburii termei noastre-de acasă. De-abia aştept. Şi când te gândeşti că sunt popoare care nu cunosc binefacerile fermelor. Sudaţia, draga mea...

— Vrei să nu mai asuzi atâta sforţându-te să măplimbi acum pe la popoarele care nu au nicio legătură cu, Agrippina şi cu tine? Fără drumuri ocolite!

— Bine, bine, văd că nu am altă cale de urmat – zise Cordubanul dezamăgit că nu-şi putea amăgi cu vorba soţia, după care continuă: Pe neaşteptate, Caligula, ajuns împărat, semnează ordinul de exil al sorei lui trimiţând-o în insula Pontia, la vreo 50 de mile de coasta Campaniei. Agrippina era acuzată, printre altele, de legături tainice cu un băieţandru, pe nume Sofonius Tigellinus care s-a ridicat mai târziu datorită influenţei ei, Pe vremea aceea era un obscur pescar şi crescător de cai din Sicilia, dar băiat frumos şi voinic.

— Tocmai pe gustul ei. De fapt, dacă te privesc şi pe tine, îmi dau seama că împărăteasa avea gusturi alese...

— Te. rog, te rog! Fără aluzii la fizicul meu. Ştii că îa un bărbat contează virtuţile, nu fizicul.

— într-adevăr, ai tu virtuţile tale cu ajutorul că roia ai reuşit să cucereşti atâtea femei frumoase – zise Paulina recunoscând astfel că filosoful nu era chiar aşa de

62 Monografia geografică şi etnografică a Egiptului

atrăgător ca fizic.

— Eu nu am vrut în viaţa mea să cuceresc deeit o singură femeie frumoasă: aceea care stă acum lângă mine – spuse Cordubanul după care continuă: Exilul Agrippinei e-a produs în anul 39, exact acum două decenii.

— Iartă-mă că te întrerup din nou, dar ştiu că eu sunt singura care am voie s-o fac – spuse Paulina foindu-se cam nervoasă lângă el – Sunt impresionată de amănuntele pi de datele atât de exacte pe care ţi le aminteşti despre împărăteasa-mamă, fiică, strănepoată, nepoată, eât şi despre amanţii ei veri, fraţi, pescari, împăraţi, senatori, cavaleri... şi...

—...Filosofi!...' Ce mai ocolim atât! Să ştii că de data aceasta chiar m-am Supărat, fiindcă văd că nu încetezi cu aceste răutăţi. Măcar dacă ai face-o din gelozie, adică din dragoste faţă de mine, întrucât una o implică pe cealaltă. Înţeleg dacă ar fi existat ceva între mine şi ea în vremea despre care povestesc. Absolut nimic!

— Absolut nimic! — repetă Paulina neîncrezătoare şi continuă: Am auzit vorbihdu-se la întâlnirile noastre literaro-filosofice de nişte cercuri vicioase. Mi se pare că tu te învârteşti acum în jurul unui astfel de cerc – îl ironiza ea – Nu s-ar mai numi gelozie, dacă ea nu ar vedea şi acel „absolut nimic', adică şi ceea ce nu există. Nu ştiu dacă mă înţelegi.

— De unde! Cum să te înţeleg? Eu înţeleg numai că nu te înţeleg. E tare complicată filosof ia! — răspunse marele gânditor al secolului – Cine m-o fi pus să te iau cu mine în cercul meu!? Femei filosofând!... La tors fuiorul cu voi, nu la filosofie!..:

— Te-ai supărat chiar aşa de rău?

— Nu chiar aşa de rău, dar suficient pentru a-mi pieri pofta de a mai continua povestea. Aşa încât, dacă vrei, să vorbim despre altceva. Nu înainte însă de a-ţi spune că eu sunt fiul tatălui meu Marcus Annaeus Seneca...

— Foarte interesant! Eşti chiar fiul tatălui tău?!

— Nu vrei să încerci să taci? Mai bine ascultă.

— Ştiu, ştiu: „Să asculţi de zece ori şi să vorbeşti o dată,”.

— Chiar deloc, dacă se poate.

— Dar după cum vezi, nu se poate. Soţul meu iubit mi-a spus că „limba e spada femeii şi ea n-o poate lăsa să ruginească”.

— Da, da, cunosc. Cunosc şi proverbul şi pe soţul tău iubit, dar mai ales „respectat” – o întrerupse bătrânul filosof apăsat – Aşadar, ca să înţelegi cum de-mi amintesc aşa de bine unele amănunte, vreau să-ţi spun că eu sunt fiul celui care, cu o extraordinară memorie, putea să repete aproape două mii de cuvinte, chiar în ordinea în care le citise, ori le auziserostindu-se.

— Ce memorie prodigioasă! — se miră sincer Paulina, apoi tăcu, amintindu-şi de aluzia la respectul ce âr fi trebuit să i-l poarte. „Cred că are dreptate – îşi zise ea – Am mers prea departe cu insistenţele şi insinuările mele. E mai bine să renunţ,”

Dacă ar fi, continuat să insiste, Seneca s-ar fi încăpăţânat poate şi nu ar mai fi povestit. Dar tocmai tăcerea ei îl făcu, pe acest om veşnic contrazis în dezordonatele lui impulsuri interioare, să reia, după o pauză, firul povestirii întrerupt de atâtea ori:

— Venirea pe tron a lui Claudius, în urma asasinării lui Caligula, pune capăt exilului Agrippinei... Nu mai ţin minte în „ce an s-a întâmplat... dar să zicem... în anul 41! — spuse insinuant Seneca – Exilul fusese urmat de confiscarea averii. Cunoscând foarte bine marea putere a banului, de care avea atâta nevoie pentru îndeplinirea planului său, ea insistă pe lângă Claudius şi reuşi să i se restituie averea. Apoi, puse ochii pe patricianul Passenius Crispus, un nobil foarte bogat. Folosindu-se de toate farmecele pe care le avea, îl păpăci în aşa măsură, încât acesta îşi părăsi soţia şi se căsători cu ea. Eu eram unul din cei mai buni prieteni ai lui Crispus. Era un om paşnic şi

fără duşmani. De aceea am rămas uluit când am aflat, la scurt timp după căsătorie, că fusese otrăvit. Împrejurările misterioase în care murise, cât şi faptul că frumoasa lui soţie se îngrijise încă din timpul vieţii soţului să-şi asigure un testament prin care îi moştenea întreaga avere, a dus la bănuiala că Agrippina însăşi ar fi fost autoarea morţii lui.

— Deci bunul tău prieten a fost prima ei victimă – nu se putu abţine Paulina.

— Aşa s-ar crede – spuse fără convingere filosoful – în acea vreme le-am cunoscut pe cele două surori: Iulia Agrippina şi Iulia Livilla.

— în sfârşit ne apropiem…'

— Crezi? Din contră, ne depărtăm. Ascultă numai! După ce trăisem în mare primejdie în ultimii vreo doi ani ai stăpânirii lui Caligula, ce-mi pusese gând rău, odată cu moartea lui, Fortuna mi-a zâmbit din nou. Claudius, noul împărat, care totdeauna fusese ignorat şi dispreţuit de Caligula, ca şi de cei din anturajul acestuia, se arătă binevoitor cu cei asupriţi de vechea conducere, adică de cei care-l persecutaseră şi pe el. în atari condiţii, după o perioadă de retragere prudentă din viaţa politică, în timpul lui Caligula, am început din nou să mă ridic. Urmăream să devin *praetor*, înaltă demnitate care mi-ar fi asigurat un loc de frunte în senat, putând să devin astfel unul dintre cei mai importanţi oameni politici ai Romei.

— Cum ai şi devenit.

— Acum, dar nu atunci. Ascultă-mă răbdătoare, că mult nu mai avem şi ajungem acasă. Aşadar mi-am reluat activităţile din trecut intrând din nou în cercurile politice şi culturale ale vremii. Ţie pot să-ţi.spun, fără a însemna o lăudăroşenie care să mă scadă în ochii tăi, că în Scurt timp devenisem răsfăţatul nobilimii romane. în ascensiunea mea era normal să caut a dezvolta unele legături cu personalităţi ale curţii. Agrippina şi sora ei, Livilla, mă solicitau să particip la cercul lor literar. Uneori luam pafte şi la banchetele organizate de Livilla.

— Sunt surprinsă totuşi că tu, adept fervent al unei morale atât de austere, de sobre, ai putut să te împrieteneşti cu ucigaşa bunului tău prieten Crispus şi cu sora ucigaşei.

— Să nu fii surprinsă, şi iată de ce. în primul rând, Agrippina fusese doar bănuită că şi-ar fi ucis soţul, din cauza unor coincidenţe. Una dintre ele, după cum spuneam, era cunoscuta ei lăcomie după înavuţire şi testamentul lăsat de soţul ei. Dar să lăsăm aceasta. Prietenia mea cu

Agrippina era o consecinţă firească a faptului că amândoi fusesem persecutaţi de Caligula; eu pe marginea prăpăstiei, ea, chiar în prăpastie, adică, aruncată în exil. Se creează un fel de atracţie între oamenii care au ceva comun, mai ales între cei care au trecut prin aceleaşi vicisitudini.

— Am înţeles. Atracţie! E perfect argumentat... Să mergem mai departe, că, vorba ta, acum intrăm în Roma. N-am să te mai întrerup.

— Poţi s-o faci – zise-el sarcastic – Eu sunt obişnuit cu această diatribă acceptată de stoicieni, în care auditoriul intervine prin întrebări pe timpul desfăşurării expunerii pentru elucidarea unor aspecte mai puţin înţelese de neiniţiaţi... Viaţa mea a fost un permanent urcuş şi coborâş. Ridicat pe vremea lui Tiberius, scufundat pe vremea lui Caligula, ridicat şi scufundat pe vremea lui Claudius, şi iarăşi ridicat, acum, în vremea lui Nero. Confruntat cu atâtea răsturnări de situaţie, nu pot, acum, în culmea ascensiunii, să-mi opresc gândul de la coborâşul, de la căderea ce va urma în mod fatal. Atunci eram mai tânăr, cu speranţele nealterate şi cu forţa necesară pentru a o lua din nou de la cap. Acum însă...

Filosoful tăcu. Oftă obosit. Avea şi de ce fi obosit după o asemenea frământată viaţă. Paulina îi respectă trista tăcere. Cordubanul parcă presimţea următorul inevitabil şi fatal coborâş. Ultimul!

— Ţi-am spus toate acestea, pentru că în timp ce mă credeam mai stăpân ca oricând pe poziţie, nenorocirea pândea la uşa gloriei mele. După ploaie, vreme bună; după soare, furtună. încă din timpul vieţii lui Caligula începusem să scriu o lucrare pe care o intitulasem *De ira* * şi pe care ai citit-o şi tu. La începutul stăpânirii lui Claudius terminasem acest dialog adresat fratelui meu mai mare, Novatus. Eram încântat de lucrare, de fapt ca orice autor, şi speram într-un mace succes. Credeajn aceasta, întrucât ea constituia o critică aspră la adresa lui Caligula şi a cruzimii pe care eu o explicam ca o consecinţă a mâniei izbucnite sub o formă extrem de neobişnuită. Lucrarea constituia în acelaşi timp şi un avertisment dat noii conduceri, avertlsment de o manieră însă destul de voalată. Era ca o recomandare pe care o făceam cu scopul ca ororile din trecut să nu se mai repete. Contestând deci politica de teroare din trecut, eram sigur de aprobarea cercurilor celor mai largi, de aprobarea aristocraţiei romane şi chiar a împăratului în funcţie. Dar m-am înşelat. Claudius, departe de a restaura politica regimului augustele, a fost iritat de dizârtaţia mea asupra defectelor gravé ale precursorului său şi mai ales, cred eu, de Sfaturile, de avertismentul pe care i-l dădeam indirect, Dar dacă numai în această iritare a împăratului s-ar fi ascuns primejdia ce mă pândea, poate că nenorocirea din spatele uşii ar fi înţepenit acolo neputincioasă încă multă vreme, Numai că, aşa cum în cele mai multe din marile probleme ale vieţii, mai ales cele cu dâznedământ tragic, se află amestecul tind femei, şi de data aceasta nenorocirea a fost declanşată de unele abiie ihtrxgi ale femeilor. Agi'âppiâia şi pvUla erau mereu în anturajul unchiului lor Claudius. Ou intuiţia şi presentimentul specific femeii, MessaSina, soţia împăratului, simţea că nepoatele ascundeau în ele o primejdie ameninţătoare. Şi ea nu se înşela deloc. Messajjna a folosit ocazia pe care chiar eu i-o dădusem prin nemulţumirea ce stârnisëm în mintea lui Claudius ou

„mânioasa” mea lucrare *De ţra*. Urmărind să lovească în nepoate, ea m-a implicat într-un grav proces de adulter înscenat împotriva mea şi a Livillei. Claudius atât a aşteptat. Toată influenţa şi trecerea de care ne bucuram noi, cei doi împricinaţi, a fost zadarnică. După trei zile de dezbateri în senat a „odioasei” mele fapte, în care timp „prietenii*' mei cereau nici măi mult, nici mai puţin, să fiu condamnat la moarte, am scăpat numai cu trimiterea mea în *relegatio*, deci cu confis^ carea unei jumătăţi din frumuşica mea avere. Aşa am ajuns pe insula Corsâca, unde am rămas aproape zece ani. Şi cum o nenorocire nu vine niciodată singură, în această vreme mi-am pierdut şi tatăl şi soţia şi fiul.

Dkitr-un respect profund pe care-l avea faţă de soţul ei, deşi. la suprafaţă nu părea, Paulina nu mai îndrăzni să-l readucă la subiect. Îl lăsă să-şi depene mai mult amintirile despre viaţa lui decât despre a Agrippinei, Filosoful însă îşi dădu seama că alunecase din nou pe alte tărâmuri, de data aceasta fără să vrea. Adunându-şi gândurile spuse după o mică pauză:

— Dar să revenim. »

— Te rog să povesteşti ce vrei şi despre cine vrei. Ar dori mulţi să te asculte vorbind, indiferent despre ce subiect, iar eu sunt cu atât mai încintată, când îmi vorbeşti despre prppria-ţi viaţă – spuse Paulina împăciuitoare şi mai puţin pornită să afle întâmplările cu incidenţe erotice ale soţului.

— În calea Messalinei mai rămăsese Agrippina. Duşmănia dintre ele era în clocot. Dar strănepoata iui Augustus ştia să se ferească. Ducea acum o viaţă retrasă, se ocupa îndeaproape de creşterea fiului ei şi aştepta noi schimbări. A aşteptat cam multişor. De-abia în anul 48, când e ucisă Messalina, situaţia se schimbă. Eu reuşesc în anul următor să mă întorc din Corsica, iar ea se apropie mai mult de palat. Auzind de moartea Messalinei, Agrippina, cu Nero de mână, fu prima care se grăbi să-l

consoleze pe împărat. Prietenia noastră... sau cum vrei s-o numeşti, se menţine. Un alt duşman comun ne apropiase: Messalina. Numai că de data aceasta Agrippina fusese pe marginea prâpastiei, iar eu în adâncul ei, în exil. Consolidându-şi poziţia la palat, reuşise a-l logodi pe Nero cu Octavia, fiica lui C'âaodius. Dacă reuşea să-l îndepărteze şi pe Britannieus, fiul lui Claudius, căsătoria băiatului cu Octavia îi asigura acestuia succesiunea la tron. în timp ce liberţii din anturajul împăratului se străduiau să-i găsească o nouă soţie, Pallas, amantul secret al Agrippinei, o prezentă pe aceasta ca fiind cea mai potrivită soţie ce trebuia să ducă mai departe, alături de împărat, strălucirea caesarâlor. Paralel, nepoata îşi îmbrăţişa şi săruta unchiul... ca pe o rudă scoţându-şi în evidenţă frumuseţea şi farmecele. O căsătorie însă între unchi şi nepoată însemna un grav incest. Dar Lucius Vitellius trecu prin senat un decret prin care se aproba, „în interesul întregii lumi", această, legătură, Agrippina ajunge împărătească! De acum înainte încep răsturnările în stat. Totul trebuia să se supună acestei femei tiranice şi trufaşe. Pretindea că, întrucât strămoşii ei erau creatorii imperiului, avea şi ea dreptul de a participa la conducere. Dintr-o ambiţie nestăvilită de dominaţie,,şe strădui şi obţinu titlul de *Augusta*. începu să ia parte la audienţele şi ceremoniile oficiale, stând lângă tronul împăratului. Portretele îi apar imprimate pe monede. Cei care îndrăzneau să stea în calea planurilor ei dinastice, erau pur şi simplu lichidaţi. Narcissus, omul de încredere al Caesarului, intră repede în conflict cu împărăteasa, deşi ea ar fi trebuit să-i fie recunoscătoare că datorită lui, cel ce dăduse ordin să fie ucisă Messalina, ajunsese acum în culmea gloriei. Însă Agrippina nu uita că, în timp ce Pallas o susţinuse pe ea ca viitoare soţie a lui Claudius, Narcissus o sprijinise pe Aelia Paetina din familia Tuberonilor ai cărei membri descindeau din Scipio Africanus. Paetina fusese mai înainte soţia împăratului cu care avea şi o fiică, pe

Antonia, iar Narcissus încerca să demonstreze că ea era o femeie cu care se deprinsese deja Claudius şi, în afară de aceasta, ea nici nu ar fi privit cu ochi haini de mamă vitregă pe Britannicus şi Octavia, rudele cele mai apropiate ale propriilor săi copii. Dar în anul 50, cu toate încercările lui Narcissus de a se opune, Agrippina reuşi, sprijinită de Pallas, să obţină adoptarea lui Nero de către Claudius. Fiul ei se afla acum pe picior de egalitate cu Britannicus căruia perfida împărătească căuta pe toate căile acum să-i scadă popularitatea. împărţea bani în stânga şi în dreapta, îi îndepărtă profesorii ce-l instruiau, ba mai mult, reuşi să-i destituie şi pe cei doi prefecţi ai pretorienilor, oameni foarte influenţi şi ataşaţi cauzei lui Britannicus. în locul lor a fost numit Afranius Burrus, pe care l-ai întâlnit aseară la Sempronius. Numai Narcissus mai îndrăznea să-l apere pe micul prinţ lăsat intenţionat în umbră de Agrippina. îl îmbrăţişa cu căldură şi-i ruga pe zei să-l ajute să crească mare, să-i alunge pe vrăjmaşii tatălui său, gândindu-se desigur la Agrippina pe care o ponegrea în tot felul în legătură cu setea ei nestinsă de a stăpâni şi conduce. Singurul obstacol mai serios din calea lui Nero către tronul imperial mai rămăsese Claudius. Agrippina a trebuit să mai aştepte vreo trei ani. Câinele credincios al împăratului, Narcissus, era la post. Dar când, bolnav şi obosit, plecă să-şi trateze guta în staţiunea Sinuessa, Agrippina, profitând de această ocazie, îi ceru Locustei, femeie meşteră la otrăvuri, să-i pregătească una dintre cele mai puternice, pe care i-o dădu apoi eunucului Halotus spre a o turna în mâncarea lui Claudius. Eunucul execută porunca. împăratul, ori fiindcă băuse peste măsură, ori fiindcă mâncase prea cu poftă ciupercile care îi plăceau aşa de mult, în loc să moară, deşi acestea fuseseră unse cu otravă, îşi deşertă pântecele simţindu-se mai uşurat. Agrippina însă nu se putea opri acum, când, cuprinsă de groază, se gândea la ce ar putea urma. Aşadar, îl chemă în-grabă pe medicul Xenophon, pe care şi-l făcuse

de mult complice. Se spune că acesta, sub motiv că l-ar fi ajutat pe Claudius să dea afară tot răul din el, îi vârî în gât o pană muiată într-o otravă fulgerătoare care-l trimise imediat peste apele Styxului.

— A doua crimă a împărătesei.

— A noua, poate!

— Iar tu continuai şă fii prietenul ucigaşei.

— Trebuie să înţelegi că datorită în mare măsură Agrippinei reuşisem a mă înapoia din Corsica. Deşi doream să fiu lăsat în pace, departe de frământările politice, deşi nu mai vroiam să mă las amăgit de simple schimbări politice, care, după cum ai văzut, mi-aduseseră destule necazuri, nu am putut totuşi să resping oferta făcută cu multă insistenţă de Agrippina pentru a ocupa funcţia de preceptor a lui Nero. Mama ţinea foarte mult ca băiatul să fie bine instruit în vederea conducerii imperiului. Firea mea schimbătoare şi ambiţioasă nu a putut rezista noilor perspective pe care mi le oferea Agrippina ce mă asigura că sub protecţia ei nu mi se va mai întâmpla nica o nenorocire. Iată-mă deci, datorită în bună parte ei, ajuns pretor în anul 50, intrând din nou în viaţa publică, reluându-mi preocupările filosofice şi literare şi păstrând prietenia cu Agrippina.

Deşi voia să lase impresia că în această povestire el îşi deschisese sufletul faţă de Paulina, Seneca ocolea totuşi să spună cum că odată cu această nouă ascensiune devenise, după părăsirea Livillei, atnantul Agrippinei. Paulina ştiuse despre această legătură din ziua când se căsătorise cu el, dar ar fi vrut să audă confirmarea din gura lui. De aceea mai încercă o dată:

— Aşadar întâi „prieten” cu una dintre surori, apoi cu a doua. Noroc că Germanicus nu avusese decât două fete.

Filosoful tăcu. Ştia el ce bine e să taci la momentul oportun!

— ŞI tăcerea e un răspuns – îl scormoni Paulina.

Soţul continua să tacă. Tăcu şi soţia resemnându-se.

— 1 împărăteasa, fiindcă despre istoria vieţii ei am fost întrebat – zise Seneca într-un târziu – îşi atinse primul ei mare ţel: Nero ajunge împărat în anul 54.

Cu această punere la punct, după ce înţelese că Paulina renunţase a-l mai sâcâi, Cordubanul continuă mulţumit că trecuse faoptil. De fapt se apropiase şi de vremea când relaţiile dintre el şi Agrippina se răciseră foarte mult. între timp se căsătorise cu tinăra Paulina. Povesti mai departe:

— Dar nici acum, când Nero, având doar 17 ani, devenise stăpânul lumii, Agrippina nu-şi putea stăvili pornirea de a se substitui împărătului, de a conduce terorizându-i pe cei din jur. Imi amintesc cum odată se anunţase vizita unor diplomaţi armeni. Nero se pregătea să-i primească ocupându-şi locul pe estradă. Agrippina se îndreptă şi ea în aceeaşi direcţie pentru a lua loc lângă el. Noroc că mi-a dat în gând să intervin. I-am şoptit repede lui Nero să-i iasă în întâmpinare şi s-o îndepărteze discret. în felul acesta s-a evitat o penibilă situaţie ce ar fi fost creată de heObişnuita intervenţie a unei femei în treburile statului. Eu, împreună cu Burrus, ajunsesem în acest timp principalii consilieri ai tânărului vlăstar împărătesc. La început Nero părea să accepte împărţirea puterii cu mama lui, căreia îi recunoştea meritul de a-l fi suit pe tron. Mersese până acolo că apărea în public cu Agrippina în aceeaşi lectică. Este adevărat că ea n-a îndrăznit să-l urmeze în curie[63] şi nici nu putea merge până acolo încât să pretindă a conduce singură treburile imensului nostru impesriu. A acceptat deci colaborarea cu mine şi cu Burrus, care aveam un puternic ascendent asupra lui Nero.

De ce oare Senca, om de aşa vastă cultură, avea o asemenea părere despre intervenţia femeii în treburile statului? Pentru că, deşi trecuseră câteva secole de când Roma republicană, trăind sub semnul dominaţiei absolute

63 Locul de adunare al senatului.

a Cetăţii şi a-puterii bărbatului, socotea femeia ca fiind sexul neputiueios, nici acum, în puriu ea nu avea p soartă mai bună. Deşi se scurseseră mai multe secole de când femeia trebuia să se supună autorităţii absolute" întruchipate de *pater familias*, care era şeful religios al familiei.şi stăpânul femeii şi al copiilor, asupra cărora avea drept de viaţă şi de moarte, nici acum, în primul secol al erei noastre, nu i se recunoştea capacitatea juridică. Totuşi, femeia din timpul imperiului eâştigase. unele drepturi, Ea avea libertatea de a se instrui – ne referim desigur la femeia din clasa dominantă -* putea să-şi educe copiii, putea să se elibereze de autoritatea lui *pater*, *familias*, pr'intr-o' căsătorie *sine -manu*,:de asemenea avea dreptul să moştenească prin testament, să primească o parte din averea soţului, îi era îngăduit să refuze bărbatul ales de tată, putea divorţa. Femeia romană â-a văzut astfel eliberată de tutela bărbaţilor din familie, ceea nu i-a dat însă dreptul de a participa la viaţa Cetăţii, Deşi uneori putea să acţioneze pe baza unei procuri, prin intermediul bărbaţilor, în general ea nu putea ii exercite din plin nicio activitate socială şi cu atât mai mult politică. Fiind socotită în afara frământărilor7 sociale ale Cetăţii şi exclusă din viaţa politică, părea absurdă veleitatea unei femei de a participa la conducerea treburilor statului, chiar dacă era strănepoată de împărat, nepoată de împărat, soră de împărat, soţie de împărat şi mamă de împărat, cum avea privilegiul de a fi Agrippina, Iată de ce gândea astfel filosoful care continuă să depene mai de-= parte firul amintirilor din vremea când fusese mentorul spiritual al lui Nero:

— în primii cinci ani de stăpânire, tânăruî împărat, cu sprijinul meu şi al lui Buírus, a condus treburile statului în aşa fel încât îşi căpătase o mare popularitate. El colabora sincer cu senatul, încerca să limiteze rolul liberţilor intriganţi şi abuzivi, pedepsea cu asprime funcţionarii corupţi şi acorda numeroase credite publice. Prin

distribuţii da bani şi alimente celor săraci, prin. jocurile de circ şi reprezentări teatrale, tânărul caesar era din ce în ce mai îndrăgit de popor. în acest timp însă, Agrippina, pontinuând să~l tuteleze pe împărat, dorea să i se acorde o mai mare importanţă. Burrus şi cu mine, pentru a n-o întărită, căutam într-un fel să colaborăm cu ea. Dar cu timpul, autoî-itatea despotică mereu creseândă a împărăteşti devenise de nesuportat. în vremea aceasta Nero se îndrăgosteşte de o tânără sclavă adusă din Asia Mică, pe nume Acte, frumoasă, modestă şi care făcuse pentru stăpânul ei o mare pasiune. împăratul o iubea aşa de mult, încât intenţiona să-şi repudieze soţia, pe Octavia, şi s-o ia în căsătorie pe micuţa sclavă. Deşi l-am sfătuit pe Nero să renunţe la nebunească idee, i-am încurajat pe de altă parte această legătură, atât eu cât şi Burrus.

— Deşi atât Burrus, dar mai ales tu – adăugă Paulina – eraţi adepţii unor principii austere.

— Aşa e, dat din nenorocire nu am găsit altă cale de a combate influenţa Agrippinei. Aceasta începu să ne acuze, aducându-ne tot felul de insulte, că acoperim şi tolerăm pornirea fiului ei. Cuprinsă de furie, se plângea peste tot că a ajuns să aibă ca rivală o sclavă. încercările ei de a o incita pe Octavia împotriva lui Nero, cât şi nesfârşitele reproşuri pe care i le făcea împăratului, l-au făcut pe acesta să se îndepărteze treptat de ea. în cele din urmă, Agrippina, dându-şi seama că nu va reuşi prin ameninţări şi insulte, a căutat o împăcare, dar era prea târziu. Atât aurul pe care i-l oferea fiului, cât şi mângâierile incestuoase, despre care ai auzit vorbindu-se, s-au dovedit zadarnice. Nero spunea: „Mai bine renunţ la imperiu decât să suport mai departe dominaţia ei.” în această situaţie am reuşit o primă lovitură împotriva împărătesei: la sfatul meu, Nero îl destituie pe Pallas, omul de încredere al Agrippinei, singurul care îi susţinea pasiunile politice şi pofta nesăţioasă de stăpânire. în culmea desperării, împărăteasa-mamă se hotărî să

acţioneze. îşi aminti de Britannicus, pe care se străduise cândva să-l îndepărteze de tatăl său şi de palat, începu să-şi amenințe fiul că de fapt Britannicus este adevăratul vlăstar demn de a ocupa tronul împărătesc, că lui îi revine de drept imperiul, nu lui Nero care a fost doar adoptat şi care e un intrus. îşi mai amenințe fiul spunându-i că îl va duce pe nevinovatul copilandru în tabăra pretorienilor şi că le va cere acestora să-i dea ei ascultare şi odraslei fostului împărat, nu lui Burrus, un infirm, şi nici mie, un exilat, care vroiam să conducem imperiul, Burrus cu mâna lui ciungă, iar eu, cu dăscălească mea limbă.

— Câtă neruşinare! — se miră Paulina.

— Văzând primejdia, Nero îl ucide pe Britannicus, cu ajutorul aceleiaşi Locusta pe care Agrippiria o folosise pentru a-l otrăvi pe Claudius.

— Dar Narcissus, care îl iubea şi-l apăra pe nefericitul băiat, n-a putut interveni cu nimic?

— De acolo unde se afla, nu putea să mai intervină. Nu putuse să-l salveze pe Claudius, deşi nu era plecat prea departe, dar acum când se afla tocmai în împărăţia subpământeană.

— Vai mie! Era mort?

— Urmărit mereu de duşmănia Agrippinei, îşi pusese până la urmă capăt zilelor. îşi dădea seamă cât era aceasta de primejdioasă. Nu mai avea atâta putere pentru a lupta contra ei, aşa cum luptase cândva contra Messalinei.

— Să revenim la Britannicus – zise Paulina – Otrăvirea lui a avut loc în anul 55. De ce ţin minte? Fiindcă era la puţin timp după ce noi ne căsătorisem şi orice se zvonea despre tine, de bine sau de rău, mă interesa foarte mult, îţi dai seama. Atunci n-am îndrăznit să te întreb... Se zvonise că tu şi Burrus nu eraţi străini de otrăvirea copilului. Aşa să fi fost?

— Nici eu, nici Burrus nu am ştiut nimic, dar fiindcă nu am putut refuza latifundiile şi palatele victimei pe care caesarul le-a dăruit apropiaţilor săi colaboratori şi pentru

că nicio voce nu s-a ridicat împotriva fratricidului, aceasta a fost socotită ca o complicitate.

Paulina ar fi vrut să-l mai întrebe pe „nevinovatul” soţ cum de găsise el nimerit să-i dedice împăratului, câteva luni mai târziu după săvârşirea crimei,”tratatul său despre *Clemenţă*, prin care îl felicita pe Nero de a nu fi vărsat până atunci nicio picătură de sânge. Renunţă însă, fiindcă în depărtare se întrezăreau zidurile Cetăţii Eterne.

— Agrippina – continuă Cordubanul – înţelese că ultima sa speranţă pierea odată cu Britannicus şi recunoştea speriată, în uciderea acestuia, lecţiile pe care ea însăşi le dăduse fiului ei. Deşi pricepea că de fapt ea era autoarea acestei crime, n-a renunţat la luptă: stringe bani, o aţâţă din nou pe Octavia, atrage prin măguliri şi daruri pe senatori şi centurioni, ca şi cum ar fi vrut să-şi facă o partidă a ei cu. care să-l îndepărteze de pe tron pe propriul său fiu. Văzând aceasta, Nero dă ordin să fie îndepărtată din palat, ii retrage garda personală şi îi fixează domiciliul în afara Romei, fără însă a rupe complet legătura cu ea. Dizgrâţierea împărătesei devine publică. Toţi o părăsesc, doar cu excepţia câtorva matroane rămase credincioase sau rămase în anturajul ei pentru a se putea mai bine bucura, cu acea plăcere specifică femeilor, de umilinţa în care se afla aceasta.

— Oricine s-ar fi bucurat, cunoscând mârşavele fapte ale împărătesei, nu numai nişte femei cu specificile lor plăceri – le luă apărarea suratelor Paulina.

— Ai dreptate. Oricine, chiar şi tu – apoi continuă: Un incident, demn de o curte orientală, veni să agraveze situaţia Agrippinei. Ea avea o prietenă: lulia Silana, soţia lui Silius, amantul Messalinei. Deja căzută în uitare, dar foarte bogată, şi-a dorit şi ea un soţ mai tânăr. Agrippina, doar cu câţiva ani mai tânără ca ea, rămasă şi ea văduvă, găsi impertinentă pretenţia acestei „bătrâne impudice”, după cum o numea, şM interzise căsătoria. Pentru a se răzbuna, Silana, folosindu-se de doi dintre liberţii ei,

Calvisius şi Iturius, lansă zvonul că împărăteasa-mamă,l-ar fi îndemnat la revoltă pe Rubellius Plautus: împăratul va fi ucis, apoi Agrippina se va căsători cu Plautus şi astfel ea va conduce statul satisfăcându-şi cunoscuta ei sete de putere. însă cei doi liberţi nu au îndrăznit să meargă direct la palat, pentru a aduce o acuzaţie atât de gravă, ci au repetat lecţia în faţa lui Atimetus, libertul unei mătuşi a lui Nero, Domitia, duşmancă de moarte a Agrippinei. Atimetus, la rândul lui,, povesti totul comediantului Paris, care avea acces la palat. Acesta ajunse până la Nero în timpul unei petreceri nocturne şi-i aduse vestea la cunoştinţă. Auzind, împăratul se sperie mai întâi şi apoi furios vru să-i ucidă pe toţi începând cu mama sa şi cu Burrus pe care îl învinuia că n-a descoperit complotul ce se urzise. De-abia l-am potolit spunându-i că mai întâi să căutăm dovezile vinovăţiei. Burrus i-a promis că o va ucide pe vinovată cu 'mina lui t are i-a mai rămas zdravănă, dacă nu se va putea disculpa. A doua zi dimineaţa, împreună cu liberţii în cauză şi cu Burrus, ne-am îndreptat spre locuinţa împărătesei. Orgolioasa Agrippina fu obligată să apară în faţa noastră ca acuzată. Ea s-a prezentat, dar, cu aroganţa ei obişnuită, a cerut; să aibă o întrevedere cu Nero. în loc de a cere îridu-

^ HnHnHBHHHHHHHn rare, ea i-a ordonat să fie pedepsiţi toţi cei care o acuzaseră. încă o dată fiul îi dădu ascultare. Silana fu exilată, Calvitius şi Iturius condamnaţi *la.*,*relegatio*, Atimetus, libertul prea zelos, ucis. Numai Paris, la care împăratul ţinea foarte mult, nu suferi nicio pedeapsă.

— Deci mai, avea 'âncă destulă autoritate asupra fiufui său.

— Până anul trecut, când în viaţa Caesarului a apărut Sabina Poppaea şi când lucrurile s-au schimbat. Poppaea, noua metresă a lui Nero, l-a zăpăcit complet cu farmecele ei.'Ambiţioasă cum e, vrea neapărat diadema de împărătească. în calea ei însă există două mari obstacole:

Octavia, &Dţia împăratului şi Agrippâna care, din locul ei de semiexil, continuă cu uneltirile. Acum Nero intenţionează să-şi repudieze soţia. Eu l-am rugat să se mai gândească, fiindcă Octaviei nu i se poate aduce nicio vină. Gărzile pretoriene se vor arăta nemulţumite, iar poporul se va revolta dacă va încerca s-o alunge din palat. Dar se pare că toful e zadarnic, acum, când caesarul se află sub vraja femeii cu părui ca ambra, Poppaea îşi ameninţă iubitul că, dacă nu se căsătoreşte cu ea, va pleca în Hispania, la Otho, fostul ei soţ, Agrippina îşi ameninţă fiul că, dacă se căsătoreşte cu desM- »aţa, îl va îndepărta de pe tron. Care dintre ele va ieşi învingătoaredin această încleştare pe viaţă şi pe moarte? Care dintre aceste două femei, la fel de ambiţioase şi ticăloase, va fi mai puternică? Mă tem că lacrimile metre=. seă vor fi mai tari decât furia marnei,«

Dii lenti, sed certi oindices. SENECA Retorul

23. IŢI MAI AMINTEŞTI DE PRIMA PAROLA?

Libertul Anicetus, comandantul flotei de la Misenum şi fost educator al lui Nero pe timpul copilăriei acestuia, observase că de la un timp împăratul era foarte abătut şi muncit de ginduri negre. El ştia că Agrippina era cauza şi că, vrând să scape de ea, fiul ei se tot frământa cum să facă şi prin ce mijloc să-şi ascundă arma şi crima. Anicetus, care era duşmănit de împărătească şi care la rândul lui o ura de moarte, se hotărî, cu mintea lui gata de a născoci tot felul de fărădelegi, să-şi scoată din încurcătură împăratul.

— Stăpânul meu preaînţelept şi preaputernic, văd cum viaţa îţi este chinuită de această femeie. Pentru a-ţi recăpăta liniştea de care ai atâta nevoie, eu m-am gândit la un mijloc foarte bun de a scăpa de ea.

— Nu ştiu la ce mijloc te-ai gândit şi nici nu ştiu cine ar putea îndeplini cumplita faptă, încât să nu se afle cine a pus-o la cale.

— Cine ar putea-o îndeplini mai bine ca Marea, divine caesar. Marea! Nimeni nu e în stare de întâmplări

neprevăzute în aşa măsură ca Marea care ascunde în adâncul valurilor ei tainele oamenilor. Vânturile şi talazurile mării te vor scăpa de aceea care-ţi chinuieşte sufletul. Dacă ea ar pieri datorită unui naufragiu, nimeni nu ar putea bănui că e vorba de o crimă. Îi vei ridica apoi temple şi altare, pentru a-ţi dovedi dragostea faţă de ea.

— îmi place născocirea ta, dar nu văd cum s-ar putea îndeplini.

— Voi întocmi o corabie în aşa fel încât pe timpul călătoriei să poată fi scufundată uşor de către un om credincios mie. Marele meu stăpân va trebui numai să-şi atragă mama pe această meşteşugită navă. De rest mă ocup eu. în curând se apropie sărbătorile *Quintaría* '7 şi cu această ocazie am aflat că te vei duce în staţiunea Baiae.

?: î!i? s î î:

Agrippina.se aña IcuAntium:

— Mergi şi comunică-i împărătesei că doresc s-o văd – ordonă Nero curierului – Spune-i că fiul înţelege să rabde accesele de mânie, de multe ori îndreptăţită, ale mamei şi că dorind stăvilirea oricăror porniri va fi foarte bucuros s-o întâlnească.

însă, aşa cum se întâmpla de multe ori în acele vremuri, un trădător dezvălui Agrippinei uneltirile care se ţeseau împotriva ei. Ea nu ştia dacă trebuia să dea „sau nu crezare spuselor. în cele din urmă acceptă invitaţia lui Nero, dar, spre orice siguranţă, nu mai călători pe mare cu trirema sa purtată de vâslaşi din flota romană, cum obişnuia, ci plecă spre Baiae într-o trăsură.

împăratul îi ieşi în întâmpinare, o îmbrăţişă „cu toată căldura" şi o luă de mână conducând-o în somptuoasa vilă Bauli, vila lui de la ţară, care se afla în golful dintre promontoriul Misepum şi lacul Lucrinus. Apoi vorbi cu glas mieros:

— Binecuvântată să fie această zi care a adus liniştea şi încrederea ce trebuie să conducă inimile mamei şi fiului ei. Părinţii trebuie să ierte copiilor, iar aceştia să nu uite

cât de mult datorează părinţilor care i-au crescut şi îngrijit cu toată dragostea.

— Mai mult – adăugă Agrippina pe ton de reproş -' unii dintre părinţi şi-au închinat întreaga viaţă măririi şi gloriei fiului lor.

— Cu multă înţelepciune grăâeşti, iar fiul ajuns în culmea măririi şi a gloriei te asigură de întreaga lui recunoştinţă.

Nero se străduia prin verbe dulci să alunge teama din sufletul mamei. O teamă atât ele îndreptăţită! fneonjuâând-o cu toată atenţia se tot frământa cum s-o mai îmbuneze. Se gândi să-i vorbească despre vremurile dud el o diviniza.

— îţi aminteşti cum, de dragul tău convocam senatul la palat, iar pe tine te adăposteam după perdeaua aceea de purpură pentru a putea afla despre tot ce se hotăra cu privire la soarta imperiului?

— îmi amintesc – răspunse Agrâppiria neştiând ce sâ mai creadă.

.— Dar despre prima parolă pe care am. dat-o cohortei de gardă la palat, îţi mai aminteşti?

— Cum să nu – spuse împărăteasa-mamă cuprinsă deodată de melancolia frumoaselor zile din trecut, când fiul ei îi acorda toate onorurile şi întreaga cinstire --,"Celei mai bune mame" suna parola pe care n-o voi uita niciodată – adăugă ea sincer înduioşată.

Mai rămăsese în vreun colţ rătăcit al inimii ei o iărâmă de dragoste maternă?!

Convorbirea dintre mamă şi fiu se prelungi când cu dragoste, când cu seriozitate, în timp ce ospăţul se desfăşura în faţa tuturor, astfel încât să se creadă şi să se răspândească zvonul unei împăcări a stăpânului lumii cu fosta pretendentă la stăpânirea lumii.

„Se înnoptase de mult. În golf se legăna uşor o corabie mai împodobită ca oricare alta din jur. Un om cu o grea misiune aştepta ascuns în pântecele ei.

„Iubitorul” fiu, cu sufletul zbuciumat, îşi conduse într-un târziu mama spre corabie. Oricât de crud ar fi fost el, femeia pe care o conducea plin de atenţie era totuşi mama lui. La despărţire o strânse cu putere în braţe, îi sărută faţa şi ochii dându-şi seama că e ultima oară când o mai vede, când o mai simte la pieptul său. Cine ar putea şti dacă era simplă prefăcătorie, ori adevărat zbucium sufletesc!

Stelele licăreau întrerupându-şi din timp în timp prea- Sndepărtata lor lumină. Corabia se puse în mişcare alunecând uşor pe luciul mării liniştite. Complicea furtună, nicăieri! Parcă zeii anume făcuseră spre a dovedi nelegiuirea ce se pregătea.

Pe puntea luxoasă, Agrippina obosită dormita, în timp ce prietenii ei, Creppereius Gallus şi Acerronia, aşezaţi lângă ea îşi arătau bucuria prin cuvinte pline de afecţiune faţă de împăratul lor care dovedise că dorea împăcarea. De acum înainte împărăteasa-mamă va putea să-şi ia locul meritat lângă fiul ei.

Deodată, o trosnitură puternică fu auzită şi acoperişul cabinei unde se afla Agrippina cu prietenii ei se prăbuşi asupra lor. Creppereius căzu mort pe loc. Cele două femei scăpară fiind ocrotite de tăbliile patului care se dovediră atât de tari, încât au rezistat sub greutatea acoperişului. Zăpăceala cuprinse echipajul din care mulţi nici nu aveau habar despre cele ce se întimplau. Aceştia îi împiedicau pe cei ce ştiau şi care încercau să scufunde corabia. Văzând ¡situaţia, omul iui Anicetus dădu ordin vâsl aşilor să încline vasul într-o parte pentru a-l da la fund. Dar în timp ce unii aplecau vasul într-o parte, alţii îl aplecau în cealaltă parte dind astfel posibilitatea celor două femei, care înţeleseră primejdia, să se arunce în mare. Acerronia face însă imprudenţa să strige după ajutor spunând că ea este Agrippina şi deci să fie salvată mama împăratului. O ploaie de vâsle, prăjini şi alte obiecte bune de aruncat se abătură asupra ei din ordinul unealtei lui

Anicetus, pentru a o „salva” pe împărăteasa-mamă. Ca urmare, Acerronia pieri ucisă, iar Agrippina, deşi nu suflase o vorbă spre a nu fi recunoscută, fu rănită la umăr. Reuşi totuşi să se salveze înotând spre ţărm care nu era prea departe. Apoi, cu barca unui pescar ajunse pe lacul Lucrinus, după care se îndreptă spre casa ei de la ţară.

Agrippinei nu i-a fost greu să priceapă uneltirile fiului său. Văzând primejdia, ea se gândi că cel mai bun lucru era a se preface că nu bănuieşte nimic. De aceea, îl chemă pe Agerinus, libertul său devotat, şi-i porunci să plece pentru a-l anunţa pe Nero.

— Mergi şi dă de ştire fiului meu că prin milostivirea zeilor am scăpat cu viaţă dintr-o mare primejdie. Să nu fie îngrijorat, fiindcă nu m-ara ales decât cu o uşoară, rană la umăr, care în curând se va vindeca. Până atunci am nevoie de odihnă şi. linişte. Qnd naă voi întrema complet, îl voi anrsaaţa să mă viziteze.

— Dar dacă, prefăcându-se alarmat, împăratul va zice că vrea totuşi să te vadă?: -întrebă IffcoM.

— Te ver strădui cu vcwfee meşteşugite să-l ţii dteparte de miros, îi vei spune eâ acum îmi oblojese corpul şi' «raa pun. leacuri ps rana de 3» umăr, incit în starea în care mă aflu nu pot primi pe nimeni.. Mai spuneai să se bucure că zeii cei buni sunt alături de el făcând astfel ea, spre norocul lui,, mama sa să. scape de cumplita năpastă.

Agerim» pliecă fără să bănuiască ce-l aştepta.

împărăteasa,, care şi în aceste clipe de mare primejdie se dovedea stăpânită de aceeaşi lăcomie fără margini, porunci să se caute testamentul Acerronier şi să se pună pecetea pe bunurile acesteia, pentru ea să poată intra în pt> sesia lor.

Nero aştepta nerăbdător vestea: împlinirii crimei ticluite de Anicetes. Dar, spre surprinderea lui, I *s*& aduse. — la eanoştinţă că Agrippina scăpase cu. viaţă şi că acum nu mai avea nicio îndoială asupra făptaşului ce o atrăsese în cursă Cuprins de frică ii chemă numaidecât pe cei doi

mari sfetnici ai lui care, cu înţelepciunea şi experienţa lor, trebuiau să-î ajute să iasă din această încurcătură. Seneca şi Burrus se prezentară.

— Agrippina se pregăteşte să se răzbune – vorbi pierzându-se cu firea împăratul – Mă va învinovăţi ca făptaş al naufragiului în care ea a fost rănită şi prietenii ei ucişi, îşi va înarma sclavii şi va aţiţa ostaşii împotriva mea.

Seneca şi Burrus îl ascultau fără să spună o vorbă.

— De cetăceţi? Cine m-ar putea scoate din acest impas dacă. nu voi, cei mai. iscusiţi slujitori ai mei *1 – şi* pentru a-i trezi din muţenia lor, Nero adăugă: Agrippina va recurge până la urmă la. senat şi la popor pentru a se răzbuna. Doar o ştiţi cât e de pătimaşă şi periculoasă..

Seneca se adresă atunci lui Burrus:

— Nu crezi că în această, gravă situaţie;. în care viaţa, împăratului este: primejduită de Agrippina, ar trebui să dai ordin pretearieniăor tăi s-o ucidă?

— Ostaşii gărzii pretoriene – răspunse Burrus – fiind prea devotaţi casei domnitoare a caesarilor şi aducindu-^i aminte de Germanicus nu vor îndrăzni să săvârşească vreo faptă nelegiuită împotriva fiicei acestuia. Eu cred că Anicetus este cel care ar trebui să termine ceea ce a început. El l-a băgat în încurcătură pe împăratul nostru, tot el să-l scoată.

Anicetus, de faţă la această discuţie, zise neîndrăznind să-l contrazică pe Burrus:

— Deşi nu mă simt. cu nimic vinovat faţă de întorsătura neaşteptată pe care au luat-o lucrurile, este drept ca eu să sfârşesc ce am încqput. Pierind Agrjjjpina va pieri şi primejdia în care fără voie mi-am băgat stăpânul. Cer, deci, slăvite împărat, să-mi încredinţezi mie cinstea de a-ţi salva viaţa. Şi voi face totul pentru a-mi respecta fâgăduiala.

Nero se însemnă şi spuse:

— Grăbeş.te-te şi fă astfel ca vorbele tale să devină neîntârziat fapte. Isprava ta o voi socoti ca un dar foarte

preţios din parte-ţi, Anicetus. Adevărata mea domnie de-abia de azi va începe.. Adună-ţi degrabă slujitorii cei mai credincioşi care să-ţi aducă la îndeplinire poruncile.

Anicetus plecă în fugă pentru a repara ce stricase.

Lui Nero i se aduse la cunoştinţă că Agerinus soseşte cu veşti din partea Agrippinei. împăratul dădu poruncă să fie lăsat să intre. în timp ce crainicul îi transmitea mesajul împărătesei-mame,, caesaruM îi trecu prin minte o nouă mârşăvie: aruncând un pumnal la picioarele lui Agerinus Strigă furios:

— Puneţi-l în lanţuri! Iată arma cu care Agrippina l-a trimis să-mi răpună viaţa.

în iatacul slab luminat o sclavă stătea alături de mama împăratului.. Aceasta părea din ce în ce mai îngrijorată de întârzierea lui Agerinus. Singurătatea Jn care se afla o speria ca o linişte prevestitoare de furtună. în curând se iscă o mare zarvă. Anicetus împreună cu soldaţii săi înconjurară vila Agrippinei şi, trântind la pământ sclavii ce li se aşezară în cale, au pătruns în camera de culcare a împărătesei. Sclava de lâhgă ea dădu să fugă.

— Şi tu mă părăseşti? — îi strigă Agrippina.!

Zărindu-I pe Anicetus însoţit de comandantul de navă, Herculeius şi de centurionul flotei, Obaritus, le spuse încercând să-şi stăpânească teama:

— Dacă aţi venit să-mi faceţi vreo vizită, atunci mergeţi înapoi şi spuneţi împăratului că eu m-am însănătoşit şi doresc să-l văd. Dacă aţi venit însă cu vreun gând criminal, atunci să ştiţi că eu nu voi crede că fiul meu v-a trimis ca să-i ucideţi mama.

Ucigaşii se apropiară de patul ei. Primul care 6 lovi cu un ciomag în cap fu Herculeius. Obaritus trage şi el spada ca s-o răpună. Agrippina, arătându-i pânţecele în care îl purtase pe Nero strigă în desperare:

— Loveşte aici! — şi se prăbuşi apoi doborâtă de nenumărate lovituri.

Chiar în cursul acelei nopţi ea a fost arsă fără obişnuita ceremonie.

Nero a plecat la Neapole, de unde a trimis senatului o epistolă cu următorul conţinut: „Agerinus, unul dintre liberţii cei mai apropiaţi ai Agrippinei, a fost prins cu un pumnal cu care voia să mă ucidă. Ea şi-a pus singură capăt zilelor dându-şi seama de fărădelegea pe care o pregătise”.

împăratul găsise pretextul. Laşitatea şi perfidia nobilimii romane găsiră de asemenea pretextul ce le trebuia pentru a schimba rolurile: mama era aceea care voise să-şi ucidă fiul şi care, desperată în faţa nereuşitei, s-a sinucis...

1Ves&re quid ante quam natum sâs, *acciderit*, *id est semper esse* pue[64].

CICERO

24. NU CAESÂK A SCRIS DE BELLO GALLICO?.

O nouă pasiune care pusese stăpânire pe Nero în ultima vreme, făcuse să i se adauge la porecla de poet şi aceea de *vizitiu*. Apăfând în arenă el participa la alergările de care alături de ceilalţi concurenţi câştigând multe întreceri. Succesele lui se datorau în mare măsură lui Sempronius care îi procura, din renumitele sale grajduri, cele mai bune atelaje pentru alergări. De aceea Nero îşi arăta simpatia faţă de cel ce supraveghea cu grijă Ostia, plămânul prin care respira Roma, nu atât pentru felul exemplar prin Care îşi îndeplinea îndatoririle, cât mai ales pentru minunaţii lui cai.

De mic lui Sempronius îi plăcuse călăria. Dragostea pentru frumoasele animale i-o inspirase tatăl său care îl lua deseori cu el călare. Mai târziu, în castrul de la Lederata, ajunsese vestit călăreţ, motiv în plus pentru a fi iubit şi apreciat de comandantul taberei, el însuşi un îndrăgostit al cavalcadelor. întors, la Roma îşi reluase vechea pasiune. Odată cu dezvoltarea şi rentabilizarea

64 Rămîi de-a pururi copil dacă nu cunoşti ce s-a întîmplat înaintea naşterii tale.

latifundiului crescuse şi numărul cailor care aparţineau celor mai variate şi selecţionate rase.

Cei mai numeroşi şi cei mai apreciaţi erau cappadocienii, care făceau parte din rasa cailor persani numiţi şi nisceeni. Caii cappadocieni, fiind socotiţi printre cei mai buni pentru tracţiune, erau dresaţi spre a participa la alergările de care. Datorită numeroaselor victorii olimpice pe care le repurtaseră, ei erau însemnaţi, marcaţi, printr-o ramură de palmier de unde şi denumirea de *palmatii*. Aveau capul mic, fruntea largă şi plată, cu partea de la urechi la nări dreaptă, ceea ce le dădea un profil rectiliniu. Apofizele orbitale, destul de proeminente, depăşeau planul frunţii; cavitatea ochiului era mare, iar ochii foarte expresivi. Aveau urechi scurte, fine şi drepte, pieptul larg, coapse rotunjite, crupă plină şi coada purtată departe de corp.

În ordinea preferinţei, după cappadocieni, veneau caii spanioli, renumiţi prin viteză şi supleţe. Sempronius se ocupa personal de dresajul lor făcându-i o deosebită plăcere să-i vadă mergând în acea alură de manej numită pas spaniol.

O altă rasă prezentă în grajdurile lui era aceea a cailor sicilieni, lăudaţi şi de către Virgilius în poeziile sale pentru viteza lor, deşi ca aspect nu erau prea frumoşi.

Caii acestor trei rase formau majoritatea hergheliei şi erau dresaţi unii pentru călărie, alţii pentru cursele de care. Sempronius-alegea dintre ei cele mai bune atelaje pentru carele conduse de împărat.

în afara acestor rase mai puteau fi văzuţi în manejul din faţa grajdurilor cai belgiei, thesalieni sau libyenL Aceştia din urmă erau aduşi tocmai din Cirene sau Barca. Puteau fi zăriţi şi caii scyţi, mici şi urâţi, dar foarte iuţi şi rezistenţi putând să stea şi. în iernile cele mai geroase sub cerul liber. Dintre toţi caii Sempronius îi aprecia cel mai mult pe cei din regiunile belgice. După cucerirea acestei regiuni de către romani, caii belgiei au fost introduşi în

Italia şi s-au înmulţit şi răspândit foarte repede. Ei aveau coama şi coada tunse foarte scurt, aşa cum le plăcea romanilor, şi constituiau tipul de cal întâlnit cel mai des pe monedele şi monumentele romane.

Sempronius nu se ocupa cu negoţul de cai, dar pe împăratul Romei nu îndrăznise să-l refuze, când acesta îi ceruse să-i vândă atelajele de care avea nevoie la alergările de care. Cât timp mai dura nebunia lui Nero pentru curse, procuratorul se putea socoti la adăpost de fărădelegile acestuia. îşi vedea aşadar liniştit atât de atribuţiile lui de funcţionar superior, cât şi de acelea de *pater familias*.

O grijă deosebită o' acorda ed;lrucţiei copiilor. Ei îşi, însuşiseră mai de mult cunoştinţele Invâţamântului elementar, de prim grad, iar tatăl se gindea la o nouă formă de instrucţie, superioară.

Cei trei copii îşi aminteau cu strângcre de inimă de vremea acelei „*odiosa cantatio*” 48 când intonau „unu cu unu fac doi şi doi cu doi fac patru”. La început învăţaseră literele alfabetului pe dinafară, fără a le cunoaşte însă şi forma lor. Mai întâi izolate, apoi pronunţate în silabe, până ajungeau la citirea unor cuvinte întregi şi la lectura unui text. Scrisul îl învăţaseră după ce-şi însuşiseră această fază a cititului. Urmase apoi învăţarea numărătorii, folosindu-se în acest scop de mici pietricele ajungând până la greoaiele şi plictisitoarele fracţii duodecimale. Aşa se încheiase prima formă de învăţământ elementar sub supravegherea părinţilor.

S-ar fi părut că, faţă de acele vremuri, cunoştinţele însuşite de către Cornelius şi surorile sale ar fi trebuit să satisfacă pretenţiile epocii. Numai că la Roma, cu aproape trei secole în urmă luase fiinţă şi un învăţământ mai dezvoltat, de grad mediu, desfăşurându-se la început tot în cadrul familiei. Mai tirziu apar şi şcoli publice. Acestea erau urmate îndeobşte de copiii celor înstăriţi, atât băieţi, cât şi fete, sub conducerea unui *grammaticus49*.

Pe poarta masivă a vilei *Fastuosa*, străjuită în permanenţă de un sclav şi imul sau doi eâini fioroşi gata să-l sfişie pe cel nepoftit, îşi făcea apariţia personajul cel mai nesuferit copiilor: *grammaticus*. Acesta era un sclav pe care-l cumpărase Sempronius de la marea Bibliotecă din *Domus Tiberiana* de pe Palatin, înfiinţată, după cum ne arată şi numele, de Tiberius, cel de-al doilea caesar. Dăduse mulţi bani pe acest dascăl, vreo sută de mii de sesterţi, fiindcă Biblioteca renunţase cu greu la el, fiind unul dintre scribii cei mai priceputi şi cei mai culţi pe care îi avea. Deşi de condiţie umilă, fiind sclav, *grammaticus* se bucura de aprecierea multora din scriitorii vremii care îi încredinţau operele lor spre copiere şi multiplicare. În această privinţă el nu se deosebea prea mult de cei cu preocupări identice cu ale lui, dar care erau oameni liberi proveniţi din păturile modeste sau sărace. Sempronius făcuse o bună achiziţie şi nu regreta marea sumă cheltuită pentru educarea şi instrucţia copiilor Iui, mai ales a lui Cornelius.

Grammaticus primise vestea vânzării lui cu destulă indiferenţă; numai stăpânul se schimba, în timp ce el continua să rămână mai departe sclav. Regreta doar că de acum înainte nu va mai avea cu cine să comenteze operele lui Ennius, Virgilius şi Horatius, ori să studieze pe marii oratori şi istorici greci sau latini. îi respecta pe oamenii învăţaţi pentru cultura lor,deşi cei mai mulţi dintre ei, făcând parte din categoria celor bogaţi, erau în acelaşi timp siăpâni şi asupritori a nenumăraţi sclavi. Pentru stăpânii de sclavi nutrea o ură mocnită cu toate că el ajunsese sclav în condiţii cu totul aparte. Astfel, nefiind recunoscut de tatăl său, aşa cum cerea legea, după naştere fusese abandonat într-un anume loc, conform obiceiului din acele vremuri. Ridicat însă de acolo de către un cetăţean liber ajunsese în situaţia de sclav al celui care îl crescuse, aceasta iot pe baza unui obicei al pământului. Mai târziu, murindu-i stăpânul, care era un modest

litterator50, el îi luase locul în încăperea sărăcăcioasă de pe o străduţă din Roma în apropiere de *forum* continuând să-i înveţe pe cei câţiva elevi literele alfabetului. Deşi avea şi el cunoştinţele ce se cereau unui dascăl, nu putuse să-şi practice mult timp meseria de om liber, deoarece, aflându-se că e sclav, statul îi desfiinţase „şcoala” şi-l trimisese ca scrib în biblioteca amintită. Anii trecuseră şi datorită mediului de cultură în care se afla, reuşise să-şi formeze o frumoasă instrucţie invidiată chiar de mulţi cetăţeni de vază.

în mentalitatea aristocraţiei romane orice muncă pentru care se primea salariu era socotită înjositoare, aşa cum era munca de *praeceptor*. El nu se bucura de nicio consideraţie. Dar nu numai pentru aceasta erau trataţi dascălii cu dispreţ, ci şi pentru că ei făceau parte din categoria oamenilor de condiţie modestă provenind din păturile de jos ale populaţiei libere, iar mulţi erau liberţi sau chiar sclavi. Această situaţie îi lipsea de autoritatea şi prestigiul pe care trebuia să le aibă în faţa elevilor.

Sempronius ştia bine toate acestea, încât găsise de cuviinţă să atragă atenţia copiilor:

—...Aşadar, nu înseamnă că dacă noul vostru dascăl este sclav, să-l trataţi ca pe oricare dintre sclavi. El se deosebeşte de ceilalţi, fiindcă e un om învăţat şi cunoaşte multe lucruri frumoase pe care vi le va împărtăşi vouă. Este adevărat că are o meserie modestă pe care unii oameni răi şi cărora nu le-a plăcut să înveţe o numesc în derâdere *obscura iniţia* [65]. Dar voi să ştiţi de la mine că aceeaşi meserie a avut-o şi Livius Andronicus, primul nostru poet, care a fost şi primul nostru *grammaticus*. El a tradus în limba latină *Odiseea* lui Homer pe care a folosit-o apoi ca manual pentru elevii lui. Un alt mare poet, şi preceptor totodată, a fost mai târziu Ennius, autorul celui dintâi poem epic – Sempronius se adresă apoi noului

65 Ocupaţie umilă.

dascăl: Cunoşti desigur operele acestor poeţi. Le vei citi şi le vei interpreta cu elevii tăi după aceleaşi metode folosite în şcolile publice din forum.

Devenise o tradiţie ca în şcolile medii *grammaticus* să-i înveţe pe elevi limba şi literatura cu ajutorul operelor acestor poeţi.

Sempronius continuă:

— Vi se vor mai preda şi alte noţiuni necesare vouă spre a înţelege mai bine natura, viaţa şi oamenii. Astfel veţi învăţa despre viaţa păsărilor şi animalelor, despre întinsele ape şi pământuri peste care stăpâneşte Roma, despre stelele' ce străjuiesc somnul copiilor cuminţi. în plus veţi cunoaşte marile evenimente din istorie. Fără înţelegerea lor, veţi rămâne tot copii, lipsiţi de experienţă, cât timp veţi trăi.

Procuratorul se adresă apoi dascălului:

— Se numeşte om instruit cel care în prezent priveşte viitorul prin oglinda trecutului care a păstrat şi ne-a transmis ceea ce înaintaşii noştri au descoperit şi au realizat. Cea mai mare atenţie o vei acorda deci predării cunoştinţelor legate de marile evenimente şi personalităţi ale istoriei.

— Dacă am înţeles bine vorbele rostite cu atâta înţelepciune de stăpânul meu – zise cu sinceritate *Grammaticus*, încântat de modul de a gândi al lui Sempronius – istoria nu este altceva decât o acumulare de bunuri lăsate de generaţie după generaţie, pe care copiii, tinerii, trebuie să le preia, să le dezvolte şi să le transforme în raport de noile condiţii create pentru făurirea unui viitor al dreptăţii şi respectului între oameni. Trecutul este lupta fără odihnă a omenirii pentru adevăr, pentru frumos şi privindu-l astfel trebuie să ne manifestăm recunoştinţa noastră, chiar faţă de rătăcirile sau greşelile care au mai apărut, ele fiind comise de multe ori cu intenţii vrednice de laudă. Marile realizări ale vieţii nu sunt pentru prezent decât împletirea trecutului cu viitorul.

— Bine glăsuieşti – zise Sempronius mulţumit de prima impresie pe care i-o făcea dascălul – Viitor fără trecut nu e cu putinţă, iar prezentul înseamnă experienţă căpătată treptat din experienţa înaintaşilor. De aceea, repet, trebuie să li se înfăţişeze copiilor, prin cuvinte pe înţelesul lor, marile evenimente ale istoriei, cât şi marile personalităţi din istoria poporului roman.

încurajat de consensul în care era discutat rolul istoriei ca fundament al Cunoaşterii şi înţelegerii oamenilor de mult dispăruţi, dar care continuau să trăiască prin influenţa lor asupra urmaşilor, noul dascăl îndrăzni să vorbească: – Eu voi încerca să explic şi să leg marile evenimente şi viaţa unor oameni de seamă din trecut de îndelungatele frământări ale popoarelor, de posibilităţile de trai ce constituie, luate toate la un loc, partea cu adevărat durabilă a omenirii. Numai prin ele se pot explica atât faptele măreţe, cât şi trecătoarele existenţe ale unor străluciţi bărbaţi. Aceştia au avut doar şansa, ori neşansa, de a fi exponenţi ai unor prefaceri care i-au ridicat deasupra mulţimilor, aşa cum lava e azvârlită din adincul vulcanilor peste cetăţi, peste păduri, după ce a clocotit un timp, înăbuşită. Marele Caesar a scris istoria războaielor cu gallii? Nu tocmai. El nu a făcut decât să transcrie pe papirus istoria sângeroasei încleştări la care participau numeroasele triburi gallice în lupta lor desperată împotriva duşmanului. Aceştia au scris istoria! Aceştia au scris-o cu sângele lor, nu Caesar cu pana lui cea măeastră. Roma a avut, timp de secole, şi mai are încă o armată foarte puternică şi foarte bine instruită, datorită posibilităţilor materiale mult superioare în comparaţie cu ale popoarelor vecine. Fără această armată, fără interesul faţă de noi cuceriri care să menţină supremaţia Romei şi, pe de altă parte, fără unele tendinţe de dezbinare ale triburilor gaâlice, toate acestea fiindp'là' rândul lor consecinţe ale altor cauze, Caesar, strălucitoare personalitate a istoriei, n-ar mai fi ajuns marele geniu al

artei şi strategiei militare. Fără existenţa unor împrejurări favorabile, invincibila lui spadă s-ar fi preschimbat poate1 în pana unui obscur scrib care ar fi povestit nu despre o mare victorie, ci despre o ruşinoasă înfrângere a unui neghiob général, înfrângere la caré de fapt Caesar s-a găsit la numai un pas în cèea ce el a numit cu mândrie: *De belio gallico* *.

— într-adevăr, – îl completă Sempronius – hotărâtor în dezvoltarea societăţii romane nu a fost rolul jucat de unele personalităţi luate izolat. Ele constituie totuşi importante repere ale momentelor de cotitură în istorie. Ele sunt, pe calea străbătută cu anevoie de poporul nostru, pietrele miliare ce marchează drumul atrăgându-ne atenţia asupra distanţelor parcurse.

Grammaticus, ce se temuse o clipă de efectul pe care-l va produce în faţa stăpânului părerile lui, se bucură de atitudinea aprobatoare a lui Sempronius şi sâmţindu-3e îndatorat faţă de înţelegerea acordată, se grăbi să-l aprobe:

— Desigur că nu putem ignora meritele oamenilor de seamă ce reprezintă un simbol al marilor prefaceri. Nici chiar pe acei care au eşuat şi ale căror eforturi ar părea inutile, aşa cum ar fi un Vercingeiorix sau un Spartacus. Ei au strălucit o clipă în întunericul nedreptăţilor ca semnal al prefacerilor viitoare.

Observând tonul ceva mai ridicat la pronunţarea acestor ultime cuvinte ale dascălului, Sempronius interveni:

— Să nu uităm că trecutul cât şi cei care „au strălucit O clipă” în vreun fel de „întuneric” pot să fie iubiţi sau condamnaţi cu inima. în ce priveşte insă stabilirea unui adevăr istoric, numai raţiunea obiectivă are dreptul să-i judece. Istoria trebuie să judece popoarele şi oamenii aşa cum magistraţii noştri judecă faptele de la înălţimea tribunalului suprem din *forum*. Fără părtinire, fără sentimente. Altfel...

Aluzia, destul de voalată, nu-i scăpă totuşi dascălului.; De aceea consideră necesar a se explica:

* Despre războiul cu gallii.

— E greu, dacă nu chiar imposibil, să redai un eveniment sau să zugrăveşti un personaj fără a le pune amprenta propriilor tale sentimente uitând de tine însuţi şi de starea în care te afli...

Copiii, care îi priveau pe rând, fără a înţelege mare lucru, pe cei doi teoreticieni ai istoriei, începură de la un timp să devină nerăbdători foindu-se agitaţi. Sempronius observă şi zise:

— Vom relua discuţia cu o altă ocazie şi sper că ne vom lămuri mai bine. Deocamdată să-i lămurim pe aceşti micuţi care, după cum se vede, de-abia aşteaptă s-o zbughească la joacă – se adresă apoi micuţilor: Era să uităm de voi, cu discuţia noastră, şi ştiu că nu v-ar fi părut rău deloc. Dar vă cer numai câteva clipe să mai fiţi atenţi, apoi întregul parc e al vostru. În afara ascultării pe care trebuie s-o daţi profesorului, aşa cum v-am cerut, va trebui să vă însuşiţi cu toată străduania cunoştinţele ce vi se vor preda. Ştiu că nu e uşor. învăţătura e muncă şi orice muncă e grea, mai ales la început. Orice început e greu. Voi însă veţi căuta să munciţi cu plăcere şi atunci munca va deveni uşoară. Va trebui să vă străduiţi, fiindcă învăţătura este necesară oamenilor nu numai pentru a se descurca mai uşor în viaţă, dar şi pentru a-i face mai isteţi la minte.

— Atunci înseamnă că cei care suntem isteţi, nu mai avem de ce să învăţăm – sări de colo „modestul” Cornelius.

— Ai dreptate – interveni *Grammaticus* care se făcu a nu observa aerele de om înţelept pe care şi le dădea băiatul – Dar ar fi o greşeală ca cei isteţi, deci cei care pot uşor învăţa, să renunţe a-şi însuşi cunoştinţele care încă le mai lipsesc. Şi cei mai înţelepţi oameni au mereu câte ceva de învăţat. învăţăm cât trăim. Şi în afară de aceasta, rămâne mai departe în picioare celălalt scop pe care

stăpânul nostru ni l-a arătat: să învăţăm pentru a ne descurca mai uşor în viaţă.

— Iată, copii, prima lecţie v-a fost predată în câteva cuvinte – spuse zâmbind Sempronius.

— Prima lecţie a primului nostru *grammaticus* – se amestecă din nou în vorbă Cornelius – Cum ziceai, tată, că îl cheam pe primul nostru *grammaticus*? Livius An...

— Andronicus, Livius Andronicus – se grăbi dascălul să-l ajute.

t- Deci, Livius, tu eşti „primul nostru *grammaticus*" căruia va trebui să-i dăm întreaga ascultare – conchise Cornelius.

— Muţumesc! Mulţumesc şi pentru porecla cu care mă onorezi. Misiunea mea va fi cu atât mai plăcută şi uşoară, cu cât voi fi mai mult ascultat – răspunse dascălul fără măcar să bănuiască de câtă „ascultare" era capabil acela care îl numise Livius, poreclă ce va fi de-acum înainte folosită de toţi locuitorii din Dealul Viilor.

....*Sed credula viiarn j Spes* /*avei el* /ore *cras Semper sit melius*[66].

TTBUL

25. ONOARE ŞI SPERANŢĂ

într-una din zile, pe când făceau o plimbare călare, Cornelius Fuscus îl întrebă pe tatăl său:

— Unde se află Lederata? Ne spunea mama că a dat peste epistolele trimise de tine din castrul de la Lederata.

— Se află undeva foarte departe.

— Cât de departe?

— Tocmai pe malul fluviului Danubius. /

— Fluviul acesta e aşa de lung...

— Ai dreptate – consimţi tatăl – De Viminacium ai auzit? Trebuie să fi auzit, fiindcă e o aşezare însemnată.

— Am auzit. Se află în Panonnia.

— Vezi că nu ştii! Se află în Moesia. Dar ceva tot ştii

66 ...Dar speranţa încrezătoare îndulceşte viaţa şi spune că mîine va fi întotdeauna mai bine.

tu, deoarece Viminacium este situat în partea de apus a Moesiei, foarte aproape de Panonnia. Lederata se găseşte în apropierea acestei aşezări.

— Ne spunea mama că ai stat mai mulţi ani acolo.

— Vreo cinci.

— Aşa de mulţi?

— De ce te miri? Alţii stau câte douăzeci şi chiar mai mult.

— Dar ce, castrul roman e închisoare?

' – Nu e, însă ostaşii romani trebuie să slujească patria un mare număr de ani. Am să te lămuresc eu cândva.

— Dar tu de ce n-ai mai stat?

— N-au vrut dacii să mai stau.

— Nu înţeleg! Ce căutau dacii la Lederata?

— Pe mine mă căutau.

— De ce tocmai pe tine?

— Pe mine şi pe alţii.

— Şi te-au găsit?

— Din nenorocire!

— De ce „din nenorocire”?

— Fiindcă m-au luat cu ei.

— Şi unde te-au dus?

— La ei acasă.

— Atunci când te-au luat prizonier?

— Exact.

— Dar eum te-au luat prizonier?

— Când începi tu cu întrebările tale L. — zise Sempronius ocolind răspunsul.

Fostului centurion din castrul de la Lederata îi era foarte greu să-i spună băiatului ce se întimplase. Să-i spună adică aşa: „Fiindcă dormeam cu toţii, chiar şi santinelele din post, dacii ne-au luat prin surprindere, încât nici n-am mai apucat să punem mâha pe spade. Ne,-au legat apoi burduf”. Ce ar fi crezut Cornelius despre tatăl lui? Ce, ar fi crezut, el. despre armata romană pentru

care avea o mare admiraţie? Aşa încât îi răspunse:

— Când vei fi mai mare şi vei pricepe cum se desfăşoară o luptă, îţi voi. explica atunci, cum am căzut prizonier.

Numai când trebuia să spună „m-au luat captiv” sau „am căzut prizonier”' şi procuratorul simţea cum i se pune un nod în gât. Se ruşina în sinea lui, deşi oricărui ostaş i s-ar fi putut întâmpla să fie capturat de duşman. Soldaţilor li se spunea mereu că decât să cadă în mâinile duşmanului, mai bine să moară luptând. Dar el cum era să lupte, când fusese prins şi imobilizat! Şi aceasta nu din cauza lui, ci a unor santinele care adormiseră în post. Când ajungi însă a te dezvinovăţi dând vina pe alţii,, cu greu mai eşti crezut. Corneiius nu putea înţelege toate acestea. El nu-şi dădea seama că ar fi. trebuit să-şi. menajeze tatăl renunţând la acest subiect. De. aceeacontinuă „interogatoriul”:

— Ce grad aveai când ai căzut prizonier?

— Un grad modest: centurion.

^HHHIHHHHHflHHH^HHBI

— Cum, numai centurion? Bunicul, general şi tu doar centurion!

— Doar centurion – aprobă Sempronius în speranţa că băiatul va renunţa să-l mai descoase.

— Eu vreau să mă fac general – zise pe neaşteptate Cornelius bombându-şi cu emfază pieptul său firav.

— Chiar aşa? Dintr-o dată general! — glumi tatăl întrezărind o îndepărtare de spinosul subiect.

— Desigur! Crezi că dacă tu ai rămas centurion, eu mă voi mulţumi doar cu atât?

— Am rămas centurion, deoarece... — tatăl tăcu brusc. El, care vroia şă schimbe vorba despre vremea captivităţii, era cât pe aci s-o aducă acum singur.

în zadar se oprise, fiindcă băiatul, atent la fiecare cuvânt al tatălui, repetă:

— Deoarece?...

— Deoarece am întreprupt armata un timp, iar după

aceea n-am mai revenit la Lederata.

— Aceasta s-a întâmplat atunci când te-au capturat barbarii?

— Atunci.

— Cât timp ai stat în captivitate?

— Vreun an – răspunse iritat de atâtea întrebări Sempronius şi, pentru a schimba odată subiectul, îi atrase băiatului atenţia asupra celor doi câini ce îl însoţeau întotdeauna în plimbările sale şi care acum alergau în jurul cailor: Mai ţii minte din ce rasă fac parte dulăii aceştia?

— Mi se pare că dintr-o rasă indiană.

— Aşa este. Văd că ai memorie bună – îl măguli tatăl – Dar din ce specie se trag, ţi-am spus?

— Dacă îmi spuneai* ştiam cu siguranţă – răspunse încrezut Cornelius.

— Ei fac parte din specia *hyrcaniand*, despre care unii pretind că s-ar înrudi cu tigrul.

— Din cauza petelor de pe corp?

— Desigur. Mă bucur că ai dedus singur.

Hyrcanienii, pe care Sempronius îi creştea cu o desebită grijă, erau de o talie, o forţă, o agerime şi un curaj neîntâlnit la alte rase. Puteau să înfrunte un leu sau un elefant. Aveau gâtul înconjurat cu un fel de guler de păr stufos, botul turtit, urechile scurte şi drepte, coada lungă întoarsă în sus şi picioare groase cu labe mari. Lătratul lor răsuna aşa de puternic, încât noaptea se auzea până departe, spre Ostia.

— Ştii ce se povesteşte despre curajul şi credinţa *hyrcanienilor*? — întrebă procuratorul şi continuă apoi fără a aştepta răspunsul: Se spune că Lysimah, regele tracilor, avea un *hyrcanian* aşa de devotat, încât la moartea suveranului s-a aruncat pe rug şi a ars împreună cu stăpânul său. Se mai povesteşte că la curtea regilor Babilonului erau aşa de numeroşi şi de bine îngrijiţi, încât locuitorii din cele patru sate care îi hrăneau, erau scutiţi de orice alte impozite.

— Din patru sate!? — se miră Cornelius – Aşa mulţi oameni trebuia să muncească pentru a putea hrăni aceşti câini?

— După cum ai auzit.

— Dar de ce erau. scutiţi locuitorii de alte impozite?

— Fiindcă aşa de mare era contribuţia lor pentru hrănirea câinilor, încât nu le mai rămânea niciun venit care să facă obiectul unei impuneri. Ai înţeles?

— Am înţeles, dar nu ştiu cum am ajuns de la daci la rasele câinilor. Mi-ai spus că ai stat vreun an prizonier. Ce ai făcut în tot acest timp?

Constatând că fiul său era nu numai curios, dar până la încăpăţânare de insistent şi dându-şi seama că nu va putea amâna la nesfârşit povestea care suscita atâta interes băiatului, Sempronius dădu frâu liber amintirilor:

— Odată ajunşi în cetatea de reşedinţă a dacilor care mă capturaseră, am fost aruncat, împreună cu tribunul Statius, într-o încăpere întunecoasă, rece şi umedă, cu pereţi din blocuri mari de piatră. Orice posibilitate de a evada era exclusă. Uşa joasă din lemn gros, întărită cu bare de fier, se crăpa doar o dată pe zi, când o mână nevăzută ne împingea un vas cu apă, după care auzeam cum se rostogoleau înăuntru două turtiţe tari de mei. Huruitul lor pe podea era cea mai plăcută melodie pe care o auzisem vreodată. Tu nu ştii ce înseamnă a fi înfometat. Foamea, care te face să mănânei pământ, e mai ascuţită ca o spadă Dacii ne făgăduiau că ne vor da hrană pe săturate, dar cu condiţia să le arătăm tehnica noastră de mânuire a arrnelor. La început nici nu voiam să auzim de aşa ceva. Mai târziu eu aş fi înclinat să accept dândurmi seama că numai aşa, ieşind din carceră, puteam evada. Statius însă zieea că e o insultă a i se face astfel de propuneri. El în slujba duşmanului? Mai bine mort!... Şi într-adevăr, slăbit şi bolnav, la scurt timp îşi dădu sufletul.

— N-ai putut să-l. ajuţi în niciun fel? Doar vă aflaţi în aceeaşi carceră.

— Cum puteam să-l ajut în situaţia în care mă aflam?

— Să fi cerut paznicilor să-i anunţe pe stăpânii lor că Statius trăgea să moară.

— Crezi că n-am încercat? I-am rugat, i-am implorat de nenumărate ori să-l scoată pe tribun din carceră. Dar cei de afară nici nu vroiau să audă*

— Ah, tată, dacă-ai şti cât de mult îi urăsc pe aceşti sălbatici!

— Faptul că ei folosesc orice mijloace, pentru aş atinge scopul, care în final era de aş apăra pământul şi neamul prin însuşirea unei tehnici superioare de mânuire a armelor, nu te îndreptăţeşte nici să-i urăşti,, nici,sări numeşti sălbatici.

— Ba îi urăsc, îi urăsc d!e moarte! — se încăpăţâna Cornelius – Când voi fi eu general, mă voi bate cu ei şi te voi răzbuna şi pe tine şi pe Statius, pentru toate chinurile la care v-au supus.

— Mai întîi-i să ajungi tu general şi apoi. vom mai vedea noi ce va mai fî – spuse pe ton împăciuitor Sempronius.

— Mă mir că vorbeşti aşa calm! Fe mine mă cuprinde furia...

— Am fost şi eu furios atunci, mai ales când tribunul îşi dădea sufletul pe braţele mele.

— După moartea M Statius ce s-a mai întâmpfot. 1

— Indârjit de această nenorocire,, dedte ori auzeara vocea din spatele uşii care îmi repeta dezonoranta propunere,, respinsă eu atâta abnegaţiaşi curaj: de către tribun, începeam să urlu,, cât mă mai ţineau puterile, pentru a o acoperi. Dar de la un timp urletele mele deveniseră nişte gemete nedesluşite. Turtiţa de mei ce roiera azvirli.tă ieri, se ciocnea ele cea de alaltăieri, iar cea de azi, de cea de ieri. Dulcea melodie a zgomotului lor n-o mai auzeam. în scurt timp urma să-l revăd pe tribunul Statiaş, pe care îl blestemam pentru dâraenia şi rezistenţa lui ce mă molipsiseră şi pe mine. într-o zi însă, uşa carcerei

se deschise şi în interior pătrunse un om, pentru prima dată după aproape o jumătate de an <d'e când eram închis. Făclia -ce purta cu el mă orbi. îmi acoperii ochii cu braţul. „E rândul tău să-mi întinzi mâna”, auzii voeea «mulul Era Maivis, Jiul şefului de trib. În lupta ce avusese loc între o centurie romană şi grupul de daci condus de Maivis, fapt petrecut cu puţin timp înainte de a cădea eu captiv, acesta fusese foarte grav rănit Mai târziu, margând spre cetatea lor de reşedinţă, am contribuit întâmplător la îngrijirea rănilor sale. Probabil că suferea foarte mult, deoarece, afffindu-;mă Jâagă targa pe nare „era purtat, el imi în tindea Haina, fără a scoate vreun euvmt, dar ca şi cum ar fi vrut să-mi ceară ajutor. Acuma îmi spunea că era rândul meu -să-i întind mâna să-i cer adică ajutor. îmi mai spunea că aflase cum datorită mie scăpase cu viaţă, dar zăcuse luai În ¡şir, din care cauză nu putuse să mă viziteze mai devreme. Când se înzdrăvenise şi ar fi putut veni, tatăl său îi interzisese s~o facă fiind furios că nu vroiam să-i instruiesc oamenii, Profitând de plecarea acestuia din cetate, Maivis îmi cerea acum să accept propunerea lor, 'ân'trueât numai aşa puteam să scap de moartea groaznică ce mă aştepta. Odată scos din carceră, zicea el, mi se va da îngrijirea şi hrana necesară, pentru a mă pune pe picioare. Apoi vom mai vedea. Bacă pSnă la toană nu voi vrea să-mi respect promisiunea, desigur că tatăl iui va «ia ¡or-da şi fia ucis. în această situaţie, Maivis mă asigura că, pentru a-şi dovedi recunoştinţa oe mi-o purta, va obţine pentru safiane î> moarte în orice caz mai uşoară decât aceea care mă pindea între zidurile reci şi umede ale carcerei.

—.Frumos fel de a-şi arăta cineva recunoştinţa-î – interveni revoltat Cornelius.

Tatăl nu-l luă în seamă,p continuă:

— Am fost scos din carceră. îngrijirea unui vraci bătrân cu o barbă lungă până la genunchi., hrana îndestulătoare, aerul răcoros şi reconfortant cu miros plăcut de cetină au făcut ca în scurt timp să prind din nou

puteri. De aci şi dorul de viaţă, dorul de Roma, de fiinţa la care ţineam foarte mult şi care mai târziu te-a adus pe tine pe lume. îmi era foarte dor şi de mama mea care rămăsese fără niciun sprijin. Trebuia să trăiesc şi să risc totul pentru a ajunge acasă. Era, într-adevăr, o nebunie de a crede posibilă evadarea dintr-o cetate dacică bine păzită având două şi prin unele locuri chiar trei rânduri de valuri şi metereze. Aceasta nu aveam de unde s-o ştiu la început. Era o nebunie să creadă cineva că putea străbate sute şi sute de mile printr-o ţară străină fără să fie descoperit; că ar fi putut străbate codrii fără sfârşit, unde fiecare cracă era o lance sau o săgeaţă împotriva duşmanului, unde fiecare frunză respira alături de acest popor mândru şi curajos. Dar nici aceasta nu aveam la început de unde s-o ştiu. Ceea ce ştiam şi ceea ce mă speria mai cu seamă, era marele fluviu Danubius pe care îl trecusem o dată şi care era pe drept cuvânt un obstacol greu şi primejdios. Dar până să ajung la Danubius, mai era cale lungă. Ceea ce mi se părea însă cel mai greu lucru, era hotărârea pe care trebuia s-o iau odată ce m-aş fi înzdrăvenit şi aş fi devenit bun de instructor. Dacă acceptam să instruiesc efective duşmane, ar fi însemnat să trădez interesele Romei.

— Şi cum rămânea cu onoarea pentru care se jertfise Statius – se grăbi să adauge Cornelius.

— Iar dacă nu acceptam, însemna moartea. Gândindu-mă că însăşi onoarea era aceea care mă obliga să fac totul pentru a evada, am promis că le voi instrui oamenii. Nu mă privi aşa uimit. Orice ostaş e obligat să încerce a evada chiar riscându-şi viaţa. Este şi aceasta o obligaţie de onoare, poate mai mare decât aceea de a te sacrifica murind prosteşte.

— Deci i-ai învăţat pe daci cum trebuie să lupte; cum trebuie să lupte împotriva noastră – spuse indignat băiatul.

— Nu s-a întâmplat aşa. Tocmai începusem să mă îngrijorez, fiindcă eram complet restabilit şi trebuia deci să încep instruirea, când s-a ivit pe neaşteptate ocazia

evadării. Cum am reuşit să mă strecor şi cum am trecut fluviul, nu-ţi mai povestesc, fiindcă, în mod nesperat, totul a decurs fără primejdii. Am ajuns acasă fără alte peripeţii.

Dacă ar fi fost în locul băiatului un om cu mai multă experienţă de viaţă, acesta s-ar fi mirat foarte mult cum de nu avea nimic de spus procuratorul despre împrejurările evadării şi mai ales despre modul cum reuşise să se strecoare printre numeroasele obstacole pe care el însuşi le scosese în evidenţă doar puţin mai înainte. Aşa însă, Cornelius se mulţumi cu cele aflate, în timp ce tatăl, mărind aliura calului, alerga la trap în drum spre casă. Alerga oare pentru a evita vreo nouă întrebare ce l-ar fi pus în încurcătură?...

Băiatul, în urma lui Sempronius, se ţinea bine în şa promiţând a deveni un foarte bun călăreţ.

Cei doi dulăi, cu limbile scoase de un cot, alergau şi ei în urma cailor la mică distanţă.

Arma arsiis *propulsantur*.

28. SECRETUL PUTERII IMPERIALE

Toţi băieţii se joacă de-a războiul. Cornelius îi întrecea însă pe ceilalţi nu numai prin numărul de soldaţi pe care tatăl său poruncise să i se confecţioneze, dar şi prin bizara întruchipare a duşmanului în persoana Sulpiciei şi a Sextiei, surorile sale. Pe unde le prindea, pe acolo le ataca, mai în glumă, mai în serios, cu tot felul de „armamente”[67] care lăsau tot felul de urme. Uneori le lua mai cu uşurelul învitându-le să-şi aducă păpuşile pe câmpul de bătălie. Eie răspundeau grăbite invitaţiei preferind ea urmele şi 'urmările luptei să le suporte păpuşile în locul lor, deşi li se rupea sufletul şi de ele. Fetele aveau multe păpuşi: mai miei sau mai mari, cu părul mai scurt sau mai lung, cu rochiţe sau fără rochiţe. Toate erau mobilizate pe loc şi metamorfozate din fiinţe plăpânde, gingaşe, delicate în sălbatici barbari pe care

67 Armele se resping cu arme (Proverb).

soldaţii lui Cornelius îi atacau fără milă Băiatul lega de mâinile barbare tot felul de beţe şi tinichele simbolizând tot felul de lănci, suliţe şi scuturi. Când îşi asmuţea Cornelius soldaţii Iui din lemn asupra bietelor păpuşi, unele piereau ucise, iar altele erau rănite, după cum le hărăzea^soarta „generalul". Fratele îşi obliga surorile să le incinereze pe cele care pieriseră în luptă şi să le dea îngrijirea necesară celor rănite. Aşa lua sfârşit de obicei războiul condus de Cornelius. Surorile, după ce cu lacrimi în ochi procedau la transformarea în cenunşă a multor păpuşi ucise, se ocupau, cu simţul lor caritabil înnăscut, de pansarea rănitelor.

Cu timpul, Cornelius crescând, îşi imaginase alţi duşmani: sclavii de pe latifundiu. Deşi crescut cu grijă de către Petronia, matroană cu alese calităţi, băiatul se dovedea a fi rău şi nemilos cu bietele obiecte vorbitoare, aşa cum erau numiţi sclavii. în ura şi dispreţul lui faţă de aceştia îi socotea duşmani şi îi ataca în toată legea, adică îi stâlcea în bătăi. Unii dintre ei se alegeau, din partea micului tiran, cu serioase răni care chiar trebuia să fie pansate. El se purta urât nu numai cu sclavii. Cu pretenţii de mare „general" se arăta arogant şi îngâmfat faţă de toţi cei ce nu aveau acelaşi grad cu el, adică faţă de mai toată lumea. Sempronius, care îl iubea foarte mult, poate şi pentru că era singurul lui băiat, căuta să-i estompeze pe cât posibil defectele şi în acelaşi timp să-i cultive calităţile, deoarece băiatul avea şi însuşiri frumoase: îi plăcea să înveţe, îşi iubea părinţii, era sincer şi cinstit, îşi iubea cu ardoare patria şi se arăta foarte curajos, nesăbuit de curajos. Tatăl îl învăţase de mic să mânuiască armele. Cornelius arunca suliţa şi trimitea săgeata cu o precizie de invidiat.

— Mi-ai vorbit cândva, tată, despre reformele introduse în armată de către Marius. El a fost vreun mare general?

— Marius Caius, care a trăit cu vreo sută de ani în

urmă, a fost, într-adevăr, un mare general, dar şi om politic. A ocupat rând pe rând funcţiile de tribun al poporului, praetor, guvernator în Hispania şi apoi consul. A fost ales în această înaltă funcţie de mai multe ori; deşapte ori, dacă nu greşesc. Avea un remarcabil spirit organizatoric, calitate care s-a dovedit şi prin reforma introdusă de el în armată.

— Spuneai că reforma sa a avut urmări foarte însemnate pentru istoria Romei şi a statului roman.

— Noutatea pe care a adus-o Marius în armată a constat în deschiderea drumului către meseria armelor pentru toţi cetăţenii, deci şi pentru cei care nu dispuneau de niei o avere. S-a renunţat astfel la principiul recrutării care excludea cetăţenii claselor mai puţin înstărite. Aşa s-a ajuns ca imperiul să aibă treptat o armată permanentă formată nu numai cu soldaţi originari din Latium şi din coloniile romane, ci provenind din toate regiunile Italiei şi chiar din alte regiuni îndepărtate, în primul rând a celor ce dobândiseră drepturi cetăţeneşti. Soldaţii nu mai sunt chemaţi deci sub arme pentru o singură campanie, care începea în vechime primăvara şi sfârşea odată cu venirea iernii. Ei primesc soldă şi sunt angajaţi pe o durată de mai mulţi ani, constituindu-se în felul acesta o veritabilă clasă militară de profesionişti.

— Este adevărat că la intrarea în armată soldaţii depun jurământul de credinţă nu numai împăratului, dar şi comandanţilor lor? Dacă e aşa, eu de-abia aştept să ajung general pentru a primi jurământul soldaţilor mei.

— Tu n-ai depus încă acest sacru jurământ şi de-abia aştepti să-ţi jure alţii ţie credinţă! Nu ai impresia că te cam grăbeşti?... Nu imediat la intrarea în armată, dar la scurt timp recruţii depun jurământul care constituie o legătură foarte puternică între soldat şi superiorul său aceasta fiind de natură divină. El dă dreptul ostaşului de a folosi armele contra inamicului, însă creează şi unele obligaţii rum ar fi executarea întocmai a ordinelor comandanţilor împotriva

oricărui duşman, să nu părăsească steagul, să nu săvârşească nicio acţiune contrarie legii. Jurământul conferă comandantului suprem dreptul de viaţă şi de moarte asupra soldaţilor săi. Călcarea jurământului atrage după sine pedeapsa cu moartea.

— Am auzit că nu toţi soldaţii servesc în armată acelaşi număr de ani.

— Durata serviciului militar diferă de la o categorie la alta de trupe. Astfel, soldaţii gărzilor pretoriene, în paza cărora se află însăşi viaţa împăratului, rămân sub arme timp de 16 ani, pe când cei din legiuni servesc în armată timp de 20 de ani, iar cei din trupele auxiliare şi flotă, 25 de ani. Angajarea în armată se face prin voluntariat şi cei care doresc, se pot reangaja la sfârşitul acestor termene beneficiind însă de mai multe drepturi. Unii dintre ei ajung să servească 30, chiar 40 de ani îmbătrânind cu mâna pe spadă. Ca o particularitate a regulamentului militar, ca o anomalie în acelaşi timp, cât timp se află sub arme, soldatul nu are voie să se căsătorească oficial fiind totodată obligat să trăiască între zidurile castrului. Aceasta nu-i opreşte însă pe mulţi dintre ei să aibă femeile şi copiii lor care locuiesc în canabele din apropierea castrului. De regulă, la terminarea stagiului militar, soldatul se căsătoreşte cu aceea care un timp nu i-a fost decât concubină şi îşi recunoaşte copiii.

— Ce sunt acelea canabe?

— Canabele sunt un fel de aşezări civile ce se formează cu timpul în preajma taberei militare. Locuitorii ei, *canabcnses*, sunt formaţi din aşa zisele familii ale soldaţilor în termen, din familiile veteranilor, apoi treptat din meşteşugari, negustori şi funcţionari care creează un adevărat oraş uneori de proporţii remarcabile.

— Când mi-ai vorbit despre durata stagiului militar, ai pomenit şi de trupele auxiliare. Acestea cum sunt organizate? <

— Trupele auxiliare sunt de două feluri: permanente

şi temporare. Cele permanente sunt constituite ori în cohorte de pedestraşi, ori în ale de călăreţi fiecare având un efectiv de 500 de oameni. Există şi unităţi mixte alcătuite din 360 de pedestraşi şi 140 de călăreţi la cele *quingenariae* sau din 720 de pedestraşi şi 280 de călăreţi la cele *milliariae*. Spre deosebire de legiuni, unde nu sunt primiţi decât cei ce posedă cetăţenia romană, trupele auxiliare recrutează soldaţi din neamurile pelegrine de pe întinsul imperiului specializaţi în mânuirea anumitor arme de luptă ca arcaşi sau prăştiaşi, ori renumiţi ca buni călăreţi. La terminarea stagiului militar primesc cetăţenia romană atât pentru ei cât şi pentru soţiile nelegitime şi copiii ior, prin înmânarea acelor diplome militare, un fel de act de cetăţenie. Trupele auxiliare temporare sunt recrutate din regiunile periferice mai puţin romanizate sau aparţin unor state vasale Romei. Sunt formate tot din' pedestraşi sau călăreţi păstrându-şi însă armamentul lor şi folosind tactica lor de luptă, comandantul fiind însă un ofiţer roman. în timp ce trupele auxiliare permanente acţionează ca elemente de întărire a legiunilor, cele temporare primesc misiuni independente, cum ar fi paza unei fortăreţe importante, ori supravegherea drumurilor, a transporturilor ele provizii, a poştei.

Deşi nu avusese niciodată o vocaţie deosebită faţă de cariera armelor, intrând în armată mai mult pentru a resr pecta dorinţa tatălui său, Sempronius nutrea sentimente de sinceră admiraţie invincibilei forţe a imperiului care era armata romană. Procuratorul era îndreptăţit să aibă sentimente din cele mai înălţătoare faţă de armata imperiului, atâta timp cât ei i se datora în mare parte realizarea celui mai puternic stat al lumii antice, al cărui edificiu a dăinuit mai multe secole cu urmări foarte importante pentru istoria omenirii.

Armata romană a fost cea mai disciplinată, cea mai bine instruită şi organizată devenind astfel forţa cea mai de temut a antichităţii. Conştientă de puterea pe care o

deţinea, ea a intervenit de multe ori în frământările sociale ale epocii jucând un însemnat rol şi în politica internă a Romei. Astfel, începând cu împăcarea celor doi redutabili duşmani, Octavianus şi Antonius, impusă de veteranii încă sub arme ai lui Caesar şi până la susţinerea sau chiar ridicarea pe tron a unor împăraţi de către gărzile pretoriene, cum fusese cazul lui Claudius şi Nero, se poate urmări influenţa hotărâtoare exercitată de armată asupra vieţii politice a imperiului. Sub un alt aspect, nu dintre cele mai puţin însemnate pentru viitorul popoarelor cucerite, a fost răspândirea culturii şi civilizaţiei romane prin procesul de intensă colonizare la care participau militarii după încheierea stagiului. Prin colonizare se înţelege nu ocuparea la întâmplare a unor aşezări sau terenuri, ci instalarea organizată a unui număr de cetăţeni pe un teritoriu cucerit de Roma care a dus la romanizarea mai întâi a Italiei şi apoi a provinciilor. Coloniile erau şi centre de populare şi de punere în valoare a pământurilor. Rolul şi importanţa coloniilor în general, nu numai a celor formate din veterani, este atât de mare, încât denumirea şi statutul de colonie romană vor fi conferite şi cu titlu onorific. Veteranii împroprietăriţi aveau şi misiunea ca, la primul semnal, să intervină pentru apărarea teritoriului. Numai pe timpul domniei Iui Augustus au fost împroprietăriţi aproape o jumătate milion de veterani.

Exercitus era denumirea armatei romane, adică a oamenilor care muncesc. Armata romană a cucerit lumea atât cu mâna pe spadă, cât şi cu cazmaua. Soldatul roman era prezent la toate, fiindcă era instruit să le facă pe toate, chiar munci de utilitate civilă, când nu aveau loc lupte.

Celebre drumuri militare ce se întindeau pe zeci de mi! de mile, poduri şi viaducte construite pe tot întinsul imperiului, al căror măreţe urme mai dăinuiesc şi azi, porturi amenajate la toate mările, cu impunătoare faruri ridicate pe promontorii, regiuni desecate prin crearea de canale şi baraje şi chir coline plantate cu vii, toate lucrate

de mâna soldaţilor, ca să nu mai vorbim de imensele fortificaţii care acopereau aproape trei mii de mile de frontieră. Această muncă permanentă era mijlocul principal de menţinere a disciplinei soldatului roman. (Generalii urau într-atât trândăvia soldaţilor, încât de multe ori îi puneau chiar la munci inutile). Sobru, ars de soare, tăbăcit de vmturi şi frig, brăzdat de urmele rănilor şi purtând acvilele stindardelor distinse în atâtea lupte, soldatul roman a întruchipat înaltele virtuţi ale poporului roman. Curajul, devotamentul şi spiritul de sacrificiu al soldatului roman, alături de celelalte calităţi reieşite din strălucitul mod de organizare, au făcut să i se spună armatei romane pe drept cuvânt: secretul puterii imperiale (*Arcana imperii*).

Pe vremea lui Sempronius efectivele armatei se ridicau la aproximativ 350 000 de oameni (140 000. legionari, 140 000 trupe auxiliare, 20 000 care formau garnizoana Romei şi 50 000 aliaţi). Deşi constituiau un efectiv uriaş, ele erau totuşi insuficiente faţă de imensele frontiere ale imperiului, ceea ce impunea o foarte abilă mânuire a lor. Aceasta s-a realizat prin desfiinţarea micilor garnizoane şi reunirea soldaţilor din toate armele în 25-30 ^corpuri de armată, constituit fiecare dintr-o legiune şi trupele ei auxiliare. Apoi ele au fost stabilite la frontiere, în faţa şi în apropierea duşmanului, amplasate în fortificaţii puternice ale căror poziţii erau strategic alese şi departe de oraşele unde disciplina ar fi avut de suferit. Numai în cazuri excepţionale armata era cantonată în oraşe. (Când s-a aflat că în Antiohia, în mijlocul unei populaţii unde nu se putea menţine un soldat care în trei luni să nu devină un moleşit sau un răzvrătit, garnizoana Antiohiei a fost desfiinţată, deşi acest oraş era un punct important în apărarea Syriei). Castrele şi punctele întărite împreună cu imensele linii de apărare serveau ca bază de operaţiuni. Şi cum nu se făcea deosebirea dintre armata din timp de pace şi aceea ce se afla pe picior de război, cum legiunile îşi

aveau depozitele şi arsenalele lor, iar în spate se afla teritoriul de unde se făceau recrutările, armata romană era în orice moment gata de a intra în luptă. Concepţia aceasta era unică şi constituia unul din secretele victoriilor marelui imperiu puternic înarmat la frontiere şi care în interior nu avea aproape niciun soldat.

Se apropia timpul ca generalul în devenire, Cornelius Fuscus, să îmbrace haina militară. în curând, cu inima tresărind de mândrie, îşi va strânge peste piept platoşa strălucitoare, pe umeri îşi va pune mantia roşie ca focul, iar pe cap, coiful de aramă cu penaje multicolore. De-abia aştepta!... Până atunci căuta să afle cât mai multe despre armata Care îi era atât de dragă. Tatăl îl iniţiase în tainele carierei militare insistând mai ales asupra privaţiunilor impuse de meseria armelor. îi vorbise totodată şi despre însemnătatea armatei romane, despre strălucita ei organizare, despre bătălii celebre, despre virtuţile soldaţilor rou mani. Odată, referindu-se la aceste virtuţi, îi spunea băiatului ca o concluzie:

— Ostaşul roman nu are decât o funcţie: războiul şi un singur fel de viaţă: al castrului militar. Aşa a devenit el primul soldat din lume, iar armata, mândria poporului roman.

— N-am reuşit – mărturisi nemulţumit de el Cornelius – să-mi formez o imagine prea clară despre castrul de care vorbeşti.

— Am să te ajut eu. Mai întâi aş vrea să ştii ce înseamnă castrul pentru soldatul roman.

— Asta ştiu. Mi-ai spus că în timp de pace castrul este căminul disciplinei şi şcoala mânuirii armelor, iar în timp de război este locul de odihnă, de refacere şi reorganizare a unităţilor, cât şi adăpost pentru cei învinşi sau răniţi.

— într-adevăr, pentru ostaşul roman castrul reprezintă patria absentă: parapetele şi corturile castrului formează casa şi penaţii.

— îmi place foarte mult această comparaţie între castra şi patrie. Ceea ce n-am înţeles eu prea bine, este în legătură cu organizarea acestei minunate tabere romane.

— H| trebuie să ştii că aceste tabere sunt unele permanente, iar altele vremelnice. Una dintre caracteristicile şi în acelaşi timp dovadă a superiorităţii armatei romane este grija cu care în fiecare seară, după o etapă de marş, se închide în tabără. Aceasta presupune mari eforturi fizice pentru crearea la nevoie a unor veritabile lucrări de fortificaţii. Către sfârşitul etapei de marş, când se apropie seara, un tribun militar şi câţiva centurioni devansează grosul forţelor pentru recunoaşterea şi alegerea cantonamentului care trebuie să îndeplinească anumite condiţii. Când trupa ajunge la locul de amplasare a taberei, soldaţii ocupă imediat linia viitorului meterez şi încep să sape şanţul azvârlind pământul în interior şi realizând astfel un taluz prin înălţarea unei palisade neîntrerupte numită *vallum*. La adăpostul lui puteau apoi să. se, odihnească în siguranţă, până a doua zi când îşi continuă marşul, seara luând istovitoarea muncă de la început. Aceasta era tabăra vremelnică.

— Am înţeles. ~

— Foarte bine, dar mă simt obligat să te întreb, dacă te mai interesează această istovitoare meserie. Dacă însă îţi place aşa de mult sportul cu cazmaua, să sapi şanţuri ia neşfârşit, atunci e altceva!...

— Dar de când generalii fac sport cu cazmaua? — întrebă glumind Cornelius.

— E adevărat că nu toţi fac acest sport. Există unii care, după ce ocupă o serie de magistraturi importante, cum ar fi propraetorii sau proconsulii, sunt proiectaţi direct în funcţia de comandant al unei legiuni, spre exemplu, cu înaltul grad de general. Dacă ai reuşi o astfel de performanţă, ai putea scăpa de cazna la cazma. Dacă nu ai însă astfel de merite politice şi intri în armată ca simplu

pedestraş, aşa cum am făcut eu cândva, aşteptând să obţii rând pe rând gradele care duc la cel de general tocmai către sfârşitul vieţii, atunci simt de pe acum cum mi se strânge inima de durere la vederea bătăturilor ce-ţi vor îngroşa podul palmelor, încât de-abia vei mai putea strânge minerul spadei.

— Mă gândesc – răspunse Cornelius pe acelaşi ton ironic – că dacă tatăl meu a reuşit să obţină importanta funcţie de procurator, aş putea şi cu să ocup vreuna asemănătoare pe undeva.

în realitate aşa s-a şi întâmplat. La o „vârstă când era destui de tâpar Cornélius Pusous a fost numit de împăratul Galba procurator în Panonnia. La scurt timp devine, sub împăratul Vespasianus, -guvernatorul Panoramei, iar mai târziu, pe timpul împăratului Domitianus, ocupă cea mai înaltă funcţie după a caes,ariilui: comandantul gărzilor pretoriene, cU gradul de general, având misiunea plină de Răspundere-de a veghea asupra vieţii împăratului şi de,a asigura liniştea deseori tulburata a celei mai mari cetăţi din'lume: Roma!

Aluzia lui Cornélius referitoare la viitorul carierei lui nu constituia <de fapt dorinţa ¿băiatului, ci a tatălui pe care acesta;şi-o exprimase în mai multe rânduri di 'ocazia unor discuţii -de familie. Sempronius nu putea uita aşa uşor nici anii grei petrecuţi la Lederata, nici primejjdioa<-sele ciocniri cu duşmanul, nici 'suferinţele prin care trecuse în carcera unde fusese închis de daci. Intrând în armată fiul său putea întâmpina greutăţi asemănătoare, dacă nu chiar mai mari. În lupta ce se da între conştiinţa lui de cetăţean roman, ce trebuia să-l îndemne a-şi trimite fiul să îmbrăţişeze nobila meserie de apărător -ăl patriei, şi dragostea de părinte, izbândise-aceasta din urmă. De aceea, fără a se împotrivi dorinţei-băiatului dea-deveni général, Sempronius încercase în mai multe rânduri să-i explice că dacă va renunţa la ideea de a intra în armată ca simplu soldat, el va face tdt ce e posibil pentru a-l îndeplini

visul scutindu-l totodată de o serie întreagă de privaţiuni şi pericole. Cornélius însă refuzase. „Tatălui'nu^i mai rămânea decât să-l pregătească;peritru noua meserie. Procuratorul spera totuşi că într-:o zi iubitul -său fiu, venind în concediu, îi va'şpune că nu mai poate suporta asprimea regimului din armată. Atunci lucrurile se puteau aranja astfel, 'âncât şi tatăl şi fiul să 'fie miilţumiţi. Până atunci 'ânsă, procuratorul va continua ppeşătiirea lui Cornélius eu încredere şi răbdare. Deci, fără a comenta în vreun M aluzia făcută de băiat, continuă să-#l -informeze asupra... „patriei absente”:

— Prin însuşi'modul de organizare şi folosire a armatei, pentru care în anumite situaţii se, impun reşedinţe cvasipermanente sau permanente, unele tabere devin adevărate fortăreţe, cum sunt mai ales castrele de. la frontieră, capabile să. reziste unor veritabile asediL Multe, oraşe situate la hotarele imperiului au la origine aceste eastre; permanente, unde vaZium a fost înlocuit cu impresionante ziduri de piatră, sau de cărămidă. Indiferent dacă dimensiunile sau forma castrului nostru au diferit în decursul vremii, datorită: efectivelor, terenului, ori modului, de luptă al duşmanului, şi indiferent dacă experienţa unor mari generali romani a adus modificări substanţiale în tactica purtării războiului, principiile, generale, de construire, a castrului s-au respectat cu rigurozitate şi religiozitate rămânând neschimbate timp. de mai multe secole.. în primul rând, tribunii militari care aleg locul castmlui, acei *castrorum metatores*,. trebuie să ţină se,ama ca. acesta, să ocupe o pozaţie dominantă, de unde să se poată, supraveghea zona din. jur şi. să se. evite, de. a. fi cucerit prin surprindere.. în» acelaşi timp. trebuie, pe cât posibil,, ca în preajmă să se afla O' sursă de apă. uşor accesibilă, păşuni, care să. asigure hrana cailor şi: lemnul necesar diverselor lucrări. După alegerea poziţiei, tribunul! militar înfige un drapel alb care marchează locul, pentru, *praetorium*” adică locul unde se instalează cortul

comandantului ce poate, deveni, mai târziu o clădire pentru care se rezervă o suprafaţă pătrată cu latura de aproximativ 60 depăşi. întreg ansamblul de construcţii se plasează în raport de acest, punct de reper. în jurul'lui, sunt: aşezate chipurile zeilor, cât şi altarul şi instrumentele pentru sacrificiile ce li se aduc. Tot acest aparat religios îl înconjoară pe comandantul suprem ca într-un fel de sanctuar mărindu-i astfel respectul deja datorat gradului, şi funcţiei cu care este investit – Sempronius se opri o clipă, apoi încheie: Atât pentru astăzi.

— Dar tot nu mi-ai spus cum este' organizat castrul îh interior, cum sunt aşezate unităţile, cum funcţionează serviciile.

— Ai răbdare. Vom ajunge şi acolo – se mulţumi, să-i răspundă, tatăl.

După câtva timp procuratorul îi ceru, băiatului să-l, însoţească nu prea departe. Se opriră în apropierea manejului. unde stăpânul latifundiului se ocupa, personal dresarea, crailor.. Tatăl nu apucă să-i, spună despre surpriza ce-i pregătise, când deodată Cornelius exclamă plin de uimire şi încântare:

— Ce splendoare! Ce impunător! Un adevărat castru! O tabără fortificată!...

— în miniatură – îl Completă procuratorul – Acum vei putea să urmăreşti descrierea pe care o voi face privind cu ochii tăi în interiorul castrului. Să ne apropiem.

Se putea observa cât de mult ţinea Sempronius la fiul său după grija ce acordase respectării distanţelor şi proporţiilor în construirea obiectivelor şi amplasarea lor, cât şi din unele amănunte cum ar fi fost scuturile şi lăncile pe care le aveau asupra lor santinelele instalate pe zidurile de apărare ale castrului sau caii, animalele de povară, ori bagajele ofiţerilor.

— Ţi-am vorbit rândul trecut de *praetorium*, reşedinţa generalului comandant, Iată-l. El este încadrat de *forum* şi de *quaestorium* – pe măsură ce denumea

obiectivele Sempronius le şi arăta – în *forum* generalul comandant prezidează adunările sau dă citire ordinelor cu caracter general. în *quaestorium*, locul diferitelor servicii gospodăreşti, se află camera ofiţerului de servici, cât şi locuinţele altor ofiţeri. *Pi-aetorium* mai are, aici, aproape de el *auguralid*, locul rezervat pentru luarea auspiciilor. Ştii cum se procedează.

— Se consultă zeii prin slujbe religioase şi sacrificii din care se deduce dacă unele din evenimentele importante, ca de exemplu desfăşurarea unor lupte, vor fi încununate sau nu de succes.

— Acestea sunt cele două drumuri care se trasează după stabilirea sediului pentru *praetorium*. Ele sunt perpendiculare unul faţă de altul şi se întretaie în faţa cortului rezervat pentru comandant. Acest drum este orientat, după cum poţi să-ţi dai singur seama, de la miazănoapte spre miazăzi şi se numeşte *via principalis*. El duce la aceste două porţi principale ale castrului. Al doilea este orientat de la răsărit spre apus şi se numeşte *decumanus maximus*. El duce spre răsărit la *porta praetoria*, poarta generalului, şi spre apus la *porta decumana*. Prin această orientare a celor două axe ale castrului, când terenul şi situaţia o permite, se respectă şi ritualul religios care aminteşte de acelaşi mod de orientare a unui *templum* şi are o anumită însemnătate. Astfel, poarta pretoriană este orientată în principiu către răsărit, fiindcă de acolo vin prevestirile favorabile şi este, prin excelenţă, poarta bunului augur. De aceea trupele ies la luptă prin această poartă. Din contră, poarta decumană e poarta blestemată şi pe aici sunt scoşi soldaţii condamnaţi la moarte spre locul de supliciu din afara taberei. în apropierea cortului comandantului se instalează ofiţerii cei mai însemnaţi care sunt consilierii respectuoşi ai şefului lor suprem şi în acelaşi timp oamenii cei mai devotaţi şi interesaţi a-i menţine autoritatea. Trebuie ca ei să se găsească în preajma comandantului, deoarece sunt primii

intermediari între el şi trupe, în cazul ocupării-castrului de către o singură legiune, cum este şi cazul taberei din faţa ta, cele şase corturi ale celor şase tribuni militari comandanţi de cohorte sunt aşezate, după cum vezi, în apropierea cortului generalului paralel cu unul din cele două drumuri ale castrului şi la o distanţă de 50 de paşi, spaţiu necesar pentru caii şi bagajele tribunilor. Linia pe care sunt aşezate corturile acestora formează un fel de front al taberei. Corturile sunt aşezate în aşa mod, încât să fie repartizate pe toată lărgimea terenului ocupat de cohortele pe care le comandă tribunii şi care sunt plasate între aceste corturi şi poarta decumană. Tribunii au astfel posibilitatea de a le supraveghea mai uşor. Aici, în apropiere de *praetorium*, se plasează şi trupele de elită formate din pedestraşi şi călăreţi, cât şi trupele auxiliare ataşate personal generalului. Călăreţii sunt instalaţi în mijlocul castrului sub protecţia pedestraşilor, iar aceştia la rândul lor sunt aşezaţi la distanţa de 60 de paşi faţă de parapetul taberei, distanţă necesară pentru mişcările nestingherite ale soldaţilor, dar mai ales pentru scoaterea corturilor de sub proiectilele duşmanului. Ce să-ţi mai spun eu despre castru? Ceva despre forma lui. Forma castrului este în general rectangulară pătrată, ca acesta din faţa noastră, pentru că parapetele în linie dreaptă sunt mai rezistente şi mai uşor de executat. Dar dacă terenul nu se pretează sau intervin alte pauze, forma poate fi şi dreptunghiulară, circulară sau triunghiulară. Porţile, ca şi unghiurile zidurilor, sunt întărite cu turnuri. Iată-le. Şanţul din jurul castrului este destul de larg şi se trece greu mai ales când e umplut cu apă, nu ca în cazul de faţă, unde apa adusă

HB caznă de sclavii noştri, a dispărut infiltrându-se în pământ. Cam acestea sunt informaţiile pe care vream să ţi le dau despre castrul roman. Aş mai putea să adaug că, puternic fortificată, tabăra militară devine un veritabil oraş întărit, ca o cetate, unde toate forţele umane' şi toate

resursele se află la un loc, bine adăpostite, comod plasate, unde totul are caracterul grandorii şi prudenţei specifice poporului nostru. La acestea se adaugă disciplina şi ordinea care domnesc în tabără, cât şi buna organizare a serviciilor ce îndrumă munca de fiecare zi a fiecărui om. Niciunul dintre popoarele care au venit în contact cu armata noastră, n-a reuşit vreodată să execute lucrări asemănătoare acestor fortăreţe. Unele din popoare au încercat, dar până la urmă au renunţat atribuindu-ne o forţă supraomenească, după cum spune chiar Caesar despre părerea gallilor la adresa noastră.

— Este adevărat că niciodată un castru roman nu va putea fi cucerit de duşman? — întrebă mândru Cornelius care rămăsese entuziasmat de cele văzute şi auzite.

— Nu ştiu ce va fi în viitor, însă pot să-ţi spun, ca o dovadă de netăgăduit a. superiorităţii organizării castrului roman, că niciodată sau aproape niciodată, în decursul a mai multor secole, subliniez, secole, castrul roman n-a putut fi cucerit de duşman, în pofida curajului, a varietăţii armelor şi a diferitelor genuri de asediere folosite de sutele de seminţii cu care Roma a purtat nenumărate războaie.

— Un motiv în plus pe lângă atâtea altele – zise Cornelius – de a ne mâridri în faţa tuturor popoarelor cu impunătoarea noastră armată şi organizarea ei superioară. De aceea vreau să slujesc în armată şi...

— Să ajungi general! — îj luă vorba din gură Sempronius zâmbind cu subînţeles.

— întocmai J răspunse băiatul scurt şi înfipt... ca la armată î

Muâtos *Umere debet, quern mulţi tivient.*[68]

FUBLIXiIUŞ SYRUS

27. AM ÎNCEPUT SA TE URĂSC DUPA CE ŢI-AI UCIS MAMA ŞI SOŢIA

---

68 Cine e temut de mulţi trebuie să se teamă de mulţi.

înalta societate romană, în fruntea căreia se afla Nero, plictisită de pace, bogăţie şi fericire, mânjită de noroi şi eânge, uitase trecutul glorios al Romei pe care nu-l mai putea înţelege. Ea privea indiferentă şi fără grijă spre viitorul de care nu se sinchisea şi pe care nici nu încerca să-l prevadă, deoarece îl simţea ca pe o putere fatală, irezistibilă şi implacabilă faţă de care trebuia să se supună. Singurul de care nu se îndoia aristocraţia romană era prezentul. Pe acesta se grăbea să-l soarbă în bucurii şi iritante desfrânări. Aceşti cpmeni se jucau cu viaţa, ruşinea şi moartea; turnau otrava însoţită de flori sau loveau cu spada în mână între două plăceri; dădeau ori primeau lovitura mortală fără remuşcări, fără regret.

în această sumbră atmosferă, este reintrodusă vechea *lex mmestatis*. Tirania debordează. Denunţurile, scandalurile, asasinatele, desfrâul şi orgiile cele mai monstruoase nu mai încetau. Cad multe victime nu numai dm rândul nobilimii, care genera această deplorabilă stare de. lucruri, dar şi din rândul altor categorii sociale prinse, într-un fel sau altul, în iţele ţesute de războiul perfidiei şi ipocriziei de pe Palatin,

Tirania lui Nero devenise de nesuportat. Numărul celor nemulţumiţi era din ce în ce mai mare. Se înfiripă, ca urmare, conjuraţia lui Piso, cea mai primejdioasă conspiraţie a secolului, amplă mişcare de opoziţie împotriva împăratului.

La început au loc contacte prudente între numeroşii nemulţumiţi printre care se aflau atât senatori şi cavaleri, cât şi ofiţeri, soldaţi şi femei. Ei se adună treptat în jurul grupului ideologic al Caâpurniilor, condus de Caius Calpur-, mus Piso, pentru a pregăti răsturnarea lui Nero. Senator de vază şi om de litere, Piso poseda unele atuuri cu care în acele vremuri seducea mulţimile, fără să irite prea mult invidia: avea o mare avere, o nobilă origine şi maniere dintre cele mai frumoase. El îi ajuta pe cei care-l solicitau, după modelul patronilor din trecut faţă de clienţii

lor, îi apăra la tribunal şi nici cel mai neînsemnat dintre aceştia r.u-l părăsea fără a fi primit un dar cât de mic. în rest, iubind luxul şi plăcerile ca toţi cei de aceeaşi condiţie cu el, era un om care nu avea prea multe scrupule în alegerea mijloacelor de a parveni şi nu avea, la fel ca şi ceilalţi, dorinţa de a urca pe primul loc, decât împins de meschina ambiţie de a nu rămâne al doilea. El a primit repede misiunea încredinţată fiind ales în fruntea mişcării de opoziţie, dar nu-şi dădea prea mare osteneală în a conduce acţiunea.

Cine făcea parte din conjuraţia lui Piso?

Consulul designat Plautus Lateranus. Acesta era singurul probabil care se gândea în mod serios la unele reforme constituţionale după îndepărtarea împăratului.

Tot din ordinul senatorial au mai participat încă de la început Flavius Scaevinus şi Afranius Quintianus care nu se bucurau de o prea mare reputaţie, primul, un dezmăţat şi un trândav, al doilea, un obez de care-şi bătea joc Nero şi pentru care motiv senatorul urmărea să se răzbune.

Din rândul cavalerilor romani s-au alăturat: Claudius Senecio, eroul din Valea *lui Hades*,, Cervarius Proculus, Vulcatius Avaricus, Julius Augurinus, Antonius Natalis şi alţii. Dintre aceştia, Senecio, care părăsise de mult gărzile pretoriene, era unul dintre cei mai apropiaţi de Nero şi trebuia să se străduiască a arăta că e în continuare prieten împăratului.

Conspiraţia era mai cu seamă militară. Nero împărţise comanda gărzilor pretoriene în două: lui Tigellinus şi lui Faenius Rufus. Tigellinus devenise unul dintre cei mai apropiaţi oameni ai împăratului datorită cruzimii şi dezmăţului său. Rufus se bucura în faţa cohortelor de mult respect datorită felului său de viaţă. Tigellinus, invidios, îl ponegrea în faţa lui Nero şi-l acuza că e pornit spre răzbunare, fiindcă fusese cândva în graţiile Agrippinei. După mai multe întrevederi, conjuraţii, arătându-i primejdia în care se afla, l-au convins pe Rufus

să treacă de partea lor. El atrage şi pe unii tribuni militari, centurioni şi chiar soldaţi. Mai puţin preocupaţi de problemele politice, aceştia participau ori fiind scârbiţi de dezmăţul împăratului, ori dornici de înaintare în grad sau numai pentru schimbarea stăpânului. Printre cei înrolaţi în conspiraţie se aflau tribunii militari Subrius Flavus, Gavius Silvanus şi Statius Proximus, cât şi centurionii Sulpicius Asper, Maximus Scaurus şi Venetus Paulus toţi având funcţii de comandă în cohortele pretoriene. De aceea membrii conspiraţiei îşi puneau mari nădejdi în aceştia şi în special în comandantul lor, Rufus.

O vanitate de poet rănit îl aruncă în complot şi pe nepotul lui Seneca, Lucanus, deoarece Nero căutase a-i spulbera renumele poemelor sale. Autorul *Pharsalei*, care în poemul său pune aşa de uşor la o parte adevărata istorie, folosea nedemne flatări, la începutul lucrării, la adresa împăratului ce-l socotea printre favoriţii lui. Lucanus însă, cât era el de priceput curtezan, nu putea totuşi să se resemneze flatând mania de poet a lui Nero şi să recunoască supremaţia versurilor celui care avea deja supremaţia asupra lumii. Caesarul i-a interzis deci de a-şi mai citi în public operele, iar Lucanus devine cel mai înverşunat adept al conspiraţiei.

Alături de nepot, intră în conjuraţie şi fraţii lui Seneca. Acesta însă n-a participat la nicio acţiune, deşi i se solicitase concursul de către conducătorul conjuraţiei prin intermediul cavalerului Antonius Natalis, omul de încredere al lui Piso.

Este aproape inexplicabil, pentru o epocă în care trădarea şi trădătorii erau întâlniţi la fiecare pas, cum s-a făcut că timp de aproape trei ani de zile nu s-au descoperit urzelile din jurul împăratului! Este cu atât mai greu de înţeles, cu cât la această amplă mişcare de răzvrătire participau nenumăraţi oameni din pături sociale atât de diferite: senatori şi soldaţi, bogaţi şi săraci, d'e diferite vârste şi sexe.

Conjuraţii au trecut totuşi printr-un moment de spaimă. Din complot făcea parte şi o femeie, pe nume Epicharis, despre care se spunea că se ocupase înainte cu lucruri foarte puţin cinstite. Aceasta se săturase de amânările şi tatonările conspiratorilor pe care îi acuza de slăbiciune şi nahotărâre. Epicharis îl cunoştea bine pe Valosius Proculus care comanda flota de la Misenum în locul lui Anicetus. Valosius fusese folosit de Anicetus pentru ducerea la îndeplinire a cumplitei crime comise împotriva Agrippinei, dar Nero nu-l' răsplătise pe măsura faptei lui. De aceea se arăta nemulţumit destăinuindu-i consipratoarei hotărârea lui de a se răzbuna. Femeia îşi dădu seama că un astfel de om putea fi atras uşor. în conspiraţie şi, în calitatea lui de comandant, ar fi antrenat şi alţi marinari ai flotei. Se ştia că Nero petrecea o bună parte din timp pe mare, la Puteoli sau la Misenum, aşa încât conjuraţii se puteau aştepta la un ajutor preţios din partea flotei. Epicharis îi destăinuie lui Proculus planul conspiraţiei cerându-i să sprijine şi el complotul şi să-i atragă pe cei mai hotărâţi dintre marinari, care vor fi din plin recompensaţi. Proculus, în loc de a spijini conspiraţia, destăinuie totul lui Nero. Numai că Epicharis, foarte prudentă, nu-i spusese trădătorului niciunul din numele celorlalţi conjuraţi. Aşa încât, confruntată cu Proculus, care nu avea niciun martorpentru cele destăinuite, ea a tăgăduit curajoasă totul. Deşi nu s-a putut afla nimic, Nero, ştiind că până nu faci foe fum nu iese, a dat ordin ca Epicharis să fie închisă.

Deşi secretul fusese salvat, conjuraţii şi-au dat deodată seama că Nero se afla pe urmele lor şi că era timpul să se grăbească. Aşteptaseră destul. Se întruniră deci pentru a lua hotărârea uciderii împăratului.

— Caesarul obişnuieşte să vină deseori la Baiae să-l viziteze în vila sa pe conducătorul nostru, Piso – spuse unul din conjuraţi. Aici el se îmbăiază şi se ospătează renunţând la orice fel de gardă, cât şi la alaiul obişnuit. Este cel mai

potrivit moment şi lesnicos pentru a fi doborât cu pumnalul.

Conjuraţii sunt de acord, dar Piso se opune;

— Ar fi o faptă prea urâtă ca să fie mânjită de sânge sfânta masă, iar zeii ospeţiei pângăriţi. Mai potrivit ar fi ca fapta pe care noi am luat-o asupra noastră, pentru salvarea statului, să fie săvârşită la Roma, ori în palatul său, ori într-una din pieţele publice.

Conjuraţii şi-au dat seama că Piso se temea ca nu cumva, în timp ce Nero era ucis în vila sa, un altul să profite de ocazie şi să se proclame împărat la Roma, cum ar fi fost, spre exemplu, Silanus, vestit prin originea sa nobilă şi care în ultimul timp se ridicase pe treptele cele mai înalte ale strălucirii.

— Deşi Nero iese rareori din pal<at stând mai mult prin grădinile sale – zise un alt complotist – el obişnuieşte totuşi să vină la distracţiile circului. în curând vor avea loc jocurile de circ dedicate zeiţei Ceres [69]. Este un bun prilej de a fi atacat şi ucis în învălmăşeală.

Se propuse astfel ea Lateranus, cârid va apare Caesarul în tribună să cadă la picioarele lui şi să-l roage să-i acorde sprijinul pentru situaţia sa familială, apoi prin surprindere să-l doboare la pământ cu vânjoşenia lui recunoscută. Tribunii şi centurionii să se repeadă după aceea eu pumnalele şi să-l măcelărească.

Senatorul Flavius Scaevinus ceru să i se acorde lui cinstea de a-l ucide pe tiran spunând:

— Port asupra mea un pumnal sfânt pe care l-am luat din sanctuarul Fortunei din oraşul Ferentinum şi care e hărăzit unei măreţe fapte. Cu el îl voi răpune pe Nero.

Conjuraţii au fost de acord eu cererea senatorului şi hotărăsc ca Piso, după săvârşirea faptei, să meargă în tabăra pretorienilor însoţit de Rufus spre a vorbi soldaţilor.

în ajunul jocurilor de circ, senatorul Scaevinus,

---

69 Zeiţa griului şi a recoltelor ; identificată cu Denaeter dl» mitologia greacă.

întorcându-se acasă după ce avusese o lungă discuţie cu Antonius Natalis, a pus pecetea pe testament şi l-a chemat pe libertul său Milichus cSrându-i să-i ascută cu grilă pumnaluf. A dat apoi dispoziţii să se pregătească un ospăţ mai îmbelşugat ca de obicei. În timpul petrecerii a acordat libertate unor sclavi la care ţinea cel mai mult. într-un târziu i-a cerut lui Milichus să pregătească feşe pentru răni şi toate cele necesare pentru oprit sângele. Libertul ori că ştia mai din,ainte despre cele puse îa cale, ori că acum intrase la bănuială, s-a hotărât, la îndemnul nevestei lui, să-şi denunţe stăpânul care îi dăruise cândva libertatea. Trădătorul tot apăruse până la urmă! De aci urmează dezastrul.

A doua zi Scaevânus este ridicat de străji şi adus în faţa împăratului. La început acesta a tăgăduit plin de îndrăzneală răspunzând învinuirilor:

— Pumnalul, despre care vorbeşte acest mizerabil, e un vechi obiect de cult pe care îl ţineam în odaia mea de dormit şi pe care nemernicul mi l-a furat spre a mă putea acuza. Mi-am pregătit testamentul fiindcă eram mereu urmărit de creditori din cauza stării mele materiale destul de precare. Cât despre eliberarea unor sclavi, nu e pentru prima dată când o fac. Care feşe? N-am poruncit nimic în legătură cu pregătirea de feşe sau ceva asemănător. Acest libert e un ticălos care a inventat totul fiind şi denunţător şi singurul martor al acuzaţiilor pe care mi le aduce.

Cu atâta curaj şi siguranţă în glas se apără Scaevinus, încât cei de faţă începură să şovăie. Poate că ar fi scăpat dacă femeia lui Milichus, care era lângă el, nu i-ar fi şoptit acestuia despre convorbirile tainice cu Antonius Natalis, omul de încredere al lui Piso, şeful complotului.

începe anchetarea lui Natalis separat de Scaevinus. Cum era de aşteptat, declaraţiile lor nu s-au potrivit, fiecare spunând altceva în legătură cu cele ce discutaseră. Au fost aruncaţi în lanţuri. Dar niciunul, nici celălalt n-au putut suporta caznele la care au fost supuşi. Conspiraţia a

fost dezvăluită. Natalis îl denunţă pe Piso, apoi pe Seneca. Scaevinus îi denunţă pe Lucanus, Quintianus şi Senecio. Aceştia au tăgăduit un timp, apoi, promiţându-li-se că dacă spun totul nu vor fi pedepsiţi, s-au grăbit să vorbească dând dovadă de mare laşitate. Quintianus şi Senecio îşi denunţă prietenii cei mai buni, pe Glitius Gallus şi respectiv pe Annius Pollio, iar Lucanus o denunţă chiar pe mama sa Acilia.

Cu această ocazie s-a văzut încă o dată degradarea morală a nobilimii romane, a unor senatori şi cavaleri care şi-au trădat pe cei mai dragi membri ai familiei şi pe cei mai buni prieteni. O mai frumoasă comportare au avut ceide condiţie mai modestă. Epicharis, spre exemplu, n-a denunţat pe niciunul din conspiratori, deşi a fost supusă unor cumplite torturi. Nero, ştiind că o femeie nu poate suporta durerile, a poruncit să fie pusă la cele mai mari cazne. Cu toate acestea nici vergile, nici focul, nici furia călăilor n-au făcut-o să vorbească, în timp ce era transportată pe o targă într-o lectică, fiindcă pe picioare nu se mai putea ţine din cauza mădularelor strivite de călăi, ea a reuşit să scape de torturi sinucigându-se într-un mod care îi dovedea încă o dată curajul: din căpătâiul unor chingi pe care le purta qa accesorii ale veşmintelor a făcut un ştreang, l-a legat de targă, şi-a vârât capul în el şi lăsându-şi toată greutatea corpului în laţul făcut, s-a sforţat din răsputeri până şi-a dat sufletul.

Odată conspiraţia descoperită, împăratul a poruncit cele mai crunte pedepse. Mulţi au căzut şi din rindurile armatei. Unii din ei au primit pedeapsa cu mult curaj. Tribunul Subrius Flavus, fiind întrebat de Nero cum de a ajuns până acolo încât să-şi calce jurământul de credinţă faţă de el, i-a răspuns;

— Pentru că te uram! Niciunul dintre ostaşi nu ţi-a fost mai credincios ca mine când meritai să fii iubit. Am început să te urăsc după ce ţi-ai ucis mama şi soţia şi ai apărut în lume ca vizitiu, actor şi incendiator.

O altă dovadă a curajului în faţa morţii a dat-o centurionul Sulpicius Asper care i-a spus împăratului:

— Cu prilejul atâtor nelegiuiri pe care le-ai săvârşit, n-am putut veni în ajutorul tău într-alt chip.

Nici ceilalţi militari nu s-au dovedit mai prejos în faţa chinurilor morţii. în schimb" comandantul lor, Faenius Rufus, asociat cu Tigellinus la comanda gărzilor pretoriene, nu mai înceta cu văicărelile în timp ce-şi făcea testamentul. Rufus, se transformase din conspirator în anchetator acuzându-i pe cei cu care complotase mai înainte. Până la urmă este şi el demascat şi ucis de către unul din soldaţi.

Nici Piso nu s-a arătat prea demn în faţa primejdiei care îl ameninţa scriind în testamentul său fraze pline de linguşire la adresa caesarului. El s-a dovedit lipsit de curaj şi iniţiativă într-un moment atât de decisiv, deşi i se arătase calea ce trebuia urmată. Unul din conjuraţi îi spunea:

— Porneşte la cazarma gărzilor pretoriene şi de la înălţimea tribunalului caută să_ câştigi simpatia soldaţilor şi a poporului care te va urma să răstorni cârmuirea tiranului.

Altul îl sfătuia astfel:

— Nero nu e deloc pregătit să înfrunte asemenea primejdii. Chiar oamenii âe mare curaj se înspăimântă în faţa situaţiilor neaşteptate. Cu atât mai mult acest comediant n-o să se încumete să ia armele împotriva ta, când e însoţit numai de Tigellinus şi de ceata lui de desfrânate. Dacă încerci, poţi înfăptui multe din -cele ce par grele celor nevolnici. '

Un altul încerca să-l prevină:

— în zadar îţi pui nădejdea în tăcerea şi credinţa partizanilor bizuindu-te pe tăria 'sufletelor şi trupurilor lor. Totul va fi descoperit prin cazne şi recompense. În curând se vor înfăţişa cei care te vor lega şi pe tine, ca la urmă şi tu să sfârşeşti printr-o nevrednică moarte.

în sfârşit, unii dintre conspiratorii cu vederi mai liberale îl îmbărbătau spuxundu-i:

— Oare nu cu atât mai frumos vei merge tu să înfrunţi moartea dacă vei lua în braţe cauza republicii, dacă vei chema tot poporul în ajutor pentru câştigarea libertăţii? Dacă ostaşii te vor părăsi şi la fel şi plebea te va lăsa singur, cel puţin strămoşii, cât şi urmaşii tăi îţi vor slăvi moartea în cazul când viaţa îţi va fi răpită.

Piso rămase mai departe impasiv la toate aceste vorbe. Muri tăindu-şi venele braţelor.

Cu demnitate a primit moartea consulul designat Plautius Lateranus pe care Nero s-a grăbit să-l ucidă fără să-i permită a-şi îmbrăţişa copiii. A fost supus c,aznelc şi omorât de către un tribun care făcea parte şi el di complot, fără ca Lateranus să rostească nici cea mai mii învinuire la adresa acestuia.

Nero. a dat ordin să fie ucis şi Lucanus. Acesta muri recitind versuri din epopeea sa, *Pharsalia*.

Au mai fost ucişi sau li s-a poruncit de către împărat să-şi ridice viaţa: consilierul împărătesc Seneca, Quintianus, Scaevinus, Senecio şi alţii.

Unii, ca tribunul Gavius Silvanus sau Statius Proximus, şi-au pus singuri capăt zilelor, deşi Nero îi iertase.

1 Alţii au fost exilaţi, printre ei fiind Novius Priscus, prieten cu Seneca, Glitius Gallus, Annius Pollio, Rufus Crispinus.

Câţiva au fost iertaţi de către împărat suspendându-li-se osânda, pentru zelul lor de a da în vileag conspiraţia, printre care Antonius Natalis şi Cervarius Proculus.

Libertul Milichus s-a îmbogăţit, fiind din plin răsplătit. Şi-a luat numele de „salvatorul”!

Din cei 41 de conjuraţi, 18 au murit, 17 au fost exilaţi, 5 au fost iertaţi şi doar unul singur a scăpat fără a fi descoperit;

Nero şi Tigellinus, care au dovedit o feroce cruzime

în reprimarea conjuraţiei, încurajaţi şi de perfida Poppaea, au provocat un imens val de indignare în rândurile plebei care nu credea în sinceritatea acuzaţiilor aduse de cei trei judecători. Aristocraţia senatorială, în schimb, arătându-şi încă o dată slugărnicia, care o caracteriza, s-a grăbit să aducă'mulţumiri zeilor pentru salvarea „preahunului" lor stăpân.

Non quia difficllia sunt, non auăemus, sed quia nori audemus, difficilia sunt.[70]

SENECA

28. BLESTEMUL REGINEI BOUDICCA!

— A fost ucis maestrul Seneca! — strigă Acutia din pragul uşii pătrunzând grăbită în *triclinium* unde stăpânii de la *Fastuosa* erau tocmai la masă.

Acutia şi sora ei Petronia legaseră o strânsă prietenie cu Paulina, soţia Cordubanului, împreună cu „care frecventau cercul literar al filosofului. în ultima vreme acesta se arăta din în ce în ce mai rar. Era slăbit şi bolnav. îl chinuiau când gut,a, când astma, când durerile de stomac. Paulina era tot timpul lângă el îngrijindu-l cu devotamentul unei iubitoare soţii. De aceea se întâlnea mai rar cu prietenele ei. Acutia n-o mai văzuse de mult. Alarmată de zvonurile care circulau în legătură cu soarta lui Seneca implicat în complotul contra lui Nero, mersese la Roma s-o vadă. Dar n-o găsi. Află că Paulina plecase de mai multe zile împreună cu soţul ei la o vilă a lor din apropierea oraşului. Acutia ştia că filosoful avea un bun prieten, pe medicul Statius Annaeus. îl căută şi în sfârşit dădu de el. De la acesta află împrejurările în'care murise fostul preceptor şi consilier al împăratului.

Era în amurg. Seneca lua masa cu Paulina, cu Statius şi un alt prieten.

Tribunul cohortei pretoriene, Gavius Silvanus, membru şi el al conjuraţiei, dar nedescoperit încă, îi

70 Nu fiindcă lucrurile acestea sînt grele nu avem curaj, ci| fiindcă nu avem curaj ele sînt grele.

înconjoară vila cu soldaţii. Apoi se prezintă în faţa Cordubanului şi glăsui:

— Sunt trimis din porunca împăratului care vrea să afle adevărul în legătură cu unele fapte săvârşite de cei ce au pus la cale uciderea lui. Antonius Natalis, aflându-se acum în lanţuri, i-a declarat Caesarului că a fost îndemnat de Piso, şeful conjuraţiei, să-ţi facă o vizită. Cu această ocazie ţi s-a plâns că nu vrei să-l întâlneşti pe Piso şi că ar fi mai bine pentru tine dacă i-ai cultiva prietenia prin legături şi întrevederi sincere. Tu i-ai fi răspuns că nu vezi vreun folos nici în schimburile de idei, nici în întâlnirile dintre voi, dar că salvarea ta este legată totuşi de rămânerea în viaţă a lui Piso. Este adevărat ce ai spus?

— într-adevăr, Natalis m-a vizitat şi mi s-a plâns că nu-l primesc pe Piso. Eu m-am scuzat că nu-l pot întâlni, fiindcă sunt bolnav şi am nevoie de linişte, de odihnă. I-am mai spus că nu văd de ce sănătatea mea, a unui simplu particular, ar fi legată de supravieţuirea lui Piso. în afară de aceasta, firea mea nu e făcută să linguşească, împărtul nostru a avut nenumărate ocazii să constate că pentru mine libertatea e mai presus decât slugărnicia.

Silvanus i-a transmis acest răspuns lui Nero de faţă fiind Poppaea şi Tigellinus, siniştrii colaboratori ai împăratului.

— Să-mi spui, Silvanus, dacă filosoful e pregătit să primească de bunăvoie moartea – spuse Nero nemulţumit de răspunsul primit.

— Mărite stăpâne, eu nu am observat în vorbele lui Seneca nici teamă şi nici tristeţe în privirile lui.

— Atunci fă cale întoarsă şi vesteşte-i moartea – zise Nero bucuros că avea prilejul să scape cu această ocazie de fostul lui dascăl şi consilier.

Tribunul Silvanus se vedea acum obligat a săvârşi nelegiuiri şi fărădelegi pentru a căror răzbunare el singur se alăturase complotiştilor. Cu sufletul îndoit, simţindu-se de o mie de ori mai vinovat decât bătrânul suferind, se

îndreptă spre prefectul Faenius Rufus spre a-l întreba dacă se cade să ducă la îndeplinire porunca împăratului. Prefectul, ce se afla în aceeaşi situaţie cu Silvanus, adică şi el complotist nedescoperit încă şi care ai cerceta şi acuza acum pe tovarăşii cu care complotase mai înainte, il sfătui să execute ordinul. Tribunul, mustrat însă de conştiinţă, n-a putut merge să-i vorbească şi. să-l privească în faţă pe Seneca, trimiţându-l în schimb pe unul din centurionii din subordinele sale pentru a duce filosofului vestea morţii. Acesta primi cumplita veste calm şi neînfricat. Ceru să i se pregătească testamentul pe care vroia să adauge ultimele dispoziţii. Centurionul îl opri ştiind că averea îi va fi confiscată.

Seneca se adresă prietenilor şi soţiei:

— Fiindcă mi s-a interzis să vă aduc mulţumirile mele faţă de tot ce aţi făcut pentru mine, eu vă las cel mai frumos dar pe care îl mai am la îndemână: modelul vieţii mele. Dacă fl veţi păstra în inimile voastre,-vă veţi bucura de roadele unei nezdruncinate prietenii. Lăsaţi deoparte lacrimile şi înarmaţi-vă cu tăria bărbăţiei – le mai spuse celor din jur văzându-i cât erau de înspăimântaţi. Apoi adăugă: Unde aţi lăsat sfaturile mele despre înţelepciune, despre atitudinea curajoasă pe care trebuie s-o aveţi în faţa ameninţătoarelor primejdii? Cruzimea lui Nero e cunoscută de toată lumea. Ce oare îi mai rămâne acestuia, după ce şi-a ucis mama şi fratele, decât să adauge la şirul fărădelegilor moartea educatorului şi îndrumătorului său?

În faţa soţiei sale, pe care o îndrăgise mai presus de orice, simţi totuşi pentru o clipă regretul despărţirii. O îmbrăţişă şi-i spuse:

— Pune friu durerii care e trecătoare. Rabdă cu tărie viaţa în dorul după soţul tău. Aţinteşâe-ţi ochii asupra vieţii tale trăită în virtute.

Dar Paulina, în desperarea ce o cuprinsese, i-a răspuns:

— Eu sunt pregătită pentru moarte şi doresc să mi se

curme viaţa odată cu a ta.

Supremă dovadă' de dragoste! O femeie aşa de tânără şi frumoasă gata să moară odată cu soţul ei, un bătrân neputincios în faţa vitregei soarte. Suprefhă dovadă a abnegaţiei şi spiritului de sacrificiu!

Poate şi la gândul că Paulina, rămânând în viaţă, ar fi căzut pradă batjocurii şi ruşinii, Seneca nu se împotrivi şi-i vorbi astfel:

— Eu ţi-am arătat drumul vieţii şi felul cum poţi dobândi mângâierile ei. Văd însă că tu doreşti cinstea morţii. Eu nu mă pot opune minunatei tale pUde. Să primim deci amândoi cu tăria bărbăţiei această supremă încercare, acest ultim act. Tu vei avea însă parte, prin sfârşitul tău curajos, de cea mai mare glorie.

Cu acelaşi pumnal îşi deschid apoi amândoi venele. Seneca, văzând cum sângele de-abia i se scurgea din venele lui îmbătrânite, şi le taie şi pe cele ale coapselor şi pe cele ale pulpelor. Privind-o pe Paulina cum suferea, mai mult din cauza, chinurilor lui decât a celor ce o apăsau pe ea, îi spuse încurajând-o:

— Nu-ţi pierde cumpătul din cauza durerii mele şi nu-ţi irosi nici puterea răbdării în faţa zbuciumului meu. Mergi în altă încăpere.

Moartea întârzia să-l cuprindă pe bătrânul filosof. Seneca îl chemă atunci pe bunul său prieten Statius şi-i ceru să-i dea otrava pregătită din vreme. Dar trupul devenise nesimţitor în faţa puternicii licori. Pentru a sfârşi odată, intră într-o baie caldă şi înainte de a-şi da sufletul, mai apucă să grăiască în mijlocul aburilor fierbinţi:

— închin această apă lui Jupiter Eliberatorul,..

— Blestemul reginei Boudicca! — exclamă cu oarecare răutate în glas Opinatus, după ce Acutia sfârşi povestea tragicei morţi a Cordubanului.

Opinatus era o rudă mai îndepărtată din partea Petroniei. De când rămăsese singur, îşi petrecea o bună parte din timp pe latifundiul lui Sempronius. Fie pentru că

avusese cândva vreun conflict cu Seneca, fie pentru că pur şi simplu detesta unele din faptele filosofului sau era împotriva concepţiilor filosofice ale Cordubanului, cert este că de câte ori venea vorba despre acesta, se arăta pornit contra lui. De aceea, când Acutia, care îi cunoştea sentimentele, îl întrebă pe ton bănuitor la ce vrea să se refere prin enigmaticele sale cuvinte, Opinatus de-abia aşteptă să-l atace:

— Deşi nu am uitat proverbul: *De mortibus nil sine bene* *, vreau totuşi să spun că întreaga filosofie a lui

* Despre morţi nu se vorbeşte decât de bine.

Seneca despre viaţa cumpătată, împreună cu toate rădăcinile plantelor pe care le rodea pentru a-şi prelungi zilele, n-au putut opri ironica soartă, întruchipată în persoana lui Nero, de a-i aduce această violentă moarte. Moarte trimisă de elev profesorului său. Moarte trimisă de către cel care s-a dovedit a nu fi fost un prea strălucit discipol al preceptorului său, ori mai bine zis cel care s-a dovedit a fi fost discipolul unui preceptor nu prea strălucit, a unui filosof nu prea înţelept.

— Cum poţi să vorbeşti astfel despre cea mai luminoasă personalitate a epocii noastre? — spuse Petronia revoltată.

— Vorbesc astfel, fiindcă în cărţile sale spunea una, iar în viaţă făcea alta. în cărţile sale el condamna tirania, în timp ce era educatorul unui tiran. El a fost un prost preceptor şi dovada stă în tragica moarte ce i-a pricinuit-o însuşi elevul său.

— Dar Seneca s-a străduit să-şi educe elevul, şi nu numai pe el, ci întregul nostru tineret, prin reflexiile lui pline de înţelepciune asupra moravurilor, prin cea mai generoasă concepţie despre solidaritatea umană, despre promovarea virtuţilor menite transformării în bine a omului – zise Acutia raliându-se părerii Petróniei.

— într-adevăr, tema sa preferată a fost filosof ia morală – răspunse Opinatus.

— De aceea a şi fost numit „Director al conştiinţei” – adăugă Petronia crezând că ruda sa ar putea să-şi schimbe părerea. Dar acesta continuă:

— Seneca a rămas până la ultima sa oră un actor. Un actor care a jucat rolul omului virtuos. El a vrut să fie „Director al conştiinţei” altora, dar cu condiţia de a fi scutit ca acest directorat să-i dirijeze şi conştiinţa sa. E! a pus deoparte maximele sale şi de alta conduita sa. Filosoful tău n-a fost decât un exemplu fidel al tendinţelor practice ale spiritului nostru roman. Elegant şi abil aranjator de cuvinte, el a traversat toate şcolile morale fără a se opri asupra vreuneia din ele. Odată drumul parcurs, a adunat aceste adevăruri morale care întruchipează fondul comun al umanităţii şi pe care, căutându-l mai bine, îl găsim de fapt în proporţii diferite la baza tuturor sistemelor care au dăinuit. Nu e decât „nisip fără var” cum nume,a Caligula operele filosofului.

— Dar trebuie să recunoşti că în acest nisip strălucesc firişoare de aur – spuse Petronia – Nu uita că lucrările lui sunt citite şi studiate în toate şcolile şi că, alături de Cicero, el rămâne unul dintre cei mai valoroşi preceptori ai tineretului.

— Există însă o mare deosebire între Cicero şi Seneca. în operele lui Cicero totul e simplu şi prezentat fără efort. El este spiritul cel bun. El emană o căldură pătrunzătoare în care recunoşti omul superior şi cetăţeanul credincios principiilor. Pe când la Seneca se simte prea mult munca de retor. El scrie o operă în care se află mai multă artă decât convingere, mai puţină forţă spirituală decât talent în adevăratul sens al cuvântului. De aceea spun că a rămas până la urmă un actor.

— Chiar dacă ar fi aşa, Seneca a ştiut să-şi joace cu demnitate rolul până la ultimul ceas al vieţii – continuă Acutia să-l apere – El a aspirat spre cele mai înalte idealuri morale şi a primit cu bărbăţie moartea ca pe suprema încercare,

Opinatus rămânând la părerile sale, răspunse:

— Cu tot tratatul său asupra *Providenţei* şi elogiile sale asupra sinuciderii, Seneca a ţinut totuşi foarte mult la viaţă, fiindcă nu a încercat să oprească de la început pornirile criminale ale elevului său, de teamă ca acestea1 să nu se întoarcă asupra sa. Totul a fost oratorie şi o oratorie nu din cele mai alese. Mai mult. încă de pe vremea când era preceptorul lui Nero, el căuta să îndepărteze din ochii împăratului pe vechii oratori în scopul de a nu-şi compromite propriile discursuri prin comparaţii primejdioase referitoare lă elocinţă şi declamaţie. Elevul avea, ca şi profesorul, în afară, strălucire: pentru senat un aer grav, fraze pompoase, cuvinte de efect. în viaţa particulară, Nero a fost lăsat de Seneca să-şi formeze cele mai josnice gusturi. „Filosoful" nu a ştiut să pună în sufletul lui Nero datoriile morale. Orgoliul său, această boală a artiştilor, aşa funestă oamenilor de stat, îl făcea să compună pentru împărat nenumărate discursuri. După fiecare dintre ele nu se vorbea la Roma decât despre înţelepciunea filosofului şi geniul scriitorului. Această educaţâe numai în cuvinte şi,în figuri de stil, pedantă, declamatorie şi falsă l-a făcut pe Nero să nu mai ia în serios virtuţile ce i se recomandau. El asculta, dar nu. le mai putea înţelege sensul. Şi cum ar fi putut înţelege, când Seneca îi spunea: „Priveşte această Cetate, acest popor; toate sunt ale tale"? Ce mai valorau în faţa tânărului îngâmfat maximele lui Zenon după o astfel de lecţie asupra omnipotenţei absolute?

— Nu înseamnă că dacă Seneca a eşuat în încercarea sa de a-i da o bună educaţie împăratului, el nu s-a comportat moral şi demn în multele situaţii critice în care l-a dus viaţa lui atât de frământată – zise Petroniai- Ai auzit-o pe Acutia povestind cum se apăra filosoful în faţa insinuărilor de a fi participat la complot spunând cu demnitate că firea lui nu e făcută să linguşească şi că pentru el libertatea e mai presus decât slugărnicia.

— În legătură cu complotul şi insinuările de care vorbeşti, Seneca nu e chiar atât de nevinovat pe cât crezi tu. Deşi nu a participat direct, el a cunoscut urzelile conjuraţiilor şi le-a tăinuit. Oare tăinuitorul nu e la fel de vinovat ca şi făptaşul? Umblă zvonul prin Roma că Subrius Flavus plănuise împreună ou centurionii ca după moartea lui Nero să-l ucidă şi pe Piso şi să-l proclame împărat pe Seneca, acesta fiind cel mai nimerit să ajungă pe cele mai înalte trepte ale puterii. Desigur că îi ajunsese la urechi şi bătrânului acest zvon. Tăcea şi aştepta!

— Prin strălucitele sale virtuţi ar fi meritat să ajungă împărat – îi întrerupse Acutia.

— Aşa gândea şi el probabil! Cât despre faptul că nu-i plăcea să linguşească şi că pentru el libertatea era mai presus decât slugărnicia, acesta să fie oare adevărul? Nu cumva Seneca este cel ce se umilea cerând iertare pentru unele fapte care îl aruncaseră în exil pe insula Corşi ca?

— Eu nu am auzit niciodată de aşa ceva – zise intrigată Petronia.

— Nu ai auzit, fiindcă sunt foarte mulţi ani de atunci. Noi eram oopii pe vremea aceea. Aveam în jur de zececincisprezece ani. Eu am auzit cele întâmplate de la oameni demni de încredere. Cum spuneam, Seneca se afla în exil pe insula Corsica. La început sperase că rămânerea lui acolo nu se va prelungi prea mult, încât aştepta răbdător şi mândru să se întoarcă la Rama. Dar după vreo doi ani, iertarea pe care o aştepta din partea împăratului Claudius, întârzia să se arate. Curajul şi răbdarea filosofului s-au topit. Se temea că intransigenţa împăratului ar putea să~i aducă până la urmă chiar condamnarea la moarte, în acest timp, la curtea lui Claudius unul dintre cei mai influenţi oameni era libertul Polybius. Acestuia îi murise un frate. Filosoful s-a grăbit să-i trimită consolările lui. Nu se dă înapoi să-i aducă libertului adulaţii, deşi acesta nu întruchipa toate calităţile înşirate de Seneca. Se spunea chiar că libertul îşi ucisese

propriul său tată. în acea *Ad Polybium de consolaticne* Seneca, deznădăjduit de vitrega lui scoarţă, implora direct indulgenţa lui Claudius. Nobilimea, senatorii, nu i-au iertat niciodată acest moment de desperare qare îl împinsese la josnice linguşiri şi umiliri.

— Şi cel puţin a avut vreun ecou? A scăpat de exil? — întrebă curioasă Acutia.

— Nici vorbă! De-abia peste vreo cinci ani, de-abia după moartea Massalinei, aceea care-i cauzase exilul, s-a înapoiat şi Seneca la Roma.

Petronia, deşi considera că Opinatus este prea pătimaş, totuşi argumentele lui erau foarte grăitoare. Cu toate acestea ea nu putea să-şi schimbe dintr-o dată părerea despre cel pentru care avusese un adevărat cult. încercă aşadar să dea alt curs discuţiei:

— Ai vorbit la început despre un blestem, despre o regină. Ce-ai vrut să spui?

— Despre ce blestem e vorba? — insistă şi Acutia – Sper că nu e în legătură cu vreun alt păcat al filosofului.

— Nu ştiu dacă poate fi numit păcat – răspunse Opinatus pe ton ironic continuând: Vă las pe voi să apreciaţi după ce veţi afla despre ce e vorba... Cine nu cunoaşte ideile propagate de filosoful nostru în preceptele lui despre controlul moral asupra îmbogăţirii, despre modestie şi cumpătare? Dar cine nu cunoaşte în acelaşi timp şi setea fără margini de îmbogăţire a bancherului? Unul dintre cei mai bogaţi oameni din imperiu, Seneca îşi acumulase imensa avere mai ales prin speculaţii şi printr-o camătă fără scrupule. El împrumuta sume de bani nu numai la diferite persoane din Roma, dar şi unor căpetenii din cele mai îndepărtate regiuni ale imperiului, cum ar fi fost Britannia. Aici, regii locali îşi mai păstrau tronul, dar se aflau sub controlul guvernatorilor romani. Icenienii, care locuiau pe aceste meleaguri cârmuiţi de regele Presatagus, erau din ce în ce mai nemulţumiţi de apăsătoarele impozite cât şi de comportarea abuzivă a

funcţionarilor administraţiei romane şi a veteranilor colonizaţi. Seneca îl împrumutase cândva pe Presatagus cu zece milioane de drahme. Aflând de moartea acestuia, cămătarul filosof se grăbi să ceară restituirea integrală a imensei sume împreună cu toate dobânzile care se adunaseră între timp. în faţa acestor pretenţii exagerate, soţia defunctului, regina Boudicca, ce îi eârmuia acum pe icenieni, a încercat probabil să,ajungă la o înţelegere cu executorii puşi să încaseze banii. Ei însă, nu numai că nu au vrut s-o asculte, dar au bătut-o cu vergile batjocorindu-i şi cele două fiice. Această mârşâvie a fost picătura care a revărsat paharul plin de amărăciuni al băştinaşilor. Peste o sută de mii de icenieni asupriţi se ridicară cu mâna pe spadă împotriva romanilor. Regina Boudicca se afla în fruntea lor. Coloniile Camuloduhum, Londinium şi Verulamium împreună cu alte garnizoane romane au fost trecute prin foc şi sabie. Guvernatorul provinciei, C. Suetonius Paulinus, era departe în fruntea legiunilor lui, ocupat cu supunerea triburilor din insula Mona. Până să intervină el, au căzut victime vreo 70 000 de romani; 70 000! Nici 700, nici 7 &00!... Britannii, plini de semeţie după victoriile repurtate, se agitau, într-un puhoi uriaş, în jos şi în sus pe cete şi roate de călăreţi. îşi luaseră şi nevestele pe care le suiseră în căruţele rânduite la marginea câmpului de bătaie pentru a fi martore la biruinţa asupra romanilor. Suetonius sosi în grabă pe câmpul de luptă hotărât să-i atace pe barbari. Le vorbi soldaţilor înflăcărându-i la luptă. îi îndemnă să privească dispreţuitori gălăgioasele ameninţări ale barbarilor, fiindcă în rândurile lor se vedeau mai multe femei decât bărbaţi şi cu toţii vor fugi din faţa spadei şi vitejiei romane. Le ordonă să dea năvală numai în rânduri strânse, apoi, după aruncarea suliţelor, să se repeadă cu scuturile şi cu spadele asupra vrăjmaşului. Să nu se gândească la prăzi. După măcelărirea duşmanului, prăzile vor fi toate ale lor...

Regina Boudieca, sigură şi ea de victorie, purtindu-şi

fiicele într-un car, trecea prin faţa luptătorilor amintindu-le că la britanni există datina ca războiul să fie purtat sub conducerea femeilor. De data aceasta ea nu urmărea să-şi apere tronul şi averea, ci, la fel ca oricare altă femeie din popor, vrea să-şi răzbune libertatea răpită şi cinstea fetelor sale pângărite. Romanii – le spunea ea – se ascund în castru sau privesc speriaţi pe unde pot fugi mai repede. Aşa încât ei nu vor putea rezista nici măcar în faţa zgomotului şi strigătelor miilor de britanni, dar să se mai opună iureşului şi braţelor lor...

Suetonius dădu semnalul de atac. Victoria romanilor a fost totală. Legionarii nu au cruţat nici măcar viaţa unei singure femei. Se spune că pe puţin 80 000 de britanni au căzut în această luptă. Boudicca şi-a pus capăt zilelor bând otravă.

în faţa întregii Rome Seneca a fost socotit ca unul din autorii sângeroasei răscoale soldată cu imense pierderi de o parte şi de alta: 150 000 de romani şi barbari ucişi; 150 000! Nici 150, nici 1 500, nici 15 000!... Stoicul filosof, acuzat de lipsă totală de umanitate, era compromis în faţa întregii Rome.

Se aşternu tăcerea. Nici Petronia, nici Acutia nu mai îndrăzneau să-l apere pe filosof. Opinatus continuă într-un târziu adresându-se Acutiei:

— Spuneai, în încheierea tragicei întâmplări, că împăratul, aflând despre încercarea Paulinei de a-şi urma soţul pe drumul morţii, a poruncit să fie salvată. Sclavii şi liberţii filosofului i-au legat venele braţelor oprind sângele să mai curgă. Mă gândesc la sacrificiul ei. Până când şi Nero, personificarea cruzimii şi a degradării morale, s-a grăbit s-o readucă la viaţă pe această minunată femeie. Cum a procedat însă „înţeleptul" vostru filosof, când a auzit că ea vrea să moară odată cu el? S-a grăbit s-o încurajeze în gestul ei desperat, în loc să se opună cu îndârjire. E cu putinţă aşa ceva? Să meargă până acolo încât s-o privească netulburat cum ea îşi deschidea venele

odată cu el! Aşa a ştiut înţeleptul să-i mulţumească pentru fericirea ce-i dăruise această tânără şi frumoasă femeie? Un egoist rar întâlnit!

Acutia, care era bună prietenă cu Paulina, trecu de partea lui Opinatu.s:

— Aceasta i-a fost recunoştinţa. Recunoştinţă despre care îi plăcea bătrânului să spună, de câte ori se ivea ocazia, că i-o va purta Paulinei până la moarte.

— Şi într-un fel s-a ţinut de cuvânt – zise Opinatus ironic – Până la moarte, adică până în faţa morţii, când speriat de suferinţa ce o întrezărea şi cunoscând că o durere împărtăşită e mai uşor de suportat, a lăsat-o să se chinuie şi ea alături de el.

Paulina a mai trăit încă vreo dţiva ani, dar rămăsese cu o asemenea slăbiciune şi paloare a feţei, încât oricine o privea putea să-şi dea seama că odată cu pieirea soţului, pierise şi vigoarea şi suflul tineresc din trupul celei mai devotate soţii, m avem aiât nepe/te âe aiutaml prietenilor, cât mai ales de încrederea în ajutorul Iar.

EPICUR

29. PRIETENIA CU CEL PUTERNIC. CUŢIT CU DOUA TĂIŞURI

Arestările şi anchetările conspiratorilor nu mai încetau...

— Deschide! — se auzi deodată în plină linişte a dimineţii o voce puternică însoţită de loviturile ciocanului eu care vizitatorii se făceau anunţaţi. — Din porunca împăratului deschide poarta!

Razele de soare ale unei noi zile de-abia atingeau vârfurile celor mai înalţi arbori ce străjuiau „Cetatea din Dealul Viilor” cum mai numeau ostienii proprietatea lui Sempronius.

Paznicul de la intrarea în parcul vilei tresări speriat. Câinele de lângă el începu să latre furios. De afară se auzea zdrăngănit de arme.

Poarta se deschise.

Soldaţii pătrunseră în parc. Comandantul lor se-adresă sclavului de pază:

— Condu-ne la stăpânul tău cât mai degrabă – şi adăugă trăgând cu ochiul la dulăul ce urla ridicat în două picioare, cu limba scoasă şi ochii injectaţi de apăsarea zgardei pe gâtlej: Şi vezi ce faci cu javra aia, să nu rupă lanţul.

Dulăul inspira într-adevăr groază. Nici scutul, nici platoşa nu i-ar mai fi folosit comandantului la ceva, dacă lanţul s-ar fi rupt.

Pretorienii ajunseră în faţa vilei. Sempronius se afja deja pe scara de marmură de la intrare. Dăd,use ordin paznicilor vilei ea la cel mai mic zgomot suspect să fie anunţat, chiar pe timpul nopţii, la orice oră.

— îl salut pe înaltul funcţionar al oraşului Ostia! — zise centurionul din fruntea soldaţilor aliniaţi în grabă în faţa lui, Sempronius. Cer iertare pentru matinala vizită. Porunca împăratului!

— Şi care-i porunca?

— E scrisă aici pe aceste tăbliţe care poartă pecetea caesarului: să ni-l predai pe Claudius Senecio – spuse fără altă introducere centurionul.

— Pe Claudius Senecio! — se arătă foarte mirat, dar tot aşa de calm stăpânul vilei.

— L-am căutat peste tot, pentru a-l aduce în faţa judecăţii: a complotat împotriva preabunului împărat. Nu l-am găsit nicăieri. De aceea ara fost trimişi aici, la tine, cel care eşti un vechi şi bun prieten al lui. încrederea în tine l-ar fi putut aduce să se ascundă aici.

— Şi totuşi, nu l-a adus aici – răspunse grav Sempronius.

Centurionul tăcu încurcat şi dezamăgit. După un timp spuse pe ton resemnat:

— Nu ne mai rămâne decât să facem calea întoarsă, împăratul, cunoscând că im om devotat şi cinstit ca tine n-ar putea să-l înşele în momente atât de grave şi având

deplină încredere în cuvântul unui procurator nu ne-a cerut să-ţi percheziţionăm vila.

— Mulţumesc măritului caesar pentru cinstea ce mi-o arată. Dar momentele de mare cumpănă prin care trece împăratul justifică orice măsură. Casa mea vă stă la dispoziţie.

— Nu am 'ordin să trec pragul, deşi... cer iertare, aş fi tentat s-o fac. Graba cu care ne-ai întâmpinat, faptul că în zorii zilei te-am găsit gata îmbrăcat pe treptele vilei ca şi cum te-ai fi aşteptat la vizita noastră... toate acestea mă fac bănuitor. Bănuiala mea s-ar putea să-i cuprindă şi pe stăpânii mei care, desigur, mă vor trimite din nou, de data aceasta cu ordin de perchiziţie. Dacă tot sunt aici, dacă mă inviţi să intru, amintindu-ţi însă că nu am ordin s-o fac şi cerându-ţi pentru a treia oară iertare, o voi face totuşi.

— Este şi dorinţa mea, acum mai mult ca la început, când văd că eşti cuprins de bănuieli – zise Sempronius a călind larg cu mma spre intrarea vilei.

Pretorienii pătrunseră. Procuratorul îşi anunţă printr-un sclav soţia, cumnata şi copiii să se îmbrace degrabă. Sosiră speriaţi în *atrium*. Stăpânul îi linişti şi îi trimise să aştepte în parc, pentru a nu stingheri în vreun fel cercetarea încăperilor.

După ce soldaţii scotociră în zadar vila, trecură la dependinţe, la dormitoarele sclavilor, la grajduri, la magazii. Răsturnară sacii de grăunţe. Infipseră spadele în căpiţele cu fân. Fu răscolit şi parcul.

Se scurseră mai multe ore de căutări. Nici urmă de Senecio. Centurionul, convins că acesta nu se ascunsese la Sempronius, îşi adună oamenii şi luându-şi rămas bun de la gazdă se adresă scurt:

— Mă bucur pentru şi mai marea încredere pe care o va avea de acum înainte caesarul în devotatul lui slujitor din oraşul Ostia.

După spaima prin care trecuseră locuitorii din Dealul Viei, viaţa îşi reluă cursul normal.

Cu ani în urmă, pe când copiii stăpânului se tot căţăraţi prin copaci, pentru a admira de la înălţimea lor întinsul nesfârşit al albastrului mării, Sempronius improvizase în vârTul celui mai înalt arbore un fel de foişor cu o mică bancă. De aci, ei puteau privi comod şi fără a-şi primejdui viaţa până departe, tocmai până acolo unde cerul se intâlnea cu apele mării. Dar cu timpul, copiii crescând renunţaseră la această plăcere. Acum, când vroiau să admire marea, îi cereau tatălui să-i plimbe cu barca sau cu eleganta corabie pe care acesta şi-o construise în ultima vreme. Frunzele arborelui năpădiseră micuţul foişor care nu mai putea fi zărit nici dacă ar fi urcat cineva până la cil; va paşi de el. Era o ascunzătoare cum nu se putea mai bună.

De câteva zile Sempronius trecea mereu pe la bucătăria unde mai înainte era văzut foarte rar. De fiecare dată lua cu el o bucată respectabilă de carne friptă.

— De când nu mă mai ocup aşa îndeaproape de dulăii mei, parcă s-au cam înstrăinat de mine – zicea el în faţa sclavelor ce se grăbeau să-l servească intimidate de prezenţa stăpânului printre ele – Să le dau chiar din mâna mea câte o halcă de came, să-i mai îmblânzesc.

Apoi, sub ochii bucătăreselor se îndrepta spre curticica unde ziua erau închişi clinii Acolo rupea câteva bucăţi din carnea încă fierbinte, le arunca dulăilor, îi mângâia pe ceafă şi pleca mai departe spre alţi câini care, prinşi în lanţ, făceau de pază în anumite puncte fixe la marginea parcului. Să le arunce şi lor o bucată!,.,

Ajunse lângă un arbore; cel mai înalt din tot parcul. Din vârful lui s-ar fi văzut toată regiunea. Privi în jur cu atenţie, apoi începu să se caţăre. Se mai îngrăşase, încât urca greu având şi halca de carne în braţe. Se ajuta de câte un ciot sau de câte o bucată de cracă prinse de trunchiul arborelui în cuie, din loc în loc, în chip de trepte ale unei. scări şi ea improvizată ca şi micul foişor ascuns de frunzişul ce-l acoperea. Peste câteva clipe va putea

povesti nestingherit celui ascuns sus primejdia prin care trecuse.

Pretorienii erau de-acum departe, în drum spre Roma.

Sempronius Fuscus mai avea doar câţiva paşi de urcat. Se opri o clipă să se mai odihnească. Privea cu capul ridicat spre foişor. Trase cu urechea. Nicio mişcare!

— Eşti acolo? — întrebă el.

Niciun răspuns. „Să fi fugit, auzind pretorienii scotocind prin parc?" se întrebă gâfâind. Privi mai atent. Deodată....

Pic! Pic!... Două picături de sânge îi căzură pe umăr, pe piept. Se grăbi să urce. Altă picătură de sânge se prelinse de sub foişor căzându-i pe braţ. Dintr-un salt era sus.

Senecio, cu venele deschise, îşi dădea sufletul pe băncuţa ce-i slujise până atunci de pat odihnitor.

în seara acelei zile câinii n-au mai fost lăsaţi slobozi în parcul vilei. Erau prea zgomotoşi, iar cele ce urmau a se desfăşura trebuia să aibă loc în linişte, în secret.

Miezul nopţii. Trei oameni se aflau sub arborele în vârful căruia zăcea mort fostul erou din *Valea lui Hades* Unul dintre ei era procuratorul care venise cu doi sclavi dintre cei mai Credincioşi, pentru a coborî şi duce de acolo cadavrul lui Senecio. Unul din sclavi era şeful grajdurilor latifundiului, un bărbat extrem de voinic şi puternic. Acesta, cu o frânghie lungă, încolăcită de mai multe ori după umeri, începu să urce. Celălalt sclav îl urma îndeaproape. Sempronius rămase jos.

Omul cel voinic îl legă strâns cu frânghia pe Senecio de sub braţe, peste piept, apoi începu să-i dea drumul încet, încet printre crengile arborelui. Treaba nu era deloc uşoară. Cadavrul atârna foarte greu. Celălalt sclav cobora în acelaşi timp cu „eroul" având grijă ca acesta să nu rămână agăţat de vreo cracă. Din când în când îl mai rezema de arbore, pentru ca şeful grajdurilor de sus de

unde se afla să se mai odihnească puţin. După ce îşi mai revenea, cel din foişor trăgea de câteva ori uşor de frânghie în semn că era gata să-l coboare mai departe. Rezemat cu putere în picioarele lui foarte zdravene, în timp ce desfăşura cu grijă frânghia de pe umeri, şeful grajdurilor îşi spunea: „De ce oare nu a vrut stăpânul să-l arunce pe prietenul său din foişor printr-un simplu brânci, în loc de a-mi lua mie pielea de pe mâini cu frânghia asta la capătul căreia parcă nu ar fi legat.un om, ci un taur? S-o fi gândit să nu-şi1 scrântească mortul în cădere vreun deget, ori să-şi rupă vreun picior şi să urle de durere”.

Sempronius îl întrezărea pe Senecio coborând.

„Sărmanul!” se gândea procuratorul. „A plătit scump trădarea. Ce-i trebuise lui prietenia lui Nero? Nu ştia ei că prietenia cu cel puternic e nesigură şi primejdioasă? Doar cunoştea şi el înţeleptul proverb: *Procul a Iove*, *procul a fulmine* [71]. împăratul, aflând că e amestecat în complot, îi ordonase să-şi aleagă moartea, aşa cum procedase cu cei mai mulţi dintre conjuraţi. Deşi se dovedise plin de curaj în faţa aprigilor duşmani ai Romei, de data aceasta Senecio fugise din faţa primejdiei.

Trecuse de miezul nopţii. Pe una din porţile de serviciu ale latifundiului, prin care de obicei se făceau aprovizionările, ieşea un cât pe fundul căruia fusese ascuns trupul neînsufleţit al sinucigaşului. Cu el se aflau cei doi sclavi. Se grăbeau să nu-i prindă zorile cu încărcătura nepredată. Trecură cu bine de primul obstacol: *porta Ostiensis*. Se strecuraseră şi ei printre numeroasele vehicule care intrau cu tot felul de mărfuri. Ajungând în faţa vilei lui Senecio încărcătura fu coborâtă şi târâtă până lângă intrare.

— Deschide! — strigă ' sclavul cel voinic lovind în poartă cu piciorul.

— Cine e? — întrebă tresărind paznicul.

---

71 Departe de Iupiter, departe de trăsnet.

— Prieteni de-ai stăpânului tău – răspunse sclavul sughiţând ca un chefliu bine afumat.

— Ce doriţi?

— Să-ţi dăm în primire stăpânul. Nu e aşa, Senecio? — şeful grajdurilor începu să râdă zgomotos şi continuă glumind: De ce taci? Hai, Senecio, spune şi tu ceva, să te recunoască pârlitul ăsta de paznic. Vezi? Iar te-ai îmbătat! Nici nu te mai poţi ţine pe picioare! Dormi? Ha, ha, ha! La fel ca blestematul ăsta din dosul porţii care doarme din picioare. Ce faci, ticălosule, nu mai deschizi odată? Trezeşte-te!

— îndată, îndată – răspunse paznicul bâjbâind grăbit să deschidă.

Cei doi sclavi aşteptau nerăbdători să-şi depună „prietenul”. în momentul când poarta se deschise şi omul din spatele ei îşi făcu apariţia, acesta se trezi cu stăpânul său aplecându-se beat „mort” spre el, în timp ce chefliii mureau de râs. Instinctiv îl cuprinse pentru a-l sprijini. Buimăceala paznicului era prea mare, încât cei doi sclavi avură timpul necesar să se facă nevăzuţi pierzându-se în întuneric. încărcătura fusese predată, iar acum se întorceau goi spre Ostia împreună cu alte. vehicule ce îşi predaseră şi ele marfa în pântecele nesăţioasei Cetăţi.

Parva saepe scintilla contempla magnum excitavit incendium. [72]

CUIiTIUS

30. CU TRUPUL ARZlND CA O TORŢA VIE

Nu era pentru prima dată când Petronia o mustra pe sora ei pentru escapadele sale „creştineşti”. într-o zi îi spuse din nou:

— Iarăşi ai fost... acolo... nici nu ştiu cum să-i spun locului uncie vă întâlniţi. „Cum îi zice locului acela?

— Ce importanţă are cum? Important esteceea ce se propovăduieşte acolo, nu cum îi zice – răspunse Acutia pe

72 Seînteia mică provoacă un mare incendiu.

ton de superioritate.

— Eu ţi-am mai spus să nu-i mânii pe zei. Nu te mai duce să asculţi noaptea poveştile acelea care te-au îndepărtat de penaţii ce ne ocrotesc căminul şi de ceilalţi zei, călăuzitorii noştri în viaţă.

— Să nu crezi în chip cioplit – îi replică sentenţios noua adeptă a î'eligiei creştine.

Creştinismul era puţin cunoscut în primele decenii ale erei noastre. De aceea adepţii noii religii puteau fi confundaţi cu evreii. Toţi se rugau în acelaşi locaş, în aceleaşi zile de sărbătoare şi se părea că adoră aceeaşi divinitate. La Roma, unde erau puţin numeroşi, creştinii locuiau acelaşi cartier cu evreii, un fel de centru meşteşugăresc. Totuşi ei se deosebeau de fiii lui Israel prin credinţa lor faţă de Christos şi printr-un spirit mai larg al doctrinei lor, al căror teoretician era Pavel care ajunsese, propagând noua învăţătură, până în Cetatea Eternă. Religia aceasta nu era stabilită prin dogme precise şi nu apărea nici în cărţi, nici în vreo organizaţie bisericească bine definită. Aceasta o îndreptăţea pe sora cea mare să spună:

— De altfel despre religia creştină, dacă pot s-o numesc religie, n-am citit nicăieri, nimic. Cred că nici voi nu ştiţi ce vreţi. De-abia vă aflaţi în stadiul de bâjbâială pentru găsirea unor tipare potrivite dogmelor voastre. Spre deosebire.de vechimea şi trăinicia credinţei noastre în „chipuri cioplite”, voi sunteţi într-un fel de stadiu de legendă transmisă din gură în gură.

— Poate tocmai pentru aceasta ea se răspândeşte mai repede decât formulările unei doctrine strimte şi rigide. Creştinismul...

— S-au iudaismul – o întrerupse Petronia.

— Să nu Ie confundăm. Vezi cât de departe eşti de a înţelege relegia pe care am îmbrăţişat-o eu? — spuse Acutia reluând apoi firul întrerupt de sora sa: Aşadar ideile noi aie creştinismului prind rădăcini câştigând din ce în ce

mai mulţi adepţi care încep să se îndepărteze de îmbâcsita religie a cultului oficial al zeilor, ori de seaca şi orgolioasa filosof ie stoică a lui Zenon. Noua credinţă se strecoară repede mai ales în sufletele chinuite ale celor nevoiaşi care înţeleg că fericirea nu trebuie căutată pe pământ, ea urmând a fi întâlnită de cei credincioşi într-o altă viaţă: în viaţa de apoi.

— într-adevăr, am auzit că cei mai mulţi dintre creştini sunt sclavi şi cerşetori – spuse dispreţuitor Petronia.

— Şi totuşi creştinismul pătrunde treptat şi în tândul oamenilor de condiţie liberă.

— Am înţeles, am înţeles, doar am exemplul în faţă!…

— Eu ţi-aş da şi un alt exemplu: pe Pomponia Graecina, una dintre cele mai respectate matroane din Roma, care nu-şi părăseşte niciodată veşmântul său negru şi nu e văzută niciodată zâmbind şi care e creştină.

— Ştiu cât de respectată este. De aceea a fost acuzată că s-a lăsat ademenită de superstiţii şi practici străine.

— Dacă vrei să ştii într-adevăr, atunci îţi spun eu că doctrina creştină a pătruns chiar în palatul caesarului.

— De necrezut!

— Pot să-ţi dau şi nume. Despre prima dragoste a lui Nero, despre sclava Acte ai auzit desigur.

— Am auzit, cum să nu.

— Ea este creştină.

— Dar în primul rând ea este sclavă. Să nu confundăm stăpânii cu sclavii. M-aŞ fi mirat ca această credinţă străină şi primejdioasă, care printre altele este îndreptată chiar împotriva caesarului, să se fi răspândit chiar în rândui aristocraţiei de la palat!

Noua credinţă ostilă vechiului cult al zeilor se infiltrase deci în societatea romană. Fără prea mult zgomot, ascunzându-se în umbră, ea îşi făcea drum pe nesimţite. Creştinii detestau şi condamnau idolatria

păgână şi nu era aşa de greu să se înţeleagă de ce Roma, cu zeii săi şi imperiul său, era obiectul blestemelor religioase-, ale noilor credincioşi. Ce puteau gândi aceia care auzeau astfel de profeţii ameninţătoare: „Este aşadar aici cel care făcea să tremure pământul, cel care îi răsturna pe regi... Mă voi ridica, voi şterge numele lor şi din ţările acestora voi face un deşert ce va deveni lăcaşul bufniţelor.” Scriptura este plină de astfel de ameninţări împotriva tiranilor Babilonului, pe care îi putem confunda uşor cu cei din Roma, şi Dumnezeul unic glăsuieşte la fiecare pagină despre atotputernicia sa care va distruge pe aceea a divinităţilor Olimpului.

Din raţiuni politice şi din dispreţ pentru acest mic popor al iudeilor, Roma tolerase un cult care era absolut contrariu cu al său. Dar adunările lor secrete, acea adoraţie faţă de un om, mort pe cruce în Chinuri alături de tâlhari, era ca o provocare la revoltă. De aceea noua sectă pornită din Iudeea inspira o violentă ură Fiindcă doctrina creştină era puţin cunoscută, nu se vorbea despre noua religie decât cu dispreţ. „Aceşti nenorociţi – spunea Tacitus – detestaţi pentru infamiile lor, îi datorează numele lui Christus... Moartea sa a reprimat pentru un moment oribila lor superstiţie. Ea s-a răspândit în Iudeea, locul său de origine, şi a ajuns până la Roma, acolo unde se întâlnesc şi se desfăşoară viciile şi crimele universului.” Creştinii erau acuzaţi de vrăjitorii, de superstiţii străine, de sacrilegiu, fiindcă îi negau pe zei, de *lex maiestatis*, fiindcă îl jigneau pe împărat care era şi *Pontifex mnximus*, în sfârşit erau acuzaţi că, făcând parte dintr-o asociaţie secretă, participau la adunări nocturne, aceasta constituind un delict insuflat chiar de credinţa lor ce îi obliga să asiste la reuniuni care se ascundeau de ochii păgânilor.

în societatea antică, împletirea religiei cu activitatea politică constituia chiar viaţa statului. Cultul zeilor era o parte a preocupărilor patriotice şi prima instituţie a cetăţii.

Respectarea cultului însemna respectarea statului, astfel încât tot ceea ce amenința religia oficială era o ame-r ninţare pentru statul însuşi. De aceea unul dintre principiile cele mai vechi ale guvernării statului era grija de a nu introduce în Roma noi culte fără autorizaţia senatului. în timpul republicii se întâmplase adeseori să fie izgonite din Cetate divinităţile străine, cât şi adoratorii lor. Nu numai o dată ele fuseseră azvârlite în Tibru, iar adepţii daţi pe mâna călăului. Creştinismul, prin marea sa putere de răspândire, devenea un redutabil duşman pentru societatea romană, unde împăratul era stăpânul nu numai al celor omeneşti, dar şi al celor divine. Sub temelia palatului imperial, unde locuia cel mai neruşinat desfrâu, sub acea Romă, pe care Apostolul o numea „marea prostituată care a corupt regii pământului şi a ameţit popoarele cu vinul stricăciunii ei", se forma în umbră o credinţă nouă ale cărei dogme erau în contradicţie vădită cu practicile romanilor, fiindcă ea înlocuia plăcerile trupului cu chinuirea corpului prin posturi şi abstinenţă, preocupările pământeşti cu dragostea faţă de cele din cer. Niciodată până atunci nu se confruntaseră două doctrine mai opuse. O luptă pe viaţă şi, pe moarte era inevitabilă şi una dintre aceste doctrine o va distruge pe cealaltă. Cum era şi de aşteptat, reprezentanta celei mai depravate senzualităţi păgâne va da prima lovitură. Ea se va manifesta prin sângeroasa persecuţie pe care o va declanşa Nero împotriva creştinilor. Cu această ocazie, martirii creştini, găsind puterea în însăşi slăbiciunea lor şi în însăşi concepţia care le impunea resemnare, vor înscrie, cu trupurile lor arzând în noapte ca torţele, o pagină în istoria noii religii.

în noaptea de 18 spre 19 iulie a anului 64 a izbucnit cel mai îngrozitor incendiu pe care l-a cunoscut Roma. El a mistuit, timp de nouă zile, zece din cele paisprezece cartiere ale capitalei. A fost cel mai mare dezastru ce-l suferise oraşul de la invazia gallilor care avusese loc cu

patru secole în urmă. Atunci însă „barbarii” incendiaseră o adunătură de colibe sau de case mici şi murdare, poate câteva temple sărăcăcioase. Ce capodopere ale Greciei, ce monumentale construcţii din istoria Romei pieriseră atunci?! Acum însă ardeau, pe lângă locuinţele mai modeste sau unele case cu etaj, nenumărate opere de artă strânse de pe mai multe continente de către cuceritorii şi stăpânii lumii, împreună cu templele aurite, amfiteatrele, circurile, bibliotecile, termele şi alte construcţii impunătoare ce constituiau mândria Cetăţii Eterne.

Trecuseră şase zile şi şapte nopţi de groază şi se părea că incendiul fusese localizat. Dar după scurt timp el izbucni din nou şi timp de trei zile aduse şi mai mari pagube. Roma era în flăcări; era o mare de» foc. Fumul sufoca oamenii care cădeau înecaţi pe străzi sau se aruncau înnebuniţi în flăcări încercând să-şi salveze copiii, bătrânii. Urletele şi gemetele victimelor se amestecau cu şuieratul vântului şi trosnetul clădirilor ce se prăbuşeau. Prin străduţele înguste, unde fumul şi praful persistau compact, nici nu se mai putea trece. Cuprinşi de panică, oamenii alergau dintr-un loc într-altul. Tabloul era înfiorător. în vacarmul de nedescris nimic nu se mai putea înţelege. Doar răgetul fiarelor cuprinse de groază la apropierea flăcărilor ce şuierau ameninţător deasupra cuştilor mai răzbătea printre ţipetele copiilor rătăciţi, printre vaietele mamelor desperate, printre gemetele celor arşi sau schilodiţi. Peste fierbinţeala lunii lui cuptor se adăuga dogoarea flăcărilor incendiului tăind respiraţia nefericiţilor care se înghesuiau spre. periferii cutremuraţi de spaimă. Cu chipurile mânjite de funingine, cu părul acoperit de cenuşă, cu gâtul, braţele şi veşmintele arse de flăcări, oamenii păreau a fi nişte umbre negre venite din infern.

Pe măsură ce focul mistuia clădirile şi templele zeilor, care asistau nepăsători la zguduitorul spectacol, dezordinea şi haosul se întinseră pe tot cuprinsul Romei.

Sinistraţii, cuprinşi de spaimă, lipsiţi de adăpost şi de orice apărare, erau hăituiţi şi maltrataţi de către bandele de vagabonzi şi tâlhari ce ieşeau acum la iveală sau de către cei care fugiseră din închisorile cuprinse în fiăcări şi abandonate de paznici. Orice respect faţă de oameni, faţă de lege, dispăruse. Casele şi prăvăliile ce scăpaseră de foc erau aoum jefuite de hoţi. Nimeni nu mai era sigur pe viaţa lui. Se mai aflau însă şi unii care priveau cu bucurie cum pierea în foc şi fum stăpâna lumii. Erau sclavii scăpaţi din barăcile unde fuseseră închişi, pentru a fi vânduţi mai târziu în pieţe, ori sclavii care îşi părăseau stăpânii. Aceştia sperau că odată cu mistuirea Romei venise şi ziua eliberării lor. Africani sau asiatici, german j. sau britanni, se răzbunau în chip şi fel pe stăpânii de sclavi pentru mizeria şi suferinţele în care trăiseră până atunci. Cădeau mulţi şi dintre cei nevinovaţi. Prin forfota şi strigătele în toate limbile ale celor cuprinşi de frenezia libertăţii, ori a celor cuprinşi de spaimă şi nesiguranţă, interveneau gărzile de pază sau soldaţii pretorieni lovind fără cruţare în cei care întreţineau groaza, haosul şi dezordinea.

— Cartierul în care se afla vila pe care am vrut s-o cumpărăm anul trecut, este mistuit în întregime de flăcări. Nu s-a putut salva nicio locuinţă – spuse Sempro-i nius soţiei sale intrând în casă.

Petronia îl aştepta îngrijorată să se înapoieze de la Roma. Când îl văzu, fără a ţine seama de vestea ce-i fusese adusă, îl întrebă alarmată:

.— De Aeutia ştii ceva?

— Nu ştiu. Dar ce s-a întâmplat?

— Nu s-a întors nici până acum acasă.

— Unde a spus că pleacă?

— N-a spus nimic. Nu ştii cum e ea? Plină de mistere! Sunt sigură însă că la Roma a plecat.

— Poate s-a dus la Ostia, la prietena ei.

— Ar fi bine, dar nu cred. De când s-a abătut nenorocirea asupra capitalei, Aeutia s-a dus în fiecare zi

acolo. O chema datoria!...

— Ce datorie? — întrebă mirat Sempronius.

— Datoria creştinească de a-şi ajuta aproapele, după cum spune ea, adică pe cel aflat în nenorocire.

— Pe toate fulgerile lui Jupiter Tonans! Cu ce poate ajuta ea într-un dezastru de asemenea proporţii?

— Cu nimic, bme-nţeles. Am încercat s-o opresc arălindu-i că este primejdios să umble singură pe străzile Romei. Nici n-a vrut s-audă. De când i s-au băgat în cap tot felul de idei pe la adunările la care participă, parcă e pe altă lume. De mult nu mai lipsise nopţile. Acum din nou a lipsit. Sunt foarte îngrijorată.

— Să nu fi suferit vreun accident printre flăcările ce izbucnesc când nu te aştepţi sau printre clădirile care *se* năruie peste oamenii cuprinşi de panică.

— Tot ce se poate – spuse Petronia rămasă pe gâncluri. După un moment de tăcere ea îşi dezvălui gândul care o frământa: Am auzit că Nero a poruncit să fie adunaţi creştinii. Vrea să-i supună la chinuri, deoarece ei ar fi provocat acest distrugător incendiu.

— Am auzit şi eu, dar socotesc că e absurdă o astfel de învinuire.

— Nu cumva s-o fi aflând şi Acut ia închisăân vreo, ergastulă la un loc cu alţi creştini? N-ai putea tu să afli, prin relaţiile pe care le ai, ce s-o fi întâmplat cu ea?

— Nu e aşa de uşor, dar voi încerca. Mâine mă duc să văd ce pot face.

— Tocmai mâine? — se arătă decepţionată Petronia.

Sempronius plecase în aceeaşi zi pentru a doua oară la Roma, dar nu putuse afla nimic. Noaptea târziu, în drum spre vila de pe Dealul Viilor, se gândea că Acutia poate s-a întors de mult acasă şi în momentul acela doarme liniştită. „Nu este posibil – îşi spunea el – ca tocmai ea să se afle printre mizerabilii aceia de sclavi şi cerşetori care s-au găsit să-l înlocuiască pe Marele Jupiter Fulminator cu acel Christus, ori cum l-or fi numind.”

Poeţii şi oratorii, a căror artă este de a reprezenta prin personaje vii unele fapte nesigure sau ascunse, l-au socotit pe Nero ca autor al dezastruosului incendiu. Ei n'u l-au învinuit însă fără temei, fiindcă au fost influenţaţi de infernala îngâmfare şi oribila fantezie a împăratului-actor care se lăuda că ar vrea să distrugă Roma, pentru a o reclădi după gustul său de artist; că ar dori să şteargă amintirile vechii cetăţi, pentru a le înlocui cu operele sale, originale. Aşa încât s-a spus că Nero, împins de vocaţia sa poetică, a urcat pe acoperişul palatului spre a vedea mai bine flăcările ce se înălţau către cer şi a se inspira din dezastruosul spectacol. S-a scornit că îmbrăcat în costum de teatru şi cu harpa în mână, el a început să declame versuri având ca temă incendierea Troiei, în timp ce soldaţii pretorieni şi sclavii palatului încercau să stăvilească focul; în timp ce maşinile şi catapultele doborau zidurile cuprinse de flăcări, pentru a opri înaintarea incendiului. Putem lăsa pe seama poeţilor descrierea acestei sărbători babilonice, iar crima, pe seama lui Nero. Dar Taeitus, care probabil se găsea în acest timp la Roma, aminteşte de acuzaţiile ce erau aduse împăratului, fără însă a le confirma, şi din întreaga sa descriere a incendiului ne face să credem mai degrabă că focul, ţscat într-o noapte de vară şi alimentat de un vânt puternic, apăruse la barăcile unde erau înmagazinate mari cantităţi de untdelemn şi care se aflau într-un cartier cu multe prăvălii de scândură din apropierea monumentalului *Circus Maximus*. Deci flăcările se iscaseră în realitate dintr-uh accident frecvent la Roma, unde, alături de malarie, incendiul era flagelul obişnuit.

Dealtfel, în momentul izbucnirii focului, Nero nici nu era în capitală. El se aña într-una din vilele sale de la Antium, la o depărtare de vreo cincisprezece mile. Când a sosit în grabă la locul dezastrului, focul cuprinsese deja palatul său. Reuşi în ultimul moment să salveze unele opere de artă, unele pergamente rare, izolând de flăcări

Capitoliul şi cea mai mare parte din Forum. împăratul alerga ziua şi noaptea, fără nicio gardă pentru a dirija lucrările de salvare. A pus la dispoziţia celor rămaşi fără adăpost edificiile publice şi chiar propriile sale grădini. Pe mulţi îi adăposti în barăci ridicate în pripă din ordinul său pe Câmpul lui Marte. Tot din porunca sa au fost aduse din Ostia şi din oraşele apropiate însemnate cantităţi de alimente scăzând totodată preţul griului. Se aña mereu în mijlocul năpăstuiţilor îmbărbătându-i cu vorbe încurajatoare.

Cu toată remarcabila energie pe care o dovedise Nero tot timpul, conducând personal operaţiile de stingere şi îndepărtare a urmărilor incendiului, plebea, care suferise cel mai mult şi căreia îi trebuia un vinovat, s-a lăsat influenţată de unele zvonuri acuzându-l pe împărat că ar fi fost autorul dezastrului. Existau dealtfel mulţi Oameni interesaţi să răspândească aceste zvonuri pentru a submina popularitatea lui Nero în mijlocul poporului. Conspiraţia lui Piso era atunci în plină organizare şi de bună seamă că mulţi dintre membrii ei agitau spiritele împotriva împăratului.

Revoltat, dar şi înspăimântat de acuzaţiile ce i se aduceau, Nero ordonă să se facă o anchetă pentru a se descoperi originea dezastrului. Cei din anturajul împăratului scorniră versiunea, ca rezultat al cercetărilor întreprinse, că adevăraţii aufori ai incendiului erau creştinii care ar fi pus foc în mai multe cartiere ale Romei. Această născocire prinse repede în mijlocul celor ce îi detestau pe propagatorii noii credinţe, despre care se spunea că erau adepţii răzbunării cereşti şi ai distrugerii lumii, pe care mulţimea nu-i vedea nici la sacrificiile aduse zeilor păgâni, nici la petrecerile şi distracţiile ei. Creştinii puteau fi acuzaţi pe bună dreptate, deoarece, văzând Roma în flăcări, au crezut că este un semn trimis de Sus, ce prevestea a doua venire pe pământ a lui Christos, şi de aceea nu au participat în niciun fel la împiedicarea

propagării incendiului.

Nero acceptă bucuros versiunea scornită şi crezând chiar că într-adevăr practicile magice ale noii secte atrăsesem flăcările asupra Romei, ordonă urmărirea şi prinderea,,incendiatorilor". Urmează arestările. Închisorile sunt ticsite cu nevinovaţi. Fiind convins că nimeni nu le va lua apărarea, împăratul se pregăteşte să-i sacrifice pentru liniştea populaţiei revoltate. Totodată -el vroia să ofere plebei mari serbări, unde creştinii condamnaţi la moarte trebuia să joace un rol deosebit. Nu era însă uşor de a găsi noi distracţii pentru poporul obişnuit cu cele mai variate spectacole din amfiteatru. Crucea, securea, chinurile, se vedeau zilnic în' arenă. A-i arunca pe aceşti nefericiţi în flăcările rugului, era o încălcare a obiceiurilor din circ; să-i îngroape de vii, ar fi micşorat atracţia spectacolului, fiindcă suprima vederea durerii şi a morţii celor condamnaţi. Creştinii au fost atunci aduşi în circ, în-' veşmântaţi în piei de animale şi aruncaţi câinilor furioşi care i-au sfâşiat în bucăţi. Dar şi aceasta se mai văzuse în arenă. Nero a imaginat până la urmă im spectacol mai rar întâlnit. El a avut loc în grădinile sale, unde a fost invitat şi poporul roman. Pe aleile parcului erau înfipţi din loc în loc stâlpi muiaţi în smoală. De ei se aflau legaţi creştinii. Pentru a lichida într-un ultim spectacol cu toţi cei. care se mai aflau în închisori, fuseseră aduşi şi legaţi tineri, bătrâni, femei şi copii. Ei erau înfăşuraţi cu iederă, pe cap aveau coroniţe de flori ca la o -adevărată sărbătoare. Când ziua se îngâna cu noaptea, la un semnal, sclavii aşezaţi în spatele victimelor au aprins cu torţele paiele de sub picioarele creştinilor. începea marea serbare. Poporul privea un nou incendiu. Trupurile vii fură cuprinse de flăcări. Un geamăt prelung se auzea de-a lungul aleilor odată cu jalnice cântări de slavă pe care unii fanatici mai aveau puterea să le ridice spre cer.

Printre trupurile care ardeau ca nişte torţe vii se afia şi acela al Acuţi ei...

Qualis vita, finis isa. *

31. PATEU ÎMPĂRAŢI AI ROMEI DISPAR IN OPTSPREZECE LUNI

După spaima prin care trecuse Nero odată cu descoperirea conspiraţiei îndreptată împotriva lui, o altă nenorocire se abătu asupra sa.

Ucigându-şi mama şi soţia, nimic nu-l mai împiedica pe_Nero s-o ia încăsătorie pe Poppaea. Noua împărătească îi dăruieşte o fetiţă. Ea moare însă când avea de-abia patru luni. Caesarul a regretat-o foarte mult. Dar o-nenorocire nu vine niciodată singură.

într-o zi împăratul se întoarse mai târziu de la cursele de care, marea lui pasiune alături de aceea a muzicii şi poeziei. Poppaea, a doua oară gravidă, îi reproşa că o făcea să-l aştepte. Acesta, furios, o lovi cu piciorul în pântece; lovitură fatală care o trimise repede pe drumul pe care porniseră propriile sale victime. Avea numai 34 de ani. în timp ce poporul se bucura de moartea frumoasei fiare „cu părul ca focul ambrei", Nero era cuprins de o mare durere. Această nenorocire a împăratului mărea golul ce se formase deja în cercul intimilor lui, în urma pieirii multora dintre participanţii la conspiraţia lui Piso. Cei care se mai aflau în preajma sa nu mai prezentau nicio încredere. Deprimat, nervos, surmenat, prin anul 66 el dezlănţui un înfricoşător regim al teroarei. Condamnările la moarte, exilul şi confiscările de bunuri se ţineau lanţ. Cruzimea, desfrâul, poftele neruşinate şi lăcomia după aur puseseră complet stăpânire pe tiranul dezlănţuit.

* După cum e viata, aşa şi sfârşitul (Proverb).

Dezinteresul total pe care îl manifesta Nero faţă de treburile statului în ultimii ani ai domniei, cât şi starea deplorabilă a tezaurului golit prin risipa şi dărnicia neiustificată a împăratului produseseră grave defecţiuni. Dacă la Roma el îşi mai menţinea puterea prin *panem et circenses* şi prin donaţiile în bani cu care cumpăra devotamentul gărzilor pretoriene, în provincii, apăsătoarea

fiscalitate crea mari nemulţumiri, în anul 68 mai mulţi guvernatori din provinciile occidentale se răsculară împotriva „vizitiului" din Roma. Ei îl îndeamnă pe destoinicul general Galba, guvernatorul provinciei spaniole Tarraconensis, să ia conducerea statului. Acesta porneşte spre capitală. La aflarea ştirii, şi dându-şi seama de golul din jurul său, fiind părăsit şi de gărzile pretoriene, Nero fuge călare *în timpul nopţii ascuzându-se în casa libertului Phaon, singurul care îi mai rămăsese credincios. Descoperit însă de soldaţii trimişi pe urmele lui, se sinucide înfiguându-şi pumnalul în gât.

Se spune că Nero a fost inamicul colectivităţii în mijlocul căreia a trăit. Dar cine a fost inamicul lui? Inamicul său a fost puterea abosulă cu care fusese investit când nu împlinise 17 ani. Acest împărat ce avea înclinaţii pentru litere şi pentru arţe, ca simplu particular ar fi fost unul din eleganţii Romei, unde ar fi trăit fericit multă vreme; stăpân absolut, moare la 30 de ani.

Galba, cel de-al şaselea caesar al imperiului, în vârstă de 73 de ani, nu/reuşi să stea la cârma statului decât şase luni. Otho, fostul soţ al Poppaeei, îi răscoală pe pretorieni împotriva bătrânului care se făcuse nepopular prin duritatea şi avariţia sa. La 15 ianuarie anul 69, Galba este asasinat în *forum*. Trei luni mai târziu, Otho, cel de-al şaptelea caesar al imperiului, pierea şi el, sinucigându-se, după înfrângerea suferită în bătălia de la Brediacum. învingătorul era Aulus Vitellius, guvernator al regiunii de la Rhin. După victoria repurtată în acest al doilea război civil, mult mai crâncen decât primul ce fusese declanşat de Galba, armata viteliană pusă pe jaf şi desfrânări, pângărind totul pe unde trecea, intră în Roma unde îl salută pe cel de-al optulea caesar al imperiului: Vitellius. Dar nici acesta n-a avut o soartă mai bună decât predecesorii săi. Legiunile romane aleseră un alt împărat în

Hi^H HHHHHHBH

persoana lui Titus Flavius Vespasianus, comandantul trupelor ce operau împotriva iudeilor răsculaţi. Armatele din Pannonia, Moesia şi Dalmaţia, care erau contra lui Vitellius, îl aclamară şi ele pe noul împărat. în urma hotărârii luate de un consiliu de război al acestor armate, se organiză expediţia împotriva vitellienilor sub comanda lui M. Antonius Primus. începea al treilea război civil, mai crunt decât celelalte două. Cu pierderi grele de o parte şi de alta – străzile şi *forum-ul* din Roma fiind pline de cadavrele soldaţilar.— legiunile vitelliene au fost înMrtte, iar Vil cilius ucis în chipul Cel mai sălbatic la numai opt luni de la urcarea pe tron. Bupă ce fusese legat cu manile la spate şi despuiat de veşminte, batjocorit în tot felul, ăruncându-se în el cu noroi şi murdării, sfâşiat în bucăţi a fost azvârlit în Tibru.

Bilanţul celor trei războaie civile în decurs „de numai optsprezece luni era înspăimântător: patru împăraţi morţi şi zeci de mii de soldaţi romani ucişi, fără ca măcar o săgeată să fi fost trasă de vreunul din numeroşii duşmani potenţiali ai Romei.

După dezastrul şi nenorocirile ce se abătuseră asupra Italiei şi mai ales asupra Romei, senatul îl recunoscu bucuros pe Vespasianus ca împărat. La scurtă vreme, C. Li<inius Mucianus, comandantul corpului expediţionar r!în Orient care venea împotriva lui Vitellius, intra în Roma ca reprezentant oficial al lui Vespasianus, cel de-al nouălea caesar al imperiului. Acesta mai întârzie în Egipt până în toamna anului 70.

După moartea lui Deceneu, urmaşul lui Burebista, statul geto-dac este condus, de Comosicus până prin anii 28/29, după care, la conducerea lui se va afla. Scorilo, e< domneşte până în jurul anilor 68/69. în timpul domniei acestuia, la tronul Romei se succed Tiberius, Caligula. Claudius şi Nero. Sfârşitul domniei lui Scorilo coincide cu sfârşitul sângeroaselor războaie civile şi efemerele domnii ale lui Galba,, Otho şi Vitellius.

în timpul domniei lui Nero,-pe frontiera de la Dunăre, una din agitatele frontiere ale imperiului, a fost în generai linişte. Un singur eveniment mai deosebit este semnalat între anii 62-66. Guvernatorul Moesiei, Tiberius Plautius Silvanus Aelianus, întreprinde o vastă acţiune de strămutare de la nord de gurile Dunării, pe malul -drept al fluviului a unui număr de aproximativ 100 000 de locuitori transdanubieni. Aceştia erau un conglomerat de geţi, bastarni şi sarmaţi. Metodele folosite în realizarea acestei dislocări de populaţii erau mai mult diplomatice decât militare. Principalul scop urmărit prin aşezarea lor în Moesia era de a fertiliza aici mari întinderi de pământ nelucrate. Faptul este consemnat de inscripţia dedicată destoinicului guvernator, unde se afirmă că strămutarea a fost făcută pentru ca să „lucreze pământurile şi să plă-, tească tribut împăratului". Este foarte probabil că s-a urmărit şi slăbirea presiunilor „barbare" la această îndepărtată frontieră.

Pe timpul domniei lui Scorilo nu au avut loc ciocniri importante cu forţele romane ajunse la Dunăre. El credea că, pentru a se feri de primejdia romană, era mai bine să nu atace marele imperiu atâta vreme cât nu se întrevedeau noi acţiuni ofensive ale Romei, zdruncinată şi sfâşiată de războaie interne.

Urmaşul lui Scorilo, Duras Diurpaneus, cât şi contemporanii acestuia din alte regiuni ale Daciei clin spaţiul carpato-dunărean considerau însă că cea mai eficace metodă d_e apărare împotriva primejdiei romane era acţiunea ofensivă. Aşa se explică de ce, în primele luni ale anului 69 dacii forţează Dunărea şi atacă Moesia profitând de vâlvătaia războaielor civile ce cuprindea întreaga Italie. Ei cuceresc taberele de iarnă ale pedestrimii şi cavaleriei romane, devenind stăpâni pe ambele maluri ale Dunării. Ofensiva lor spre sud a fost împiedicată de Mucianus care trimite împotriva dacilor legiunea a Vl-a Ferrata.

În anii 69/70 au loc lupte aprige. însuşi guvernatorul Moesiei, C. Fonteius Agrippa, este bătut şi ucis în ciocnirile cu dacii. în anul 70, succesorul acestuia, Rubrius Gallus, reuşeşte să-i alunge peste Dunăre refăcând sistemul defensiv roman pe marele fluviu.

Vespasianus ordonă să fie cantonate patru legiuni în zona Dunării de Jos şi să se construiască puternice castre de apărare. Totodată se intensifică supravegherea fluviului printr-o permanentă patrulare pe apele Dunării, de la Vinclobona şi până la mare, a celor două însemnate flote: *Classis Flavia Pannoriica* şi *Clcissis Flavia Moesica*. Cu toate acestea, ciocnirile dintre daci şi romani vor continua pe tot timpul domniei lui Vespasianus.

Acoperişul de pale a adăpostit oameni liberi; sub marmură şi sub aur locuieşte robia.

SENECA

32. UN „PARVENIT" PE TRONUL ROMEI

Pe proprietatea lui Sempronius Fuscus viaţa se scurgea normal, iar razele lui Phoebus încălzeau cu aceeaşi intensitate pe fiecare dintre locuitorii laţii undiului. Dacă nu toţi se bucurau cu aceeaşi intensitate de strălucirea soarelui, aceasta nu era desigur din vina binefăcătorului astru.

Galba, cel care îl succedase pe Nero, îi urmărise şi-i pedepsise, în scurta lui domnie de numai şase luni, pe toţi colaboratorii şi, simpatizanţii" acestuia. Mulţi au fost îndepărtaţi din funcţiile pe care le deţinuseră, chiar dacă nu se dovediseră ataşaţi defunctului împărat. Printre aceştia se afla şi Sempronius. În ultimii doi ani, ţinându-se departe de orice frământări politice, el nu participase la niciunul din evenimentele care zguduiseră imperiul din temelii. *Villa Fastuosa* şi stăpânii ei nu cunoscuseră niciunul din dezastrele şi nenorocirile ce se abătuseră în anii 68/69 asupra Italiei şi mai ales asupra Romei prin cele trei războaie civile.

Deşi simplu particular, fostul procurator continua să

păstreze vechile legături cu unele personalităţi a_e vieţii publice sau e.u diferiţi oameni de afaceri. Nobili şi cavaleri, prieteni şi cunoştinţe, aceştia erau adesea invitaţii lui Sempronius care rămăsese aceeaşi gazdă primitoare ca totdeauna. Unii, dorind să evadeze din vacarmul petrecerilor orgiace ale Cetăţii Eterne, se refugiau în liniştea patriarhală a vilei *Fastuosa* a cărei existenţă opulentă le oferea desfătări din cele mai rafinate. Alţii, sâtui de tabloul cutremurător, prin promiscuitatea lui, ce-l vedeau zilnic la Roma, veneau să-şi mai amintească de austeritatea moravurilor străbune, care mai dăinuiau încă pe latifundiul fostului procurator.

Scăpaţi din cumplita fierbere a amator ©8/69, a vicisitudinilor celor 18 luni de lupte pentru câştigarea tronului după moartea lui Nero, invitaţii se strângeau în *trielimum* unde, până noaptea târziu, comentau violenţele şi cruzimile celor trei războaie civile sau făceau aprecieri şi pronosticuri asupra noului împărat înscăunat de-abia de vreun an, „omul disciplinei şi al economiei", cum era numit Titus Fi.avius Vcspasianus. Spre deosebire de aprinsele discuţii şi asprele critici ce răsunau în acelaşi *tricMnium* cu vreo zece ani în urmă la adresa orgiilor şi crimelor „vizitiului", acum se vorbea pe ton liniştit, cu multă admiraţie şi respect despre acest *homo novus*, deşi unii îl mai numeau încă „parvenitul" din Munţii Sabimei; parvenitul despre care ei spuneau că din prima zi a domniei nu: vorbea -«decít despre bani. Bani, cât mai mulţi bani pentru vistieria imperială. Aceşti oameni erau însă (fin ce în ce mai rari, pe măsură ce omul nou care îmbrăcase purpura imperială se impunea din ce în ce mai mult printr-o acţiune perseverentă de reclădire pe baze constituţionale a statului creat de Octaviamos Augustos.

Fiu şi nepot de centurioni din armata romană, mândru că se născuse din sabinii cultivatori de ogoare, puternici şi aspri, lăudaţi de atâtea ori şi de Cicero, Vespasianas se impunea treptat atât prin felul său blând şi

sociabil, cât şi prin dispreţul faţă de linguşitori şi trândavi. El se impunea mai ales prin ordinea şi disciplina ce. şi le pretindea atât lui cât şi colaboratorilor săi şi printr-un înalt sentiment al răspunderii ce o avea faţă de stat, printr-o fermă conştiinţă a datoriei. Cu toate aceste calităţi, Vespasianus a întâmpinat la început multe dificultăţi în conducerea statului.

— Noul nostru împărat – spunea într-o seară unul din invitaţii lui Sempronius – se găseşte într-o situaţie atât de grea, cum cred că nu s-a mai aflat, la venirea pe tron, niei unul din ceilalţi caesari ai dinastiei FuIio-CIaudiene.

— Cum se stinse de 'tragic această glorioasă dinastie! — făcu remarca un bătrân senator, prieten al gazdelor, nelipsit de la ospeţe.

— Şi-a meritat soarta! Cu excepţia leu Octavianus, toţi ceilalţi împăraţi şi-au muiat mantia de purpură în sângele atâtor nevinovaţi, încât au compromis total dinastia şi numele marelui Caesar, întemeietorul ei.

— Acum să vedem cum se va descurca Vespasianus cu moştenirea ce i-au dăruit-o soldaţii lui din Orient. Se va arăta el mai destoinic decât ceilalţi? — zise un alt senator, membru al vechii aristocraţii potrivnice noului caesar.

— Până în prezent se descurcă foarte bine – spuse admirativ Sempronius.

— Cred şi eu! Nici nu s-a urcat bine pe tron şi a început să strângă bani mărind dările în provincii şi creând noi impozite – interveni potrivnicul senator – Ne-a declarat în senat că are nevoie Urgentă nici mai mult, nici mai puţin de patru miliarde de sesterţi pentru restabilirea echilibrului bugetar.

— Şi de ce te cuprinde mirarea? — se amestecă în vorbă un om de afaceri din ordinul equestru – Războaiele civile au „dezorganizat întreaga viaţă economică a statului. Impozitele se încasează greu şi multe bunuri publice care aduceau mari venituri au fost acaparate în mod abuziv de particulari.

— Am aflat că a dat ordin să fie confiscate toate pământurile pe care unii particulari le-ar fi cotropit prin viclenie, chipurile! — zise acelaşi senator.

— Se pare că nu prea eşti convins dé justeţea acestei măsuri – răspunse omul de afaceri.

— Cum să fiu convins, atâta timp cât strângătorul gospodar a înglobat definitiv în patrimoniul imperial numeroasele bunuri pe care Ñero le confiscase de la cei condamnaţi? Nu era normal să le restituie urmaşilor? — replică senatorul.

Omul de afaceri ezită puţin în faţa acestui procedeu nu tocmai legal al împăratului, după care spuse:

— Dar restaurarea templului tatălui ceresc, la al cărui ceremonial de deschidere a lucrărilor ai participat şi tu în calitate de senator în luna iunie a acestui an, te-al întrebat din ce bani se execută? Dar lărgirea zonei *Pomerium* [73], dar extinderea periferiei oraşului pe care le are în plan Vespasianus, te-ai gândit din ce bani se vor executa?

— Din banii de pe urină – zise indignat senatorul făcând aluzie la noua măsură luată de împărat.

— Să nu exagerăm! — spuse interlocutorul calm ca un adevărat om de afaceri. — Mai bine ar trebui să recunoşti că marile lucrări şi operele de artă care au şi început, se vor executa din caseta împăratului în care se strâng veniturile pământurilor cultivabile, ale pădurilor, minelor, carierelor de piatră confiscate cândva de Nero.

— Politica de economii şi controlul sever asupra impozitelor şi taxelor instaurate de Vespasianus este singura soluţie de redresare a trezoreriei – conchise un alt invitat.

Cel care deschisese vorba despre grijile noului caesar reveni spunând:

— Dacă ar fi vorba numai de restabilirea unei vieţi

---

73 Zonă sacră a Romei,

economice normale la Roma, încă n-ar fi aşa de greu pentru un om care a ştiut să introducă repede disciplina şi ordinea financiară. Mai grave sunt însă răzmeriţele de la hotare. Profitând de nenorocirile ce s-au abătut asupra noastră în ultimii doi ani, profitând de fărădelegile săvârşite şi dezorganizarea statului, barbarii din unele provincii mai îndepărtate au provocat, după cum ştiţi, mari tulburări.

— Bine, cel puţin, că s-au potolit triburile germanice. Vroiau şi ei un imperiu al lor: „Imperiul germanic”! — spuse ironic un comesean.

— Dar gallii? — zise altul – Nu vroiau şi ei să aibă imperiul lor? „Imperiul gallic”!

— N-am înţeles prea bine! — interveni din nou bătrânul senator – Despre cine spuneţi că vroiau să aibă imperiul lor? Triburile batavilor germani, triburile gallice, ori unii *cetăţeni* şi *ofiţeri romani*?

— Aşa e! Aşa e! săriră aprobator toţi cei de faţă,

Senatorul continuă:

— Cine e Iulius Civilis care i-a răsculat pe batavi?

Ceilalţi răspundeau revoltaţi:

— Un cetăţean roman!

— Ofiţer roman!

— Comandant de cohortă în slujba Romei1

— Instruit de noi!

— Educat de noi!

— Dar Iulius Tator şi lulius Classicus, care i-au ridicat pe galii împotriva noastră şi au proclamat la începutul acestui an independenţa Galliei, cine sânt ei oare? — mai întrebă senatorul.

Corul se grăbi să răspundă:

— Ofiţeri romani!

— Foşti ofiţeri romani!

- Trădători, ca şi Civilis 1

Bătrânul aristocrat vrând să scoată în evidenţă că nu popoarele se ridicaseră, nemaiputând Suporta asuprirea

Romei, ci doar unii aventurieri dornici de mărire şi trădători faţă de încrederea acordată de romani, continuă înflăcărat:

— Frumoasa victorie diplomatică repurtată de noi la întrunirea barbarilor de la Durocortorum Remorum este mai mult decât elocventă. S-a dovedit că singura ordine acceptată în. provinciile noastre, singura stăpânire capabilă să aducă şi să menţină pacea printre barbari este Roma. Numai Roma J Şi când vă gândiţi că noi am câştigat „procesul* fără măcar s-avem vreun delegat pentru a ne susţine cauza la acest important congres!

— Ha, ha, ha! — râseră satisfăcuţi comesenii – Aşa e, aşa e!

Pe de o parte senatorul avea dreptate. Răsculaţii repurtaseră mari victorii asupra forţelor romane. După izgonirea legiunilor din eele două Germanii şi după ce în Gallia nu se mai aflau sub controlul Romei decât unele mici regiuni, răsculaţii se întruniseră la „masa rotundă” pentru a hotări crearea imperiului liber gallo-'germanic. Condiţii favorabile existau: romanii erau învinşi şi dezorganizaţi. Şi totuşi imperiul mult Visat n-a putut lua fiinţă. Gallii aveau de ales: ori o dominaţie germană în noul im^' p-eriu condus de Civilis, ori o şubredă şi instabilă independenţă sub conducerea lui Classicus, ori să rămână mai departe sub egida Romei. în decursul vremurilor, romanii îşicâştigaserâ simpatia aristocraţiei gallice. Aceştia aleseră ultima soluţie. Ei au declarat că nu vor putea să accepte supremaţia germanilor, cu care se aflau în veche duşmănie, şi că vor rămâne mai degrabă credincioşi Romei.

Răscoala batavo-germano-gallică luase astfel sfârşit. în urma marelui succes diplomatic repurtat de stăpânii lumii, legiuni din toate colţurile imperiului s-au îndreptat spre Rhin sub comanda încercatului general Q. Petillius Cerealis. Fără mare greutate, ordinea romană a fost în curând restabilită atât în Gallia, cât şi în regiunea

Rhinului.

Civilis şi-a dat seama că partida era pierdută. El cere pace, în în-tâlnirea care a avut loc între acesta şi Cerealis, pe podul improvizat peste râul Nabătia, Civilis a adus elogii Romei şi noului împărat Vespasianus. El este lăsat să se retragă în Germania dincolo de Rhin împreună cu Classicus şi Tutor ce erau urmaţi şi de alţi numeroşi fruntaşi locali compromişi.

— Mai periculoşi însă decât gallii şi germanii – continuă unul dintre invitaţi – mi se par vecinii de dincolo de Dunaris: dacii. Dacă cei dintâi ne-au atacat sub pretextul că Roma îi trata ca pe sclavi, iar prefecţii şi centurionii romani nu se mai săturau de jaf şi sânge, după cum pretindea Civilis, dacii ne-au atacat fără niciun motiv. Ei nu trecut fluviul punând pur şi simplu stăpânire pe malul drept al apei distrugând taberele de iarnă ale trupelor noastre.

— Timp de doi ani s-au plimbat prifi Moesia ca la ei acasă.

— Ascultaţi ce vă spune un bătrân cu experienţă – zise senatorul cel nelipsit din vila lui Sempronius – Numai zeiţa Fortuna, numai norocul ce a fost totdeauna alături ae poporul roman, l-a ajutat pe Rubrius Gallus să-i azvârle în vara aceasta pe daci peste Dunaris. Dacă barbarii reuşeau să-şi unească forţele cu ale germanilor răsculaţi, nu mai stăteam noi acum aşa liniştiţi în jurul meselor.

— Am auzit că tot nu se astâmpără, nici după ce au fost alungaţi.

— E.vorba ca Vespasianus să creeze o puternică flotă care să patruleze pe fluviu. Atunci dacii nu vor mai putea mişca.

— Nu vor mai putea mişca? Mie nu-mi vine să cred – zise bătrânul senator – Cât timp ne vor simţi înfipţi în coasta lor, nu se vor potoli. Ei simt primejdia, Atacurile lor sunt ca un gest al desperării în faţa soartei implacabile care îi aşteaptă.

— Şi pe care o merită! De ce nu se poartă ca nişte vecini civilizaţi?!

— Chiar de s-ar purta aşa, noi tot mai civilizaţi am vrea să-i facem. Adică mai supuşi...

— Şi pe urmă aurul!... Se zice că sunt plini de aur.

— Nu m-aş mira să văd durându-se într-o zi un mare pod de piatră peste Dunaris şi să asist cum falnicile noastre legiuni trec cu surle şi tobe, oprindu-se tocmai în vârful munţilor plini cu aur.

— Ce naivi sunteţi! — nu mai putu să rabde Sempronius, care până atunci se abţinuse din prudenţă să se amestece în vorbă. Apoi continuă indignat: Aur, aur! Nu visaţi decât aur! Mai ştiţi altceva?

— Priviţi cine vorbeşte! — zise glumind un" invitat – Cel mai bogat om din întreaga Ostie!

— Aceasta nu mă împiedică să constat – continuă Sempronius – cât de sărac e vocabularul unora dintre noi. „La litera A aceştia cunosc doar cuvântul „aur"; la litera B; cuvântul „barbar"; la C, „cuceriri". Şi cu asta, alfabetul lor s-a terminat. Sărac alfabet! La celelalte litere ei nu cunosc niciun cuvânt. Stăpânii lumii au şters din vocabularul lor cuvinte ca Dreptate, Egalitate, Independenţă, Libertate.

— Lasă poveştile astea, Sempronius – îi întrerupse bătrânul aristocrat – Le-am mai auzit în vila ta şi acum vreo zece ani. Mai bine spune-ne, e adevărat că dacii sunt plini de aur? Tu i-ai văzut. Ai stat atâta timp în mijlocul lor..

— Nu am văzut, cât am stat la ei, decât foarte rar vreo podoabă de aur.,

— Deci toate sunt numai scorneli. Doar nişte vorbe „aurite"!

— Nu chiar aşa – zise fostul prizonier – Nu înseamnă că dacă nu l-am văzut, n-ar exista. Aurul lor este monopolul regelui. El e singurul proprietar al tuturor minelor de aur, posesorul unor mari cantităţi de aur.

— Rege egoist şi avar!

— Da de unde! Mai degrabă e un risipitor. Risipeşte aurul peste tot.

— Atunci cum de nu ai văzut nici măcar un firicel din acest preţios metal?

— Ba l-am văzut!

— Dar adineauri ce spuneai!

— Nu l-am văzut ca podoabe la gâtul femeilor sau în degetele bărbaţilor. Dar l-am văzut altfel pe toate drumurile.

— !?!...

— L-am văzut transformat în podoabe mai de preţ decât cele purtate de femeile şi bărbaţii noştri.

—!?!...

— L-am văzut în specialiştii constructori greci şi chiar romani, în instructorii militari străini, în blocurile de piatră ce înconjoară cu câte două şi trei rânduri de metereze principalele lor cetăţi, în armele de tot felul pe care, în afara celor produse de ei, le procură cu aur greu.

— Aşadar...

— Aşadar – zise mai departe Sempronius – dacă nu te vei grăbi, preaînţeleptul meu senator, să durezi mai îepede podul acela de piatră despre care vorbeai, s-ar putea să nu mai ai fericirea să găseşti, înaintând falnic spre ei, niciun firicel de aur... dar nici fericirea să-ţi vezi casa şi familia!... Dacii iubesc prea mult libertatea, iar pentru ei, *libertas fulvo pretiosior auro* [74].

Surpriza este proba adevăratului AÏUSTOTEL

33. UN ATAC PRIN SURPRINDERE

— De. data aceasta prietenii tăi nu vor mai scăpa aşa uşor.

— Care, prietenii mei?

— Cum care? Dacii!

— De când sunt dacii prietenii mei?!

— Pe mine mă întrebi? Ştii tu de când!...

---

74 Libertatea e mai preţioasă decît aurul galben.

— Eu ştiu doar că dacă ei nu s-ar fi purtat cu mine aşa cum au făcut-o, tu nu mai erai pe lume.

— Cu atât mai rău pentru ei, fiindcă de data aceasta chiar eu le voi da o lecţie pe care multă vreme n-o. vor uita... cei ce vor mai scăpa cu viaţă!...

Acest crâmpei de discuţie avea loc între un tată şi fiul său în anul 86 al erei noastre. Tatăl, care nu era altul decât Sempronius Fuscus, se apropia acum de 60 de ani. Albise aproape complet, dar viaţa în general lipsită de griji şi traiul în aerul curat de pe înălţimile unde trona *Villa Fastuosa* îl menţineau într-o excelentă stare de sănătate. De când cei trei copii crescuseră mari şi se aflau cu familiile lor la Roma, locuia în somptuoasa vilă doar cu Petronia. în plimbările lui călare sau cufundat printre sulurile de papirus din biblioteca sa gândurile îi zburau uneori la anii tinereţii, la anii petrecuţi în castrul de la Lederata, la timpul când fusese în captivitate. în ultima vreme, amintirile din timpul prizonieratului îi reveneau din ce în ce mai des în minte. Spre deosebire de altă dată când îşi amintea cu oarecare melancolie de situaţiile din care până la urmă scăpase cu bine, acum, la gândul acelor zile era cuprins de o mare nelinişte, de un apăsător sentiment de îngrijorare şi teamă. Zadarnic îşi spunea că la nimic nu-i ioloseşte să-şi reamintească de suferinţele din trecut şi să fie nefericit, fiindcă fusese cândva. De când aflase că fiul său se pregătea să meargă la luptă împotriva „prietenilor" săiţ cum îi numea pe daci în derâdere fiul său Cornelius, fostul procurator nu-şi mai găsea liniştea. El cunoştea foarte bine dirzenia şi curajul dacilor încă de pe vremea când era tânăr centurion în castrul de la Lederata. Avea deci motiv să se teamă pentru viaţa lui Cornelius. Apoi, sufletul îi era apăsat şi de regretul că fiul său trebuia să lupte tocmai contra dacilor, tocmai împotriva acelora pe care Sempronius nu-i duşmănise niciodată, deşi fusese prizonierul lor o vreme, ori poate tocmai pentru aceasta...

Romanii ameninţau să cuprindă ţinuturile geto-dace.

De-a lungul Dunării se ridicaseră nenumărate castre. Punctele întărite de pe malul fluviului ţineau sub strictă supraveghere câmpia munteană a cărei populaţie se rărise în urma strămutărilor impuse de romani. Dinspre apus, iazigii deveniseră o permanentă ameninţare de când se aflau aliaţi ai imperiului. Cleştele format se va strânge treptat până când Roma va declanşa războiul, nu atât de teama refacerii şi consolidării statului dac la" nestatornica frontieră din nord, cât mai ales din dorinţa cuceririi unor noi teritorii bogate în aur şi grâne, cum era Dacia.

Până se va ajunge însă la deznodământul fatal, romanii şi' dacii, în calitate de vecini, nu se aflau izolaţi unii de alţii. în perioadele dintre conflicte avea loc apropierea, încă de când pătrunseseră în Peninsula Balcanică, romanii au dezvoltat legături economice cu vecinii. Ca dovadă este circulaţia din ce în c'e mai largă a monedei romane în teritoriul dacic. Se remarcă în acelaşi timp influenţa romană în făurirea uneltelor, a armelor, cât şi în construcţiile cetăţilor. Prezenţa alfabetului latin la nord de Danub.ius este şi ea o mărturie a culturii romane care, mai ales în vreme de pace, făcea ca oamenii celor două state vecine să se cunoască mai bine. Astfel procesul de romanizare a început. înainte ca legiunile lui Traian să asalteze zidurilecetăţilor din Munţii Orăştiei.

În prima jumătate a secolului întâi al erei noastre majoritatea triburilor dace se uniseră din nou într-un singur stat ce devenea din ce în ce mai puternic. Centrul acestui stat ce cuprindea geto-dacii din Oltenia, Muntenia, Moldova centrală şi de sud se afla în Munţii Orăştiei.

După incursiunile organizate de daci în anii 69/70, multă vreme ei nu s-au mai arătat duşmănoşi faţă de uriaşul şi primejdiosul lor vecin de la sud. Vespasianus, prin măsurile energice de apărare, prin prezenţa maâestoasei *Clasis Flavia Moesicct* ce patrula în lungul bătrânului fluviu, reuşise să stăvilească iureşul dacilor şi să asigure liniştea în această parte a imperiului timp de

aproape un deceniu. Dar nu numai măsurile luate de împărat i-au oprit pe daoi de-la noi incursiuni, ci şi, probabil, o înţelegere stabilită între cele două părţi pe vremea lui Vespasianus, menţinută şi pe timpul lui Titus, cel de al zecelea caesar al Romei. Însă când s-a aflat că în scaunul împărătesc urcase Domitianus, cel de al unsprezecelea caesar al Romei, care secătuise tezaurul statului vrând să se facă popular peste măsură prin fastul serbărilor, risipa de daruri şi mărirea soldelor, dacii se grăbiră să acţioneze pentru a nu-i da răgaz să se întărească. Astfel, Duras Diurpaneus s-a aliat cu triburile din apropiere, cum erau cele ale roxolanilor sau bastarnilor şi, trecând peste fluviul îngheţat, a atacat în anul 85 trupele romane cantonate pe malul opus. Legiunile care se găseau în tabere la iernat au fost luate prin surprindere suferind mari pierderi. Prin fulgerătoarea acţiune a dacilor executată pe un front foarte larg şi prin victoria obţinută era pusă în cumpănă stăpânirea romană la sud de Dunăre. După distrugerea castrelor şi fortificaţiilor de pe malul fluviului, dacii, în iureşul lor au înaintat mult spre sud provocând armatelor romane un adevărat dezastru şi rămânând aproape doi ani pe teritoriul provinciei Moesia. în luptele care au avut loc a pierit însuşi guvernatorul acestei provincii, proconsulul Oppius Sabinus, al cărui cap dacii l-au dus ca trofeu al victoriei la Sarmizegetusa. Roma a rămas uluită la vestea morţii generalului, personaj de seamă şi prieten al împăratului, cât şi din cauza marilor pierderi suferite.

Domitianus, care nu putea rămâne indiferent în faţa unei astfel de înfrângeri. a hotărât să porneascărăzboiul împotriva lui Duras Diurpaneus. Se apropia prima mare încleştare dintre romani şi daci. Dându-şi seama de situaţia foarte gravă'ce se ivise, împăratul s-a decis să părăsească Roma, pentru a se afla cât mai aproape de legiunile sale. Era însoţit de prefectul pretoriului, Cornelius Fuscus, unul din oamenii lui de încredere ce

comanda la Roma garda imperială. El a primit ordin să-i alunge pe daci peste Dunăre. Domitianus şi-a stabilit cartierul general probabil în oraşul Naissus în apropierea duşmanului şi pentru o mai bună organizare a provinciei a împărţit-o în două: Moesia Inferioară şi Moesia Superioară.

Generalul Cornelius Fuscus reuşeşte să-i alunge pe daci care, în faţa superiorităţii forţelor romane, se retrag luptind. După acest succes, Domitianus ordonă continuarea războiului la nord de Dunăre pentru zdrobirea definitivă a dacilor.

Non fit sine periculo facinus magnum et memorabile.[75]

TERENTIUS

34. SUB STINDARDUL CU CAP DE LUP

Istoria se repetă!

Aşa cum cu vreo patru decenii în urmă planurile generalului Clemens din castrul de la Lederata nu se potriviseră cu cele petrecute în *Păduricea Rotundă*, unde centurionul Sempronius Fuscus cădea în mâinile dacilor, tot astfel acum, planurile împăratului Domitianus din tabăra de la Nai&sus nu s-au potrivit cu cele întâmplate pe câmpul de luptă, unde fiul centurionului, generalul Cornelius Fuscus, întâlnise o neaşteptată rezistenţă din partea dacilor.

Dar istoria nu se repetă aidoma. Întâmplătoarea ciocnire cu dacii, care avusese loc în *Păduricea Rotundă*, îl dusese în captivitate pe, centurionul Sempronius Fuscus, de unde, după o vreme, reuşise să scape. De data aceasta, din confruntarea cu dacii, ce urma să aibă loc la ei acasă, nu se ştia âacă generalul Cornelius' Fuscus va reuşi să scape.

După izgonirea dacilor din Moesia, romanii încep pregătirile pentru marea bătălie. Legiunile se concentrau în apropierea fluviului. Trupe auxiliare erau aduse pentru

75 Nu se face o faptă mare şi memorabilă fără primejdie.

întărirea legiunilor. Se reparau armele, se aduceau maşinile de război. Corăbiile încărcate cu alimente, echipament şi tot felul de materiale de război urcau sau coborau ticsite de-a lungul bătrânului fluviu. Soldaţii se antrenau continuu pentru lupta contra unui duşman care se vădise extrem de puternic şi primejdios. Generalul Cornelius Fuscus, comandantul legiunilor întrunite, supraveghea îndeaproape grăbitele pregătiri.

Toate aceste preparative de război fuseseră ordonate de Domitianus care, crezându-se restauratorul ordinei romane la frontiera de pe Danubius, se arăta îneântat şi optimist după izgonirea dacilor din Moesia. Era ispitit de speranţa unor noi victorii şi mai mari. Pe nedrept a fost învinuit că pornise cu oastea împotriva dacilor, dar nu-l preocupa deloc războiul şi că ajuns în Moesia el se deda desfrâului, în timp ce îi trimitea pe alţi comandanţi la luptă. S-a mai spus că atunci când era înfrânt, dădea vina pe generalii săi. În schimb victoriile repurtate, chiar clacă nu lua parte la ele, le „-punea pe seama sa. Pe cei învingători îi ura din invidie, iar pe cei învinşi îi mustra. Realitatea se pare că era alta. Părăsind viaţa tihnită-din Roma, împăratul -a pornit să întâmpine greutăţile campaniei şi să se afle aproape de legiunile sale, pentru a le inspira prin prezenţa sa curajul şi spiritul de sacrificiu.

„Desfrânatul” ar fi găsit mai uşor plăcerile în luxul şi anturajul din Roma decât în tabăra soldaţilor săi aspri şi brutali. A preferat emoţiile pe care i le dădea câmpul de bătălie, chiar dacă nu participa direct la luptă. Pe ele altă parte, el nu se putea arăta decât foarte bucuros în faţa succeselor lui Fuscus şi ale armatei sale care erau de fapt succesele lui. Trebuie să mai adăugăm că era prima dată când un împărat roman îşi stabilea comandamentul în preajma frontierei de pe Danubius.

Prezenţa lui Domitianus în tabără şi febrilele preparative de război din toamna şi iarna anului 86 nu puteau trece neobservate de daci. Ei îşi dădeau seama de

momentul greu ce se apropia. Trebuia înfruntată primejdia printr-o mobilizare şi încordare a tuturor forţelor. Nu era uşor să ţii piept celei mai puternice maşini de război ce o constituia armata romană, cea mai bine organizată şi disciplinată armată pe care o cunoscuse istoria până în acea vreme. Destoinicul rege Diurpaneus, împovărat de ani, nu mai putea participa la marele efort ce trebuia făcut pentru salvarea libertăţii. Dar el era înconjurat de elemente devotate şi pline de curaj. Dintre aceştia, Decebal, fiul lui Scorilo, a fost cel mai vrednic pentru a-l urma la tron. El a fost ales rege după renunţarea de bunăvoie a lui Diurpaneus. Nici nu se putea o alegere mai potrivită. Cunoseându-i faptele, istoricii antici l-au zugrăvit ca pe un comandant foarte iscusit în purtarea războiului ştiind când să năvălească şi când să se retragă sau cum să se folosească de victorie, ori să scape dintr-o înfrângere. El era nu numai un talentat comandant de oşti, care se pricepea să-şi strunească luptătorii când cu poruncă tăioasă, când cu dragoste şi blândeţe, dar şi un neîntrecut războinic care ştia să mânuiască spada şi lancea ca nimeni altul. înzestrat cu aceste calităţi de seamă, Decebal a foat în acele vremuri unul dintre cei mai primejdioşi duşmani ai romanilor. El îi adună pe daci sub stindardul cu cap de lup prelungit în chip de şarpe, „simbolul religios de apărare”, reuşind să reînchege statul creat în timpul lui Burebista. îşi lua astfel pe umerii săi povara conducerii Daciei într-un moment de mare cumpănă. El întruchipa năzuinţele dacilor de a-şi apăra pământul şi libertatea. Viaţa lui a devenit marea şi tragica epopee a poporului cu care se identifica. Pentru a înfrunta urgia cuceritorilor, Decebal a folosit toate mijloacele, atât diplomatice cât şi militare.

A încercat mai întâi să scape de primejdia care îl. ameninţa folosind calea tratativelor. Decebal trimite o solie de pace lui Domitianus. Acesta însă, socotind că are de-a face cu un duşman pe care îl pusese pe fugă fără prea mare greutate, a respins orice propunere de pace. La scurt

timp, Decebal îi trimite un sol care îi şpune că regele dacilor va face pace de acum înainte numai dacă fiecare roman îi va trimite în fiecare an câte doi oboli. în caz contrar va porni războiul contra imperiului şi le va aduce mari neajunsuri. Domitianus răspunde provocării pornindu-l neîntârziat la luptă pe Cornelius Fuscus.

Odată cu încercările de intimidare a duşmanului, regele dacilor se pregătea intens pentru luptă. întreaga suflare se ridicase neînfricată întru apărarea statului îndeplinind grabnic ordinele Vajnicului conducător. Zidari şi dulgheri, femei şi bărbaţi, tineri şi bătrâni, cu toţii" reparau cetăţile, construiau noi metereze, făureau arme şi maşini de luptă, ridicau pe văi obstacole împotriva duşmanului. Decebal era sprijinit de oameni credincioşi cum era Vezina, mare preot şi probabil viceregе, ori Diegis, fratele său şi poate chiar de sora sa al cărei nume nu-l cunoaştem, dar căreia legenda i-a zis Dochia.

Quamvis sublimes debent humiles vietuere *.

FEDRU

35. PREGATIŢl-VA SA-L SĂRBĂTORIŢI PE ÎNVINGĂTOR!

Cornelius către mama sa:

Îţi trimit aceste rinduri, mamă, de pe îndepărtatul hotar peste care i-am izgonit de curând pe barbarii daci ce ne invadaseră imperiul. Din locul de unde îţi scriu aud şopotul apelor marelui fluviu Danubius care de-acum înainte nu va mai fi un obstacol în calea cuceririlor noastre, după ce i-am unit malurile prin podul de vase a cărui construcţie a luat acum sfârşit. N-a fost deloc uşor. A trebuit să ridicăm pe ambele maluri masive portaluri de zidărie ca nişte imenşi stâlpi, iar în adâncul fluviului să implantăm numeroşi piloni de lemn pe două şiruri. De zidurile înalte de pe maluri sunt legate odgoane groase care se încolăcesc trainic în jurul pilonilor. De ele sunt fixate navele ancorate unâ lângă alta cât vezi cu ochii. În jurul podului, pe luciul apei, flutură pânzele altor

ambarcaţiuni care au transportat luni de zile materialele necesare construcţiei. La capetele marelui pod încep a se înfiripa de pe acum noi aşezări omeneşti, aşa cum apar peste tot în apropierea locurilor unde staţionează mai multă vreme armatele romane. Puzderia de corăbii din jur mă îndeamnă să-i dau uneia dintre aceste canabe numele de Corabia 52.

în curând îmi voi trece peste podul de aici legiunile ce mi-au fost încredinţate de către divinul nostru împărat,

* Pricit ar fi de ¡importanţi, oamenii nu trebuie să subestimeze pe eei umili.

pentru a zdrobi definitiv duşmanul chiar pe pământul lui. Voi obţine cu siguranţă o mare victorie şi voi fi astfel mândru de numele ce-i port, de numele bunicului meu ce s-a acoperit de glorie pe câmpul de luptă, de numele tatălui meu care a luptat cândva pe aceste meleaguri. Să te bucuri, mamă, de marea mea izbândă, fiindcă, în timp ce tu vei citi aceste rânduri, eu voi fi învins duşmanul şi voi da porunci din reşedinţa de scaun a lui Decebal, unde dacii rămaci în viaţă se vor grăbi să facă act de supuşenie. Să fii mandră de fiul tău, aşa cum erai mândră cu mulţi ani în urmă, când aflai, citind epistolele centurionului Sempronius Fuscus din castrul de la Lederata, despre succesele obţinute de el împotriva dacilor. îmi amintesc de unele fragmente din scrisorile sale pe care ni le citeai nouă, când eram mici, vrând să ne insufli respectul şi admiraţia pentru faptele lui de arme. De pe atunci doream să ajung mare comandant de oşti, să-l depăşesc chiar pe tatăl meu. Şi îl voi depăşi, cu toate că el nu se arată deloc încântat...

Mâine în zori voi trece fluviul plin de încredere şi dornic să întâmpin cele mai mari primejdii, pentraţ ca, învingând aceste primejdii, gloria de care mă voi acoperi să fie mai răsunătoare.

Un, singur lucru mă întristează micşorându-mi din bucuria victoriei pe care o aştept Te-am lăsat bolnavă şi

îngrijorată de soarta mea. Te rog, mamă, alungă-ţi din gând orice teamă, fiindcă, aşa cum vezi, am ajuns teafăr aici, tocmai la îndepărtatul Danubius, după numeroase bătălii la care am luat parte. Fii liniştită, pentru că nu a fost făurită încă săgeata care să mă doboare pe mine.

Mâine, pornind la luptă, voi aduce sacrificii zeilor care ne vor conduce spic izbândă. Mă voi ruga totodată zeilor să-ţi redea sănătatea de care ai nevoie spre a sărbători aşa cum se cuvine victoria fiului tău care se gândeşte la tine,

Cornelius

Cornelius către tatăl său:

Deşi ne-am despărţit nu în relaţiile pe care le-aş fi dorit, şi aceasta numai din cauza controversei dintre noi cu privire la daci, îţi scriu fiindcă am aflat unele ciudate întâmplări care sunt sigur că te vor ului şi te vor face să-ţi schimbi părerea despre gazdele din timpul „vizitei” ce le-ai făcut în tinereţe.

Prin această epistolă îţi trimit salutări de la „prietenul” tău... Malvis!...

Cum adică?... Te miri!... Ce glumă mai e şi aceasta?”.

Nu te mai mira. Nu e nicio glumă... Ascultă!

În iama care a trecut, picior de dac n-a mai îndrăznit să calce gheaţa încremenitului Danubius. Dacii, încremeniţi şi ei de asurzitoarele lovituri date în pilonii marelui pod ce se întinde acum peste hotarul de apă, speriaţi de puternicele bubuituri ce răzbăteau până în munţii lor, la fel ca acelea ce însoţesc fulgerele marelui Jupiter Tonans, s-ati grăbit să ceară pace. Decebal, regele lor, al cărui nume se zice că înseamnă „Cel puternic”, a îngheţat de spaimă ca şi fluviul în mijlocul gerului. Aeum, când îşi vede scaunul clătinându-se, vrea pace. Vrea pace, dar noi vrem război. Să terminăm odată cu „prietenii” care ne ameninţă patria!

Dacii, aninaţi în cuiburile lor de piatră, se agită neputincioşi clocind gânduri ascunse şi perfide. Ce crezi că

le-a venit în minte, cuprinşi de desperare? Să încerce a-l îndupleca pe generalul Cornelius Fuscus. Poate că-l vor convinge să ia calea întoarsă. Ce naivi prieteni ţi-ai găsit, Semproniüs Fuscus!... Ascultă, şi să nu-ţi vină a crede! Totuşi, te rog să crezi în ce-ţi voi scrie, martor luându-I pe zeul Marte, ce mă va însoţi în război, că nu-ţi spun decât adevărul. Socotesc că e nevoie să jur pe scutul şi spada lui,, fiindcă ştiu cât de greu îţi va fi să înţelegi cele ce urmează...

într-o bună zi, nu de mult, mă trezesc că-mi este înfăţişat un om îmbrăcat ca un cioban şi însoţit de un măre câine lăţos. Vroia să-mi vorbească mie, nimănui altuia. M-am mirat de această cutezanţă. Dar curios să aflu ce dorea l-am primit. Era un dac bătrân, înalt şi uscăţiv, drept ca luminarea, cu pletele şi barba albe. Ochii albaştri şi vioi exprimau dârzenie şi curaj. Dovadă că îndrăznise să se prezinte în tabăra duşmană, fără teama că ar fi putut să piară ucis de soldaţii mei. într-o latinească foarte stâlcită mi-a spus că ar vrea să-mi vorbească între patru ochi.

Mă ştii cât sunt de curajos! Le-am spus celor din jur să mă lase singur cu eL.. Cine era bătrinul? Nu ghiceşti?..,

„Numele meu e Malvis" a zis el şi înainte de a continua, a făcut o pauză aşteptând ca numele lui să-şi facă efectul. Văzând că acesta nu-mi spune nimic, a trecut direct la subiect. Cu vorbe meşteşugite, ce ni-au făcut să înţeleg că nu era un oarecare cioban coborit, atunci din vârful munţilor, mi-a povestit mai întâi cum te-a cunoscut pe tine. A ţinut să sublinieze că v-aţi salvat reciproc viaţa, ceea ce a dus la formarea unor legături de prietenie şi încredere din ambele părţi. După ce a crezut că m-a pregătit suficient, pentru a-l putea lua în serios în continuare, mi-a cerut să intervin pe lângă împăratul nostru să renunţe la război sau cel puţin să-l amâne o vreme. El îmi sugera în acelaşi timp şi motivul care m-ar fi îndemnat să intervin. Astfel, din informaţiile pe care le obţinusem eu, am aflat că dacii s-au unit cu alte triburi

vecine şi că sânt acum aşa de puternici, încât şansele noastre de izbândă sunt foarte mici. în cazul când nu voi fi de acord eu cererea lui, spunea el ca o ameninţare, eu nu voi mai fi prea multă vreme comandantul suprem al trupelor de aici, ba mi se va lua şi înalta funcţie de prefect al pretoriului, deoarece împăratul va afla în curând că nu eram demn de a mi se acorda nici aceste onoruri şi nici încrederea de care mă bucurasem până acum din partea sa. Cum îi vor zdruncina încrederea împăratului? Foarte simplu! O solie a dacilor va urma să-i spună lui Domitianus că eu sunt fiul tău. iar tu eşti cel care ani în şir ai adus mari servicii dacilor, prin informaţiile preţioase pe care le-ai procurat acestora despre starea imperiului şi în special despre armata noastră.

De ce tremuri Sempronius Fuscus? Pentru cine tremuri? Pentru tatăl fiului tău, ori pentru fiul tatălui meu?... Fii fără teamă, tată! Deşi destăinuirile pe care solia dacilor e gata să le dea în vileag sunt cum nu se poate de grave, se vede cât de colo că nu pot fi decât nişte scorniri, nişte calomnii ale unor oameni cărora le-a ajuns cuţitul la os. Bătrânul Malvis pretindea sus şi tare că nu sunt calomnii şi că dacii vor veni cu dovezi, deşi principalul martor al „trădării", chipurile, de care te faci vinovat, esle mort... Peste-tot au spioni barbarii aceştia! Nimic nu 'ie scapă. Ei ştiau că Demetrius, maestrul tău grădinar, nu mai e în viaţă. Acesta, după cum susţinea Malvis, nu era altul decât prăştiaşul Asellio, dezertorul din armata romană care ar fi putut relata cu exactitate cum ai fost atras în slujba dacilor. în schimbul libertăţii pe care ei ţi-au acordat-o, lăsându-te să te întorci acasă din prizonierat, tu ai jurat că îi vei informa întotdeauna asupra oricărei mişcări a trupelor romane îndreptate asupra lor şi despre orice eveniment care i-ar fi interesat pe „eliberatorii" tăi. Demetrius te-a însoţit, pentru a ţine legătura dintre tine şi daci, transmiţându-le informaţiile pe care tu le furnizai. Deşi nu pot să cred o iotă din toată această poveste, mă

întreb dacă dispariţiile periodice ale lui Demetrius de pe latifundiul nostru nu aveau totuşi vreo legătură cu cele spuse de Malvis. Nu ştiu ce să mai cred, deşi nu vreau să cred nimic!... Din nenorocire îmi amintesc de explicaţia cusută cu aţă albă pe care o dădeai celor ce te întrebau bănuitori cum de ai apărut la Roma cu acel sclav după tine, cu Demetrius...

Malvis, pentru a mă convinge de vinovăţia ta, pe care el, desigur, o aprecia tot timpul ca pe un act al tău de prietenie şi recunoştinţă, mi-a dat un exemplu... Pe, Jupiter Fulminator L. Un exemplu pe cât de ridicol, pe atât de absurd.

Ca un adevărat vrăjitor, cu faţa suptă, ochii arzându-i ca două făclii în fundul capului şi barba albă lungă până la briu, bătrânul încerca să mă înspăimânte spunând că tu ai fost acela care le-ai dat dacilor semnalul, în vremea războaielor civile din anii 68/69, să treacă fluviul şi să pustiască Moesia, fiindcă imperiul se clătina gata să se facă ţăndări ca o corabie fără cârmă în furtună... Cită naivitate! Ca şi cum aceste evenimente constituiau un secret pe care numai tu îl deţineai! Şi totuşi, cu o astfel de înşelătorie ar fi putut să ne compromită pe amândoi pentru totdeauna. Dacă nu l-aş şti pe împărat cât e de suspicios şi schimbător, cu deosebire în ultima vreme, aş mai zice. Dar aşa, mai ales că te cunoaşte ca pe un admirator al dacilor, e suficient să-i ajungă la ureche o astfel de ştire, pentru a lua împotriva noastră cele mai aspre măsuri. Şi pe bună dreptate! Cum ar putea să-mi încredinţeze comanda supremă într-un război pornit contra unui duşman cu care a pactizat tatăl meu... ca să nu mă exprim mai urât... Pe aceasta scontau şi dacii; să nu mă mai vadă pe mine în fruntea legiunilor; pe mine, cel care i-am fugărit din Moesia şi care sunt aşa de îndârjit împotriva lor. Apoi, până la numirea altui comandant şi familiarizarea acestuia cu situaţia de aici ar mai trece câtva timp. Orice amânare e în favoarea dacilor, fiindcă le-ar permite să se

pregătească mai bine de luptă sau să găsească vreun nou şiretlic ca acesta scornit împotriva mea.

Poate că nu ar fi trebuit să te întristez cu astfel de veşti, dar mi-a părut aşa de rău că ne-am despărţit supăraţi din cauza acestor barbari, încât nu am putut să-ţi ascund nimic. Acum cred că îţi dai seama cât de mult te-ai înşelat asupra lor. Dacă ţie nu ţi-am ascuns nimic, voi face tot posibilul de a-i ascunde însă caesarului mârşava înscenare a dacilor. Nu pentru că ai fi cu ceva vinovat, dar pentru simplul motiv că întotdeauna rămâne o umbră, o pată în urma unei calomnii. Nu în zadar se zice: *Audacter calumniare*, *semper aliquid haeret* [76]. Nu aş vrea ca împăratul să aibă vreun fel de îndoială despre acela care ocupă cea mai înaltă funcţie după el, despre mine, în mâinile căruia şi-a încredinţat viaţa, din momentul când m-a numit comandant al gărzilor imperiale.

Prima măsură pe care am luat-o, cred că o bănu ieşti: „prietenul" tău, pe care l-ai salvat de la moarte şi care a găsit nimerit să-ţi fie recunoscător prime jduindu-ţi acum ţie viaţa, se odihneşte prins în cuie pe o cruce înfiptă în malul celălalt al fluviului, pentru a fi văzut eventual şi de fraţii lui.

Până când dacii vor afla de soarta lui Malvis, eu voi fi ajuns poate, în cuibul lor, deşi sunt duşmani dintre cei mai de temut. Atunci Ie va pieri pofta-de a se mai ţine de înşelătorii. Pentru orice eventualitate, am împânzit malul fluviului cu patrule, spre a ţine calea pe Cât va fi posibil oricăruia dintre cei ce ar încerca să treacă Danubiul la noi. în felul acesta îl voi feri pe luminatul nostru caesar de neplăcuta surpriză ce i-ar putea provoca vreo veste urâtă, până când, nu prea târziu, va primi vestea frumoasă a nimicirii dacilor de către legiunile puse sub comanda devotatului său general, *fiul* lui Sempronius Fuscus. Mim© în zori am pornit la luptă.

---

76 Calomniază eu îndrăzneală, pînă la sfîrşit tot rămîne ceva.

Până la victoria totală, te las cu bine. Ai grijă de mama. Pregătiţi-vă să-l sărbătoriţi cum se cuvine pe învingătorul dacilor,

Cornelius

Nihil est opertum, quod non revelabâtuT et occultum quoă non se'ietur.[77]

36. DEZVĂLUIREA UNEI TAINE

Petronia se trezi clin somn speriată. Inima îi bătea să-i sară din piept. Visase ceva cumplit: un vultur se ridica spre cer trăgând după el măruntaiele ce ieşeau dintr-un om căzut într-un lac de sânge. în victima însângerată ea îşi recunoscuse fiul ucis de daci.

La scurtă vreme după acest înfricoşător vis Petronia şi Sempronius primeau din partea lui Cornelius cele două epistole pline de optimism. Ele fuseseră aduse de unul din curierii de încredere ai generalului care îi poruncise a le înmina personal stăpânului vilei *Fastuosa*.

— De ce ai căzut pe gânduri? — îl întrebă Petronia pe soţul ei care, după citireâ veştilor de la fiul său, rămăsese cu privirea pierdută în gol.

— Fiindcă băiatul meu mă invită la sărbătorirea unei victorii despre care încă nu am aflat nimic – răspunse fostul procurator vrând să ocolească adevăratul motiv al îngrijorării lui,

— Şi mie îmi scrie despre marele succes pe care îl va repurta contra îndepărtatului duşman.

— Altceva ce-ţi mai scrie? — întrebă Sempronius temându-se că fiul său i-ar fi istorisit şi Petroniei de apariţia lui Malvis.

— Despre construirea unui pod peste Danubius, despre pregătirile de război... Poate vrei s-o citeşti mai bine tu – zise Petronia, întinzându-i papirusul, lipsită de entuziasmul ce ar fi trebuit să-i stirnească optimismul şi încrederea care răzbăteau din rândurile trimise de fiul ei.

---

77 Nu există nimic acoperit care nu va fi dezvăluit şi nimic tainic care nu va fi cunoscut (Proverb).

Sempronius se grăbi să ia epistola. întâlni privirea Petroniei în care citi dorinţa acesteia de a afla despre conţinutul scrisorii primită de el. Dar cum putea s-o lase pe iubita lui soţie să citească ce-i scria Cornelius? Ea era deja suferindă şi n-ar fi făcut decât să-i agraveze boala dacă ar fi aflat despre îngrozitoarele acuzaţii ce i se aduceau. Renunţând să-i mai ia scrisoarea din mână, îi spuse pe ton indiferent din dorinţa de a o menaja:

— De fapt nu e nevoie s-o mai citesc, deoarece, e de la sine înţeles că ambele epistole au cam acelaşi conţinut. Ce-ar putea să scrie?! Şi mie îmi spune despre pregătirile pentru război... despre victorie... îmi cere să am grijă de tine... Cam asta!...

— Sempronius!

—!?...

Petronia îşi cunoştea aşa de bine soţul, după ce trăiseră o viaţă împreună, încât nu-i fu greu să observe că el îi ascundea ceva. De aceea îi spuse fără ocoliş:

Sempronius, ai avut vreodată vreun secret faţă de mine?

— De ce mă întrebi? — zise el bănuitor.

— Doar aşa,, fiindcă sunt sigură că nu mi-ăi ascuns niciodată nimic. Aşteptam să-mi răspunzi că n-ai avut niciun secret, apoi să-ţi cer ca nici de data aceasta să nu ai.

— Dar dacă ţi-aş spune că am avut totuşi un secret faţă de tine?

— Nu te-aş crede. Poate numai în cazul când ar fi vorba de un secret militar sau de stat din vremea când ai ocupat unele funcţii...

— Nu la astfel de secrete mă refer – o întrerupse încurcat Sempronius – Este vorba de un secret legat de viaţa mea particulară.

— Nu cred că ai fi putut să-mi ascunzi ceva,

— Şi totuşi...

— Imposibil!

— Şi totuşi a fost posibil.

— Dar ce legătură are îngrijorarea ta de azi cu atcretul de altădată?

— Dacă îmi promiţi că mă vei asculta liniştită şi nu te vei alarma, îţi voi spune ce legătură are.

— îţi promit – răspunse Petronia care, numai la gândul că soţul ei putuse să-i ascundă ceva, simţea cum inima începe să-i bată mai repede.

Sempronius stătu un moment şi se gândi cum să înceapă, astfel încât să nu-şi alarmeze soţia agravându-i în acest fel boala. Deşi, citind epistola lui Cornelius, îşi explica unele întâmplări din trecut, lucrurile' păreau mai complicate şi mai greu de povestit acum.

— Cu ce impresie ai rămas tu despre meşterul nostru grădinar? — întrebă Sempronius.

— Despre Demetrius? Cum cu ce impresie? Doar o ştii! El a fost unul dintre cei mai devotaţi slujitori de pe latifundiul nostru.

— Devotatul slujitor de pe latifundiu era... spion – bâigui Sempronius. mai mult pentru el cu gândul la nişte vremuri foarte îndepărtate.

— Spion?!... Ne spiona Demetrius pe noi?

— Dacă s-ar fi ocupat de noi, ce bine ar fi fost! — spuse el îngândurat şi continuă pe ocolite: Ştii că el era din neamul tracilor, înrudiţi cu dacii, duşinanii poporului roman. A rămas până la moarte devotat acestora.

— Nu înţeleg nimic.

— Demetrius era spionul dacilor aici, în mijlocul Italiei, aici, lângă Roma, aici, în mijlocul latifundiului nostru, unde se discutau în gura mare de către invitaţii noştri, persoane suspuse şi bine informate, hotăririle cele mai importante luate de către caesari sau de către senat.

— Şi Demetrius?

— El trăgea cu urechea, apoi transmitea dacilor preţioasele informaţii.

— Tot nu înţeleg mare lucru. Cum putea să-i

informeze?

, – Îţi aminteşti că uneori era plecat de pe latifundiu 1

— Cum să nu! Când te întrebam unde a dispărut, tu îmi spuneai că, la insistenţele sale, îi dăduseşi drumul să-i mai vadă pe-ai lui de-acasă, din Moesia, de dorul cărora se simţea cuprins.

— Aşa e. Numai că ai lui, cei de-acasă, nu locuiau în Moesia, ci mai departe, tocmai peste Danubius, în Dacia.

— Acum înţeleg de ce lipsea uneori aşa multă vreme.

— înţelegi aşadar... — spune deznădăjduit Sempronius.

— Acum înţeleg şi-mi explic şi alte lucruri. îmi dau seama de ce l-ai eliberat după puţin timp din sclavie şi de ce te purtai cu el aşa de prietenos.

— într-adevăr îl socoteam ca pe un prieten, fiindcă mă ajutase sau mai bine zis credeam că mă ajutase să scap din mâinile dacilor.

— Iată deci în ce consta secretul ce l-ai avut faţă de mine.

— Nu numai faţă de tine. ci faţă de toţi cunoscuţii şi prietenii mei. Nu puteam să spun nimănui că evadasem cu ajutorul -unuia dintre oamenii dacilor.

— Se înţelege! Altfel cine ştie cum s-ar f.i interpretat evadarea ta – spuse cu oarecare înţelegere în glas Petronia gândindu-se la complicitatea soţului său în legătură cu activitatea de spionaj a lui Demetrius.

— De aceea am fost obligat să inventez o întreagă poveste despre sclavul pe care l-am întâlnit în drum, când mă întorceam din captivitate, pe care l-am adus cu mine acasă şi care nu era altul decât Demettius.

— Care poveste? Nu-mi amintesc.

— E şi firesc. S-a scurs atâta vreme. Cred că sunt vreo patruzeci de ani de atunci.

— Patruzeci de ani!... O viaţă!... Ce tineri şi ce fericiţi eram atunci! — spuse Petronia săltindu-şi pieptul obosit într-un oftat plin de regret la gândul tinereţii pierdute.

— Ce tineri şi ce nesăbuiţi eram! — o completă Sempronius – Când mă gândesc că aş fi fost în stare să comit orice nebunie, pentru a scăpa din captivitate, pentru a fi din nou alături de tine î -Aş fi făcut orice pentru tine!

— Ai şi făcut... Mi-e teamă că ai făcut prea mult... îmi pare rău însă că mie nu mi-ai destăinuit nimic. Poate că te împiedicam... Acum e prea târziu, iar eu nu mai am nicio putere; acum, când mi se apropie sfârşitul – îngăimă Petronia cu lacrimi în ochi.

— Te-am rugat să nu te mai gândeşti la niciun sâârşit. Te vei face sănătoasă şi vom fi din nou fericiţi împreună. Mai bine să ne gândim cum îl vom sărbători în curând pe Cornelius.

— Mai întâi să vină el acasă – răspunse sceptic mama băiatului şi continuă cu gindul la meşterul grădinar şi la ascunsa lui misiune: Şi de fapt cum a apărut acest Demetrius, dacă povestea cu sclavul întâlnit pe drum, la reîntoarcerea ta acasă, era doar o scornească?

— Demetrius era numele pe care i l-am dat eu, odată ajuns cu el aici. Numele lui adevărat era Asellio Festus Icelis, fost prăştiaş în armata romană care, nemaiputând suporta viaţa aspră din armată şi neavând niciun motiv să lupte alături de cei ce îi cuceriseră şi pârjoliseră casa şi ogoarele din Moesia, a trecut fluviul într-o noapte, pentru a-şi oferi serviciile dacilor pe care îi ştia că sunt duşmanii noştri înverşunaţi. El l-a secondat pe Malvis, de care ţi-am mai povestit, fiul şefului de trib dac care ne-a atacat şi capturat în *Păduricea Rotundă*. Mai târziu, ajutat de Asellio, începusem instruirea tinerilor daci. Era normal ca să se lege prietenia între noi, mai cu seamă că el înţelesese, din discuţiile noastre, că nu uram nici neamul tracilor, din care făcea parte, nici pe daci şi nici vreo altă seminţie străină. Atât ei, care m-a însoţit pe câmpul de instrucţie în acele puţine zile, cât şi dacii, care îmi supravegheau strict activitatea şi în general întreaga comportare, se arătau din ce în ce mai apropiaţi de mine,

mai prietenoşi. Paza din jurul meu, extrem de severă la început, încât nu puteam face un pas fără ă fi urmărit, a slăbit repede, încât cred că aş fi putut foarte uşor să plec, nu să fug, din cetatea unde mă aflam şi să mă îndrept spre Danubius şi apoi spre casă. Dar lucrurile nu se prezentau chiar aşa de simplu. Drumul era lung, plin de surprize, într-o ţară străină, încât, chiar dacă aş fi reuşit să fug din cetate, ar fi fost extrem de greu să trec peste nenumăratele obstacole ce le întrezăream. Când mă mai gândeam că puteam fi prins pş drum şi adus în faţa celor care mă tratau ca pe unul de-al lor, simţeam că aş fi murit de ruşine. Nu, nu! Nici prin cap nu-mi trecea să fug. Riscul era prea mare. Mă gândeam însă că într-o bună zi dacii, care îmi cunoşteau dorul de libertate, mă vor lăsa să plec, în această vreme Demetrius,- sau cum îi spuneam atunci, Asellio, se arăta tot mai apropiat faţă de mine şi în acelaşi timp tot mai plictisit, chiar dezgustat de viaţa pe care o ducea. Mereu mi se plângea că îl mustră conştiinţa fiindcă a dezertat, că într-o zi îşi va primi pedeapsa din partea zeilor răzbunători şi altele de felul acesta. Eu îl credeam. Până la urmă mi-a spus că va părăsi într-ascuns cetatea. Nu putea să le mărturisească dacilor că se săturase de viaţa aspră pe care o ducea în mijlocul lor şi că dorea să-i părăsească; avea un legământ cu ei prin care se angajase să le instruiască oamenii. într-o seară m-am pomenit cu Asellio că-mi spune: „La noapte eu am plecat. Ştiu cât de mult ţii să-ţi revezi patria. Dacă vrei, mergi cu mine şi te ajut să treci Danubiul, după care vei fi în siguranţă”. Nu mi-a pus nicio condiţie. Am rămas uluit de propunerea lui, dar, ce să mai lungesc vorba, am fugit împreună şi după mai multe zile de mers pe drumuri ocolite şi pustii, pe care Asellio le cunoştea foarte bine, am ajuns în faţa marelui fluviu. Priveam fascinat cum razele soarelui, ce cădeau peste unduirile albastre ale apei, făceau ca bătrânul Danubius să pară un imens şarpe argintiu în continuă mişcare. Mă rugam zeilor să ajung mai repede pe malul

celălalt. Fostul prăştiaş însă nu se grăbea deloc. Ne aflam ascunşi într-un stufăriş. Trebuie şă-ţi spun că în ultimele zile tovarăşul meu de drum se arătase foarte scump la vorbă. Lăsa impresia că e preocupat de un gând care îl neliniştea. Până la urmă mi-a spus că e pe cale să se răzgândească şi să facă drumul întors. „Cel puţin la daci sunt în siguranţă – zicea el îngrijorat – Dar dacă mă întorc printre ai mei, se va găsi unul să vorbească şi mă voi vedea într-o zi ridicat de poterele romane, apoi. spânzurat ca dezertor". Fără ajutorul lui Asellio trecerea fluviului mi se părea imposibilă. El, care cunoştea graiul dacilor, -trebuia să procure o ambarcaţiune şi sub un pretext, sau altul trecea apoi dincolo împreună cu mine. Asellio ştia că soarta mea depindea de el. Şi eu eram conştient de aceasta, încât, tot gândindu-mâ cum să ies din impas, l-am asigurat că, dacă mă ajută să trec fluviul, îl voi lua cu mine acasă, unde se va bucura de ocrotirea mea. El s-a grăbit să accepte. Acum, după dezvăluirea unor fapte pe care le-am aflat citind epistola lui Cornelius, îmi dau seama că dacă nu-i făceam eu oferta aceea, sigur îmi cerea el să-l ascund pe latifundiu. Ştia din povestirile mele despre numărul mare de sclavi ce lucrau pe domeniul nostru şi îşi dădea seama că şi-ar fi putui pierde uşor nflHMMHHHHHHHHHHi urma printre ei. Am trecut apoi Danubiul, după înlăturarea cu iscusinţă de către fostul prăştiaş a unor piedici ivite. În drum spre casă am ticluit povestea cu sclavul. Asellio, acum Demetrius, m-a asigurat că mă va sluji cu credinţă în orice muncă la care îl voi pune şi că se va comporta astfel ca nimeni să nu bănuiască legătura dintre noi. Un singur lucru îmi cerea: să-l las din când în când să-şi revadă locurile unde a copilărit, locuri de care tare îl mai cuprindea uneori dorul. Nimic mai normal. I-am promis şi m-am ţinut de promisiune, fără să-mi treacă măcar prin minte că Demetrius era spion în slujba dacilor. Eu nu am ştiut niciodată nimic, până acum, când am citit epistola lui Cornelius. Malvis, fiul şefului de

trib pe care l-am salvat de la moarte, bătrân şi el acum, după cum rezultă din descrierea făcută de băiatul nostru, s-a prezentat în faţa lui încercând să-l intimideze cu dezvăluirea misiunii secrete a lui Demetrius de care a pretins că eu nu eram străin. A vrut să-l facă pe viteazul nostru general să se înspăimânte la gândul că împăratul ar afla că este fiul unui trădător de patrie şi să-l determine astfel a renunţa la luptă. La aceasta se referă Cornelius în epistolă ţinând să adauge totodată că el nu a crezut nimic din scornirile lui Malvis. Aşadar, unele insinuări ale tale de pe parcursul convorbirii noastre nu-şi au niciun rost. Fii liniştită şi convinsă că eu nu sunt un trădător, fiindcă nici n-am apucat să-i instruiesc pe daci şi nici de misiunea lui Demetrius n-am ştiut. Neliniştea ce mi-ai citit în ochi este din cauza grijei ce-i port băiatului nostru pe care aş fi vrut să-l ştiu scutit de orice supărare într-un moment aşa de greu ca acela în care se află sau mai bine zis, în care s-a aflat. Să sperăm că a trecut cu bine acest moment şi că în prezent este deja victorios. în curând va fi printre noi. Să ne gândim cum să-l primim mai frumos, mai sărbătoreşte, aşa cum îi e dorinţa.

„De n-ar fi ultima lui dorinţă” îşi zise în gând Petronia cuprinsă de triste presimţiri.

Pe care cale a apucat cineva în urma educaţiei sale, pe aceeaşi înaintează şi mai târziu.

PLATON

37. GENERALUL DOREA PRIMEJDIA ÎN LOCUL FAPTELOR SIGURE ŞI CUNOSCUTE

Sempronius Fuscus, tatăl generalului,>se străduise să-i asigure lui Cornelius o educaţie dintre cele mai alese. Livius, sclavul care fusese cumpărat cândva de la Biblioteci Tiberiana, se ocupase cu tragere de inimă de instruirea celor trei copii de pe latifundiul din Dealul Viilor. Cu toată gri'ja părinţilor şi interesul. dovedit de dascăl, rezultatele educaţiei primite de Cornelius nu erau cele scontate. Eşecul se datora atât temperamentului acestuia

foarte diferit de al tatălui şi mamei, dar şi din cauza iubirii fără margini pe care i-o arătau prea deschis părinţii Atât Petronia, eât şi Sempronius nu ştiau probabil că pt copii nu trebuie să-i mângâi decât când dorm.

în anii războaielor civile din 68/69 Cornelius îşi făcea apariţia pe scena politică a Romei. El a jucat un important rol în venirea la domnie a lui Vespasianus, ceea ce i-£ atras recunoştinţa noului împărat care l-a numit guvernator al provinciei Pannonia. Făcâncf parte din rândul cavalerilor, din rândul celor pe care Vespasianus se sprijinea în conducerea treburilor statului, el îşi dobândise pe timpul stăpânirii acestuia o mare faimă. Faima de care se bucura l-a ajutat mai târziu să ocupe înalta funcţie de prefect al pretoriului pe vremea lui Domitianus. Acordându-i înalta funcţie de comandant al gărzilor pretoriene împăratul îi arăta astfel o mare încredere. Dar cu cât ocupa funcţii mai de seamă, Cornelius Fuscus devenea mai înfumurat şi nechibzuit în comportarea sa.

Primăvara anului 87.

în vreme ce epistolele pline de optimism ale lui Cornelius se îndreptau spre miazăzi cu destinaţia Cetatea de pe cele şapte coline, autorul lor se pregătea de drum spre miazănoapte cu destinaţia Cetăţile de pe Munţii Orăştiei.

V 5

Cornelius Fuscus pornea la luptă având sub comanda sa vreo cinci-şase legiuni de pedestraşi, mai multe cohorte pretoriene, numeroşi călăreţi şi alte trupe auxiliare. După ce asistase la trecerea acestora pe podul de vase întins peste Dunăre, alergase în galopul calului pentru a-şi lua locul în fruntea numeroasei sale armate care se va fi ridicat la vre6 patruzeci de mii de soldaţi. Urmând cursul râului Alutus [78], ce venea de undeva de sus, din munţi, ajunsese în trecătoar'ea prin care râul îşi rostogolea apele

78 Rîul Olt. -

în drum spre câmpie. Sigur de izbândă, după uşoara victorie ce repurtase în Moesia, Cornelius Fuscus înainta prin acele sălbatice locuri nebănuind primejdia care îl pândea. El vroia probabil să ajungă până sus, departe, la Sarmizegetusa. Dar-soarta nu l-a ajutat sa-i vadă cetăţii nici cel puţin zidurile, din depărtare, fiindcă Decebal pregătise în defileul munţilor capcana în care trebuia să cadă armata romană. Luptătorii daci au atacat prin surprindere într-un loc îngust ales cu dibăcie, acolo unde armata generalului nu se putea desfăşura în voie şi unde superioritatea numerică, a trupelor romane nu putea să-şi spună cuvântul. Loviţi puternic şi fără milă de către daci din toate părţile, romanii, deşi au luptat cu înverşunare şi curaj, au fost învinşi lăsând printre stânci şi arbori nenumăraţi morii şi răniţi. A fost un mare şi jalnic dezastru. Dacii au distrus aproape în întregime legiunea a V-a Alaudae capturându-i stindardul. în afară de pierderea steagului, care însemna o mare umilinţă adusă mândrilor soldaţi romani, mulţi dintre ei au căzut în mâinile dacilor împreună cu armele, maşinile de război şi proviziile ce îl însoţeau.

Pentru Petronia şi Sempronius dezastrul căpăta proporţii imense, de neînchipuit. Funestele presimţiri ale Petroniei luaseră conturul celui mai mare şi dureros doliu: iubitul lor fiu, temerarul general Cornelius Fuscus cădea ucis în crâncena încleştare. Imensa durere o zdrobise în primul rând pe nefericita mamă care, suferindă, nu va mai rezista multă vreme acestei nenorociri.

Legiunile romane fuseseră învinse în cea dintâi mare încleştare dintre cei doi redutabili duşmani. Dacii puteau din nou trece fluviul şi să atace trupele lui Domitianus din Moesia, în timp ce păsările de pradă de pe piscurile munţilor puteau să se ospăteze liniştite... dar să lăsăm poetul să glăsuiască:

„Et, qui vulturibus servăbat viscera Daeâs, Fuscus,

marmor ea meditatus praelia villa".[79]

Dolus an virâus, quis în hoste requierat?[80]

VIRGILIUS

38. DOMITIANUS CÂŞTIGA RĂZBOIUL ŞI PIERDE PACEA

în anul următor dezastrului din defileul râului Alutus, anul 88, împăratul Domitianus reia ofensiva împotriva dacilor. Legiunea a IV-a FI a via este trimisă pentru întărirea forţelor romane ce se regrupaseră după înfrângere la sud de Danubius. Comanda trupelor este încredinţată de data aceasta generalului Tettius Iulianus, un foarte priceput şi experimentat comandant. Fusese consul şi făcea parte din rândul senatorilor cu o veche tradiţie romană.

înainte de a porni la luptă, noul comandant a luat severe măsuri pentru a introduce disciplina în rândurile armatei demoralizate după loviturile neaşteptate ale dacilor.

Tettius Iulianus mai luptase prin acele locuri cu ani în urmă. El se aflase în fruntea uneiadintre cele trei legiuni care, sub conducerea generalului Marcus Apponi-us, zdrobiseră în anul 69 pe roxolanii cataphractarii. Mai târziu comandase legiunea a Vll-a Claudia staţionată în zona Viminacium-Lederata de pe malul drept al Dunării. Generalul cunoştea foarte bine regiunea şi căile de acces din accele locuri. De aceea a hotărât ca pe aci să treacă fluviul cu întreăga armată ce-i fusese încredinţată şi să-i atace pe daci spre centrul Banatului îndreptându-se către Porţile de Fier ale Transilvaniei. Trebuia să dezvolte apoi. ofensiva spre Sarmizegetusa, inima statului dac.

Lui Decebal, care urmărea îndeaproape fiecare mişcare a duşmanului, nu i-a fost greu să intuiască planul

---

79 ,,Iată şi Fuscus cel ce la vulturi avea să-şi dea din măruntaie prin Dacia căreia războiul i-a pregătit, din mindra-i casă din marmură." (Decimus Iunius Juvenalis, Satira a 4-a.)

80 Vicleşug gau curaj, ce nu-i îngăduit împotriva duşmanului ?

de luptă al generalului. Regele s-a grăbit să facă faţă noului atac regrupându-şi forţele pe direcţia de atac a romanilor. Lupta a avut loc la Tapae. Dacii reuşesc la început să oprească înaintarea generalului. Luptele care s-au dat în continuare au fost extrem de crâncene. Provocând mari pierderi în rândul dacilor, până la urmă romanii au ieşit victorioşi. Chiar Vezina, viceregele dacilor este rănit în timpul bătăliei. Pentru că nu putea să se salveze retrăgându-se din luptă, el s-a culcat la pământ simulând că e mort. Nebăgat astfel de nimeni în seamă, la căderea nopţii a reuşit să fugă.

Tettius Iulianus deşi obţinuse un important succes, n-a îndrăznit să continue înaintarea spre Sarmizegetusa, după înverşunata rezistenţă de care dăduseră dovadă dacii. Cuhoscând că Decebal era mare meşter în a întinde curse şi având exemplul dezastrului suferit de Cornelius Fuscus, generalul se temea ca dacii să nu-l atragă în vreo capcană. Aşadar, renunţă deocamdată să se aventureze spre inima Daciei.

Decebal, de partea Cealaltă, se găsea la mare strâmtoare. Nu mai dispunea de forţele cu ajutorul cărora să înjghebeze o nouă linie de apărare. El avea nevoie de un răgaz pentru a-şi aduna noi oşti. De aceea ar fi fost bucuros să încheie pace, dacă n-ar fi trebuit să trateze de pe poziţia unui învins. Şi nici nu putea spera în încheierea unei păci onorabile acum, când sorţii victoriei finale înclinau de partea romanilor. El ceruse în mai multe rânduri pacea, însă trufaşul Domitianus i-o respinsese.

împăratul se afla şi el de data aceasta la strâmtoare. Venise în Pannonia pentru a-i pedepsi pe cvazii ce se aliaseră cu marcomanii. Venise să-i pedepsească, fiindcă aceştia refuzaseră să participe la lupta contra dacilor alături de Rome. Cvazii şi marcomanii îi trimit o solie de pace. Domitianus, nu numai că a refuzat să-i asculte pe soli, dar a poruncit chiar să fie ucişi. Apoi porneşte contra acestor triburi germanice. În luptele care au avut loc

romanii sunt însă învinşi. Barbarii ar fi putut acum să ameninţe flancurile şi spatele armatei lui Tettius Iulianus ce acţiona împotriva lui Decebal. în această situaţie, Domitianus trimite în grabă o solie la regele dac, pentru a-i cere, spre surpriza tuturor, să se prezinte la masa tratativelor. Şi cum să nu fi fost cu toţii surprinşi, când până atunci nici nu vrusese să audă de pace?! Decebal primeşte învoiala, dar nu s-a dus chiar el să trateze condiţiile de pace cu Domitianus, ci l-a trimis pe fratele său Diegis. Acesta, însoţit de mai mulţi delegaţi, s-a prezentat în faţa împăratului, care s-a comportat cu trimişii lui Decebal ca un adevărat cuceritor. El se credea îndreptăţit să le dea dacilor învinşi un rege care să-i fie supus şi credincios. De aceea, într-un cadru solemn, a aşezat pe capul lui Diegis o diademă regală, iar celorlalţi daci le-a împărţit onoruri şi bani. E adevărat că romanii, aflându-se încă pe pământul dacilor, rămâneau cei care învinseseră la Tapae, dar este tot atât de adevărat că Domitianus nu obţinuse o victorie aşa de categorică, încât să-l îndreptăţească de a le da un rege. Decebal, iscusit diplomat, cum se dovedise şi în alte ocazii, a primit diadema adusă de Diegis lăsând a se înţelege că se socotea învins, că accepta să fie tratat ca un rege clientelar ce renunţa la orice act agresiv faţă de Roma, ba mai mult, să străjuiască la hotarul imperiului astfel încât niciun duşman să nu-i poată ataca pe romani. Regele dacilor accepta acest compromis, fiindcă se afla în urma unei bătălii pierdute, dar şi pentru că ştia obiceiul romanilor de a-i sprijini pe dinaştii clientelari cu importante subsidii în bani, meşteşugari şi alte ajutoare. Urma deci ca şi el să fie astfel sprijinit, pentru a-şi putea respecta obligaţiile asumate în noua sa calitate. în ce scop vor fi folosite subsidiile Romei, aceasta rămânea de văzut...'

Au urmat doisprezece ani de linişte în care tânărul stat al dacilor, sub conducerea pricepută a încercatului rege Decebal, a cunoscut apogeul puterii sale. Când se

iveau zorii unui nou veac, la începutul celui de-al doilea secol al erei noastre, Dacia, într-un măreţ efort al întregului popor, se pregătea pentru cea mai mare şi ultima încleştare cu „aliatul” ce-i fusese în toate timpurile duşmanul cel mai de temut. Şi poate n-ar fi fost ultima răfuială cu Eterna Cetate, dacă spada romană n-ar fi încăput pe mâinile unuia dintre cei mai destoinici şi viteji generali pe care i-a văzut vreodată Roma: împăratul Traian, cel de-al treisprezecelea caesar al imperiului.

Cred că un conducător dobândeşte o glorie nemăsurată, dacă el cel dintâi se supune legilor patriei.

BIAS

39. LA EL, GLORIA ŞI MODESTIA LOCUIAU ÎMPREUNĂ

Şirurile de merişor sau rozmarin geometric tăiate altădată, suprafeţele de flori în culori variate din care mâna meşterului grădinar Demetrius crea altădată adevărate tablouri vii în relief, bolţile de verdeaţă ce acopereau aleile parcului ce rivaliza cu multe din frumoasele grădini ale Romei, toate aceste splendori naturale printre care susurau jucăuşe avuzurile cu apă limpede sub privirile de bronz sau de marmură ale busturilor, ori statuilor presărate din loc în loc, toate dispăruseră sub o masă verde, informă şi sălbatică ce năpădise în decursul anilor proprietatea în mijlocul căreia se mai păstra semeaţă doar *Villa Fastuosa*. Dar nici aceasta nu mai răsuna ca altădată de vocile vesele ale copiilor care, pe lângă grijile ce le aduceau Petroniei şi lui Sempronius, le dădeau acestora mari bucurii şi speranţe. Odată cu trecerea anilor copiii crescuseră şi, rând pe rând, căsătorindu-se, ori primind înalte funcţii la Roma, cum era cazul lui Cornelius, părăsiseră nu numai umbra răcoroasă a bătrânilor arbori ai parcului şi ciripitul încântător al păsărelelor, nu numai lumea de basm a copilăriei lor, dar şi pe cei care îi crescuseră cu mare grijă şi neţărmurită dragoste. E adevărat că atât fetele, Sulpicia şi Sextia,

măritată prima cu quaestorul Attianus şi a doua cu un jurist de vază, pe nume Haterius, cât şi Cornelius, încercaseră să-i ia la ei, să-i aibă în preajma lor. Petronia şi Sempronius nu se putuseră însă rupe de locul amintirilor din tinereţe, a bucuriilor şi necazurilor trăite împreună. Dar ziua despărţirii se apropia totuşi. Mai întâi a părăsit latifundiul pentru totdeauna Petronia, mama îndurerată care nu putuse supravieţui pierderii scumpului ei fiu Cornelius. La scurtă vreme a urmat-o Sempronius, doborât atât de moartea băiatului iubit, cât şi de a tovarăşei lui de viaţă. Era prin anul 90 şi de atunci nimeni nu se mai îngrijise de parcul căzut în paragină şi de vila unde se aflau acum doar câţiva sclavi lăsaţi acolo pentru pază."

Trecuse mai bine de un deceniu. în ultima vreme Sulpicia venea mai des să-şi vadă casa părintească şi locurile de joacă întorcându-se cu gândul la anii fericiţi ai copilăriei. încerca astfel să dea uitării nenorocirea care se abătuse şi asupra ei prin pierderea soţului său, quaestorul Attianus, ce participase în anii 101/102 la primul război' purtat de împăratul Traian împotriva dacilor. El mersese la luptă pentru a obţine laurii unei victorii, necesari ascensiunii sale politice.

— Mamă, de ce nu vrei să ne mutăm aici, dacă îţi plac aşa de mult aceste locuri? — o întreba Blandus, unul din cei doi băieii ai ei care o însoţea adesea în vizitele sale.

Blandus avea 12 ani, iar celălalt, Lepcis, 8 ani.

— Unde să ne mutăm,în sălbăticia aceasta? — răspunsa Sulnicia îngândurată – De-abia mai recunosc aleile pe unde zburdam când eram copil.

— Să refacem parcul, să reparării vil a.-

— Uşor de spus, dragul mamei, dar greu de făcut. Cine vrei tu să se ocupe cu astfel de treburi? Eu sunt singură, iar aici e. nevoie de un bărbat energic şi cu iniţiativă, *aşa* cum a fost bunicul tău. Dacă ar fi trăit el sau tatăl tău, ar fi fost; altceva.

— De ce spui că eşti singură? Nu ne ai pe noi? Te

vom ajuta.

— E una să ajuţi pe cineva şi alta să conduci. Aici e nevoie de muncă multă, pentru a readuce cât de cât la vechea stare aceste locuri. O astfel de muncă trebuie îndrumată şi controlată de un om cu experienţă. Voi doi nu puteţi încă să conduceţi.

— îl auzisem pe unchiul Haterius că vrea să renunţe la ocupaţia lui de jurist şi să părăsească Roma.

— Voi vorbi cu el. E o idee!...

— Doar până pune latifundiul pe picioare, apoi ne ocupăm noi, fiindcă nu va trece mult şi vei avea lângă tine nu un singur bărbat energic, ci doi.

— Lingă mine?... Oare voi avea eu bucuria de a vă şti lângă mine, ori veţi face şi voi cum am făcut noi, cei trei copii ai bunicilor tăi?!...

— '' Fii sigură mamă că nu te vom părăsi – spuse convins Blandus, din dorinţa de a-i aduce numai bucurii mamei sale, fără *să* ştie însă ce-i rezerva viitorul.

După nici doi ani de când avusese loc această discuţie, locuitorii oraşului-port Ostia puteau zări din nou luminile strălucind pe Dealul Viilor. Haterius se dovedise a fi nu numai un bun jurist şi orator, dar şi un om de acţiune care într-un timp record reuşise a da viaţă şi frumuseţe latifundiului unde trona din nou *ViUa Fastuosa*.

în acelaşi *triclinium*, unde cu aproape o jumătate de secol în urmă Sempronius vorbea despre pitorescul port al dacilor, în aceeaşi sală feeric luminată ca şi altădată, alţi amfitrioni şi alţi invitaţi. Ei sărbătoreau redeschiderea porţilor latifundiului din Dealul Viilor şi discutau cu aprindere despre febrilele pregătiri în vederea dezlănţuirii unui noy război îndreptat contra dacilor.

Amfitrioni erau juristul Haterius cu soţia sa Sextia şi sora acesteia, Sulpicia. Invitaţi se aflau printre alţii şi câteva persoane din anturajul împăratului Traian, mai bine zis câteva personalităţi cum erau Licinius Sura, apoi Hadrian, viitorul împărat al Romei, pe care îl aştepta

undeva la Dunăre comanda legiunii I Minerva, cât şi generalii Marius Laberius Maximus, Claudius Livianus şi Decimus Terentius Scaurianus.

Era prin luna mai a anului 105. Mulţi dintre invitaţi socoteau petrecerea din Vuia *Fastuosa* ca o ultimă întâlnire cu prietenii şi cunoscuţii ştiind că nicio lună nu va mai treCe până când se vor îmbarca la Brundisium, pentru a traversa Marea Adriatică, apoi Munţii Dalmaţiei în drum spre Dunăre, de unde vor începe un nou război împotriva dacilor. Aceştia, după ce fuseseră învinşi în anii 101/102, se pregăteau iarăşi de luptă.

Unul dintre invitaţi, Valens pe nume, care făcea parte din ordinul cavalerilor, se arăta mânios din pricina războiului ce era pe punctul de a izbucni. Supărarea lui nu era explicată nici de teama că ar fi trebuit să ia parte la luptă, punându-şi astfel în primejdie viaţa, şi nici că ar fi suferit pentru soarta ce-i aştepta pe daci. El era furios, deoarece, posesor al unei mari bogăţii, fusese obligat la plata unor grele impozite, în cadrul marelui efort pe care îl făcea Roma pentru-definitiva subjugare a poporului dac.

— Sosesc veşti din ce în ce mai alarmante – intră el în discuţie – Decebal se fortifică fără încetare pregătindu-se să ne atace din nou.

— Din câte ştiu chiar a atacat şi ocupat unele din garnizoanele romane lăsate de noi în Dacia – spuse generalul Claudius Livianus.

— I-a atacat şi pe iazigi, care au trecut de partea noastră în războiul trecut – îl completă pe Livianus un alt general, Decimus Terentius Scaurianus ce va deveni mai târziu guvernatorul Daciei.

— Cum să califici asta decât ca o încălcare grosolană â condiţiilor de pace şi o provocare duşmănoasă – spuse şi amfitrionul, juristul Haterius.

într-adevăr dacii se pregăteau intens pentru a respinge tăvălugul roman ce se îndrepta amenipţător spre ei. Decebal nu putea privi pasiv la măsurile de consolidare

a puterii romane pe teritoriul său prin construcţii de castre şi fortificaţii, prin statornicirea trupelor romane în ţinuturile ocupate în primul război din 101/102.

— Nu trebuia ca împănatul să încheie niciun fel de pace cu aceşti neastâmpăraţi barbari care ne târăsc acum într-un nou şi costisitor război – zise Valens cu gândul la banii ce-i fuseseră luaţi pentru armată.

— A ştiut împăratul de ce a procedat aşa – spuse Hadrian.

— Dar cum şi-a închipuit Traianus – continuă Valens la fel de supărat – că dacii vor accepta aşa de uşpr să devină prada noastră respectând grelele condiţii de pace impuse. Decebal nu putea să-şi distrugă singur cetăţile pe care le ridicase cu atâta caznă. Trebuia ca noi să i le radem de pe suprafaţa pământului.

— E de mirare cum de a acceptat pacea împăratul nostru, când avea în faţă o ultimă rezistenţă a dacilor, într-adevăr o cetate greu dar nu imposibil de cucerit. Mă refer la mult lăudata Sarmizegetusa – spuse Haterius arătându-şi astfel nedumerirea faţă de modul cum luase sfârşit cu trei ani în urmă războiul purtat de către Traian contra dacilor.

— Dacă nu-ţi este cu supărare, iubite amfitrion, voi încerca eu să te fac a înţelege care au fost motivele ce l-au determinat pe înţeleptul nostru caesar să încheie pace cu dacii în urmă cu trei ani. Mă aflam împreună cu Traianus sub zidurile cetăţii Sarmizegetusa despre care ai pomenit – zise pe ton grav Licinius Sura. Haterius şi ceilalţi comeseni îl ascultau cu atenţie. Se vedea din atitudinea lor respectul pe care i-l acordau acestuia. Dar cine era Licinius Sura şi căror merite i se datora respectul?

În ultimii ani ai stăpânirii sale, Domiţianus devenise de o cruzime nemaiîntâlnită. De aceea comploturile împotriva lui se ţineau lşnţ. împăratul vedea peste tot numai asasini, din care cauză la cea mai mică bănuială ucidea fără' milă pe cei suspecţi socotindu-se în stare de

legitimă apărare. Cu toate acestea, înconjurat numai de duşmani, până la urmă caesarul a fost asasinat. Din complot făcea parte Domitia, soţia sa, mai mulţi liberţi de la palat şi unii dintre colaboratorii lui cei mai apropiaţi. De conspiraţie nu erau străini nici cei doi prefecţi ai pretoriului, Norbanus şi Petronius Secundus, care aveau misiunea să prevină o eventuală revoltă a soldaţilor pretorieni, în momentul când se va afla despre uciderea împăratului. Soldaţii – erau devotaţi caesarului, fiindcă acesta le mărise soldele şi le făcuse numeroase daruri în bani. Stephanus, intendentul Domitiei, s-a oferit să ducă planul conspiraţiei la îndeplinire. Pentru a nu fi bănuit de cineva, mai multe zile a umblat prin palat ţinându-şi braţul stâng legat cu fese, ea şi cum suferise un aecident. La ora hotărâtă a strecurat un pumnal în pansamentul de la braţ, apoi s-a prezentat în faţa lui Domiţianus anunţându-l că a aflat de o nouă urzeală împotriva sa. în timp ce împăratul citea speriat me-v moriul înaintat de Stephanus, acesta l-a străpuns cu pumnaiul. Câţiva complotişti, care erau din timp pregătiţi, s-au aruncat asupra victimei ce se lupta cu asasinul.

Lui Domitianus i-a urmat la tron senatorul Marcus Cocceius Nerva, care, spre deosebire de ceilalţi împăraţi, a fost ales la cârma statului de către senat. Era o alegere neobişnuită. Cel de-al doisprezecelea caesar, în vârstă de 70 de ani, deşi se bucurase de onorurile triumfului, deşi fusese de mai multe ori consul şi era un om cultivât, cinstit,. cu moravuri sănătoase aparţinând unei vechi familii, nu se dovedise un conducător prea talentat, nici nu adusese statului mari servicii, încât nimic nu justifica preferinţa şenatorilor pentru desemnarea lui ca împărat. Numai dacă nu cumva tocmai vârsta sa înaintată, alături de crizele de stomac şi sănătatea lui şubredă nU-i determinaseră la această alegere pe ambiţioşii colegi din senat care se puteau astfel pregăti pentru o viitoare schimbare fără teama şi nerăbdarea unei prea îndelungate

aşteptări.

După dinastia Iulia-Claudiană (27 î.e.n.-68 e.n.) şi cea Flaviană (69-96 e.n.) Nerva deschidea seria împăraţilor din dinastia Antoninilor (96-193 e.n.) care timp de un secol a constituit epoca de mare glorie a imperiului roman. Spre deosebire de Domitianus, Nerva a condus statul numai prin intermediul senatului. El şi urmaşii săi, cunoscând nenorocirile din trecut ce se abătuseră asupra nobilimii, vor arăta toată atenţia noii aristocraţii formată de Vespasianus şi ai cărei membri ocupaseră înalte funcţii în stat. Fără a reda aristocraţilor puterea de care dispuneau pe timpul republicii, noii caesari vor lăsa impresia că stăpânesc alături de ei şi în interesul lor. Aceasta va fi suficient pentru ambiţiile de altădată devenite acum foarte modeste. Conspiraţiile vor fi din ce în ce mai rare şi fără succes, iar senatul, care credea că şi-a recâştigat pentru totdeauna dreptul de a-l numi în funcţie pe împărat, ca pe magistratul suprem al republicii, va bate moneda pe care va sta scris *Libertas restituia* [81].

Din primele zile ale domniei, Nerva a introdus libertăţile prevăzute de constituţia principatului, îndepărtând sistemul absolutist de conducere practicat de predecesorul său. Refuzând onorurile extraordinare de care abuzase Domitianus, el s-a mulţumit să se declare doar „primul dintre cetăţeni”. Printre măsurile luate de noul împărat pentru liniştirea spiritelor au fost cele referitoare la rechemarea exilaţilor, reabilitarea celor condamnaţi şi anularea proceselor intentate mai înainte pentru vătămarea maiestăţii. Dar cea mai de seamă hotărâre luată de” împărat în timpul scurtei lui domnii de numai şaisprezece luni a fost alegerea asociatului şi succesorului său la tronul Romei în persoana generalului Traian, guvernator în acea vreme al provinciei Germania Superioară. Nerva era în vârstă şi fără copii. în această

81 Libertatea restabilită.

situaţie bătrmul împărat, ascultând de înţeleptul sfat pe care i l-a dat Licinius Sura, l-a ales ca „asociat la domnie şi succesor pe cel care era acceptat şi de senat, dar şi popular printre soldaţi: generalul Traian. Acesta era recunoscut în unanimitate ca un excelent administrator şi strălucit comandant. Se impunea alegerea unui vrednic succesor, deoarece criticile împotriva bătrânului caesar se înmulţiseră. Unul'dintre consuli îi spusese chiar în faţă lui Nerva că este o mare nenorocire de a trăi într-un regim unde totul este interzis, dar nu e mai mică nenorocirea de a trăi sub un împărat unde totul este permis. într-adevăr, autoritatea caesarului, care ezita să se folosească de drepturile sale legitime, începea să lâncezească şi să decadă. Dovadă a fost revolta soldaţilor pretorie ni care au cerut şi au obţinut până la urmă, contra voinţei lui Nerva, pedepsirea asasinilor lui Domitianus. Dar Traian a intervenit la timp. Fiind acum asociat la domnie, i-a invitat la el, în Germania, pe. Casperinus Aelianus şi pe ceilalţi comandanţi ai pretorienilor răzvrătiţi. Niciunul dintre aceştia nu s-a mai întors la Roma. Unii au fost degradaţi, alţii exilaţi. Autoritatea împăratului, care se dovedise a fi un om prea blind, fusese restabilită. Traian ştia că orice guvernare, indiferent de forma ei, trebuie să aibă deviza: *Sub lege imperiurn*, adică legea e aceea care conduce, iar puterea însărcinată cu aplicarea legii trebuie să comande în spiritul ei: fără ezitare, fără slăbiciune. Contrariu, respectul faţă de lege dispare şi atunci totul este pierdut.

în ianuarie anul 98 bătrânul împărat înceta din viaţă liniştit şi convins că, spre binele şi norocul statului, niciun fel de constrângere nu-l va face să cedeze de la principiul aplicării stricte a legilor pe fiul său adoptiv Marcus Ulpius Nerva Trajanus, a cărui surprinzătoare urcare pe tron se datora în mare măsură lui Licinius Sura, generalul care încerca acum să-l lămurească pe „civilul" amfitrion al vilei *Fastuosa* despre mersul şi secretele războiului:

— Este întrucâtva justificată nedumerirea celor care

ştiu că împăratul îi învinsese pe daci la Tapae în anul 101, îi zdrobise în Dobrogea în iarna ce a urmat, iar în anul 102 a continuat victorios înaintarea până sub zidurile vestitei Sarmizegetusa, după ce dis-trusese tot lanţul de cetăţi din jurul capitalei provocând enorme pierderi duşmanului.

— De aceea m-am şi arătat aşa de mirat – îl întrerupse Haterius continuând: învins pe toate fronturile, cu forţele sleite, regele dac cere pace, iar Traianus acceptă. El primeşte să negocieze cu un duşman ajuns la marginea puterilor. Cu un singur efort, cu un ultim asalt în forţă, eu sunt convins că Sarmizegetusa ar fi căzut şi ea în mâinile noastre şi soarta dacilor ar fi fost definitiv pecetluită.

— Prea distinse amfitrion – interveni Sura – vorbeşti frumos şi cu talent ca un bun orator ce eşti. De nu aş fi fost acolo, pe locul acelei crâncene încleştări, ai fi reuşit poate să mă convingi că împăratul trebuia să continue lupta.

— Atunci de ce a încetat lupta Traianus, când victoria era doar la un pas? De teamă, ori din nepricepere? —. se grăbi să întrebe cu îndrăzneală juristul.

— E rânclul meu să mă mir – interveni indignat Hadrian – că mai există cetăţeni romani care se gândesc că împăratul nostru ar fi un fricos sau un nepriceput.

— Nu vreau să fiu înţeles greşit – încercă să se scuze Haterius – Cine nu cunoaşte înaltele virtuţi ale caesarului? Tocmai de aceea şi nedumerirea mea e aşa de mare.

— De la Caius Iulius Caesar încoace, timp de un secol şi jumătate, Roma n-a mai av.ut un general atât de viteaz şi încercat în lupte ca Traianus – interveni şi Liberius Maximus.

— De ce atunci n-a continuat asaltul? De ce n-a dat ultima bătălie pentru desăvârşirea victoriei? — se încăpăţina Haterius să întrebe.

— împăratul nostru e un mare comandant şi un foarte bun strateg – spuse Licinius Sura.

— Şi totuşi!... — îl întrerupse amfitrionul.

— Şi totuşi el n-a continuat lupta, fiindcă şi-a dat seama de situaţia în care se afla – continuă Sura – Succesul i se părea caesarului îndoielnic. Ştia cu câte sacrificii cucerise munte după munte, cetate după cetate. Ştia ce pierderi mari avusese. Cunoştea de-acum cu ce duşman avea de-a face. Se lovise de tenacitatea şi vitejia nemaiîntâlnita a dacilor care preferau să-şi dea cu toţii viaţa decât să părăsească zidurile ultimei cetăţi ce se mai afla liberă. Vă asigur că nu exagerez nimic vorbind astfel despre virtuţile războinice ale duşmanilor noştri. Eu am luptat contra lor şi ştiu până unde mergea sacrificiul acestora. Până şi femeile îi ajutau în luptă pe daci. în astfel de condiţii, merita oare ca împăratul să rişte atâtea vieţi, pentru cucerirea ultimei rezistenţe care, izolată şi rămasă fără salba de cetăţi protectoare din jur, nu mai constituia nicio primejdie serioasă pentru noi?

— De ce atunci n-a supus cetatea unui asediu îndelungat care ar fi dus la înfometarea dacilor obligându-i astfel să se predea, fără ca Traianus să aibă noi pierderi – zise Haterius.

— Dacii ar fi fost în stare să moară de foame şi de sete pe zidurile cetăţii şi tot n-ar fi deschis porţile – se amestecă în discuţie şi generalul Claudius Livianus care luptase şi el în Munţii Orăştiei.

— Dar nici nu mai era nevoie de vreun asediu – îi luă vorba Licinius Sura – Oare condiţiile de pace pe care i le-a impus Traianus regelui dac nu duceau la anihilarea şi desfiinţarea de la sine a redutabilului bastion, fără a-şi mai irosi forţele?

Într-adevăr, majoritatea teritoriilor stăpânite mai înainte de către daci se aflâu, în momentul încheierii păcii, în mâna romanilor, de unde, oricare ar fi fost condiţiile păcii, armata nu mai pleca. Regiunile cucerite fuseseră anexate imperiului prin transformarea celei mai mari părţi a Banatului şi Ţării Haţegului, cu vestita trecătoare de la Tapae, într-un district militar ce depindeaprobabil de

Moesia Superioară, iar o bună parte din Oltenia, Muntenia şi chiar sudul Moldovei fuseseră încorporate în provincia Moesia Inferioară. Dacia fusese, în urma războiului din 101/102, aproape în întregime cucerită de romani.

— Bine a grăit Licinius Sura – spuse generalul Hadrian – Cine nu cunoaşte zdrobitoarele condiţii de pace impuse dacilor de către înţeleptul nostru caesar. îndeplinirea acestorcondiţii înseamnă mai mult chiar decât pier-' derea Sarmizegetusei.

— împăratul şi-a dat seama că nu mai poate să facă din Decebal un aliat devotat Romei – spuse unul dintre invitaţi.

— De aceea – interveni Hadrian – a urmărit prin condiţiile impuse să desfiinţeze puterea militară a Daciei, pentru ca restul teritoriilor în care se mai aflau cei învinşi să fie oricând şifără noi sacrificii cucerit şi anexat imperiului.

Asprele condiţii de pace îl obligau pe Decebal să,predea toate armele şi maşinile de război şi să distrugă zidurile cetăţilor care întăriseră munţii cei aşa de greu cuceriţi. De asemenea, Decebal era obligat să cedeze teritoriile ocupate de romani şi să renunţe la orice fel de politică potrivnică imperiului, fiind de acum înainte „prietenul prietenilor şi duşmanul duşmanilor Romei". în afara acestor insuportabile condiţii, regele dac trebuia să-i extrădeze pe toţi constructorii ce participaseră la ridicarea cetăţilor şi pe dezertorii din armata romană, iar pe viitor să nu mai primească fugaii de dincolo de Dunăre şi să nu mai angajeze niciun soldat roman.

După concluzia trasă de Hadrian cu privire la scopul urmărit de împărat prin acceptarea păcii, în *triclinium* se aşternu tăcerea. Nu era unul, dintre cei prezenţi, care să nu-l admire pe înţeleptul Traian nu numai pentru pacea încheiată cu dacii, dar şi pentru alte merite ale sale. Chiar şi Haterius, care încercase nişte nedumeriri, era un admirator al caesarului. De aceea se simţi obligat să

adauge:

— Deşi mă pricep foarte puţin în arta conducerii războiului, pentru a fi în măsură să-l caracterizez pe preaputernicul nostru împărat, pot totuşi să-mi dau seama de valoarea sa ca general şi iscusit conducător de oşti, dacă mă gândesc că tatăl său, acel valoros militar care fusese consul, iar apoi ca proconsul guvernase Syria şi mai târziu provincia Asia, l-a luat pe lângă el pe Traianus atunci când acerta era uri copilandru de 14 ani. Demn vlăstar al tatălui său, preaiubitul nostru caesar a servit, din câte ştiu, vreo zece ani ca tribun militar în Syria şi la Rhin, apoi a fost pretor, după aceea comandant de legiune în Hispania, consul şi în sfârşit, când i s-a anunţat vestea că a fOst adoptat de Nerva şi asociat de către acesta la conducerea imperiului, se afla guvernator în Germania Superioară..

— A ştiut Licinius Sura, ce ne onorează aici cu prezenţa, de ce l-a sfătuit pe bătrânul Nerva să-l lase ca urmaş – spuse generalul Decimus Terentius Scaurianus.

— Îl cunoşteam foarte biné şi de multă vreme, altfel nu aş fi îndrăznit să-l îndemn pe Nerva la. această alegere. Ea s-a dovedit salvatoare pentru imperiul nostru -spuse cu mândrie Licinius Sura.

Hispania, care a dat Romei o serie întreagă de oameni de litere, oameni de ştiinţă, poeţi şi filosofi, i-a dat până la urmă şi un conducător foarte înzestrat cum este caesarul nostru – se asocie şi Hadrian.

Sura continuă:

— Vânjos la trup şi foarte rezistent, Traianus, crescut de mic în mijlocul” castrului, unde şi-a însuşit obiceiurile acestuia, s-a dovedit totdeauna capabil să suporte greutăţile vieţii de campanie. El esW un permanent exemplu în faţa soldaţilor săi.

— Am áuzit – se grăbi să-l completeze amfitrionul – că Traianus participa la rând cu soldaţii săi la exerciţiile militare sau competiţiile sportive.

— Mai mult – continuă Sura – caesarul sja supus totdeauna privaţiunilor impuse de viaţa aspră a taberei. Pe timpul campaniei lăsa caii în urmă, acolo unde se aflau bagajele, şi mărşăluia pe jos în fruntea trupelor împărţind oboselile cu soldaţii şi intrând ultimul în cort.

— Aceasta fiindcă a evitat luxul şi lâncezeala în care mai trăiesc şi acum unii comandanţi – adăugă Hadrian.

— Am auzit că, deşi foarte sever, este foarte popular în armată – spuse amfitrionul.

— Caesarul are acel dar al marilor generali – spuse Laberius – de a-i atrage pe militari dovedindu-se apropiat şi înţelegător faţă de ei. Cunoaşte numele tuturor ofiţerilor şi centurionilor răniţi sau care au primit vreo recompensă.

— De aceea nu e de mirare – zise Licinius Sura – că, la vestea alegerii sale ca asociat la cârma imperiului, toate legiunile i-au trimis sincere urări de bine şi sănătate. Vă asigur că sinceritatea lor nu putea fi pusă la îndoială, deoarece, vă daţi cu toţii seama, această alegere neaşteptată era pentru oştire o mare onoare, iar pentru comandanţi, o speranţă.

— în afara acestor calităţi – interveni din nou Hadrian – preaiubitul nostru caesar are şi o seamă de virtuţi morale: cinste, bunătate, omenie, răbdare şi calm. Având un dezvoltat simţ al disciplinei, ordinei şi echilibrului, el este totodată un foarte priceput militar şi admirabil organizator care nu se lasă purtat de îndrăzneala tinereţii şi nici împiedicat de bătrâneţe. Este un om în plină maturitate. Evitând orice fel de lux şi de fast, îi place mai mult să fie iubit decât să i se aducă onoruri. Fostul soldat, ajuns general, apoi guvernator şi până la urmă împărat, rămas acelaşi om obişnuit cu greutăţile, cu munca. El ştie să-şi respecte ostaşii, aşa cum îi respectă şi pe senatori, ţine seama de realizările înaintaşilor săi şi este un mare admirator al strălucitei Rome.

— În calitate de senator – zise uoul dintre invitaţi -|

aş vrea să subliniez faptul că Traianus, anunţat fiind de moartea lui Nerva, a răspuns, printr-o epistolă plină de modestie şi demnitate. El a promis să. respecte atât legile cât şi angajamentul pe care şi-l luase tatăl său adoptiv de a nu mai pedepsi niciodată cu moartea vreun senator. A fost o promisiune puţin obişnuită; o promisiune prin care se anunţa că noul împărat va muta guvernarea statului din palat în curie. Ca o dovadă a încrederii sale în senat, Traianus a lăsat ca acest înalt for să conducă imperiul alături de consuli, în timp ce el a rămas mai departe pe Rhin, pentru a continua opera de întărire a frontierei,

— Aici aş vrea să adaug – interveni din nou Hadrian – că îndelungata sa rămânere pe îndepărtata frontieră nu însemna numai încrederea pe care o avea în senat, dar dovedea totodată lipsa de grabă a noului caesar de a alerga după viaţa pompoasă a Romei. Această conduită nu făcea decât să câştige inimile soldaţilor din legiunile imperiului. Când, în sfârşit, s-a îndreptat spre capitală, după ce trecuse mai bine de un an de când fusese ales împărat, soldaţii din escorta noului stăpân al lumii se prezentau în faţa oamenilor ca şi cum ar fi făcut parte dintr-o simplă suită a unui general. Această modestie a ostaşilor, care se arătaseră până atunci de multe ori prea autoritari şi chiar brutali, a fost nu numai de bun gust, dar şi de bun augur.

— Mulţi dintre voi, preacinstiţi oaspeţi, cred că eraţi la Roma în momentul când şi-a făcut intrarea în Cetate înţeleptulnostru stăpân – spuse unul dintre invitaţi – încât vă amintiţi desigur cum poporul, adunat în număr foarte mare, contempla cu uimire şi în acelaşi timp cu bucurie pe noul împărat ce îşi făcea prima sa apariţie străbătând pe jos drumul spre palat. Priveam cu toţii încântaţi acest soldat ce trăise atâţia ani între zidurile îndepărtatelor castre şi care acum se arăta modest şi afabil faţă de cetăţeni, acest viteaz comandant care, prin statura şi aerul său marţial, prin înfăţişarea sa atrăgătoare, im-: punea

respect şi admiraţie tuturor.

— Soţia sa, împărăteasa Plotina, femeie de o severă moralitate, a refuzat de asemenea orice fel de ceremonial în jurul ei – spuse Haterius.

— Se zice că în timp ce urca treptele palatului – veni să completeze unul din invitaţi – Plotina s-a întors către mulţimea ce o conducea spunând: „Astfel intru aici, astfel vreau să ies de aici”, adică promitea să ducă şi ca împărătească aceeaşi viaţă modestă şi sobră ca mai înainte.

— Odată îi reproşam lui Traianus – zise Licinius Sura – că micşorează respectul ce se datora unui împărat, deoarece observasem că îşi îngăduia prea multă familiaritate faţă de cei din jurul său. El mi-a răspuns: „Mă voi arăta faţă de alţii, aşa cum aş fi dorit, când eram simplu particular, să se arate împăraţii faţă de mine'.

Haterius adăugă:

— În rugăciunile ce sunt adresate anual zeilor, pentru prelungirea domniei împăratului, Traianus a cerut să se adauge clauza: „atâta vreme cât va merita”, iar în actele publice am avut de mai multe ori ocazia să remarc că el se citează după senat şi popor.

— Altădată – vorbi din nou Licinius – i-am atras atenţia că unul din senatori îi pusese gând rău. Ce credeţi că a făcut? A mers, fără gardă, să ia masa la acesta, iar a doua zi mi-a spus: „Dacă ar fi vrut să mă ucidă, ar fi putut-o face ieri”.

— Mie mi-a plăcut – zise râzând unul dintre invitaţi – cum i-a strâns pe cei care trăiau din denunţuri, cum i-a adunat în amfiteatru supunându-i batjocurii şi insultelor, după care i-a exilat pe diferite insule.

Hadrian, care se dovedea a fi unul din marii admiratori ai împăratului, se adresă din nou celor prezenţi în *triclinium*:

— După cum bine ştiţi, Traianus a luat numeroase măsuri pentru binele public, cum ar fi reducerea multor impozite. Dar cea mai frumoasă hotărâre a sa a fost de a

ajuta părinţii săraci, de condiţie liberă, să-şi poată creşte copiii, pentru a asigura eternitatea Italiei. Iniţiată de Nerva, Traianus a extins această măsură organizând instituţiile *alimenta*, astfel încât cinci mii de copii primesc de câţiva ani la Roma asistenţă din partea statului. El a sprijinit extinderea acestei măsuri şi în alte oraşe ale Italiei. Şi să ştiţi, iubiţi comeseni, că legea alimentară n-a înfiinţat-o ca o simplă încurajare faţă de populaţia nevoiaşă sau dintr-un oarecare sentiment de binefacere. Copiii sunt crescuţi pe cheltuiala statului pentru a putea, la nevoie, să mărească numărul soldaţilor necesari ducerii războaielor, dar şi ca dintre aceştia să se nască apoi fii care să nu mai aibă nevoie de asistenţa statului.

— Acum înţeleg de ce, dintre aceşti copii ajutoraţi de „către stat, numai a zecea parte sunt fete – spuse amfitrionul' după care, ridicându-se în picioare, continuă pe ton ceremonial: Să închinăm o cupă cu vin pentru cinstirea zeilor cei binevoitori poporului roman care au făcut ca printr-un miracol de necrezut, acela al succesiunii lui Traiânus la tronul imperiului, Roma să fie salvată de haosul în care o aruncase Domitianus.

Comesenii se ridicară închinând cupele şi grăbindu-se fiecare să mai facă o completare elogioasă pe lângă cele deja spuse:

— Să trăiască acela în hotărârile căruia se observă totdeauna spiritul dreptăţii!

—.Să trăiască acela care în măsurile administrative dovedeşte un perfect bun-simţ!

— Care în viaţa sa particulară dovedeşte moderaţie }i reţinere!

— Iar la palat, sobrietate şi economie!

— în lucrările publice, măreţie!

— în totul, peste tot, disciplină!

— Ordine!

— Şi o absolută respectare a legilor!

— Trăiască împăratul Traianus!...

Dulce et decorum est pro patria[82].

40. DECEEALUS PULSUM REGIA, PULSÜM VITA![83]

în anul 105 împăratul Traian pornea cel de-al doilea război împotriva dacilor. Lâ 4 iunie a acestui an el părăsea Italia, îndreptându-se către Brundisium, de unde urma să se îmbarce cu destinaţia Drobeta. Era însoţit de statul său major din care făceau parte şi câţiva. dintre invitaţii vilei *Fastuosa*.

Un an mai târziu regele Decebal înfrânt se sinucidea, iar statul dac era desfiinţat. O mare parte a Daciei a fost transformată în provincie romană. începe colonizarea organizată şi intensă a noii provincii.

Au. mai trecut ţrei ani. în acest timp a fost terminată construcţia unui impozant monument triumfal în apropierea viitorului municipiu Tropaeum Traiani din sudul Dobrogei. Simbol al virtuţilor romane, el fusese ridicat pentru a glorifica victoria obţinută aici de legiunile lui Traian în primul război îndreptat contra dacilor (101 – 102). Frizele şi metopele ce decorează monumentul pe o circumferinţă de aproape o sută de metri reprezintă scene din aprigile lupte care au avut loc. Se văd răpuşi ostaşi din ambele tabere. Printre romanii căzuţi în această bătălie se afla şi quaestorul Attianus, cu gradul de tribun militar, tatăl lui Blandus.

Blandus avea acum 20 de ani. Deşi nu-şi respectase promisiunea de a fi mereu alături de mama sa, aşa cum dorise, deoarece, intrând în viaţa politică na putea să stea tot timpul pe latifundiul de lângă Ostia, o iubea însă foarte mult şi venea s-o vadă destul de des. El căuta să-i îndeplinească toate dorinţele. Una dintre doleanţele mai vechi ale Sulpiciei era de a aduce cindva rămăşiţele soţului ei, pentru a nu le mai şti aşa departe, pe pământ străin, unde cu greu s-ar fi găsit cineva care să-i aducă cinstirile

82 E plăcut şi frumos să mori pentru patrie.

83 Bacebal e scos din domnie, din viaţă.

ce se cuveneau celor morţi. Blandus aflase că în curând urma să plece din Roma o delegaţie senatorială ce trebuia să asiste la ceremonia inaugurării monumentului din Dobrogea. Se hotărî să profite de această ocazie şi să meargă împreună cu oficialităţile romane, pentru a aduce la Roma urna cu cenuşa tatălui său. S-ar fi aflat astfel în siguranţă pe timpul călătoriei, deoarece delegaţia era însoţită de o întreagă cohortă de gardă ce trebuia să dea, la deschiderea ceremoniilor, onorurile cuvenite eroilor căzuţi pe câmpul de luptă, dar care mai avea şi mis^-mea de a face siguranţa senatorilor pe tot timpul drumului.

— Vreau să merg şi eu cu tine – îi spuse într-o zi lui Blandus fratele său mai mic, Lepcis, care de-abia împlinise 15 ani.

— Ţi-am spus că e cu neputinţă. Am vorbit cu conducătorul delegaţiei şi nici nu vrea să audă. Zice că nu are chef să mai poarte şi grija unui copil.

— Dar eu mai sunt copil?! — se arătă indignat Lepcis.

— După părerea senatorului, aşa se pare – răspunse calm Blandus.

— Nu i-ai spus că vei avea tu grijă de mine, dacă mă consideră încă un copil?

— Nu.

— De ce?

— Fiindcă, să fiu sincer, împărtăşesc şi eu părerea înaltului magistrat. Ce să cauţi cu noi,? Să mai am şi grija ta!

— îmi voi purta singur de grijă.

— Şi în afară de asta, aşa cum spunea şi senatorul, nu-i suficient unul dintre copiii eroului Attianus, pentru a-i aduce urna?

— Dar nu e vorba de asta. Că doar n-o vei purta în spate, pentru a fi nevoie să te mai ajute cineva. Trebuia să-i spui că vreau să văd şi eu acele îndepărtate locuri unde a luptat şi a pierit vitejeşte tatăl meu.

— E inutil să mai discutăm. Peste două zile noi vom

pleca, iar tu vei rămâne acasă cu mama şi unchiul Haterius.

Delegaţia a plecat într-adevăr peste două zile, dar fără Blandus. Acesta cedase până la urmă rugăminţilor fratelui său. Vor merge numai ei, însoţiţi doar de doi sclavi şi de caii cu bagaje şi provizii.

— Să te văd cum ai să te descurci când îţi vor apare ci ţi va *latrones* în faţă. Nici nu ştii să ţii o spadă în mână – îl ironiza Blandus pe frăţiorul său, de-abia porniţi la drum.

— Ba ştiu. Să vezi cum o mai răsucesc deasupra capului!...

— Ce anume? Spada de lemn poate pe care o învârţi când te joci de-a soldaţii împreună cu ceilalţi copii.

— Care copii? Ei sunt de vârsta mea!...

— Bine, bine! Vom vedea noi...

La dus n-au prea avut ce vedea, cu excepţia munţilor străbătuţi, a dealurilor şi câmpiilor care le apăreau în cale. Când au ajuns în Dobrogea, ceremoniile luaseră deja sfârşit. Doar florile veştede şi urmele de sânge ale animalelor aduse ca jertfă eroilor romani mai dovedeau că acolo avusese loc ceremonia inaugurării impunătorului monument. Băieţii l-au admirat îndelung. Apoi, după ce au aşezat cu grijă urna cu cenuşa tatălui lor pe samarul unuia dintre caii ce-i însoţeau cu bagaje şi alimente, au părăsit tăcuţi şi trişti acele locuri prfesărate de morminte cât vedeai cu ochii.

Tinerii nu s-au mai întors pe acelaşi drum.

— Dar dacă vom călători de-a lungul acestui fluviu, nu ocolim prea mult? — îl întreba Lepcis pe fratele său mergând călare alături de el.

Se aflau pe drumul strategic construit la ordinul împăratului Traian pe mâlul drept al Dunării.

— Chiar dacă ocolim, merită s-o facem. Dacă tot am ajuns pe aceste meleaguri, e bine să vedem şi o altă capodoperă a constructorilor noştri: podul de la Drobeta.

— Dar să nu trecem dincolo, peste fluviu – spuse cu

un fel de teamă Lepcis.

— De ce să nu trecem, dacă vom ajunge până acolo?

— Fiindcă am auzit că dacii de peste Danubius îi atacă pe ai noştri, atunci, când nu t'e aştepţi.

— Asta se întâmpla mai demult. Acum. pe malul celălalt fiinţează în apropiere de pod un centru administrativ al nostru, numit Drobeta, iar podul e păzit de santinele care, instalate în turnuri înalte ce se află la capetele construcţiei, supraveghează până departe orice mişcare Suspectă.

— Eu totuşi aş fi vrut să ajung mai repede acasă. Mi-e dor şi de mama...

— Lasă că ştiu eu'de ce te-a cuprins deodată dorul. Mai bine spune că ţi-e frică.

— Ba deloc! De fapt nu spuneai tu că regiunea aceasta la sud de Danubius este de mult pacificată şi n-aveih de ce să ne temem?

— Aşa este. Chiar regiunea din nordul fluviului, după trei ani de când a fost transformată în provincie romană, este adusă şi ea acum la ascultare – îl asigură Blandus.

— Dar spuneai mai înainte că ai un motiv în plus care te face să mergi pe acest drum – îşi aminti Lepcis – Ce anume motiv ai?

— Vreau să străbat acest drum pe care l-a călcat tata îndreptându-se către Dobrogea.

— De unde ştii că a mers pe aici şi nu pe altă cale?

— Nu ştiu, dar bănuiesc, fiindcă este singurul drum amenajat pentru a fi folosit de armată. Cred că a trecut peste Danubius, pe podul de vase pe care Traian îl folosise la începutul războiului pentru a pătrunde în Dacia, după care a mers pe aici, pe unde trecem noi acum.

— Dacă războiul s-a purtat în partea cealaltă a fluviului, cum de au ajuns să se lupte tocmai în Dobrogea, la sud ele Danubius? — întrebă cam nedumerit Lepcis.

— întrebarea ta mi se pare' destul de normală, fiindcă, într-adevăr, Traian, după ce a trecut fluviul în

apropiere de Viminacium s-a îndreptat spre nord, apoi spre răsărit pe direcţia care l-ar fi' dus, ocolind munţii, către inima statului dac, Sarmizegetusa. Bătălia cea mare s-a dat la Tapae, adică tot acolo unde se dăduse şi în anul 841 ab

21 – Acvila „şi capul de lup

U.c. când împăratul Domitianus reluase ofensiva împotriva dacilor, la un an de la dezastrul armatei noastre din defileul râului Alutus.

— Când a pierit în luptă ca un erou şi unchiul Cornelius?

— Chiar aşa Nv”iai că de data aceasta dacii au fost înfrânţi şi obligaţi să se retragă în munţii întăriţi cu cetăţi, împăratul nostru, surprins de vremea rea a toamnei, având şi pierderi, desigur nu ca ale duşmanului, dar destul de mari, a hotărât să se oprească j să dea răgaz, armatei să-şi refacă forţele.

— Bine, dar dacă s-a oprit în faţa acelor munţi întăriţi, cum de a ajuns totuşi să se lupte cu dacii în Dobrogea? — întrebă Lepcis nedumerit în continuare.

— Tata ne spunea de atâtea ori că nu trebuie să întrerup! vorbitorul. Dacă vei avea răbdare şi nu mă vei mai întrerupe, vei înţelege totul – îi spuse Blandus cu ton de observaţie, continuând: Pentru obţinerea cât mai sigură a succesului, împăratul atacase cu toate forţele de care dispunea. Decebal ştia că la sud de Danubius, în spatele frontului nostru nu se mai aflau decât mici garnizoane incapabile de a rezista unei ofensive prin surprindere. Se apropia iarna. în curând apele bătrânului Danubius nu se mai clinteau. Peste fluviul îngheţat, Decebal ar fi putut uşor-să-şi treacă forţele în Moesia sau în Dobrogea. Se sfătuieşte cu aliaţii săi roxolani. Aceştia promit că îl vor ajuta. Vor merge alături de daci să ne lovească unde eram noi mai slabi. Aşa s-a şi întâmplat. Castrele şi turnurile de pază de pe malul drept al Dunării sunt distruse rând pe rând. Dar caesarul veghează. Zeci de cohorte de pedestraşi, printre care şi aceea comandată de tata şi care

făcea parte din legiunea a XIV-a Gemina Martia Victrix, câteva cohorte pretoriene şi numeroase trupe auxiliare se îndreaptă fără întârziere, în frunte cu împăratul, spre Dobrogea. Are loc sângeroasa luptă în care a pierit şi tata. Dacii pierd mulţi dintre ai lor, atât în luptă, cât şi înghiţiţi de valurile marelui fluviu. Natura se arătase potrivnică. Danubius nu s-a mai transformat într-un pod întins şi puternic ca în alte ierni geroase, încât sub greutatea cailor şi călăreţilor gheaţa cedează. Oastea regelui dac este din nou învinsă, iar planul lui Decebal eşuează. În cinstea victoriei din Dobrogea, împăratul a dat poruncă să se ridice triumfalul monument ale cărui ceremonii inaugurale au avut loc, după cum ştii, cu câteva zile în urmă.

— Dacă împăratul plecase spre Dobrogea cu aşa mari forţe, de ce Decebal nu a atacat legiunile rămase în munţi?

— Deşi caesarul, dându-şi seama de primejdie, pornise spre Dobrogea urmat într-adevăr de nenumărate cohorte, grosul forţelor armatei noastre rămânea mai departe pe poziţiile cucerite în munţii din nordul fluviului, în timp ce Decebal, nu pentru că i-ar fi lipsit, curajul, dar fiindcă nu dispunea de atâta armată pentru a trece la ofensivă, s-a văzut nevoit să aştepte rezultatul incursiunilor de la Dunăre.

— Dar dacă dacii ne-ar fi înfrânt în Dobrogea?

— Cred că dezastrul ar fi fost total. Decebal şi-ar fi aruncat ostaşii, obişnuiţi cu viforniţele din munţi, asupra trupelor noastre zgribulite de frig sub omătul ce se întinsese deasupra taberelor unde iernau şi le-ar fi nimicit cu desăvârşire.

— Mai cu seamă că nici viteazul împărat şi comandant suprem al armatei nu se găsea alături de soldaţi pentru a-i încuraja.

— însă zeii protectori au fost de partea noastră. *În* primăvara anului următor, caesarul a reluat înaintarea pe mai multe direcţii şi cucerind munte cu munte, cetate cu cetate, a ajuns până sub zidurile capitalei dacilor,

Sarmizegetusa. Decebal a cerut pace şi aşa a luat sfârşit primul război – încheie povestirea Blandus.

— Dar regele dacilor, deşi înfrânt nu s-a astâmpărat, nu e aşa? — întrebă Lepcis.

— Aşa este. De aceea peste trei ani înţeleptul nostru împărat a pornit din nou războiul împotriva lui.

Lepcis adăugă plin de mândrie:

— De data aceasta i-a cucerit şi capitala aceea..;

— Sarmizegetusa! — îl ajută Blandus să-şi aducă aminte.

— Decebal învins s-a sinucis, pentru a nu-l captura împăratul nostru.

:- *Decebalus pulsurn regia*, *pulsum vita*!

NOTE

1 Legile lui Mânu, în limba sanscrită: Manava-dharma-şastra, constituie cel mai important cod de legi al Indiei antice, atribuit de tradiţia hinduistă lui Mânu, primul om.

2 Dunărea. Ea despărţea provincia romană Moesia de teritoriile ocupate de geto-daci. Pe malul drept, în faţa confluenţei jiului Nera din Banatul de c^zi cu marele fluviu, se afla tabăra militară permanentă (*castra stative*) de la Lederata.

3 încadrată cu cetăţeni romani, legiunea cuprindea un efectiv de 5600 oameni, din care numai 120 erau călăreţi. Ea era împărţită în IO cohorte, comandate de tribuni militari, fiecare având un efectiv de 500 pedestraşi, cu excepţia primei cohorte care rumăra 1 000 de oameni. La rândul lor, cohortele erau Împărţite în centurii de aproximativ 100 pedestraşi comandate de centurioni.

4 în timpul regalităţii şi la începutul republicii era categoria socială alcătuită din cetăţeni pe care averea lor (censul equeetrn) îi autoriza să 'servească în cavalerie. După Gracchi, cavalerii devin un ordin care formează o elită financiară alături de cea senatorială. Ei obţin privilegii politice şi onorifice începând să Joace, un rol

însemnat în dezvoltarea marilor asociaţii de' afaceri: cu caracter bancar, fiscal, lucrări publice etc. în timpui imperiului cavalerii] ocupă cele mai importante funcţii administrative. Pentru a intra în rândul cavalerilor cetăţeanul roman trebuia să aibă un cens de 400 00§ sesterţi, o anumită vlrstă, ¿ar ca semn distinctiv malul de aur acordat de stat şi tunica angusticlavă Erau denumiţi pe scurt *eq*. *R*, de la *eques*

Disciplina din armata romană era extrem de aspră. Ea era menţinută prin constrângere şi mergea până la pedeapsa capitală păstrxndu-se astfel ferocitatea legilor din primele secole ale republicii Cânâ o unitate întreagă se făcea vinovată, se aplica pedeapsa decimării.—Supliciul bastonadei, adică uciderea celui vinovat prin lovituri cu bastonul şi cu pietreie, se aplitca dezertorilor, hoţilor, ceâor ce depuneau mărturie falsă, oii sefăceau vinovaţi pentru neexecutarea ordinelor. Alte sancţiuni mai-puţin aspre erau: degradarea, prelungirea anilor de serviciu, lăfearea dezonorantă la vatră«şi pedepsele corporale. Exiskm totuşi şi recompense. Ostaşii disciplinaţi şi merituoşi primeau ca recompense: împărţirea prăzii de pe câmpul de luptă, sume de bani sau alimente distribuite de către generalul comandant, ori mărirea temporară sau definitivă a soldei. Militarii de toate gradele din armata romană.erau însă mai sensibili feţă de un «n gen de recompense. Acestea erau cele onorifice care se diferenţiau după grad. Soldaţii şi centurionii primeau decoraţii ca: bră ţări sau lanţuri din argint sau aur, coliere şi medalioane de bronz sau de aur” Ce le purtau pe platoşe. Coroanele,.în număr mare şi varilat-, *se* acordau ofiţerilor cu grade superioare, iar triumfi;!, recompensa supremă, se acorda generalului ce deţinuse comanda unoţ trupe care repurtaseră victoria pe câmpul de luptă.

Gradul de centurion era asemănător oarecum cu al unui subofiţer cu. grad mai mare sau cu al unui ofiţer inferior. Centurionii constituiau corpul de nădejde al

cadrelor armatei. Aceştia proveneau Sn general, din păturimai puţin înstărite. împăratul Octavlan ^Vugustus s-a ocupat îndeaproape de avansarea şi recompensarea lor. După terminarea stagiului cei mai merituoşi erau trecuţi în ordinul cavaleriilor, aceasta fiind o mare favoare, şi primeau ca semn distinctiv inelul de aur pe baza unui ordin dat personal de către împărat. împăratul le asigura şi suma tis 400 000 sesterţi necesară intrării în acest ordin. Proaspătul cavaler trebuia să se fi distins în armată ca primul dintre cei aproximativ 60 de centurioni ai legiunii, adică acela care în prima cohortă a legiunii (cohorta cu 1 000 de soldaţi) comanda prima centurie. El se numea *primi ordinis centurio* sau *centuria primi pili* sau *primipilus*. încă de pe vremea lui Marius, reformatorul armatei republicane, exista o diferenţiere a centurionilor care aveau ranguri diferite, un fel de grade, după comanda ce p deţineau. Astfel, toţi centurionii primei cohorte, cât şi primii centurioni ai fiecăreia dintre celelalte cohorte aveau un rang superior şi se numeau: *primi centuriones*, *princeps ordinum*, *centuriones primorum ordinum*, *primi ordines*.

7 Lucullus Lucius Licinius (117 – 56 î.e.n.) om politic şi talentat general. Cel mai bogat cetăţean din acea vreme, după Crassus, celebru prin vilele şi grădinile sale di|n Roma, susţinător al scriitorilor şi artiştilor, autor al unei istorii) a războiului aliaţilor.

8 Sallustius Crispus Caius (86 – 34 î.e.n.), istoric latin şi om politic, fidel partizan al lui Caesar, adversar al aristocraţiei senatoriale.

9 Pompeius Magnus Cnaeus (106 – 48 î.e.n.), om politic şi general talentat, face parte din primul triumvirat alături de Caesar şi Crassus. învins de Caesar la Pharsalos se refugiază în Egipt, unde este asasinat din ordijnul regelui Ptolemaios al XlII-lea.

10 îmbrăcăminte caracteristică bărbatului-cetăţean, toga fără tiv începea să fie purtată de tinerii romani la

vârsta de 16-17 ani marcând trecerea lor de la copilărie la tinereţe.

11 Buna-credinţă a poporului roman. Fides, buna-credinţă sau fidelitatea faţă de cuvântul dat, împreună cu *virtus*, disciplina, şi *pietas*, respectul, cele trei calităţi cardinale, reprezentau idealul poporului roman care a dominat, mai cu seamă la începutul republicii, toate aspectele vieţii sociale.

12 1. Octavianus Augustus (Caius Iulius Caesar Octavianus Augustus): 27 î.e.n. – 14 e.n.

2. Tiberius (Tiberius Iulius Caesar): 14-37.

3. Caligula (Caius Iulius Caesar Germanicus): 37-41.

4. Claudius (Tiberius Claudius Nero Drusus Germanicus): 41-! 54..

5. Nero (Tiberius Claudius Drusus Germanicus Caesar): 54- 68.

6. Galba (Servius Sulpicius Galba): 68-69.

7. Otho (Marcus Salvius Otho): ianuarie-aprilie 69.

8. Vitellius (Aulus Vitellius) aprilie-decembrie 69. 8. Vespasianus (Titus Flavius Vespasianus): 69-79.

10. Titus (Titus Flavius Vespasianus): 79-81. XI. Domitianus (Titus Flavius Domitianus): 81-M

12. Nerva (Marcus Cocceius Nerva): 96-98.

13. Traian (Marcus Ulpius Nerva Trajanus): 98-117.

13 De pe vremea lui Marius, reformatorul armatei romane, steagul legiunii purta în vârt un vultur de argint care mai târziu a fost confecţionat din aur.

14 Diferitele forme de teren, acoperiri sau repere mai caracteristice din regiune, atât din terenul propriu, dar şi din „cel al duşmanului (eât se putea pătrunde cu prhiirea dincolo de Dunăre* de pe înălţimea parapetelor castrului). primiseră denumiri simbolice pe care le ştiau pe de rost toţi ofiţerii şi soldaţii.

15 Tribunii militari, ca şi prefecţii, generalii sau comandanţii da legiuni făceau parte din cadrele superioare ale armatei. Cei mai mulţi dintre ei, nefiind militari de

carieră, nu erau pregătiţi pentru meseria armelor. Ei erau numiţi din rândul senatorilor sau al cavalerilor şi foloseau aceste ranguri ca trambulină pentru înalte funcţii civile. (După ce deţineau un tilmp comenzi mi – litare şi dacă mai repurtau şi vreim succes pecâmpul de luptă, totorcându-se la Roma, ei se bucurau de o mai mare consideraţia în faţa poporului, păstrător al glorioaselor tradiţii ale armatei romane, reuşind a ocupa mai uşor diversele magistraturi civile.) Aceşti aristocraţi au compromis însă de multe ori armata prin

, felul nepriceput de a-şi comanda ostaşii pe câmpul de luptă. (Este cunoscut în istorie dezastrul din timpul lui Âugustus, unde au pierit aproape în întregime 3 legiuni şi 9 corpuri auxiliara – aproape 20 000 de soldaţi – din cauza incapacităţii genera lului Quintilius Varus, guvernatorul provinciei Germania. Trupele comandate de el au fost atrase într-o regiune păduroasă, mlăştinoasă şi nimicite de către prinţul cherusc Arminius, f&st centurion în armata romană, ajuns apoi cavaler roman şi într-un timp prieten cu Varus. Acesta s-a sinucis împreună -cu aristocraticul său stat major format din ofiţeri superiori)

16 Un fel de maşină de război cu ajutorul căreia se distrugeau prin izbire porţile şi chiar zidurile unei cetăţi atacate. în forma unui trunchi de copac sau a unei grinzi uriaşe era împins de mai mulţi soldaţi-servanţi protejaţi sub un acoperiş asemănător unui hangar rulant a cărui carcasă era confecţionată de obi cei din piei proaspăt jupuite care rezistau mai bine la foc. '

17 Pentru o mai uşoară observare a duşmanului care ar fi încercS să se apropie nevăzut, romanii creau totdeauna în jura) taberelor permanente un câmp deschis, prin îndepărtarea oricărui obstacol fie că era pădure, aşezare omenească, ori de altă natură.

18 Denumirea statului, roman pentru periuada dilntre anul 27 î.e.n.

. şi anul 284 e.n. Anul 27 î.e.n. este considerat ca

dată tradiţională a începutului principatului creat de Octavianus Augustus care, prin acumularea treptată a celor mai de seamă magistraturi republicane, ajunge „primul cetăţean al Republicii”, adică singurul conducător al statului. Sub masca unor aparenţa republicane, manifestate prin menţinerea unor organisme democratice, cum ar fi senatul sau Adunarea poporului, cât şi a altor magistraturi tradiţionale, Augustus instaurează regimul monarhic. El se fereşte de a-şi lua titluri compromise în faţa poporului, cum erau *rex* sau *dictator*, alegând termenul de *princeps*, primul cetăţean, de unde şi denumirea de principat. Crearea principatului sau a imperiului în condiţiile extinderii statului roman a fost o necesitate, încât acest eveniment a deschis o nouă eră În istoria Romei, poate la fel de însemnată ca întemeierea Cetăţii Eterne sau destrămarea imperiului. Anul 284 e.n. marchează începutul domniei lui Ditocleţian, când se încheie procesul transformării statului într-o monarhie absolută de drept divin.

19 Colina'pe care se aflau palatul împăratului şi clădirea care adăpostea cancelaria imperială; una dintre cele şapte coiiine pe care se ridica Cetatea Eţernă.

20 Pentru paza personală a împăratului, cât şi pentru prevenirea unor răscoale populare la Roma erau necesare unele contingente. În acest scop, Octavianus Augustus a înfiinţat în anul 2 î.e.n. cohortele pretoriene, iar în anul 5 e.n., cohortele urbane şi ale vigiililor. Ele au fost cartiruite la început pe la casele oamenilor, iar. mai târziu au fost cantonate într-o mare tabără militară în apropiere de Câmpul lui Marte, în afara zidurilor Romei. Cohortele pretoriene, în organizarea lor, erau o imijtaţie după *cohors praetoria*, veche unitate militară de elită ce avea misiunea de ă păzi pe timpul luptei persoana unui general comandant. Pretorilenii formau armata din capitală şi erau constituiţi în 9 cohorte de pedestraşi fiecare din ele a câte 1 000 de oameni totalizând deci 9 000 de soldaţi din care o

mică parte

HHHHHhHHHHHHHHHHII erau călăreţi (915 ele cohortă). Ei erau puşi sub comanda unu} *praefectus praetorio*, de ordin ecvestru, care se bucura de o mare autoritate ocupând adeseori locul al doilea după împărat ca influenţă şi putere. Gărziile pretoriene erau formate din trupe de elită, scutite de corvezi şi cu o soldă dublă faţă de a soldaţilor din legiuni. Pretorienii erau devotaţi trup şi suflet împăratului care le răsplătea fidelitatea prin sume de bani (donativum) şi alte daruril Cohortele urbane erau în număr *âe* trei, deci aveau un efectiv de 3 000 oameni. Puse sub ordinele unui senator, care era prefectul oraşului (*praefectus urbî*), aveau misiunea de pază a cetăţii. Cohortele vigililor, în număr de 7, deci cu un efectiv de 7 000 oamenii, coftstituiau corpul tehnic însărcinat să lupte contra incendiilor. Fiecâre cohortă de „pompieri" avea în grija sa câte 2 din cele 14 regiuni sau sectoare ale Romei, iar un anumit detaşament era cantonat la Ostila. (Marele efeetiv al vigililor se explică prin aceea că în antichitate, locuin^le fiind în majoritate din lemn şi înghesuit amplasate, incendiile izbucneau deseori şi se întindeau cu mare repeziciune.) Rolul cohortelor urbane şi ale vigililor era foarte şters în comparaţie, cu al pretorienilor ce formau garda împăratului.

21 Sclavii eliberaţi de stăpânii lor devin cetăţeni, dar formează o categorie deosebită şi sunt numiţi liberţi. Deşi cetăţeni romani, ei nu au toate drepturile de care se bucură ceţăţenii născuţi liberi. Astfel, liberţii nu-şi exercită dreptul de vot, iar până la Marius, nu pot servi în legiuni şi nici nu pot obţine vreo magistratură. Mulţi dintre ei s-au dovedit însă a fi foarte bunî organizatori, foarte pricepuţi şi activi, fapt care a făcut să îi se pcorde funcţii de răspundere. Ei au jucat un rol economi,c şi social deosebit de important. Uniţi dintre liberţi au jucat un rol important chiar în conducerea statului, mai cu seamă pe vremea împăratului Claudius.

22 Exclamaţie de bucurie pe care Arhimede a folosit-o în momentul când a descoperit legea care arată că un corp scufundat în ' apă pierde o parte din greutatea sa egală cu volumul de apă dislocuitt. (Principiul lui Arhimede).

23 Ora întâi. La romani, orele, atât cele din timpul zilei, cât şi cele din timpul nopţii, se numărau de la 1 la 12. Ora întâi a zilei începea la răsăritul soarelui; la amiază, respectiv la miezul nopţii, era ora a şasea.

21 Insulă în Marea * Tirenfemă. Aci se afla exilat nu de multă vreme şi Seneca acuzat de Messalina pentru adulter cu Iulia, fiica lui Germanicus.

25 Denumire ce se da unui fost consul, după un an de la ieşirea din funcţie. Proconsulul putea fi numit guvernator de provincie. (Consulul era cel care ocupa cea mai înaltă magistratură romană: consulatul. Ea se acorda la două persoane în acelaşi timp exercitând puterea supremă doar un an. Consulatul a fost creat pentru a înlocui regalitatea. La origine accesibil numai patricienilor, consulatul a devenit treptat accesibil şi plebeilor. El prezidează senatul şi comiţiile centuriate avrnd dreptul de

, a prezenta proiecte de legi).

26 Traduceredupă expresia greacă „între cupă şi buze” care a apărut din următoarea legendă: lui Ayiceu, unul dintre argonauţi, i se prevestise că nu va mai gusta niciodată din rodul viei. Acesta stoarse atunci într-o „cupă” mustul.unui ciorchine de struguri şi o duse spre „buze”, când, un mistreţ furios năvălind asupra lui, îl răpuse înainte ca el să mai apuce a gusta din conţinutul cupei.. *

27 Corijntul. oraş. din Grecia, era un obiectiv turistic cu interesante locuri de vizitat şi cu tot felul de atracţii foarte costisi-

, toare, deci'la Indemina numai a oamenilor bogaţi. De aceea se spunea că nu e îngăduit oricui să-l vadă.

28 Odată cumpărat, sclavul căpăta o poreclă după numele 'unui animal, după denumirea poporului căruia îi

aparţinea, după zi|ua în care fusese cumpărat etc.

29 Se întindea în afara Bornei, la nord de Capitoliu, în bucla Tibrului. în primele secole era rezervat concentrărilor militare şi adunărilor pentru întocmirea, o dată la cinci ani, a. listelor de cetăţenii după vârstă şi avere: censul. Mai târziu s-au creat edificii. parcuri şi străzi comerciale. Aci făceau exerciţii tinerii romani în care scop Agrippa a amenajat primul gimnaziu. (Marfe era zeul războijului).

3fl Preoteasă slujind cultul zeiţei Vesta. În număr de patru, apoi şase şi în sfârşit şapte, vestalele, alese încă de când aveau în jur de 10 ani, primeau o educaţie specială şi îndelungată. După ce

1 slujeau 30 de ani aveau voie să se căsătorească. În timp ce slujeau în templul Vestei ele erau obligate să wimână caste, să umble cernite şi să întreţină focul sacru al cetăţii. Pedeapsa pentru aceea care săvârşea vreo greşală era groaznică: îngroparea de vie. Totodată însă, vestalele erau învestite cu puteri foarte mari. Astfel, puteau salva de la moarte orice condamnat pe care îl întâlneau atunci când era dus la locul de supliciu.

31 Mare Pontif, adică şeful suprem al religiei romane. El avea misiunea de a supraveghea ceremoniile cultului| public, dar şi privat, mergând până la intervenţia în actele juridice interesând întreţinerea cultului familiei. Demnitatea se acorda pe'viaţă, iar cel ce o deţinea devenea un fel de fiinţă supraumană, di|- vină, căreia i se conferea într-o oarecare măsură omagiile şi evlavia ce se acordau zeilor. Începând cu Oetavianus Augustus aproape toţi împăraţii şi-au atribuit această înaltă funcţie sacerdotală.

32 În tabăra militară, la fel ca în oraşe şi cetăţi, exista un mâp *forum* de unde se dădeau citire ordinelor de la înălţimea unui tribunal asemănător unei estrade.

33 V. nota 20.

34 Pe timpul republicii erau doi quaestori care aveau

misiiunea de a-i ajuta pe consuli. Ei se ocupau de problemele financiare admimstrând tezaurul public (questores aerarii).

35 Funcţionar numit de împărat să conducă un anume serviciu care depindea direct de el, spre deosebire de *curator* care era numit de un magistrat public.

36 Tipul libertului parvenilt; personaj întâlnit în *Satyricon*, lucrare ce-i aparţine lui Petronius, numit şi *arbiter elegantiarum*, prieten cu împăratul Nero.

37 Trimalchio folosea un astfel de „şervet viu" pe care îşi ştergea degetele umflate şi pline de nenumărate inele foarte scumpe.

38 Personaj subpământean, fiul lui Erebus şi al lui Nyx, Charon era un bătrân zdrenţăros care avea misiunea să treacă sufletele morţilor de cealaltă parte a fluviului Styx. Primea drept plată un obol care se punea în acest scop în gura celui mort.

39 Aranjarea togii pe corp era destul de complicată. Partea care acoperea porţiunea anterioară stingă a corpului cobora până la gleznă, apoi se ridica sub braţul drept şi era adusă înapoi peste pijept, ca o eşarfă, şi aruncată tot peşte umărul stâng pe spate,

40 Borne de piatră pe care erau înscrise distanţele. Se aşezau una de alta la o depărtare de o milă. O milă însemna 1 000 de paşi, aproximativ 1,5 km. (1481 m.).

41 V. nota 20.

42 V. nota 20.

43 V. pota 29.

44 V. nota 23.

45 Poreclă atribuită lui Seneca, după oraşul s-paniol Corduba unde se născuse. I se mai zicea şi Spaniolul.

4S Boală datorată acumulării de lichide sub forma de edemurî, mai ales în regiunea abdominală.

Şe serbau în cinstea zeiţei Minerva între 19 şi 24 martie. Minerva era zeiţa înţelepciunii, a artelor şi a strategiei războinice;

identificată cu' Atena din mitologia greacă.

„Refren nesuferit”. Aşa se exprima în evocările despre copilăria sa ca şcolar scrilitorul latin Aurelius Augustinus.

Dascăl pentru învăţământul mediu; un fel de profesor de literatură şi de limbă.

Cel care învaţă pe altul literele, dascăl al primului grad de învăţământ, care mai târziu se va numi *primus magister* sau *lu<M magister*.

Vespasianus înfiinţase la Roma latrinele publice (vespasiene) şi pusese o taxă pentru folosirea lor. Unii senatori, ba chiar şi fiul său, Titus, au considerat ruşinos „impozitul pe urină”. Se zice că împăratul le-ar fi dat să miroasă o monedă de aur provenită diin acest impozit întrebându-i dacă are miros urât. Ei au răspuns: „*Non olet*” (nu miroase). „Şi totuşi moneda provine din urină” le-ar fi spus ei. *Non olet* a rămas ca proverb ce vrea să arate că banul nu are miros, expresie folosită ca justificare a unor câştiguri puse sub semn de întrebare, Are şi sens critic.

O Descoperirile arheologice au identificat acest pod între localităţile Vadin (Bulgaria) şi Orlea (Judeţul Olt, lângă Corabia).

LISTA SELECTIVĂ DE PERSONAJE

CLAUDIUS î împărat roman. V. nota 30. MESSALINA: soţia lui Claudius.

CAIUS SILIUS: *oonsui designatus*, prieten intim al Messalinei, NARCISSUSlibert, înalt funcţionar şi devotat slujitor al lui Claudius.

PALLAS: libert; şeful departamentului de finanţe. CALLISTUS: libert; şeful biroului corespondenţei cancelariei. LUSIUS GETA; prefectul gărzilor pretoriene pe timpul lui Claudius.

TURRANTUS: prefectul aprovizionărilor.

EVODUS: omul de încredere al lui Narcissus.

CALPURNIA: curtezană.

CLEOPATRA: curtezană.

VETTIUS VALENS: medic.

VIBIDIA: vestală.

CASSIUS CHAEREA: tribun militar.

NERO: împărat roman. V. nota 30.

SENECA: filosof şi consilier împărătesc.

POMPEIA PAULINA: soţia lui Seneca.

BURRUS: prefectul gărzilor pretoriene pe timpul lui Nero.

ANICETUS: comandantul flotei staţionate la Misenum.

AGRIPPINA: mama lui Nero.

AGERINUS: lilbert; omul de încredere al Agrippinei, POPPAEA SABINA: metresa, apoi soţia lui Nero. CLAUDIUS SENECIO: prieten din anturajul lui Nero.

BOUDiCCA: regina icenienilor.

C. SUETONIUS PAULINUS: guvernator de provincie. CAIUS CALPURNIUS PISO: nobil roman. (Reale sunt şi persoanele despre care se arată că au participat la conspiraţia condusă de Piso contra lui Nero, cât şi celelalte persoane care au avut vreo legătură cu conjuraţia ca delatori, anchetatori, militari).

CORNELIUS FUSCUS: general roman.

LICINIUS SURA: prieten, colaborator, şef de stat major (*comesaugustis*) al lui Traian în cele două războaie dacice.

HADRIAN: general roman, viitor împărat.

MARIUS LABERIUS MAXIMUS: general roman.

CLAUDIUS LIVIANUS: general roman.

DECIMUS TERENTIUS SCAURIANUS: general roman.

Fictive:

SUILUUS CLEMENS QUIRINAMS: general roman, comandant de legiune.

GALERIUS: general roman.

MAMERCUS: general roman.

VOPISCUS: tribun militar.

BTATIUS: tribun militar.
LUCRETIUS: centurion.
METTELUS: centurion.
SIEURUS: străjer.
ASELLIO FESTUS ICELIS: prăştiaş.
SABINIA: matroană romană.
SEMPRONIUS FUSCUS: fiul Sabiniei.
IUNIA: matroană romană.
PETRONIA: fiica Iuniei.
ACUTIA: fiica Iuniei.
OPINATUS: rudă cu luni?.
DECIUS SEVERUS: tatăl lui Lucretius.
MALVIS: fiul şefului de trib dac, Dineros.
GRAMMATICUS: preceptor.
ATTIANUS: quaestor roman.
SULPICIA: soţia lui Attianus.
BLANDUS: fiul lui Attianus şi al Sulpiciei.
LEPCIS: fiul lui Attianus şi al Sulpiciei.
HATERIUS: jurist.
SEXTIA: soţia lui Haterius.
VALENS: cavaler roman.
CUPRINS
PARTEA ÎNTÂI

Două epistole cu bucluc „ Fereşte-te de încercuire Morfeu şi petalele de mac,
Eu sunt învinsă, dar nu şi dragostea mea.... s 29
Viaţă aspră duce şi-ndrăgostitul şi soldatul 43
Misiunea secretă a unui centurion ~ î î î 56
Narcissus ticluieşte o nouă vedenie nocturnă 3 î # î 62
Furtul din dragoste.,,..., 'î; „!: 69
Zeii au scări de suit... dar şi de coborât:?:?!: 78
„Ministrul” îşi ascute spada...:. î î 5 J 86
Planul generalului Clemens..: r;:; t 91
Socoteala din castra nu s-a potrivit cu cea de pe câmpul de luptă 96

E mai uşor să-l urăşti pe cineva decât să-l imiţi: î 103
De la jocul de-a războiul, la jocul sinistru cu moartea; 110
De la storsul strugurilor, la storsul sângelui..?; 115
PARTEA A DOUA
Un împărat snopit în bătaie
Amintiri din captivitate
Celui ce ştie să aştepte, timpul îi deschide porţile
Obişnuinţa e cel mai înfricoşător tiran
Dar dacă *persoana* ştie să înoate
Roma, societate de consum
Această femeie imorală, perfidă, crudă, Ipocrită, lacomă, vicleană, îngâmfată
Îţi mai aminteşti de prima parolă?:..;... 190
Nu Caesar a scris de *De bello aallico*?. _;: »:.., Jfl
Onoare şi speranţă.....': – 206
Secretul puterii imperiale..... 214
Am început să te urăsc după ce mi-ai ucis mama şi soţia. 227
Blestemul reginei Boudicca 230
Prietenia cu cel puternic, cuţit cu două tăişuri.:.. 247
Cu trupul arzând ca o torţă vie 253
Patru împăraţi ai Romei dispar în optsprezece luni;. 263
Un parvenit pe tronul Romei..... 268
Un atac prin surprindere 276
Sub stindardul cu cap de lup,:..: î: – „ 280
Pregătiţi-vă să-i sărbătoriţi pe învingător: î î.. 283
Dezvăluirea unei taine:::.... 280
Generalul doreşte primejdia în locul faptelor sigure şi cunoscute 207
Damitiânus câştigă războiul şi pierde pacea. 300
la el, gloria şi modestia locuiau împreună 303
Decebalus pui sura regia, *pulsam vita*..;.... 33.8
Note: s::.:;. m
Lector: MAHtETA CROICU Tehnore'dactor: CORNEL

CRISTESCU
Bun de tipar: S0.V.1983. Apărut: 1983 Comanda nr. KSS Coli de tipar: 21
MBT^J Comanda nr. 30
| Combinatul poligrafic „Casa s f*!*} Bucureşti – Piaţa Scânteii
HeŞşSitJ -^Republica Socialistă România

Lei 13,50

EDITURA ALBATROS

